

**ЖІНКА
І
ДЕРЖАВА**

IWAN KUZYCH-BEREZOWSKY

**THE WOMAN
AND THE STATE**

Published by Anastasia and Joseph Bilous
Warren, Mich. 1970

ІВАН КУЗИЧ-БЕРЕЗОВСЬКИЙ

ЖІНКА І ДЕРЖАВА

НАКЛАДОМ АНАСТАСІЇ І ЙОСИФА БІЛОУСІВ

Варрен, Міш.

1970

**ST. HELEN OLGA QUEEN OF RUS–UKRAINE
MILLENIUM OF HER DEATH**

*РІВНОАПОСТОЛЬНА СВЯТА ОЛЕНА-ОЛЬГА
КОРОЛЕВА Й ІМПЕРАТОРКА*

РУСИ-УКРАЇНИ

В 1000 - РІЧЧЯ ЇЇ СМЕРТИ

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ

Тираж – 500

Printed by EDWARDS BROTHER, Inc. 2500 S. State St.,/Ann Arbor,
Michigan 48104

ІВАН КУЗИЧ-БЕРЕЗОВСЬКИЙ

СЛОВО ВІД АВТОРА

Святкуємо тисячоліття смерти імператорки Русі – України, св. Рівноапостольної Олени-Ольги. Те святкування таке сіре, таке невдале, що аж прикро робиться, що ми як нація мало уваги приділяємо нашим великим історичним постатям і нашому світлому минулому.

Досі не появилася в нас ані одна джерельна праця з правдивим наświetленням нашої світлої володарині, що її німецька хроніка, писана за тодішнім звичаєм латинською мовою, титулує р е г і н а – к о р о л е в а. Повторюємо за греками й москалями та нашим літописом, цензурованим грецькими митрополитами, апробовані М. Грушевським, старі нісенітниці та стоїмо на тому самому місці, де нас залишили грецькі псевдо-історики. Вони показали нам нашу володарку в світлі псковської дівки, а молодого Ігора як сільського парубка, що вганяє по лісах за дівками й грубо до них залицяється.

Від таких і їм подібних байок для дітей аж кишить київський літопис. Наші історики не завдали собі труду ці байки опрокинути та тоді показати нашу володарку Олену-Ольгу й володарів Русі-України в повній величі.

Ми виростили вже із світу казки, хочемо бути зрілою нацією, мати свою рідну національну історію, ідну старого великого культурного народу, історію без чужих полчиників, що наші світлі традиції зводять до дикунства, пиянства та многоженства.

Ми не вийшли з лісів і багон напів дикунками, прикриті шкурами диких звірів, ми були культурною нацією, коли як народ приймали християнство. Наше походження можливо старше від грецького, а про москалів ще задовго й чутки не було, коли ми мали вже „рошські" руські письмена й від нас їх учився св. Кирило.

Тому нація з такими світлими традиціями мусить пізнати себе й свої світлі великі історичні постаті та показати їх у світлі історичних фактів, а не грецьких кпин.

Писати цю працю спонукали мене такі справи: Титул св. Олени королеви — „княгиня“, не є вірний, не можна зараховувати її до сільських дівок, вона не прийняла хрищення аж під кінець свого життя та всякі інші грецькі видумки, добрі для дітей, а не для зрілої нації, що хоче бути господарем своєї землі. Треба також перестати малювати образ королеви в зимовому завою, подібному до коминярської „капузи“, з хутряною шапкою та хутряним плащем. Так за часів нашого літопису могла одягатися якась жінка на далекій півночі. Володариня Русі — України жила в Києві й такого завою голови влітку не носила. Приймаючи посольства чужих держав, носила зимою і літом корону та легкий, підбитий соболями пурпуровий плащ.

Чому ж не показати нам правнукам дійсну імператорку Русі-України на троні, літописному „столі отців і праотців“ і грецьких послів, що гнуться перед нею, а вона владно їм відповідає: Хай ваш імператор почекає в мене на Почайній так довго, як я в „Суді“ чекала, а тоді будемо говорити про військову поміч для імператора.

Покажім нашу володарку найбільшій на той час держави у Східній Європі к и м і я к о ю вона була. Звільнімся від принизливих для нашої національної гордості грецьких насмішок і поличників та повторювання за чужими! — Творити світлу, величню рідну історію, оперту на дослідях — ось велике завдання наших теперішніх і майбутніх істориків.

А тепер проаналізуймо історичні факти часів володарки Олени-Ольги, що заслужила собі титул „Святої Рівноапостольної“ у вдячних потомків, приблизно в порядку, як вони відбувалися.

КОРОЛЕВА ОЛЕНА-ОЛЬГА – ПОЛІТИК, РЕФОРМАТОР І ГОСПОДАР РУСІ-УКРАЇНИ

Постать володарки Русі-України Олени-Ольги показана в нашій історії в кривому дзеркалі байок для дітей. У тисячоліття її смерті постараємось представити цю величню постать, що клич „Бог і добро батьківщини” поставила вище особистого щастя в житті.

Головна діяльність Олени-Ольги припадає на 50-ті й 60-ті роки X-того століття, а її постать зарисовується на тлі політичної тодішньої ситуації київської і сусідніх держав: болгарської, грецької та хозарської. На цьому тлі виступає могутня постать першої королеви Русі-України Олени-Ольги.

Тільки три столиці тодішнього світу могли надавати королівські титули володарям держав: Рим, Царгород та Ітиль над Волгою. Що так дійсно було, маємо запис грецького імператора Константина Багрянородного: „У 890 р. прийшли хозарські послы до мадярів і принесли корону, червоний коронаційний плащ і сандалі. Вони убрали Арпада, що був тоді союзником хозарів, в коронаційний плащ і сандалі, наділи на голову корону, а мадяри підняли його на щиті понад голови війська й голосним криком оголосили його дідичним королем-каганом. 1)

Греки й інші народи титул „каган” на рівні „рекс” чи „базілевс” респектували. Що той титул мав велике значення, доказує факт, що київський митрополит Іларіон славить Володимира титулом „каган”. Греки титулували Арпада „каган-базілевс”. 2)

Видно – титул „каган мав у понятті високоосвіченого митрополита Іларіона більше значення, як грецький „базілевс” чи „рекс”, якими в дійсності королі Володимир і Ярослав були.

Послы київського володаря називали себе в Інгельгаймі на авдієнції в імператора Франків послами руського кагана, що на дворі імператора вважали за рівнозначне з титулом

„рекс”. Тому в протоколі імпер. канцелярії 839 р. записано: РЕКС ХАКАНУС ВОКАБУЛЬО. 3)

В письмі до грецького імператора Василя Македонського з 871 р. імператор Франків Людвик називає чотири народи, що їх королі-регес мають титул „каган”. Це авари, хозари, болгари й руси. 4 і 5)

Арабські історики Ібн Русте, Худуд і Гардізі (IX ст.) писали, що руси мають царя, але незвичайного царя, як грузини чи інші, а царя „хакана” (кагана), що рівнялося титулові грецького імператора. Автор арабської історії Худуд титулує руського „кагана” „падишах-ом”, що означало „цар царів” – імператор. Араби, подорожуючи як купці Волгою і Дніпром, знали Русь і їх падишадів-каганів краще ніж знала Західня Європа.

У хроніці Регінона Прумського (Регіноніс Прунензіс хронікон) під 959 р. записано, що королева русів Олена прислала послів до німецького цесаря Оттона I. Абат-хронікар титулує Олену РЕГІНА-королева. То саме стверджують дві інші хроніки Гільденсфельдська 6) і Кведлінбурська. 7)

Королеву Олену титулюють РЕГІНА ще два німецькі історики: Лямберт Герсфельдський 8) і Тітмар Мерзебурський. 9)

Не може бути ніяких сумнівів, щоб п’ять німецьких істориків помилилися в титуляритурі та замість „княгиня” Dusa, англійське Duchess, написали РЕГІНА-королева – імператорка. Ми знаємо, які докладні й обережні були й є німецькі історики в означуванні титулів. Наведемо ще більше переконливий доказ: Королеву Олену титулом РЕГІНА називає Магдебурський єпископ Адальберг, що був у Києві під кінець 961 р. і на початку 962 р. Він перебув на київському дворі кілька місяців, стрічався з королевою щодень і розмовляв з нею, тож тут неточности в титулі не може бути. Адальберг, учений історик, у своїй історії називає королеву виразно РЕГІНА РУССОРУМ ОЛЕНА, а не Ольга.

Думаю, що після свідчень стільких німецьких істориків не маємо причини стидатися титулу „королева” та вперто за грецько-руським літописом і істориком Грушевським називати

імператорку Русі „княгинєю”. Княгинями називалися жінки Вишневецьких, Яблонівських, Голіциних, Меншикових, а навіть жінки вїтїв сіл т. зв. „волоського права”. Та яка ж велика різниця поміж королевою володаркою Русі, а жінкою „бублейника” Меншикова, (син мужика, продавав у Москві бублики), або жінкою волоського вїтїа.

Держава королеви Олени простягалася від Чорного моря, Карпат і Висли по Балтик і Біле море, по Волгу й Азовське море.

Тому соромімся порівнювати в титулах володарку найбільшої держави на Сході Європи з жінкою Меншикова чи вїтїа. Дехто може сказати: „Чи не все одно, яка назва?”. Ні, не все одно! Синові, що любить свою матір, не все одно, коли суїд буде зневажати її згїрдливою назвою. А королева Олена – це Мати рїдної національної віри-християнства. Тому нам – нащадкам Русичів, що ще зберегли національну честь і гординь, не все одно, як хтось буде називати наші світлі історичні постатї. І коли той історичний велетень у жіночому тїлі зумів велику руську імперїю охоронити від розпаду, сконсолїдувати, загосподарити та схристиянїзувати, – то це могла зробити лише подиву гїдна, залїзної волї й сильного духа володарка-державник! – Тому в цьому пам’ятному році ми – малї правнуки, що не вміємо шанувати нїяких авторитетів і титулів, склонїм у глибокій пошанї наші голови перед тїнню „великого духа” королеви Олени та признаймо їй раз на все титул королеви-регїни, як це чужї володарї їй признавали.

Це була генїяльна жінка-володариня, яку лише раз мала земля і історїя українська.

ПОЛІТИКА ГРЕЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ СУПРОТИ РУСИ

А тепер пригляньмося до грецької держави та її дипломатїї і полїтики, з якою приходилося змагати руським володарям, від Кия почавши, а на Юрїю II. скїнчивши.

Але наперед короткий нарис постановнїа грецької держави.

Греки прийшли на балканський півострів з Оріяни-Прарусі, яка 3.000 літ до Христа займала простір від рік Лаби й Дунаю по Урал, деє около 1.600 літ до Христа. Були це кочові племена на низькому рівені культури, випасали дрібну худобу (кози, вівці, осли), сіяли ячмінь, овес і просо, знали виноград і оливкове дерево.

У 14-му столітті до Христа ці кочовики створили дуже скоро культуру, названу в науці історії „мікенська культура”. Щоб зрозуміти таку скору перемену дикунів у культурний народ, треба пізнати причини тієї переміни.

Знаємо, що оріяни-праруси розселивалися вже від около 5.000 літ на південь у Малу Азію і то двома шляхами. Перший шлях ішов суходолом почерез Дарданелі, що в тих часах лучилися суцільно з Малою Азією, тож оріяни-праруси вандрували „сухою ногою” з колесницями з воловим запрягом та з жінками й дітьми в Малу Азію. Другий шлях тягнувся побережжям Каспійського моря через Кавказ. Около 3.000 літ до Христа оріяни прибували в Малу Азію через Чорне море.

Около 4.000 літ до Христа прийшло з Малої Азії висококультурне плем'я оріян (оріів) і зайняло острови Егейського моря wraz з островом Кретою (Крітом). Це правдоподібно були свояки сумерів-самарів і фенікіян, що вже прийшли були з Оріяни в Месопотамію около 5.000 літ до Христа. Ми назвемо це плем'я „міносцями” від імени їх володаря Міноса, а їх культуру „міноська культура”. Як сумери в Месопотамії, так міносці розвинули високу культуру, що її англійський археолог ділить на три періоди: Старе царство від 3.000-2.000 літ до Христа, Середне царство, т. зв. „Золотий вік” від 2.000 – 1.600 літ до Христа і Нове царство від 1.600 – 1.400 й 1.350 до Христа.

Уже в Старому царстві міносці виробляли глиняний посуд на гончарському кружку (2.500 – 1.500 літ до Хр.) і посуд гарно розмальовували м а й ж е таким самим орнаментом, як і наші трипільці. Міносці були добрими різьбарями, мали високорозвинене рільництво, охолодження домів і систему каналізації /вода сполікувала бруди в море/.

Від міносців греки перейняли їх письмо, т. зв. старогрецьку азбуку.

В часах Середнього царства /„Золотого віку” / побудували міносці на Креті столицю Кносос і стали, як і сумери, уживати металів.

На північ від о. Крети є два малі острови Тера й Стронгілі. Вони творили колись одноцілий острів. Про їх ролю в історії міноської культури буде мова далі.

Острів Крета /Кандія – в середньовіччю/, 8378 кв. км., був осередком крето-міноської культури. Мав велику торговельну флоту на Середземному морі, чії кораблі відвідували всі пристані тодішнього світу. Кретська держава була мілітарно так сильна, як Єгипет. На острові була сітка мощених доріг, процвітали мистецтво й спорт.

Але все йде, все минає... Дотеперішні історики й археолог Еванс думали, що міноську культуру знищили землетруси й наїзд грецького племені дорів. У 1956 р. грек проф. Ангелос Галянопульос із Сейсмографічного Інституту на острові Тера зайшов до глибокої на 100 стіп копальні, звідки брали вулканічний попіл /жужель/ до цементу. На дні тієї ями робітники докопалися до присипаного дому. Професор знайшов там обгоріле дерево й зуби (шоки) чоловіка й жінки. Карбонова проба /методом С – 14 в атомовім годиннику/ показала, що дерево й зуби походять з 1450-1350 р. до Христа.

У 1967 р. американські науковці відкопали на о. Тера ціле місто, присипане грубою на сто стіп верствою попелу так, як і присипані попелом Везувія Геркуланум і Помпеї.

Стало ясным. Міноську культуру знищив величезної сили вулкан. Такої сили вибуху тяжко собі навіть уявити. Але спробуймо представити силу вибуху великого вулкана на о. Кракатау в протоці Сунда коло о. Суматра в 1883 р. Цей вулкан залишив попелу на одну стопу grubости, попіл був викинутий на 33 ам. милі вгору й кілька літ уносився в стратосфері. Каміння викидав вулкан на 50 ам. миль навколо, хвилі моря починали вже з віддалі двох ам. миль гнати кораблі на суходіл. Від гуку вибуху тряслися дома на 480 ам. миль нав-

коло, а гук чути було на 2.000 ам. миль. Гук і хвилі моря знищили 295 місцевостей, а понад 36.000 люду утонуло. Кратер вулькана мав 600 стіп у діаметрі.

Вулькан, що в рр. 1.400-1.350 / приблизно/ знищив міноську культуру, а з цілого острова зробив два, – це тепер о. о. Тера й Стронгілі, залишив попелу на с т о стіп грубости. Тоді вулькан – його археологи назвали „Санторія” – мусів бути с т о р а з сильніший від вулькана Кракатау. Великий острів вирвала сила вибуху на глибині 1200 стіп під водою і розкидала на просторі 80.000 ам. квадрат. миль.

У часі вибуху віяв вітер з північного заходу, а тому попіл товщиною кільканадцяти стіп покрив дно моря в південно-східньому напрямі. Хвилі моря, високі на одну ам. милю, бігли зі скорістю 200 ам. миль на годину. То була стіна води понад тисячу стіп висока, що зміла північну частину о. Крети. Великі, тонової ваги камені з великих кам'яних будівель „Кнососа”, розкидані мов сірнички на всі боки. В три години після вибуху стіна води сполокала всі міста в дельті р. Нілю, а сирійське місто Угаріт, віддалене 640 ам. миль від місця вибуху, було залляте водою і знищене.

Тепер зрозуміло, що з вибухом вулькана Санторія настала в Єгипті темнота, а маса жаб вилізла з Нілю на беріг, бо вода була затроена вулканічним попелом, що його наносив північний вітер в напрямі Єгипту. Користаючи з темноти, жида втекли з Єгипту десь около 1350 р. до Христа. Попіл вулькана Кракатау уносився в стратосфері довгі роки, а при сході й заході сонця фарбував небо на ясночервоний кольор. Траплялося, що люди в Америці викликали пожарну сторожу, думаючи, що десь недалеко є пожар.

Гірське пасмо, що простягалося вздовж о. Крети, зберегло південну частину острова від заливу і знищення. Увесь острів, віддалений 75 ам. миль від місця вибуху, був засипаний грубою верствою попелу, в північній частині аж до сто стіп. Крета сталася пустинею на довгі десятки років. Останки людности та й тих, що були в часі вибуху десь подальше на кораблях, покинули Крету й переселилися в Грецію та прине-

сли низькокультурним тоді грекам міноську культуру і письмо.

Тепер зрозуміло, чому й як то греки стали висококультурним народом і створили т. зв. мікенську культуру. Це заслуга не греків, але міноців. Міноці вчили греків – як і ми – наша Київська Русь, наші прадіди москалів – читати, писати, релігії, різьби, будови міст, мореплавства й металургії. Англійський мовознавець Майкель Вентріс відчитав письмо міноців і поділив його на старіше й молодше, назвавши їх буквами „А” і „Б”. У 1939 р. американський археолог Карль В. Блеген, що відкопав Трою, розкопав також руїни грецького міста Пільос /з часу около 1.300 літ до Хр./ і знайшов там яких 600 глиняних таблиць, писаних міноським альфаветом типу „Б”. Це доказ, що міноці були вчителями греків.

За Гомером – в часі троянської війни був у Пільосі король „Нестор”. Це є грецьке ім’я і хто знає, чи й наш велебний літописець Нестор не був греком, що зачав нашу історію від грецького імператора Михаїла.

Для порівняння ось тут кілька слів міноських і грецьких: Триніжок – по міноськи: ТІ-РІ-ПОД – по грецьки: тріпус, 2 відм. тріподос:

Меч	”	ПАГ АНА	”	фаскана (множ. ч.)
Жрець	”	ІЕРІЯ	”	/г/ ієревс
Пекар	”	АТОПОКВО	”	артопай
Ім’я	”	ТЕЗЕВС	”	Т/г/езевс
”	”	ЕКОТО	”	/Г/ектор
”	”	КОНОСО	”	Кносос І0).

Міноці вірили, що вони походять від героїв-титанів, вибранців богів. Цей міт перейняли від міноців греки, як також військову штуку й мореплавство. Ахайці, одне з грецьких племен, в 13-му ст. до Христа напали на державу хетитів (хатту) із столицею Хаттусас і знищили її. Ця держава була в Центральній Малій Азії.

Около 1200 р. до Христа з Карпат у Грецію прийшли дорі (дорійці). Місцевість Дора в Карпатах над р. Прутом, мабуть, чи не пам’ятка по дорах. Дорі знищили мікенську культуру. Це так званий „темний вік” у грецькій історії, що

тривав аж до 750 рр. до Христа. Греки асимілювали менше культурних дорів мовно, а дори скріпили греків популяційно.

Від 750 р. до Христа греки, наслідуючи міносців, почали колонізувати побережжя Малої Азії, Африки, Чорноморя, Італії, Сицилії, Південної Франції, Іспанії; була навіть в Ірландії одна грецька колонія. Усіх колоній було понад 300. Теперішні міста, як Марсилія, Монако, Неаполь і десятки інших були грецькими колоніями.

Греки були здібними купцями й мореплавцями, а їх кораблі запливали в найдавніші закутки Європи, Азії і Африки. Мали найкраще устabilізовану монетарну систему тогочасного світу: грецькі золоті соліди. Один солід мав 4.48 гр. чистого золота, а 72 соліди рівнялися т. зв. грецькому фунтові. Маючи надзвичайно догідне географічне положення з осередком у Царгороді, греки ціле тисячоліття диктували ціни на товари народам Європи й Азії.

Греція, як і Русь, мусіла воювати на два фронти. У боротьбі за існування мусів малий грецький народ напружувати всі свої духові й фізичні сили. А що фізичних сил завжди було обмаль, то греки доповнювали їх гнучкою дипломатією і далекозорою політикою. Застосовуючи, то хитрі дипломатичні ходи, то несподівані мілітарні удари (звичайно чужими руками) по своїх ворогах, виходили греки „на сухо” з небезпечних ситуацій. – При помочі золота знаходили собі „приятелів” навіть між далекими народами. Старалися бити ворога на його території, як теж уникати війни на два фронти, за золото чи якісь інші користі спонукували чужий нарід до ворожих дій проти ворога Греції даного часу. Щоб не допустити до злуки ворогів і спільного наступу на Грецію, греки не бривалися вживати й найпідліших середників, як отруя, осліплення, заговор на життя, палатна революція; були ще й інші середники, такі як: економічні репресії чи користі, релігійні спори, споріднення чи посвоячення з котримось народом, щоб його в інтересі греків нацькувати на інший народ. Коли ж ворог був надто сильний і небезпечний, а успішного середника не знайшлося, тоді ворожому володареві віддавали за жінку грецьку

царівну. Та це робилося тільки у винятково грізних часах, коли грецькій державі грозила загибель. Римське „діли й пануй” було гаслом грецької політики.

Грецькі дипломати снували невимовно-підступно й делікатно політичні пляни на 5-10-20-50 літ наперед. Маючи в пляні якусь важну ціль, ішли до її досягнення повільно, уперто, послідовно. Це робило грецьку дипломатію неперевершеною. Вона вміла порізнити батька із сином, нпр. Святополка і Ярослава з Володимиром Великим, чоловіка з жінкою, брата із сестрою, приятеля з приятелем. А все те в ім'я п а т р і о т и з м у т а і н т е р е с і в Греції. Ніяка інша держава тих часів не мала такої зцентралізованої політики й дипломатії, як Греція.

Минали віки, змінювалися імператори й династії, але строго визначена й зцентралізована грецька політика зоставалася все та сама аж до упадку грецької держави. (У нас – що інший кошовий, то й інша політика). Для тих цілей мали греки цілу армію, як нині москалі – цілево вишколених дипломатів, а далі шпигунів та перекладачів, що знали добре чужі мови народів тодішнього світу. Кожний грецький купець, священик-місіонар чи майстер-будівельник – всі вони підлягали грецькому дипломатові, укритому під званням купця, грецького лікаря чи духовника.

Для вишколу дипломатів і місіонарів були в Царгороді два університети: світський і духовний при катедрі св. Софії.

Особливо підступну й небезпечну політику супроти чужих народів вели грецька церква та її місії: митрополити, єпископи, священики, монахи та їх секретарі. Прийняття грецького обряду якимсь народом уважалося в грецькій політиці найважливішим державно-дипломатичним успіхом. Грецька віра й грецький клір були найважливішими чинниками в уярмленні неприязного до Греції народу. Грецьких місіонарів учили поза потрібними до їх звання дисциплінами, також дипломатії, шпіонажі й хитрощів під маскою побожності. От чому то болгарські й наші володарі аж до Ізяслава так завзято боролися за с а м о с т і й н і с т ь своїх церков. 11), 12), 113)

Приналежність руської, болгарської та сербської церков, збудила в грецьких патріархів гордість рівнятися з римськими папами. Без тих церков молодий царгородський патріархат не був би ніколи відважився претендувати на таку рівність.

Так у короткому нарисі ми познайомилися з духовим вогнем Русі, що намагався верховодити в Середній і Східній Європі в справах релігії і політики.

РУСЬ ТА ЇЇ ВЗАЄМИНИ З БОЛГАРІЄЮ

Болгарсько-руські взаємини до часів короля Святослава в нашій історії зовсім незаторкнені не тому, що їх не було, а тому, що грекам було не вигідно ті взаємини насвітлювати. У наших літописах маємо ляконічні згадки про революції, примучування, походи-війни, але їх причин не подано. Знаємо, що війна – це збройне продовжування політики, а революція спадає за гроші сусідньої держави.

Постараємося прослідити й насвітлити русько-болгарські відносини по змозі так, як вони відбувалися. – Знаємо, що балканський півострів був сколонізований найдалше на схід висуненою віткою антів та що там в часі приходу болгар було сім антських племен. Проте родові й торговельні зв'язки уличів і тиверців – нащадків західньої вітки антів – не переривалися і після підбою Балкану болгарами. У 681 р. болгари створили свою державу і від тоді згадки про антів уриваються, а на історичну сцену виходить Русь з її взаєминами з болгарами. У „Житті преподобної Атаназії” є згадка, що 813 р. Русь напала й знищила малий грецький острів Егіну на Егейському морю. 14)

Що так дійсно було, виникає з приготувань болгарського кагана Крума до походу на Царгород 813 р. при чому Русь діяла як союзник Крума. Що Русь прибула не водною дорогою, але суходолом аж над Егейське море, можна зміркувати з того, що довга дорога Чорним морем, морем Мармара, через Дарданелі і ген на середину Егейського моря давала б грекам нагоду похід Русі спинити. Здобути провіант з маґазинів

на острові ЕГІНІ – таку думку піддав каган Крум, щоб заосмотрити в харчі союзні армії.

Острів Егіна, сильно уфортифікований, був централею складів збіжжя, меду, воску, шкір, вина, худоби й тонких льняних полотен, а до того й мав велику торговельну флоту. Русь на човнах, що тягла їх ідучи суходолом аж над береги Егейського моря, напала на Егіну, здобула кораблі й величезні склади всяких припасів.

А тим часом каган Крум під кінець 813 р. коло м. Версінки розгромив зовсім грецьку армію. Грецький історик Амартоль (Гамартолос – в лат. мові) пише, що Крум найняв варварів із півночі та провадив на греків таку велику армію, що лише його смерть 814 р. врятувала Царгород від загибелі. У ті часи на півночі в чорноморських степах не було монгольських орд, а „варвари” – союзники Крума – то була Русь.

Здобуття о. Егіні й розгром грецької армії викликали революцію в Царгороді. Дня 11-го липня 814 р. скинено з трону імператора Михаїла, а імператором став Лев Вірменин. Він зобов’язався платити Ормутагові, синові Крума, щорічну данину та згодився на дуже корисний для Болгарії торговельний договір. Чи складено який договір з Русю – невідомо.

Син Ормутага Борис І. (852-889) вступає в зносини з німецьким цісарем Людвигом Побожним, задумуючи прийняти християнську віру з Риму. Греки, щоб не допустити римську церкву на Балкани, починають акцію. – Від 859-863 р. були на Балканах холодні й неврожайні літа, тож болгарське населення голодувало. Греки мали збіжжя, бо привозили його з Малої Азії і Єгипту. Голодне населення Болгарії, щоб купити збіжжя, зачинає масово доставляти на царгородський ринок худобу, шкіри, мед, віск і вовну. За порадою патріарха Фотія греки зривають торговельний договір з Болгарією і замикають царгородський ринок, вимагаючи від болгарів зірвати зносини з папою, а віру прийняти з Греції. Обурений цим каган Борис використовує грецько-арабську війну, просить на поміч Русь і 860 р. вдаряє на Грецію і Царгород. Ось причина, чому Царгород в 860 р. попав ув облогу з моря від Русі, від болгарів

із суходолу. Так заскочені греки дали великий окуп Русі (Аскольдові) та склали з Русю і Борисом корисний для переможців торговельний договір. 15)

Русь відійшла у свій край, а тим часом греки, покінчивши переможно війну з арабами, скористали з того, що на Балканах голод тривав ще даліше, уневажили торговельний договір з болгарами. Із-за того й війна відновилася.

У Никонівському літописі є згадка, що 864 р. гине в болгарській війні син Аскольда. Ця подія виглядала приблизно так: Весною 864 р. каган Борис із Русю (Аскольд не був, очевидно, сам один) нанесли удар Греції, розгромивши грецьку армію, і спустошивши Македонію і Тессалію. Обвантажені великою здобиччю, прямували на північ до Болгарії. Оба війська були вже близько кордону Болгарії, коли їх захопила ніч. Певні, що греки не наспіють, розложилися наніч, а попивши-побенкетувавши, послули з думкою, що завтра будуть у Болгарії.

А тим часом імператор Михаїл III., упоравшись на о. Крети з арабами, прибув скорими маршами до кордону Болгарії та із засідки напав на сонних болгарів і Русь, половину їх побив і відібрав здобич. Там загинув син Аскольда; Никонівський літопис не подає його імені. Каган Борис з рештками армії врятувався, а коли опісля грецька фльота замкнула гирла Дунаю як сполуку з Русю, капітулював, але дістав дуже корисний на вигляд мир для болгарів за ціну прийняття віри з Греції. У договорі греки: 1) признали каганові титул царя, 2) згодилися на окремий патріархат, підлеглий царгородському патріархові, 3) не вимагали звороту зайнятих болгарами територій, і 4) склали дуже корисний для Болгарії торговельний договір. Але Борис мусів здушити опозицію замирення з греками: казав стягти голови 52-ом боярам, присягнути, що додержить договір і дати свого сина Симеона як закладника грекам. Так вигодована Болгарія скорилася Греції. 16), 17), 18), та 18а)

Що сталося з недобитками помічної руської армії, а також чи греки уневажили даний Русі 860 р. торговельний договір – ніякі джерела не згадують. зате наші літописи згадують, що 866 р. відбувся другий похід Русі на Царгород (греки

замкнули торговельний ринок). Похід закінчився – як виходить з обіжника (циркуляра) патріярха Фотія – подібним договором, як і з царем Борисом. За прийняття віри з Греції Аскольд з військом охрився, а на Русь відправлено грецького єпископа, напевно із священниками. Зате Русь дістала дуже вигідний торговельний договір. Патріярх Фотій пише, що Русь стала п і д в л а д н о ю п р и я т е л ь к о ю імперії. Той обіжник датований 867-им роком. 19) і 20)

Никонівський літопис подає, що хрищення відбулося 876 р., але це помилка, повинен бути рік 866. Болгарів хрестили греки лише раз, а Русь перехрещували вдруге за Володимира Великого. Та це окрема тема.

Цар Борис зрікається трону 889 р. в користь свого сина Володимира, що не був зв'язаний присягою вірності. Володимир очолює поганське повстання і в ньому гине. Причина повстання: греки вимагали відправляти літургію в грецькій мові, що її болгари не розуміли. Після Володимира стає царем другий син Бориса Симеон (893-927). Вихований як закладник у Греції навчився грецької мови, військової штуки, політики й дипломатії. Острогорський у своїй „Історії візантійської держави” зазначає, що поганське повстання в Болгарії було ділом греків. Усі методи, що їх греки випробовували на болгарях, стосували опісля і до Русі.

Цар Симеон повертає християнство в Болгарії, реорганізує за грецьким зразком болгарську армію, але продовжує політику незалежності й не хоче зложити присяги вірності. Тоді греки замикають перед болгарями грецький ринок.

Цар Симеон розпочинає війну й громить грецьку армію (894). Для дальшого ведення війни входить у союз з руським каганом Олегом. Хоча грецькі митрополити старалися затерцю подію, то „заговорило каміння”. Той союз стався десь перед 903 роком, бо в тому році Симеон скріпляє той союз подружнім зв'язком з Русю, а в 904 р. нападає на Грецію і пересуває кордони Болгарії далеко на південь. Недавно археологи знайшли в місцевості Наріш-Кай, 20 км. від Тессалоніки, два пограничні камені, на яких є викуті написи в грецькій мові,

що цар Симеон і каган Олег Траканський в р. 6412 (т. є 904) установили тут кордон болгарської держави з греками. Автентичність напису доказана археологами. 21)і 22)

Іншого Олега в рр. 903-4 не було. Прізвіще „Траканський” доказує, що Олег підбив Київ не з Новгорода, але з Т м у т о р о к а н і горі Дніпром аж до Новгорода, тому Новгород платив Києву 300 гривен щорічної данини. Наш літопис стверджує автентичність написів на каменях і подає, що в „літо 6411 (903) князь Олег привіз молодому Ігореві за жінку Ольгу”.

ПОХОДЖЕННЯ КОРОЛЕВИ ОЛЕНИ-ОЛЬГИ

Щоб укрити правду й показати прийдешнім поколінням, якими дикунами були наші королі, грецькі переписувачі літопису обдерли їх з усього світлого, величнього й державницького, а замість фактів поуставляли байки.

Перша з них говорить, що престолонаслідник найбільшої держави в Європі, принц Ігор, уганяє на далекій півночі за сільськими дівками й дець коло міста Пскова знаходить у лісі перевізницю та й до неї залицяється. Дівка борониться і так добре меле язиком, що королевич в неї з місця закохався і з нею жениться.

Пригляньмося історичним фактам.

Усі наші літописи подають, що не Ігор, але Олег привів чи привіз у 903 р. Ігореві жінку Ольгу з міста Плескова-Пскова. Виходить, що Ігор міг її до того часу не бачити, або вислав короля Олега сватати дівку в далекий Псков. Невже не було в Києві чи поза ним гарних князівен чи дочок знатних родів? Адже з пізнішого договору короля Ігоря з греками видно, що під його рукою були аж 22 світлі руські князі. Чи ж не було вибору з поміж їх дочок?

У 903 р. м. Пскова на світі ще не було, що більше – з археологічних розкопів голосного археолога й історика М. Артамонова виходить, що в IX ст., тобто в часах здобуття Олегом Києва, Новгорода Великого як міста ще на світі не було,

а була тільки торговельна факторія-кріпость. (М. Артамонов „История хазар” , Ленинград, 1962, ст. 336).

Тому Олег не міг прийти з Новгорода, бо його тоді не було.

Про місто Псков є перша згадка в наших літописах аж 230 літ пізніше вв XII ст.). /Е. Голубинський „История русской Церкви” , т. I., Москва, 1902/.

Від Києва до Пскова в повітряній лінії 970 км. (понад 600 ам. миль). Чи ж пустив би хто молодого Ігоря самого в дикі пуші, що на тодішню віддаль і комунікацію була далеким Сибіром? З літописів знаємо, що довкола Києва були праліси повні дичини, тож пощо було їхати аж понад 600 миль на лови до Пскова.

Літопис подає, що дівка перевозила Ігоря човном. Ігор був без коня, бож кінь у човен не вмістився б, а якщо були б і дружинники з кіньми, то тим більше. – Чи міг Ігор без коня і дружини дістатись до Пскова? – Таких питань можна ставити десятки, але й тих досить, щоб пізнати тенденції переписувачів. Лише два літописи: Київський і Никонівський подають м. Псков. Літописи: Радивилівський, Троїцький, Новгородський, Лаврентіївський і Московський подають місто П л е с к о в. Усі літописи подають однаково: „Вльто6411(903) Игореве же возрастишу, но хожаше по Олзі, и послушаше его. И приведе ему жеу от Плескова-Пскова именем Олгу. По сем Игор и Олег пристроиста вои многи и корабли многи безчислены” .

Дальше літопис говорить, що Олег іде на греків, а Ігоря лишає в Києві. Так отже, літописи потверджують напис, знайдений на каменях в Наріш-Кай, на північ від Тессалоніки, що Олег був 904 р. на Балканах.

Псковський літопис, писаний в XIII-му ст. пише про Ольгу і Псков таке: „Псков и Плесков то не той сам град” . Усі літописи, окрім Київського і Никонівського, називають королеву Ольгу О л е н о ю, а Якимівський літопис додає, що то кор. Олег змінив ім'я Олени на Ольгу, щоб ім'я звучало по-варязьки (Гельга). Окрім цих двох слів різниці Псков і Плесков зміст усіх літописів є однаковий.

А тепер про Псков–Плесков докладніше.

У Київській Русі часів Олега таких назов не було. Перша столиця Болгарії називалася Плиска, по-грецьки Плсков. Основана в Добруджі між Дунаєм і Чорним морем антськими племенами ще перед приходом болгар. За часів Олега це був культурний осередок і найближчий сусід Києва. За царя Симеона цей осередок заяснив славою національної слов'янської віри св. Кирила й Методія. Це велике, обведене мурами місто, греки – так як москалі Київ – кілька разів руйнували. З грецької назви м. Плиски–Плсков київські переписувачі, цензори літопису, не хочачи чи навмисне зробили: П с к о в. З того то болгарського „Плескова” привіз Олег Олену–Ольгу Ігореві за жінку. Плиска була столицею Болгарії до 921 року.

Чисю дочкою була св. Рівноапостольна королева Русі Олена–Ольга? Цар Борис I. мав згаданих повище двох синів і дочку Анну. Анна вийшла заміж за болгарського князя Сондока, по-слов'янськи Сурдика. Вони мали двох синів і п'ять дочок. Четверта з ряду дочка царівни Анни й Сурдика звалась Олена – як зазначують літописи – гарна з лиця. Цю власне князівну Олену висватав володар Олег за свого сина Ігоря.

Родовід королеви Олени–Ольги подав болгарський історик С. Чилингиров в книзі „Каквото е дал българин на другите народи”, Софія, 1941. – На Чилингирова покликався архимандрит Нестор у своїй дисертаційній праці „Имал ли е в жилите си българска кръв киевкят княз Светослав Игоревич”, (Духовна Культура, книжка 12, грудень, 1964, Софія).

За вказівку на праці Чилингирова (чит. Чілінгірова) і Нестора складаю щирю подяку п. проф. М. Лабунці з Філадельфії, що бувши в Болгарії особисто познайомився з архимандритом Нестором.

Подружжям Ігора з князівною Оленою скріплював цар Симеон болгарсько-руський союз. Симеон і Олег снували далекосяжні пляни. Першим їх завданням було у в і л ь н и т и церкви обох держав від грецької духовно-мілітарної залежності, накиненої обом народам 864 і 867 р. Олег повернувся до поганської віри і тим самим договір з 867 р. анулював. Симе-

он як вихованок Царгороду мав інші пляни. По смерті грецького імператора Александра 6 червня 913 р. владу в імені малолітнього царевича Константина виконувала регенційна рада з патріярхом Николаєм Містиком у проводі. Симеон використав ситуацію і з військом попрямував на Царгород. Цього разу Симеон не бажав ані грабунку, ані приєднання нових земель. Його ціллю було: стягнути по корону римського цісарства. Симеон за підтримкою Русі мріяв збудувати у н і в е р з а л ь н е цісарство з федерації балканських слов'ян, Русі і Греції. Ця ідея Симеона дає нам вияснення і сенс його воєн із Грецією. 24) і 25). (Г.Острогорски „Аутократар и Самодержац”, Српска Акад. Београд, 1935).

Змагання здобути цісарську корону в тих часах було змаганням за верховну владу (геґеномію) в християнському світі, а окремих патріярхат від тоді аж до сьогодні, це змагання за с а м о с т і й н у н а ц і о н а л ь н у ц е р к в у. До цього змагав Симеон і до тих широких плянів притягав Русь, щоб спільними силами ту високу ціль досягнути. Цього боялася Візантія, тож проти намірів Симеона розпачливо боронилася. За свідченням патріярха Николая Містика цар Симеон намовляв іти на греків Русь, мадярів та інших варварів. Хто знає, чи договір 911 р. Олега з греками не складено на спілку з болгарами, бо Русь дістала вигідний торговельний договір; в ньому навіть нема згадки про віру з Греції.

У 913 р. Симеон обложив Царгород такою великою армією, що греки втратили надію на оборону. Яке ж було здивування греків, коли Симеон замість здобути мури міста, запропонував переговори. Регенційна рада капітулювала й прийняла умовини, що їх подиктував Симеон.

Ось головні точки: 1) Патріярх укоронує царя Симеона короною грецьких царів у катедрі св. Софії. 2) Малолітній царевич Константин, як стане повнолітнім, ожениється з дочкою царя Симеона. 3) Незалежний від Царгороду, самостійний болгарський патріярхат із слов'янським обрядом св. Кирила й Методія, а тим самим у злуці з Римом. 26) і 27). (В. Златарски „История на Българската Държава през Средните Векове”, т. I–III, Софія, 1918).

Після того, як регенційна рада прийняла умовини капітуляції, в'їздить цар Симеон зо своїм генералітетом тріюмфально в Царгород. Його вітає регенційна рада з малолітнім царевичем і патріярх. Це перший раз в історії Візантії в'їздив так у столицю „варвар” як переможець. Супроводив Симеона – без сумніву – король Олег зо своїми світлими князями.

Другого дня відбулася урочиста коронація царя Симеона в церкві св. Софії, проголошення болгарського патріярхату та згоди на заручини царевича з дочкою Симеона.

Коли б пляни царя Симеона здійснилися, то хто знає, як виглядала б сьогодні Східня Європа, балканський півострів і Греція.

З великою здобиччю вертався Олег на Русь, але на дніпрових порогах згинув у бою з печенігами. Байка в наших літописах оповідає, як Олег згинув від отруї гадюки, що вкусила його в ногу. Невже ж він був босий?

Сестринка царя Симеона Олена не приїхала до Києва самітня. А що вона була ще дуже молода (наш літопис дає їй 14 літ), то цар Симеон вислав з нею свого „пресвітера” Григорія, брата Олени й воеводу Малка (гр. цісар називає „свояка”), священників, церковні книги в слов'янській мові, дворянок і купців – на ті часи дипломатичне представництво держави. Є велика правдоподібність, що еп. Григорій був учеником Горазда, єпископа Великоморавської держави.

Двір королеви Олени став основоположником національного слов'янського обряду. Якимівський літопис нотує ось що: „Тогда прийшли в Київ ИЕРЕИ УЧЕНИ И МНОГИЯ КНИГИ”. Ніхто не записав, скільки ще перед еп. Григорієм з перемиського єпископства прибуло в Київ священників слов'яно-методіївського обряду. То не був тільки один єрей Григорій, що був, без сумніву, методіївським єпископом, бо архимандрит Леонід доказує, що Григорій був особистим духовником болгарського книголюбця царя Симеона. Такі придворні духовники володарів були в тих часах звичайно єпископами. (Арх. Леонід „Одкуда родомъ была св. великая княгиня русская Ольга”, Русская Старина, Петербург, 1888 р.) і того ж автора „Систе-

матическое описаніє славяно-російськихъ рукописей” , Собранія графа Уварова, т. IV, Москва, 1894).

Що так по всякій правдоподібности було, маємо свідчення арабських істориків, які подають, що в 913 р. Русь прийняла християнство (друге з Болгарії). 28)

Правдоподібно тоді охрищений король Ігор самостійним болгарським патріархом, бо не можна навіть в думці припустити, щоб сестрінка царя Симеона Олена була до того часу не охрищена. Цар Симеон був 914 р. на вершку своєї слави, тому коронація київської королівської пари є майже певна. Що цього нема в наших і грецьких літописах, це самозрозуміле, але Русь від 913–14 християнізується в кирило-методіївському обряді так далеко, що папа Іван XIII. (965-72) у 972 р. говорить, що Русь є християнська й має свій окремий обряд. 29)

Без сумніву – папи мали завжди найліпші відомості про розвиток християнства в усіх країнах Європи. Ось чому король Володимир Великий в 16 літ пізніше перехрещував Русь утретє в греко-візантійському обряді. Слов'янський обряд визнавав головою церкви папу, а не царгородського патріарха.

Торкнемося коротко хронології випадків після 914-того року. Греки в 915 р. підмовляють на Симеона сербів і хорватів. Щоб Ігор не поміг Симеонові, греки в тому році викликають повстання деревлян. Треба зрозуміти, що Ігор мав тоді около 25 літ і причин до революції таких, як нпр. смерть монарха, вигаснення династії і т. п., не було. Лише в неprisутності Ігоря в Києві деревляни вчинили бунт.

Користаючи з того, що Ігор був зайнятий усмиренням деревлян, в Царгороді дорогою перевороту приходять до влади матір малолітнього імператора Зоя, уневажнює договір з минулого року з царем Симеоном, а також і заручини свого сина з дочкою Симеона.

Симеон відповідає на це війною, перемагає греків у бою 20. УІІІ. 917 р. та займає цілий балканський півострів. Тепер у Царгороді нова зміна: Зоя уступає, а до влади приходять Роман Лакапин (Лекапен). За недовгий час він став імператором.

У цій війні, безсумнівно, брав участь Ігор з руським військом, бо самими болгарськими силами не міг би Симеон розбити дві грецькі армії та зайняти Балканський півострів.³⁰)

Взагалі успіхи Симеона можна пояснити лише болгарсько-руським союзом.

У нашому літописі маємо згадку, що в 915 р. греки напускають на Ігоря печенігів, а Ігор замирився з ними, щоб дати поміч Симеонові. Щоб до тієї помочі не допустити, греки викликають революцію уличів проти Києва, а ця війна була довга й виснажлива.

У той самий час греки викликають сербів і хорватів проти болгар. Ігор, зайнятий війною з уличами, не міг допомогти Симеонові й в 926 р. болгарська армія була розбита. В рік після розгрому своєї армії Симеон помер (травень 927).

Наслідником Симеона був його молодий син Петро. Упорядкувавши внутрішні справи на Русі, Ігор був готов і даліше помагати Петрові, як перед тим його батькові. Але грецька дипломатія знайшла спосіб, щоб запевнити спокій і мир з боку Болгарії, а Петра зробити сателітом Греції. Тож греки признали Петрові царський титул, самостійний патріархат, дуже корисний торговельний договір і до того зобов'язалися платити щороку окуп Петрові. Молодому Петрові приобіцяли дати за жінку онуку імператора – красуню Марію. Але все це під умовою, що Петро зречеться союзу з Русю.

Ці пропозиції греків задовольнили амбіції Петра, він прийняв усі умовини та оженився з Марією. Це перше в історії подружжя болгарського царя з грецькою царівною.

Так перервався союз між царем Петром і кузинкою Петра Оленою та Ігорем, королівською парою Русі. Петро став грецьким васалем і послухним волі своєї жінки-красуні, що на певно діяла на користь Греції за вказівками гр. дипломатії.

У подібний спосіб 57 літ пізніше греки дорогою подружжя зробили кор. Володимира своїм васалем, що безчинно приглядався, як гр. цар Василь Болгаробійця з 6.000-им руським корпусом мордував і осліплював болгарів.

Так грецька дипломатія роз'єднувала союзників, а пото-

му нищила їх по одному: болгарів руками русинів, а русинів руками печенігів і половців.

Після замирення з Болгарією греки dokonують охрищення сербів, а їх князі Чеслав і Михайло признають політичну зверхність Греції, за що дістають титул антипатів і патрициїв Греції, а до титулу ще й щорічну пенсію.

Так створився греко-сербський союз, вимірений проти Болгарії, щоб цар. Петрові часом не скортіло виступити проти Греції. Приєднання Сербії здійснилося в роках 928–929. 31)

Щоб і Русь зробити сателітом на зразок Болгарії і Сербії, Греція обмежує торгівлю з Русю. Щоб тому протидіяти, Ігор задумав іти в похід на греків, домагаючи доброї нагоди.

У вересні 938 р. араби розбили грецьку армію над Горішнім Евфратом, а в 939 р. арабський емір Сейфед Давлег наїхав грецькі посілості в Малій Азії та розгромив гр. армію, що без помочі руських полків не встоялася проти арабів. У березні 941 р. цей емір знову перемагає греків, але за це греки викликають проти нього революцію в Дамаску. Емір мусів відтягнути військо з фронту, щоб здавити революцію.

Хто знає, чи не був часом Ігор у порозумінні з арабами в 941 р. в часі їх воєнних дій проти греків і, користаючи з тієї нагоди, вибрався в похід на Царгород. Але, видно, Ігор не знав, що вже в червні 941 р. араби опустили фронт у Малій Азії з причини вибуху революції в Дамаску.

Греки з Херсону повідомили Царгород світляними сигналами про похід Ігоря. Імператор Роман, користаючи з того, що араби перервали війну, наказав генералові Іванові Куркуасові поспішати з гр. армією з Малої Азії на оборону Царгороду. Куркуас прибув у Бітинію, країну над Чорним морем на схід від Царгороду, і розбив неприготовану до бою руську армію. Вона подалася на човни, але на морі заатакувала руське військо грецька фльота, а її адмірал Теофан наказав палити руські човни т. зв. грецьким огнем. З рештками армії прийшлося Ігореві відступати й повертати на Русь, але не горі Дніпром, бо там засіли печеніги, але через Керченську протоку на Тамань через Хозарію. (Тамань – тоді звана Тмуторокань).

Болгарський цар Петро був у цій війні нейтральний.

Але Ігор не занехав пляну походу на Царгород. У короткому часі створив нову армію, найняв варягів і печенігів та рушив у похід уже не морем, але суходолом, побережжям Чорного моря. Греки завчасу довідалися про цей похід і про велику силу Ігоря, а не бажаючи ризикувати війною, перестрінули Ігоря при гирлі Дунаю і запропонували йому мир. 32) (Полное собрание русских летописей, т. 9, 10, Акад. Наук, Москва, 1965). Греки мусіли скоритися перед силами Русі та скласти з Ігорем торговельний договір, в дечому менше вигідний від Олегового.

У нашій літописі записано, що Ігор пустив печенігів грабувати Болгарію; видно—цар Петро піддержував греків. Кожного володаря Русі, окрім Володимира Великого, що підняв руку на Грецію, греки карали смертю. Десь у тому часі греки увійшли в зносини з Олеговим воеводою Свинельдом, що мав окремих, приватний кількатисячний варязький корпус. Свинельд мав таку силу, що з нею мусів рахуватися король Ігор, а опісля королева Олена. У часі одного до двох років, за нашим літописом, як складено торговельний договір із Грецією, вибухає за грецькі гроші повстання проти Києва. Усмиряючи деревлян Ігор від їх рук гине. Державна влада переходить у руки королеви Олени—Ольги, що знайшлась у небезпечній ситуації, коли повстання поширилися і на інші племена. 33) /М. Грушевський „Історія України—Руси”, т. I./

КОРОЛЕВА ОЛЕНА—ВОЛОДАР І ПОЛІТИК

Із записок імпер. Константина знаємо, що кор. Олена мала до помочі „свояка”, мабуть свого брата. Були ще помічники, що прибули з Оленою з Болгарії, а може деякі й по смерті Ігоря. Такими помічниками в державних справах був напр. Малко та його діти—Малуша й Добриня. Малко названий „Любечанин”, бо проживав у Любечі, столиці сіверян, де Олег, а опісля Ігор утримували своїх воевод. /М. Грушевський „Історія України—Руси”, т. I./

Імена Малко, Малуша ще й до сьогодні часті в сербів і болгар. При підписуванні торговельного договору Ігоря з греками фігурує його дволітній син Святослав, як новгородський князь. Слово „Святослав” не варязьке, а християнське. Так само й ім'я сина Малуші „Володимир”, надане йому в честь його дядька (вуйка), царя Болгарії, що згинув у т. зв. поганській революції. Оба імена володарів появляються вперше в нашій історії.

Як володариня Русі королева Олена здушує повстання деревлян і то так, що від тоді деревляни більш не ворохобились. Може хтось зробити закид, що Олена як християнка надто жорстоко обійшлася з деревлянами, що були тоді поганями. Кор. Олена не нищила деревлян як народ, тільки їх столицю Іскоростень – осідок їх поганських жреців, що то за гроші від греків зчинили й проводили повстання проти християнського на той час Києва. Олена помстилася за смерть свого мужа, як володаря держави, дбаючи про її цілість.

У Греції 820 р. на Різдво під час Богослуження, перед вівтарем у церкві св. Софії убив імператора Лева його приятель Михаїл, щоб самому стати імператором. Імператор Василь, зв. Болгаробійця, виколов очі 10.000-ам болгар. Це сталося 60 літ після смерти кор. Ольги. У поході Володимира Ярославича 1043 р. греки викололи очі воеводі Вишаті й 6.000-ам воякам руської армії. 34) /В. Н. Златарски „История на България през средните векове”, т. I – III, Софія,

Це робили християни – християнам! Кор. Олена поступила з деревлянами суворо, але нікому очей не казала виколовати.

По спаленні Іскоростеня, осідку деревлянських жреців і вогнища бунту, кор. Олена пацифікує північні поганські провінції держави, бо греки всюди викликували неспокої. Збунтовані племена сподівалися, що жінка-вдова та з малою дитиною не виявить таку сильну волю і тверду руку, і так раз усмирені вже більше проти Києва не бунтувалися до кінця життя кор. Олени.

ПОГОСТИ – господарсько–адміністративні й судові осередки.

Після усмирення вдається кор. Олена–Ольга із сином та братом і військовою асистєю в подорож по розлогій імперії, ділячи державу на адміністративні округи, т. зв. погости (королева гостила, погостила там особисто). Погости – це такі місця чи місцевості, що надавалися до адміністрування округом, положені близько шляху чи водної дороги–найдогіднішого середника зв'язку на ті часи. Місце на погост вибрано після наради з місцевою людністю. З королевою були дорадники – знавці терену й писарі, що записували, скільки „димів” було в даній окрузі, членів родини, землі, худоби, взагалі майна кожного „дима” (хати). Відповідно до тих інформацій королева з місцевими людьми й своїми дорадниками накладала на кожний „дим” – родину відповідну „дань” – податок. Записувано, коли й скільки мав погост зібрати та куди доставити. Назву мав погост від даної місцевості, річки чи озера. Керівником погосту настановляла королева когось із своїх людей, а йому до помочі й утримування порядку ще й відповідну кількість озброєних людей.

Для них будовано невелику кріпость з валом і частоколом і туди зношено зібрану в окрузі дань. Такі погости були в різній від себе віддалі; брано під увагу не простір, але кількість данників – димів. Список податників, де було списано й число членів родини, був на той час і першим свого рода списком населення Руської Держави.

Крім збору державних податків мали погости за завдання дбати про лад і порядок в окрузі (поліційна й судова функція) та доводити до відома центральному урядові в Києві про всі справи й події в окрузі, важні з державного погляду (функція політична).

Установа (інституція) погостів показала корисною. Центральний уряд, діючи в погостах через своїх довірених людей (агентів), знав про все, що в погостях діється, міг проте легше запобігти в разі небезпеки чи неладу. Вимір „дані” (податку) й повинностей на підставі оцінки (цензусу) маєтку,

як більш уточнений, являвся справедливішим, тож давав менше підстав до невдоволення чи й ворохобні. Погости утрималися в Київській державі аж до ХУ-того століття, до упадку Новгороду Великого. Погости зробили кінець „полюдію” – безсистемному зборові „дані” .

Списки „дані” й записи всяких адміністраційних справ пересилано в Київ. А що в тих часах не було паперу, то записи роблено на березовій корі; вона біла, тонка, гнучка й відпорна на гниття, бо має в собі „дъоготь” . У 1951 р. археологи знайшли в Новгороді таке березове письмо. До 1963 р. таких документів було вже 422. Вони кидають світло на політичне, економічне, адміністративне, торговельне й релігійне життя не лише Великого Новгороду, але й усїєї Русі. Деякі з них 800 літ старі. /Археология ХХ. в. „Археологическая открытия в Новгороде” та „Я послал тебе бересту”, Изд. Моск. Унив., Москва, 1954 й 1965. – А. В. Арциховський „Новгородская грамоты на бересте”, А. Н. СССР. Москва, 1954./

Тоді стають нам зрозумілі свідчення арабських істориків і чорноризця Храбра про „черти і різи” та про „руські писмена” наших літописей.

Одному погостові дала кор. Олена назву Ольжичі, іншому назву Плесков на пам’ятку її міста народження. З того погосту постало місто Псков. Довкола укріплень (замочків) погостів поставали зчасом оселі й міста. На кінці Руської Землі – у Плескові залишила кор. Олена криті сани, що їх мешканці Пскова затримали як пам’ятку, бо в літописі є згадка, що „суть там і до сьогодні” . /М. Грушевський „Іст. Укр. Руси”, т. I. ст. 457./

Видно в Плескові захопила Ольгу весна, тож дальше подорожувала човном і кіньми.

ПОДОРОЖ КОРОЛЕВИ В ГРЕЦІЮ

Поминаючи літописні байки про війну й вимордування 5.000 деревлян, торкнемося питання про подорож кор. Олени в Грецію. – У нашому літописі записано, що імператор Константин залюбився в кор. Ользі–Олені (як колись Ігор у лісі,

прим. автора) і забажав з нею оженитися. – Алез тоді, в 957 р., Олена мала около 67 років, була сивенькою бабунею, а цар мав 52 роки, 45-тилітню жінку, шестеро дорослих дітей і невістку. Свою дружину любив і до бабуні залицятись не думав. Це лише для орієнтації, які недоречні й наївні байки вплив якийсь переписувач у наш літопис, щоб приховати правду.

Які ж були причини подорожі кор. Олени в Грецію?

Наші історики до сьогодні губляться в здогадах, по що старенька імператорка Русі вибралася в трудну й небезпечну дорогу. Історик М. Грушевський пише, що то була куртуазійна візита двох голов держав та купецькі справи. Не виключено, що при зустрічі з імператором були порушувані й купецькі справи, але задля них літня володарка Русі візиту складати не їхала. Щось було таке важне й невідкладне, що приневолило володариню Русі вдатися в небезпечну дорогу. Треба знати, що Чорне море було й є бурхливе та небезпечне для плавби, особливо для малих човнів–однодеревок, з яких складалася руська фльота. Найспокійніше є воно від травня до кінця липня, в серпні вже починаються бурі, а в дальшому ставало воно небезпечне навіть для великих кораблів грецької фльоти. Тому всі походи морем за часів Київської Русі й часів козацтва відбувалися впродовж травня-червня-липня, а з початком серпня човни вже повинні були знаходитися близько берегів України, чи в лимані Дніпра.

Королева Олена виїхала з Києва ранньою весною, а прибула в Царгород десь у перших днях червня 957 р. Не прибула несподівано, бо ж за дипломатичним звичаєм імператорський двір мусів бути наперед про прибуття посольства повідомлений. Але видно, візита кор. Олени не дуже була мила грекам, коли її враз із супроводом заставили чекати на прийняття в пристані „Суд” повні три місяці. Греки сподівалися, що королева з того приводу образиться, вийде в поворотну дорогу морем в непригожий час, а там і загине враз зо своїми неприємними грецькій політиці плянами.

Першої авдієнції дочекалася королева аж 9-го вересня 957 р. Треба подивляти її терпеливість: проковтнула образу

та зберегла спокій і рівновагу духа – гідність володарів!

Нам важно є знати, що імпер. Константин записав усе: як кланялися, як співали хори, які подавали страви, скільки грошей кожному з посольства видано, а н а в м и с н о не записав, яка була ціль прибуття королеви, ані розмови про цю ціль.

Записав докладно таке: „Ольга /в оригіналі Ельга, а не Олена/, усівши зо мною, розмовляла про справи, які їй були потрібні”. Яку дав імператор відповідь, також не записано. – З того виходить, що справи, які королева говорила, були для греків дражливі й до загального відома недозволені.

Про що могла говорити володарка Русі? – Найкраще на це питання – з-поміж усіх наших істориків – відповідає проф. Микола Чубатий у своїй „Історії християнства на Русі – Україні”, Рим–Ньюйорк, 1965 р. Перше, на що автор звернув увагу – це принизливе трактування капеляна королеви, нижче її слуг. Йому виплатили 3 драхми, тоді, коли слугам і перекладачам виплатили 8 і 4 драхми. – Тут захована в і д п о в і д ь Константина.

Сповідник королеви, болгарський єпископ, був спеціально понижений, хоча це був також християнський священик, але представник іншого самостійного руського обряду – болгарин. З того висновок, що королева мала за ціль – за зразком болгарів – отримати о с і б н и й київський патріархат в кирило-методіївському обряді. Тим патріархом, чи бодай руським митрополитом бажала бачити свого сповідника Григорія. Ось в чому причина пониження його й королеви від греків.

Щоб досягнути згадану вище ціль, королева привезла Григорія та склала великі дари імператорові й патріархові.

Другою важливою – на думку проф. М. Чубатого – була подружня справа. Кор. Олена хотіла оженити свого сина Святослава, вихованого в Новгороді в поганському дусі, з дочкою імператора /а було їх п'ять/, охристити й так зробити його більше зрівноваженим. Але й тут кор. Олену стрінула відмова, бо згідно із записом імпер. Константина „нікому з варварських володарів не можна дозволити одружитися з грецькою царівною”.

Третьою справою були політично-торговельні проблеми. – Від часу складення договору Ігоря з греками, русько-грецькі політично-торговельні відносини були нормальними. Купецькі каравани Русі – як виходить із записок Константина – прибували щороку в Царгород морем і суходолом, а також і до болгарської столиці Преслави. 35) Руські купці відвідували також і Херсон.

Згідно з договором Олега й Ігоря з греками Русь посилала визначений контингент руського війська на поміч грекам, коли вони були в стані війни. А що греки майже безперервно воювали, то й руські полки постійно перебували на грецьких фронтах. У 954 р. руський полк воював у Малій Азії проти арабів, а в тодішніх візантійських твердинях стояли руські полки залогом. /А. А. Васильев, „Византия и арабы”, Москва, 1961 р./ – Як бачимо, то за право торгівлі з Візантією наша молодь платила кров'ю. /В. М. Бейлис „Ал – Масуди о русско-византийских отношениях в 50-тих годах X. века”, М. 1961./ Що греки побоювалися Русі та її володарині, свідчить записка імпер. Константина, що Русь – це постійний ворог Греції, а тому він радить завжди піддержувати печенігів та напускати їх на Русь. 36)

У світлі вище наведеного стає зрозумілим легковажна й принизлива постава греків супроти кор. Олена та її сповідника, а також мовчанка про її прохання і про відповідь імператора. Якось уже не годилося писати, що причиною відмови була в і р а і н а ц і о н а л ь н і с т ь прохачів.

Кор. Олена, невдоволена результатами подорожі в Царгород, звертається до німецького короля Оттона I. /936-973, а від 962 р. імператора т. зв. „Святої римської імперії німецького народу” / і в 959 р. прибули до Оттона руські послы в справі організації християнської церкви в Київській державі. /Тоді ще була в церкві єдність між Римом і Царгородом/. – Як добрий політик кор. Олена не зриває дипломатичних зв'язків з Царгородом, хоч у дійсности, ані Русь, ані греки не дотримувалися постанов договору з 944 р. І так напр. кор. Олена не відкликає помічних полків, висланих в поміч грекам

перед відвідинами Греції, але й не посилає грекам свіжого війська на війну з арабами.

Відносини ставали щораз більше напруженими. Посольство до Оттона I, греків сильно затривожило, а тоді 961 року воєвода Свинельд руками Святослава усуває силою кор. Олену від влади. Владу номінально бере в свої руки молодий і недосвідчений Святослав і ним кермує від тепер за посередництвом Свинельда – Греція.

Ніхто з наших істориків до сьогодні не заторкнув макіявельської політики воєводи Свинельда, що мав свій окремих варязький корпус так сильний, що з ним мусіли рахуватися Олег та й Ігор. Для збору данини мусів Ігор віддавати йому найбільше дохідні провінції. Свинельд, прихильник Греції, виховуючи в Новгороді Святослава в поганському дусі, здобув від нього довір'я до себе /Свинельда/ і прихильність до греків. До того потурав і підсилював у Святослава такі прикмети, як: непогамованість, зухвальство, зарозумілість, упертість та легковаження старенької вже матері Олени.

Щоб доказати фактами його дволичність, застановимось коротко над його діями. Ми й досі не знаємо, які зв'язки лучили Олега й перших Руриковичів із Свинельдом: правні, родово-династичні, чи просто мілітарно-диктаторські? – Одно є певне: Свинельд мав таке значення, що Ігор мусів, як згадано вище – давати йому для збору данини найбагатші племена. Поза тим Свинельд, то бував у Києві, то вештався по західних провінціях Русі.

Зачнемо від першого його чину – війни з уличами.

Греки прагнули очистити Причорномор'я від руського населення, щоб розірвати їх сусідство з болгарами; оба народи ділила тільки ріка Дунай. Звідсіля така спільнота дій обох народів за каганів Аскольда й Дири, Олега й Ігоря аж до смерти кор. Олени.

З літописей Новгородського й Суздальського знаємо, що праворуч Дніпра від полян аж до Чорного моря жило велике плем'я уличів, що сусідувало від заходу з тиверцями. Так Русь часів Ігоря заселювала густо правий беріг Дніпра від

Смоленська до Чорного моря. Від коліна Дніпра побережжя Чорного моря заселювала густо руська колонізація до ріки Дону та Керченської протоки. Звідси зачинялася Тмуторокань, що доходила до Азовського моря і Кавказу. Так виглядала Русь за Олега.

Наїзд мадярів цю колонізацію ослабив, але з відходом мадярів руська колонізація далі ще щораз густішим перстеном оточувала Крим, а з болгарами й Грецію. Ось чому греки хотіли очистити Причорномор'я від русько-купецької колонізації та руками печенігів розірвати русько-болгарське територіальне сусідство. /Новгородський та Суздальський літописи", Полное собрание русских летописей". Акад. Наук СССР, Москва, 1960. -та М. Грушевський „Історія України-Руси”, т. I./

Греки хотіли також узяти під свою контроль Дніпровий торговельний шлях та диктувати ціну соли з Дніпрових лиманів. – Греки намовили сербів і хорватів іти війною проти болгарського царя Симеона та перешкодити Ігореві прийти Симеонові з допомогою. Податкові надужиття Свинельда викликали повстання уличів (правдоподібно) в 926 р.), тож Ігор був зайнятий війною з уличами, що тяглася около 5 літ, і не міг дати помочі Симеонові. Із-за браку помочі Симеон дізнав поразки від хорватського короля Томислава. По трьох роках облоги Свинельд здобув і спалив столицю уличів Пересічен. – Про це є в наших літописах тільки згадка, бо це зробив Свинельд. – Уличі, тероризовані Свинельдом і печенігами, відходять горі ріками Богом, Дністром і Прутом на північний захід. Про їх нове поселення свідчать місцевості в Галичині: Улич коло Стрия, Улюч і Улич обабіч р. Сяну, Улич к. Любачева, а навіть Улич на Закарпатті.

Пляни греків Свинельд виконав. Утеча уличів відслонила Київ від півдня, а печеніги, зайнявши землі по Уличах, взяли під контроль торговельні шляхи – Дніпровий і Соляний.

Коли не стало податків від уличів, Свинельд зажадав „дані” з деревлян, другого по величині племені Русі, а своїми здириствами викликав повстання. При його усмирюванні згинув трагічно Ігор. /М. Грушевський „Істор. України-Руси”, т. I./

Кор. Олена, не маючи довір'я до Свинельда, вислала його в Новгород, звідки він із Святославом з'явилися в Києві около 956 р., правдоподібно після смерти іншого сина кор. Олени. В р. 961 Свинельд руками Святослава усунув від влади свою матір Олену-Ольгу.

Смерть Олега на порогах Дніпра, смерть Ігоря в деревлян, як і смерть Святослава, Ярополка та Олега, якимось не зачепила Свинельда; з усіх небезпек він вийшов „на сухо”, мов гуска з води. Знищення хозарсько-болгарсько-руського союзу – це д і л о Свинельда (греків). Йому Святослав беззастережно вірив і всі його поради виконував проти волі й порад матері.

Ще торкнемось балканської війни Святослава й ролі Свинельда в ній. Коли Святослав 968 р. переміг болгар, то Свинельд „примучував” їх – як колись уличів і деревлян, і так настроїв болгарське населення проти Святослава. /„Іпатський літопис”, Полн. соб. рус. лет., А. Н. СССР. Москва, 1960./

Коли кор. Олена відкликала Святослава з Болгарії проти печенігів, Святослав залишив у Переяславці Свинельда з його корпусом і руськими полками із завданням стерегти шляхи й переходи в балканських горах від можливого нападу греків.

Свинельд завдання не виконав, і грецький імператор Цимісхій скорим маршем сфорсував гірські дороги, де одна сотня русинів могла здержати тисячу греків. Русини були здивовані, побачивши грецьку армію несподівано коло Преслави, дивувались і грецькі генерали, що не було обсади гірських доріг. Лише Свинельд і Цимісхій д и в у не дивувались.

Під Преславою окружив Цимісхій руські полки і їх знищив (вирізвав), але випустив з оточення корпус Свинельда. Хоча Цимісхій мав 30.000 добірного війська, в тому 13.000 панцирної кінноти, то Свинельд зо своїм корпусом вийшов ціло. /Лев Диякон, Скіліца і Кедрин/.

Чомусь Святослав з головною армією був коло Доростола й до нього прибув Свинельд. Не знаємо, як оправдувався Свинельд перед Святославом. Зате знаємо:

Коли Святослава оточила на Дніпрових порогах ціла

орда печенігів з вісьмох племен (колін), то Свинельд не боронив Святослава, але пропущений печенігами почвалав у Києві і там оповідав, що він зо своїм корпусом успів перебитися, будучи оточеним греками, а опісля печенігами. – Корпус Свинельда був кінний, кінна була й орда печенігів, тож не легко прийшлося би було Свинельдові вирватись з оточення, якби не наказ Цимісхія печенігам Свинельда пропустити.

Останній акт трагедії Руської Землі відіграв Свинельд, сіючи незгоду між синами Святослава, підбуривши Ярополка проти Олега й Володимира. Робив це Свинельд з грецького наказу, бо діяльність Ярополка не була в інтересі греків. Власне Ярополк продовжував діло своєї бабки Олени–Ольги: християнізацію Русі в слов'янському обряді св. Кирила й Методія. – Власть і шкідливу діяльність Свинельда вкоротив Володимир Великий, відрядивши його з варязьким корпусом до Греції (хто зна, чи не на пенсію до гр. імператорів). З того часу й слух по Свинельдові загинув. /Новгород. та Іпат. літоп. – „Полн. собр. рус. летоп.“, Москва, 1960/.

А тепер пригляньмося політичній ситуації у Східній Європі в 961 р.

Союз з болгар. царем Симеоном змушував кор. Ігоря, а опісля по його смерті кор. Олену вести свою незалежну політику. Вона входить у союз із хозарами, а пізніше з мадярами через подружжя свого сина з мадярською королевою, що правдоподібно сталося десь в 957–8 рр. Святослав мав тоді 15–16 літ. Мадярські хроніки нотують, що перші Арпадовичі одружувалися з київським королівським двором, але не подають імен. 37)

Наші літописи не подають, хто була, з якого роду та коли померла жінка Святослава. Якщо це була мадяр. королева, то вона була б дочкою мад. кор. Таксонія, онука Арпада /930–972/. Мадяри мали тоді Христову віру в слов'ян. обряді св. Кирила й Методія. 38)

Хозари очолювали тоді союз волзьких болгар і буртасів і на спілку з Русю тримали печенігів неначе в кліщах. Маємо згадку арабських літописців Ібн Русте й Гардизи: „Хозари

систематично щороку йдуть походом на печенігів, приводять від них полонених та продають їх арабам”. /Д. А. Хвольсон „Известия Ибн Даста”, стор. 160, Москва, 1869/. 39). Тому нема згадки в літописах про напади печенігів за час правління кор. Олени. Печеніги, взяті в кліші Тмутороканню, Києвом і хозарами сиділи тихо, шукали миру з Русю, випасали в степах коні, скот і вівці та продавали їх грекам у Херсонезі, а хозарам в Ітилі. 40)

Руська торгівля за часів володарині Олени була на вершинах розвитку і незалежною від Царгороду. „Русь контролювала Дніпровий шлях, торгувала з Болгарією в Переяславці, з хозарами і волзькими болгарами в Ітилі й Булгарі та з Херсонезом”, що був лише напівзалежний від Царгороду. 41)

Хозарсько-руський союз і сама Хозарія зокрема була сім'єю в оці грекам, бо: 1) робила грекам конкуренцію в торгівлі з Русю та вдержувала високі ціни на пшеницю, мед, віск, футра й рабів; 2) біла разом із Русю грецьких союзників печенігів; 3) не впускала в причорноморські степи інших азійських орд, а тим самим стабілізувала політичний стан у Східній Європі; 4) тримала під хозарською зверхністю східню частину Криму й Керченську протоку, де вдержувала численну торговельну флоту; 5) у торговельному зв'язку з Хорезмом Хозарія контролювала торгівлю зо східньо-азійським світом і арабами.

Занепокоїло греків, що Русь увійшла в дипломатичні зносини з ворожою Греції Німеччиною Оттона I., а тим самим із Римом. Це грозило втратою для греків руського торговельного ринку, спрямованого на Захід, та оточення Греції перстеном ворожих держав та ворожій ідеології в церковно-політичній площині. Це скріплювало силу й престиж Русі на майбутнє. Володариня Олена шахувала холоднокровно, удатно й дошкульно-боляче грецьку політику. Це грозило Візантії політичною смертю в майбутньому.

Така загрозна політична ситуація для греків була в 961 р.

Тому грецька дипломатія почала протидію. Кілько кентаврів золота дістав Свинельд за усунення від правління

Руською Державою володарині Олени–Ольги, ми ніколи не довідаємось. Захвативши повний державний скарб, призбираний його матір'ю, малолітній Святослав у 961-2 рр. руками Свинельда та його варягів починає організувати велику боеву – зачіпну армію. /За грецькими істориками 60.000 воїнів/. Скільки золота для заохоти дали греки Святославі на створення такої армії, ми також ніколи не довідаємось.

Прохарчування, вишкіл і озброєння такої армії коштували великі суми, а вишкіл і заготівля зброї забрали три роки часу. Металеві частини зброї, як мечі, панцирі, шоломи і т. п. виробляли тоді ручно.

Заки приступимо до розбійничих воєн Святослава, може хтось запитатися, чому володариня – християнка Олена не охристила сина й не виховала в християнському дусі?

Святослав на другому році життя був номінальним новгородським князем. Після пацифікації деревлян кор. Олена післала Свинельда з його корпусом у Новгород, що був торговельною факторією Києва ще з часів Аскольда й Дира та разом із Смоленском і Полоцком належав до Києва. /У арабського історика Джагаїні Київ–Куяба, Новгород–Славія, а Тмуторокань–Танія/, ще з тих часів була якась домовленість, що син київського кагана мав бути новгородським князем. /М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. I. ст. 420-22/.

За часів Олега Новгород був малою торговельною місцевістю із сильною кріпостою і тому платив Києву лише 300 гривен „дані” в рік. Від сполуки Тмуторокані почав Новгород як місто так скоро рости, що за Володимира Великого платив Києву вже 3.000 гривен дані-податку. /М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. I. ст. 421/.

Новгород був поганський, Свинельд і його корпус також. У такому оточенні виховався Святослав, тож християнином бути не міг, хоча при народженні міг бути й охрищений. Вже само ім'я Святослав виглядає на християнське. Свинельд мав таку силу й владу, що в договорі Святослава з греками в 971 р. фігурує як його канцлер зараз за підписом Святослава. Свинельд мав такі впливи, що взяв у свої руки виховання Свя-

тослава навіть проти волі його матері. За взором західньо-європейських королівських дворів Свинельд був „майордомом” Руриковичів. Ніхто не знає, якими вузлами родово-правними чи іншими був зв'язаний Ігор із Свинельдом, чи не був Ігор змушений поручити йому виховання свого сина Святослава. Тому кор. Олена молилася за навернення сина та просила його прийняти християнство, але молодий зухвалий Святослав тільки глузував з матері. Наш літопис не вияснює нам позицію Свинельда в родині перших Руриковичів і делікатно виправдує всі його поступки. Також не маємо певности, чи Святослав не мав братів.

Скляренко у своїй повісті „Святослав” згадає брата Уліба—Гліба /ім'я болгарське/. Хоча повість не є історичним документом, то все таки послухаймо, що про автора говорить Максим Рильський. Наводжу уривки: „Він /Скляренко/ рився в архівах, читав історичні розвідки, збирав матеріяли, радився, а часто і спорив з професіональними істориками” —/московськими/. Про себе пише Скляренко ось що: „Для того, щоб любити й цінити нашу прекрасну минушість, треба добре знати й вивчати сиву старину, минуле рідного краю”.

Москалі наказали назвати повість „Святослав” — „Любов з рабинею”, а повість „Володимир” — „Син рабині” і дозволили видати, але як Скляренко почав приготувляти повість „Ярослав”, то хутко оголошено — як то в москалів говориться — „наглу смерть” Скляренка в силі віку 45 літ. Рукопис повісти зник. В повістях не дозволено подати джерела. Помило соціально-комуністичного забарвлення повістей, знаходиться в них багато історичного дотепер малознаного матеріялу. /Повість „Володимир” — Післяслово М. Рильського/.

За літописом Святослав народився 942 р. У тому році кор. Олена мала вже около 53 роки. Де ж діти з молодих літ? Чому лиш один син і то в такому пізньому віку матері? На ці питання наш літопис відповіді немає. — У торговельному договорі Ігоря з греками в нашому літописі записано трьох племінників: Ігоря, Предслава й Якуна. Чи це не сини? Десять до 955-6 р. правдоподібно жив ще один син, наступник київського трону.

У тих роках повернувся Святослав із Свинельдом до Києва та оженився 956 р. /Мав тоді 15 літ/. Сини Ярополк і Олег були – за літописом – старші від Володимира.

Та тут виходять літописні недоречності: Святослав повернувся 963 р. з Болгарії та привіз синові Ярополкові за жінку /як колись Олег Ігореві/ болгарку–красуню Юлію, що була в Болгарії монахиною. Коли Ярополк народився 957 р., то в 968 р. мав 11 літ. Пощо ж тоді треба було йому жінки безперечно старшої від нього! /Пізніше любка Володимира, від неї був син Ярополк, званий Окаянним/.

Хто знає, чи Юлія не була сестрою болгарських царевичів Бориса й Романа, бо не хочеться вірити, щоб син християнки кор. Олени нищив монастирі та враз із своїми воїнами ганебно поведився з монахинями. Як бачимо – наш літопис у кожній події закриває правду.

962 р. був у Києві німецький єпископ Адальберт з місіонерами, що їх вислав німецький володар Оттон I., сповняючи прохання кор. Олени з 959 р., про що вже була мова вище. Святослав відправив єпископа з кпинами, а по дорозі з Києва кілька місіонерів були вбиті. Тому німецький історик написав, що королева Олена прохала прислати єпископа, маючи фалшивий намір, тобто допустилася обману. 42)

Можна собі уявити, як переживала кор. Олена такий сором, видячи провал своїх намірів та небезпеку для Русі на майбутність.

У 964 р. велика руська армія вирушила на підбій хозарів і їх союзників–волзьких болгарів і буртасів. Фінансували цей похід напевно греки, раді, що кривава розправа двох ворогів Греції–Русі й Хозарії ослабить їх, а це буде грекам на користь. Русько-хозарська війна тягнулася 4 роки, тож не була легка. У першому році війни Святослав розгромив хозар і здобув їх твердиню Білу Вежу, хоча хозарський каган мав 40.000 війська. У другому році Святослав знову переміг хозар, зруйнував і спалив їх столицю над Волгою–Ітиль. У третьому році знищив волзьких болгар і буртасів, у четвертому прилучив до Руської держави в'ятичів. По всякій правдоподібності в тих

походах помагали Святославові грецькі союзники печеніги. Кожного року на зиму – взимі тоді не воювали – повертався Святослав на Русь, приводив багато полонених і велику здобич. /М. И. Артамонов „История хазар”, Ленинград, 1962/.

Тисячі хозар убито, міста Семендр, Итиль та інші пограбовано й спалено. Хозарській державі завдано смертельний удар. Та греки бажали не тільки знищити хозар, але й руську колонізацію Причорноморя, що від Кавказу через Тмуторокань поширилась аж до Дунаю.

Першу половину грецьких плянів виконав Святослав знаменито. Тепер за грецькими плянами, уложеними на десятки літ наперед, ось що в майбутності наступить: 1) Руська торгівля попаде зовсім у залежність від греків; 2) у чорноморські степи прийдуть інші азійські орди; 3) руська колонізація Тмуторокані й Причорноморя буде знищена і 4) Київ і Дніпровий шлях будуть постійно під загрозою.

Щоб Святослав не спохватився і не роздумав, греки постановили „кувати залізо, поки гаряче”. У 963 р. вмерла в Болгарії грекиня Марія, жінка болг. царя Петра, брата кор. Олени впервих. Від смерти Симеона проминуло 36 літ і за той час греки, взявши в свої руки торгівлю, немилосердно використовували болгар. У Болгарії виросла дуже сильна протигрецька партія, що по смерті Марії стала приходити до голосу. Грозила небезпека, що болгари повернуться до політики царя Симеона та получатся з Русю. Це була також одна з причин, чому греки руками Свинельда втягнули молодого Святослава у війну з хозарами.

Від 959 р. був грецьким імператором Никифор Фока, талановитий військовик, дипломат і політик. Він передбачив, якщо болгари получатся з Русю, то Греції може прийти кінець, а протигрецька партія власне до такого союзу змагала, хоча цар Петро й не зривав приязних відносин з греками. Щоб до союзу з Русю не допустити, Фока зо своїми дорадниками укладає плян: порізнити оба народи смертельно, щоб себе взаємно нищили. /Болг. Акад. Наук „История на България”, т. 1. Изд. Наука и Изкуство, София, 1954/. 43)

Щоб зробити царя Петра ворогом, греки підмовили мадярів на Болгарію, а імпер. Фока перестав з 965-им роком платити Болгарії щорічний гараж, плачений упродовж 38 років. Щоб образити національну гордість болгар, імпер. Фока наказав на авдієнції бити канчуками болгарських послів, і то ще в присутності чужих послів.

Це викликало в Болгарії революцію проти царя Петра і в 965 р. прийшла до влади протигрецька партія, а в початках 966 р. цар Петро був приневолений розпочати війну з греками. По всякій правдоподібності протигрецька партія почала шукати союзу з Русю. Цар Петро не був добрим політиком, ані начальником. Війна тяглася цілий 966-тий і 967 рік. Греки продовж 38-ми років так укріпили свої кордони, що болгари при невмілому проводі царя Петра здобули ледве кілька грецьких твердинь, але вирішного успіху добитись не зуміли. 44)

Немає сумніву, що Київ був про ці події докладно повідомлений та що цар Петро шукав помочі у своєї сестри кор. Олени в міру своїх мілітарних неспіхів. Цим можна пояснити, чому кор. Олена була проти війни з хозарами в 964 р., а в 968 р., щоб Святослав не йшов війною проти її брата й батьківщини Болгарії. Тоді стають зрозумілими слова, що проскочили в нашому літописі грецьку цензуру, як докір кор. Олени: „Чужої землі шукаєш, а свою губиш, поховай мене / щоб не бачити сорому й горя Русі й Болгарії/, а тоді йди, куди хочеш” .

Яку страшну муку, який біль душевний переживала кор. Олена із-за нездійснення своїх мрій, прочуваючи сумерк Русі й Болгарії, що для їх величі вона ж присвятила ціле своє трудяще життя.

Імпер. Никифор Фока стояв у затяжній війні з арабами, тож обмежився до дефензивної війни з болгарами та уникав рішального бою. Коли б Русь була допомгла болгарам у тому часі, Греція була б опинилася на краю загибелі. Але імпер. Фока був п е в н и й Свинельда й своїх плянів. У 968 р. Святослав закінчив хозарську війну й в тому часі появився в Києві незвичайно здібний грецький дипломат Калокир. Він привіз Святославові 15 кентаврів (1.500 фунтів) золота й пропозицію імпер.

Фоки, щоб Святослав на підставі посвоячення з болгарським царським родом здобув Болгарію для себе. 45) /Грецькі історики Скіліца та Лев Диякон; М. Грушевський „Історія України”, т. I.; Болг. Акад. Наук „История на България” /.

Заохочений Свинельдом і намовлений Калокиром Святослав, що до того часу провадив тільки переможні війни, проти ради й прохань матері, вибрався літом 968 р. з 60.000-ною армією, загартованою в чотиролітній війні, на Болгарію.

Це стривожило й глибоко озлобило болгарів, що братній народ і природний союзник замість помочі у війні з Грецією, іде на них війною, хоча до неї не було ніякої причини. Похід Святослава був ножем у спину болгарам, що були тоді у війні з греками. Правда – весь болгарський народ хватив за зброю, але цар Петро був приневолений поділити армію: залишити 30.000 на грецькому фронті, а другу половину спрямувати проти Святослава. Маючи сильнішу армію, Святослав без великого зусилля переміг болгарів коло Доростола. Цей чин Святослава, кузена Петра, так тяжко вразив царя, що він через кілька днів помер.

Святослав здобув столицю Болгарії Преславу /Переяславець/ і 80 болг. міст. У Преславі застав царевичів Бориса й Романа, синів ц. Петра. – /Лев Диякон „Іст. Греції”, Г. Острогорський „Іст. візант. царства” – і М. Грушевський „Істор. України”, т. I/.

Велика армія Святослава жила на коштом збіднілого болгарського народу, що з приятеля стався скритим ворогом Русі. – Про дальший хід русько-болгарської війни писати не приходиться, бо це інша тема. – Тут треба згадати ось що: Коли грецький імп. Цимісхій запропонував Святославі уступитися без війни з Болгарією, бо за розгром болг. армії йому заплачено, обурений Святослав відповів, що він Болгарію здобув для себе. Тоді імп. Цимісхій пригадав Святославі: „Усі, хто п і д н я в р у к у на Грецію з а г и н у л и. Загинув Олег, Ігор, батько Святослава, загине й Святослав”! – Так устами Цимісхія греки призналися, що то за їх старанням загинули володарі Русі Олег та Ігор. /Гр. іст. Лев Диякон і Ке-

дрин „Корпус Бонензіс”, ст. 372-388; – М. Грушевський „Історія України”, т. I/.

Слово Цимісіхія сповнилося: Святослав Києва вже більше не по б а ч и в. На порогах”, де його й його армію оточили печеніги, найняті за грецьке золото, Святослав бачив, як утікає Свинельд із своїм корпусом, і тоді, мабуть, згадав рідну матір, її науку, поради, напівнення і докори та зрозумів, що мати говорила правду. Направити зло було вже в тому моменті запізно. Згинув у віці 30-ти літ, а з ним і ціла руська армія. З чашки вояка-авантюриста печенізький хан Куря зробив чашку на вино. /Лев Диякон „Корпус Бонензіс”, ст. 338, – та М. Грушевський „Історія України”, т. I./

М. Грушевський в „Історії України”, т. I., ст. 458, говорить таке: „Се був чистий запорожець на київським престолі”. – Так! – але запорожець типу Бруховецького, Пушкаря, Сірка, Цецюри, Палія, що за московські гроші ударемлювали наміри й чини розумних гетьманів-державників і тим самим служили інтересам Москви, а не України.

Наші „чисті запорожці” 50 літ тому, так само в інтересах Москви, завалили власну державу. Та Святослав не знав християнської моралі. Пушкарі – Цецюри мали мораль „халацьких” єпископів Копинських, Яворських, Кроковських, Прокоповичів та інших, яких кличем був „один цар і одна віра”, а не самостійність України. На їх „мале” оправдання можна б сказати, що вони не мали Шевченка з його „Заповітом”, Франка з його „Не пора”, Лесі Українки з її „Заржавіли від сліз кайдани, сами ж ніколи не спадуть” та „розправити руки і розірвати усі драти залізні” Але гуляйпільські запорожці ХХ-го ст. мали Шевченка й його „Заповіт” мали кількасотлітній досвід московської жорстокости від Андрія Боголюбського, Петра, Катерини, Валуєва, писань московських революціонерів: Герцена, Бакуніна, Бердяєва та інших, які далеко до революції проповідували знесення приватної власности, соціалізацію землі й фабрик, державні колхози та партію комуністів з її Чека. Чи вони не читали їх книжки „Молодая Россія”, виданої 40 літ до революції? – Читали й знали, бо вів їх історик,

а проте проміняли Шевченка й його „Заповіт” за Маркса й його ідеї, що заперечували ідеї Христа й „Не пора” І. Франка. Сумно: ми з історії нічого не навчилися!

НАСЛІДКИ СВЯТОСЛАВОВИХ ВОЄННИХ АВАНТУР

I. Зі смертю Святослава припинюється здійснювана володарями Аскольдом і Диром, Олегом, Ігорем та Оленою—Ольгою експансія української нації, що була тоді в стадії кристалізації, — на південь до морських берегів, як природних кордонів держави. Як виглядала на півдні Руська Імперія за волюдарки Олени?

До Русі належала Тмуторокань. Досі ніхто й не згадав, що простір Тмуторокані дорівнював приблизно території сучасної України. Це було ціле Причорномор'я і Приозів'я аж до Підкавказзя і від коліна р. Волги в прямій лінії до нинішнього Харкова.

Де сьогодні міста: Ростов, Ставропіль, Новочеркаськ, східня частина Криму й правдоподібно землі аж по Каспій належали також до Тмуторокані. Тмуторокань була у зв'язку з рядом колоній, що тягнулися від Дону до Дунаю. Треба було ще одного століття, і степи від Києва по Волгу були б заселені українською людністю. Оперті плечима об гори Карпати, Чорне й Азовське море та Кавказ, наші предки могли стати такою силою ще перед нападом татар, що не боялися б і кількох Батіїв.

Це добре розуміли греки й кор. Олена, але цього не розумів упертий, загонистий, тупий політик Святослав. Греки плянували відтяти Тмуторокань від Києва, розірвати ланцюг руських колоній руками тюрських орд печенігів і половців. Прогр-авантура Святослава ці пляни греків р е а л і з у е! — Наслідок: руська торгівля і купецтво зникають. Через дальші два століття Русь—Україна стає нацією хліборобів, а торгівлю беруть у свої руки греки, жиди й москалі. Заник національної торгівлі спричинює політичний упадок Київської Русі.

II. Незгода й міжусобиці—війни між Святославичами три-

вали 20 літ. Майстром від незгоди був, звичайно, Свинельд. За той час печеніги, не маючи перешкоди з боку Русі, стали нищити нашу колонізацію. Сотки тисяч наших причорноморських колоністів–купців печеніги вимордували, або продали в неволю, а їх майно пограбували. Тільки частина їх урятувала-ся утечею в лісову смугу. /Іван Кузич–Березовський „Березівське боярство на тлі історії України”, ст. 30-33/.

Які багаті були печеніги, подає нам перський географ Гудудаль Алям: „Причорноморські печеніги мали великі стада коней, худоби й овець, золотий і срібний посуд, срібні пояси, сріблом і золотом викладану зброю, сідла й упряж коней”. Усе це було з пограбованого майна проданих у неволю руських колоністів. 46)

III. Після авантур Святослава Русь осталася в Європі без природних союзників. Знищену Святославом Болгарію прилучив імператор Цимісхій до Греції, через зруйновану Хозарію входять торки, половці, а за ними татари. Русь–Україна кривавиться в боях з ними осамітнена й падає знесилена під ударами орд, замість, як то вчинили москалі – получитися з ордами й пустити їх на Захід.

IV. Святослав підірвав популяційну силу Русі. З усіх трьох армій – кожна понад 60.000 воїнів, що їх він стратив у війнах за сім літ, не врятувався ніхто. Так загинув цвіт руського народу. В десять раз більше вимордували й продали в неволю печеніги й половці до приходу татар.

У. Тмуторокань була відтята від материка (Києва), а сто літ пізніше прилучена до Греції.

VI. З утратою Причорномор'я експансія Русі–України звертається в спокійніші лісові землі півночі. Там руси–українці власними руками будують міста, твердині, творять військову силу тих земель, приносять туди віру й культуру, а тим самим творять московську націю. В ній киево–українська експансія розпливається і денаціоналізується.

Володарі Володимир і Ярослав пробують спрямувати експансію на Захід, щоб рятувати торгівлю та забезпечити до-ставу солі. Але греки й тут ставлять перешкоди.

VII. Київська Русь упала тому, що більшість Святославових наслідників виконувала політику сусідів, отже чужу. Греки й москалі впливали на хід історичних подій Русі при допомозі грецької церкви й зручної дипломатії. Хозарська, болгарська й грецька війни ослабили Русь, а напади степовиків з намови греків доби́ли її.

Із тисячолітньої історії ми нічого не навчилися. Маючи ідеї Шевченка й християнську цивілізацію, наші провідники 50 літ тому виконали руками й кров'ю рідного народу, за московські гроші, пляни Леніна. Захоплені чужими теоріями, відкинули заповіді Бога й Шевченка, союз сусідів: Чехії, Білорусі, Литви, Дону й Кубані, відкинули союз Англії, Франції та Італії, які Україну були визнали, прислали консулів, давали гроші й зброю, а покликали німців і пішли під Мотолитівку вали́ти власну державу. /Проф. Д. Дорошенко „Історія України”, т. II./

По смерті Святослава Україна стала іграшкою в руках греків, а після Мотовилівки Україна стала колонією Москви. Ані Святослав, ані мотовилівські авантюристи не були політиками, тож не передбачали, які страшні далекосяглі наслідки принесуть Україні їх нерозважні авантури. Тоді сотні тисяч вирізаних і проданих у рабство, тепер мільйони розстріляних, заморених голодом, засланих в Сибір.

Історичний доказ, що український мужчина був і є відважним лицарем—воїном, дбайливим господарем — гречкосієм, особисто дуже обережним, але в гурті дуже немудрим політиком. Довірливий, наївний, великодушний до кожного нахабичужинця, якому вірить більше, як своєму. — Жінки в історії України виказували більше державницької зрілості, тому на закінчення ще раз повернемося до володарині Олени.

ХАРАКТЕРИСТИКА ІМПЕРАТОРКИ РУСИ СВ. РІВНОАПОСТОЛЬНОЇ КОРОЛЕВИ ОЛЬГИ—ОЛЕНИ

Молодою, около 14-літньою дівчиною відірвана від рідні, поїхала в далеку й невідому Русь виконувати тяжке завдання, яке на її ніжні плечі вложили її дядько Симеон, цар Болгарії,

мати—царівна Анна, батько великий князь Сурдика, її батьківщина, столиця Плиска, рідна Болгарія і Бог. Добре пам'ятала ціле життя суворе, але добряче лице дядька Симеона й його слова: „Лише довічний союз русинів і болгар захоронить твоїх братів і сестер та цілу Болгарію від грецької неволи”. /С. Чилингиров „Каквото е дал българин на другите народи”, Софія, 1941./

Заповіт дядька Симеона виконує Олена ціле життя, резигнуючи зі свого особистого щастя. Прийшла в поганське середовище варягів кор. Олена, принесла зерно Христової віри й рідний слов'янський обряд з дорученням посіяти зерно віри в Києві й виростити з нього національну руську віру в злуці з Болгарією і болгарським патріархатом. Вирощування тієї віри стало завданням цілого її життя. Бачила тільки велич обох держав—батьківщин та нерозривний русько-болгарський союз. У змаганні за щастя рідних народів переживає хвилі підйому й національної гордості, коли кор. Олег, а опісля її любий муж Ігор разом з дядьком Симеоном били греків та разом як переможці в'їздили з тріумфом у Царгород, бо до того часу ніякий чужий володар не в'їздив як переможець у столицю гордої Візантії. Сіяла щастям і радістю, коли в Преславі болгарський патріарх коронував їх на королів Русі.

Та в житті було більше журби, як радості. Після смерти Олега вибух деревлянського повстання (за грецькі гроші), уневажнення греками договору з дядьком (вуйком) Симеоном, нова війна з греками, повстання уличів, погром болгарської армії сербами й хорватами, смерть дядька Симеона й упадок його плянів, клопоти зі Свинельдом, друга революція деревлян, смерть улюбленого мужа в боях з ними – все це наслідки грецької політики.

Ці переживання перемінили кор. Олену в зрілу володариню, свідому тягару корони київських володарів, що її в імені малолітнього сина мусіла двигати. – Відзначалася бистрим розумом, інтуїцією в пізнаванні людей, сильною волею і рішучістю, витревалістю, політичним і дипломатичним хистом, тактом, національною гордістю та гідністю суверена розлогої Руської імперії.

Свинельдові не довіряла, тож вислала його в Новгород, а до Києва спровадила собі вірних людей з Болгарії: брата, воєводу Малка, а його дітей Малушу й Добриню взяла на свій двір у Києві. Безперечно – таких, як Малко, було більше. /Брата Олени називає імп. Константин „племінником” /. В її діяльності пізнаємо суверена, реформатора, законодавця та адміністратора-господаря Землі Руської. Її багатогранна державницька діяльність доказує, що це був духовий титан у жіночому тілі. Христову віру в національному слов'янському обряді Кирила й Методія вирощувала з малого зерна у своїх дворян. Те зерно кільчилося, росло, розвивалося та було сіллю в очах греків, завжди заздрісних.

З літопису знаємо, що за кор. Ігоря були в Києві дві церкви: св. Орини та Іллі. Дослідник Києва Іван Фундуклеев доказує, що й церкву св. Миколи на гробі християнина Аскольда побудувала кор. Олена. /Иванъ Фундуклеевъ „Обозрѣніе Кіева въ отношеніе къ древностямъ”, Київ, 1847 г./

По смерті мужа кор. Олена будує церкву св. Софії. Це мабуть, була катедра іншим церквам. Їх було напевно більше, але їх назов не знаємо. Сповідник Ольги о. Григорій був, мабуть, єпископом церкви св. Софії, розуміється, слов'янського Кирило-Методіївського обряду.

Ось чому ані наш літопис, ані греки не згадують, хто, де й коли охрестив Ольгу, не згадують, бо тоді мусіли б були сказати, ким була з походження володариня Русі-України та що її ще дитиною охрестив у Плисці болгарський патріарх. У „Похвалі Олзі” невідомого автора записано про кор. Ольгу: „Обиходяше всю Руськую землю, дани и уроки легки уставляюще и кумири бьсовская сокрушающе”, М. Грушевський додає від себе: „ а кумири сокрушающе – додано недорічно” А залицяння Ігоря і імп. Константина хіба додано дорічно?

Усе, що доказувало християнськість Олени й велич її духа, було для греків недорічно, але чому це для нашого історика „недорічно” – остається загадкою. /М. Грушевський „Історія України”, т. I., ст. 457/.

Кор. Олена-Ольга будувала не лише церкви, але й міста

й твердині. Як уже було згадано, оснувала міста: Ольжичі й Плесков–Псков, що постали з погостів. У Вишгороді побудувала літню резиденцію (Вишгород був її приватною власністю) і так його укріпила, що хіба голодом можна було його здобути. Укріпила Вишгород не для власної безпеки, але тому, що там у збудованій нею церкві вмістила чудотворний образ Пресв. Богородиці. Його по всякій правдоподібності дістала від свого дядька Симеона після його в'їзду в Царгород.

Власне від 914/15 р. цар Симеон став дійсним царем Греції. Наш літопис не згадує, хто, коли й звідки привіз два чудотворні образи на Русь у Київ. А що у Вишгороді кор. Олена перебувала кожне літо, то й умістила там чудотворний образ і перед ним молилася за долю Русі й Болгарії. Коли б ті ікони привіз Володимир, або його наслідники, то грецькі цензори були б голосно хвалилися в нашому літописі. А що цього не сталося, то це найкращий доказ, що ікони привезено на Русь за кор. Олени. Образ з вишгородської церкви вкрав і вивіз у Московщину Андрій Боголюбський, що його православні українці в Канаді почитають як святого. (Його свято 30.УІ). Кор. Олена укріпила Київ так сильно, що велика печенізька орда в 968 р. не могла його здобути. Це вона заложила Преслав /Переяслав/ в честь Преслави, болгарської столиці, а Володимир, онук Олени, цей Переяслав розбудував і укріпив.

Наші історики до сьогодні – крім проф. Чубатого – не наголошують як слід, що слов'янський обряд братів Кирила й Методія о с н о в н о різнився від обрядів греко-візантійського й латинського. Від латинського відрізнявся слов'янсько-руською літургічною мовою, від візантійського – єдністю з Римом та перекладом літургічного Богослуження, т. зв. Місса грека, або Богослуження св. Петра. (Проф. Микола Чубатий „Історія християнства на Русі–Україні”, Рим–Нью Йорк, 1965, ст. 105); різнився також признанням католицького символу віри й т. п.

Греки літургічною мовою згrecили мішане населення Малої Азії та половину балканського півострова. Шойно повстання болгар проти грецької мови в Літургії відчинило грекам

ІМПЕРАТОР
РУСИ-УКРАЇНИ
СВ. ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ

очі, що слов'янські народи грецької мови не приймуть, а тоді греки дуже неохоче згодилися на слов'яно-болгарський обряд під опікою царгородського патріярха.

Слов'янський обряд був незалежним національним обрядом усіх слов'ян, бо їх митрополити мали підлягати голові церкви, оминаючи латинські й грецькі митрополії чи патріярхати. Це було проти німецьких і грецьких інтересів, і тому німці й греки слов'янський обряд жорстоко поборювали. От чому грецький імператор Константин і патріярх Поліевкт відправили королеву Олену з нічим, хоча не повстидалися прийняти від неї великої вартости дарів.

Греки були готові скоріше віддати Царгород, як випустити з рук таку „дійну корову”, якою для них була Русь. Вона греків живила, постачала їм сирівці першої потреби, дорогоцінні футра й найкращого в Європі раба; без праці його рук економічне життя Греції було б заломилося. Тому то Греція руками Святослава добилася економічної, а почасти й політичної гегемонії над Руською державою та її ще 500 літ економічно страшенно визискувала.

Кор. Олена поширила слов'яно-руський обряд у Києві до такої міри, що за кор. Володимира треба було Україну перехрещувати втретє, цей раз на візантійський обряд.

Тому то королева пішла слідами свого дядька Симеона: прагнула самостійної національної церкви в злуці з Римом (бо розколу церков тоді ще не було). За то греки зненавиділи її так, що грецькі митрополити в Києві, а грецькі патріярхи й до сьогодні не визнали її, ані її онука Володимира за святих. Канонізував її, за старанням Володимира, єпископ Настас-курсунянин 12-го липня 996 р., і тоді перенесено її моші до Десятинної церкви. Після утечі єп. Настаса з польським кор. Болеславом до Польщі грецькі митрополити й далше не визнавали її за святу, зате визнав її і почитає як святу до сьогодні, вірний її заповітам, український народ.

ЗАПОВІТ ДЛЯ НАС СВ. КОРОЛЕВИ ОЛЕНИ-ОЛЬГИ

Свята королева не залишила нам письмового заповіту,

але своєю діяльністю дала нам заповіт приміру—діл. Вона прагнула самостійної церкви на взір болгарської з особним патріархатом. Того самого домагалися королі: Володимир, Ярослав та Ізяслав. Пізніші київські королі, в наслідок грецьких інтриг, не мали амбіцій, ані сили боротися за власну Руську Церкву з власним патріархатом. Тому ми осталися тисячу літ у греко-московському – духовому рабстві. Болгари, серби, румуни, москалі мають своїх патріархів і національні церкви, ми в царині Христової віри підлягаємо патріархам московському, грецькому, римському й англійському, аби тільки не своєму! – Розбиття—отаманщина, зависть, ненависть скрізь. А Христос, Його наука, Шевченко й Україна – одні, єдині для всіх! – Поневолення духове породило й поневолення політичне. Можна поставити твердження: Коли б ми були мали з часів кор. Олени особного патріарха, незалежного від царгородських інтриг, Україна була б сьогодні самостійною державою. Доказ? – Це наказ московського патріарха в ХУІІІ стол. забрати з Десятинної церкви мощі св. кор. Олени. Москалі мощі забрали, а де поділи, ніхто не знає. (А. В. Карташев „История Русской Церкви”, т. І. ст. 104, Париж, 1959).

З наказу московського патріарха, священники в Україні аж до революції, а в Америці ще й після II-гої світової війни, виклинали щороку гетьмана Мазепу. Був би свій патріарх, наша нація не переживала б 250 літ такої ганьби. Це ж український митрополит у Канаді взяв у список українських святих Андрія Боголюбського, злодія чудотворної вишгородської ікони Пресв. Богородиці, (що перед нею молилася кор. Олена), руїнника й грабіжника Києва та Олександра Невського. (Митрополит Іларіон „Українська Патрологія”. Підручник для духовенства та українських родин. Стор. 57 і 84, Вінніпег, 1965 р.) /Свідоме українське православне духовество, як і миряни прийняли того „святого” як поличника для укр. нації. Прим. скл./

Пам’ять Андрія Боголюбського святкує дня 30-го червня і досі московська церква в Україні, а українці в Канаді. Про батька Олександра Невського, Ярослава Всеволодовича, м. Іларіон говорить, що це був великий київський князь, коли

він власне був тільки чернігівсько-переяславським князем. (М. Грушевський „Історія України”, т. I., стор. 211, 213, 218, 223, 244, 249, 330, 342/.

Мит. Ларіон затаює також зрабування мощів св. кор. Олени–Ольги москалями з Десятинної церкви й пише, що мощі спочивали в Десятинному храмі. (Патрологія, ст. 85-86).

Це все наслідки духового рабства й політичної нездарности наших провідників.

Коли останній арабський каліф утікав з ріднею до Африки перед еспанськими лицарями, то поглянув ще раз на свої розкішні палати й столицю Кордову та гірко заплакав. Тоді його жінка сказала: „Плачеш, як баба над тим, чого не вмів оборонити, як мужчина”. Ми також плачемо й нарікаємо сотки літ на „воріженьків”, але навіть на еміграції не вміємо об’єднатися в царині Христового Духа, ані в ділянці політичній. Це доказує, які ми є ще недозрілі до самостійного державницького життя. Запам’ятаймо собі всі: православні, католики, євангелики й інші, що без об’єднання духового, не буде ніколи об’єднання політичного. А об’єднатися можуть усі лише у вірі св. кор. Олени–Ольги, бо та віра була: 1) наша рідна, національна, правослана; 2) вселенська (універзальна) з одним головою церкви – і 3) незалежна ні від Царгороду, ні від Москви, ні від німецьких архієпископів. Доказ? – Ось він:

Наслідник Святослава на київським престолі Ярополк іде слідами своєї бабки св. кор. Олени й вже в рік після смерти Святослава висилає послів туди, куди 15 літ тому посилала його бабка – до рим. імператора німецької нації Оттона I. Посли явилися на соймі в Кведлінбургу продовжувати діло св. кор. Олени та без сумніву старалися про окремого голову руської церкви слов’янського обряду.

На той сейм був покликаний магдебурзький архієпископ Адальберт, той самий, що 11 літ тому гостив на королівському дворі в Києві. Архієпископ заінтересував тою справою Рим. Видно в Римі приготувляти голову руської церкви, що мусів знати руську мову й письмо.

І в 977 р. прийшли до Києва вперше в історії Русі–України послы римського папи Бенедикта VII.

Видно – рішення в справі церкви на Русі були для греків такі загрозливі, що Свинельд викликає домашню братовбивчу війну, в якій за грецькі гроші та з поміччю варягів – поган, знову бере верх поганська партія, а оба королевичі Олег і Ярополк у цій війні гинуть. Християнство в Кирило-Методіївському обряді було тоді в Києві таке сильне, що Володимир, відновляючи поганську віру, мусів наново ставити ідолів, бо їх уже ніде не було. (Проф. М. Чубатий „Історія християнства Русі–України”, т. I. ст. 191–192, Рим–Нью Йорк, 1962).

Щоб не в’язатися з царгородським патріярхом, Володимир Великий бере тмутороканського руського архієпископа Настаса та корсунських священиків, що знали руську мову, бере мощі папи св. Климентія та його ученика Фила й з тими мощами та церковним посудом вертається в Київ. У Києві були богослужєбні книги, писані слов’янською мовою, і священики з насліддя кор. Олени й Ярополка. Тому так легко пройшло хрищення ще тих, що християнами не були.

У світлі повище наведеного заповіт кор. Олени сьогодні дуже актуальний для духового й політичного відродження української нації. Той заповіт, мов янгольська сурма, звенить і до сьогодні: „Вертайтеся всі до віри св. кор. Олени й Володимира Великого з власною національною церквою і своїм патріярхатом. Там буде місце всім: православним, католикам, євангеликам та іншим”. Тоді позбудемося тисячолітньої геґеномії греків та москалів на Сході Європи, станемо М И, об’єднані одною вірою від Карпат до Дону. Із власною національною вірою прийде вільна самостійна держава. Інакше до кінця світу проіснуємо роз’єднані, у тривалому духовому рабстві греко-московських патріярхів, мов паралітик той на роздоріжжі історії.

У тисячоліття смерти св. кор. Олени–Ольги кличемо: Свята королево Русі–України, моли Бога в небі, щоб наші провідники мали більше Христової любови й державницького розуму

Липень, 1959 р.

ДОДАТОК ДО ТЕМИ СУСПІЛЬНО РУСЬКО-ХОЗАРСЬКИХ ДІЙ

Часи : Аскольд, Олег, Ігор, Олена-Ольга та Святослав.

За попередників кагана Олега взаємини русько-болгарські були добросусідські. Тому греки напускають з Тмутороканя Олега на Київ. У початках каган Олег громить хозар, а в наслідок ослаблення хозарської держави в українські степи прориваються за згодою хозар печеніги. Каган Олег скоро отямився, перестав воювати хозар, увійшов у союз із болгарами та став воювати греків. „Повість временних літ” згадує вперше печенігів під 915 р.: „Придоша печенизи первое на русскую и створиша мирь съ Игоремъ, идоша къ Дунаю”. Дуже можливо, що тоді коло Дунаю згинув каган Олег. У 920 р. Ігор у спілці з хозарами побиває печенігів. Від 920 р. до 968 р. немає згадки в наших літописах про війну з печенігами, навпаки – печеніги за згодою хозар ідуть цілою ордою з Ігорем на греків у 944 р.

Хозари були в союзі з волзькими болгарами, бургасами та підкавказькими альянами. Дальше була Тмуторокань. Печеніги з усіх боків були окружені ворогами, тож мусіли сидіти тихо; випасали в степах отари й продавали їх у Херсон та Ітиль. Печеніги ділилися на 8 колін-племен, по 4–5 тисяч вершників у кожному коліні. Чотири племена були правобіч, а чотири ліворуч Дніпра. Найбільш небезпечні були печеніги тоді, коли виступали цілою ордою всі вісім племен до спільної акції Така злука була 944 р. (похід на греків), 968 р. (облога Києва) і 972 р. (окруження Святослава на порогах Дніпра).⁴⁷⁾

Печеніги нападали на хозарські посілости, тому хозари завзято з ними воювали. Як записали арабські історики Ібн-Русте, Гардизи й Гудуд, хозари щороку робили походи на печенігів, били їх і приводили багато полонених, що їх – особливо гарне печенізьке жіноцтво – араби охотно купували. Ось чому до розгрому хозарської держави Святославом впродовж 53-ох літ маємо в наших літописах занотовану лише одну війну з печенігами. (Полное собрание русских летописей, т. 9 і 10, Акад. Наук, Москва, 1965).

Л И Т Е Р А Т У Р А

- 20). Проф. Михайло Грушевський „Історія України”, т. I—III.
Проф. Микола Чубатий „Історія християнства на Русі—Україні”, Рим—Нью Йорк, 1965.
С. Чилингиров „Каквото е дал българин на другите народи”.
София, 1941.
Арх. Нестор „Имал ли е в жилите българска кръв киевският княз Светослав Игоревич.
- 16). Б. Златарски „История на Българската Държава през Средните векове, т. I—III. София, 1918—1954.
Бълг. Акад. Наук „История на България”, т. I. Изд. Наука и Изкуство. София, 1954.
„Полное собрание русс. летописей”. Акад. Наук СССР. Москва, 1960.
- 14). М. Слабченко „Проложное сообщение о предлетописной Руси”.
Истор. журнал. Ленинград, 1942.
В. В. Мавродин „Начало мореходства на Руси”. Ленинград, 1949
- 21). М. Н. Тихомиров „Исторические связи русского народа с южными славянами с древнейших времен до пол. 17 ст.”. Москва, 1947.
- 23). М. Артамонов „История хазар”. Ленинград, 1962, ст. 336.
Е. Голубинский „История Русской Церкви”, т. I. Москва, 1902.
Архимандритъ Леонидъ „Откуда родомъ была св. великая княгиня русская Ольга”. „Русская Старина”, Петербургъ, 1888 г.
А. В. Арциховский „Новгородские грамоты на бересте”. Акад. Наук СССР, 1954.
А. В. Арциховский „Я послал тебе бересту”. Изд. Моск. Унив., Москва, 1954—65.
А. Васильев „Византия и арабы”. Москва, 1961.
М. Бейлис „Ал Масуди о русско-византийских отношениях в 50 годах X. в.” Москва, 1961.
А. Хволсон „Известия Ибн Даса, стор. 160. Москва, 1869.
Иван Фундуклеев „Обозрѣніе Кіева въ отношеніи къ древностямъ”. Кіев, 1847 г.
А. В. Карташев „История Русской Церкви”, т. I. ст. 104. Париж, 1959.
Ю. Острогорски „Автократор и Самодержац”. Српска Акад., Београд, 1935.

- Constantinus Porphyrogenitus "De Administrando Imperio", Bonn, 1879.
 Monumenta Germaniae Historica "Scriptores".
- C. Wawra "De Regione Prumiensi". Breslau, 1901.
- Thietmar von Merseburg "Chronik", W. Trillmich, Berlin, 1957.
- Photii Epistolae XLV, ed. Papadopulus Kerameus, Petropoli, 1896, p. 177.
- "Cosmas Chronicon BIB. I, cap. 22". Mon. Ger. Hist. Berlin, 1922.
- Leon Diaconus "Corpus Bonensis", p. 338.
- N. Minorsky, Hudud al' Alam, "The Regions of the World", Gibb. Memorial Series, "New Series", London, 1937, vol. XI. p. 160.
- J. B. Bury "The Imperial Administrative System in the Ninth Century". London, 1911.
- A. Harkavy "The Russian Attack on Constantinople in 860". Cambridge, 1946.
- A. A. Wasiliew "The Second Russian Attack on Constantinople", Cambridge, 1946, p. 175.
- "The Reader's Digest", November, 1967.
- "The 1969 Britannica Year Book of Science and Future". Chicago, 1968, p. 228.
- J. Marquat "Osteuropaeische u. ostasiatische Streifzuege", Leipzig, 1903.
- A. Z. Validi Togan "Ibn Faldans Reisebericht, Abhandlungen, fuer die Kunde des Morgenlandes", Band XXIV, Leipzig, 1939.
- F. Doelger "Byzantinische Diplomatie, 20 Aufsätze zum Urkundenwesen der Byzantiner", Muenchen-Berlin, 1956.
- T. Lewicki "Źródła arabskie do dziejów Słowianszczyzny", Wrocław-Kraków, 1956.
- T. Lewicki "Znajomości krajów i ludów Europy u pisarzy arabskich", IX i X w. Slavia Antiqua, t. VIII. Warszawa-Poznań, 1961.

- 1) Constantinus Porphyrogenitus "De administrando Imperio", Bonn, 1879.
- 2) Const. Porphyr. ibidem.
- 3) Mon.Germ. Scr., t. I. p. 434.
- 4) Mon. Germ. Scr. ibidem.
- 5) Annales Bertiniani "Mon.Germ.Hist. t.I. Hannoverae, 1883.
- 6) Mon.Germ. Hist. Scr. ibidem.
- 7) C. Wawra "De Regione Prumensi", Breslau, 1901.
- 8) "REGINA RUSCIAE GENTIS' – Thietmar von Merseburg "Chronik", W. Trillmich, Berlin, 1957.
- 9) Lambert Hersfeldensis "Annales". Mon.Germ.Hist.
- 10) The Reader's Digest", November, 1967.
The 1969 Britannica Year Book of Science and the Future", Chicago, 1968, p. 228.
Robert Silverberg „Lost Cities and Vanished Civilisation", Batham Books, New York, p. 67–69.
- 11) G. Ostrogorski "Geschichte des byzantinischen Staates", Muenchen, 1963.
- 12) J. B. Bury "The Imperial Administrative System in the Ninth Century", London, 1911.
- 13) F. Doelger "Byzantinische Diplomatie", 20 Aufsätze zum Urkundenwesen der Byzantiner", Muenchen–Berlin, 1956.
- 15) A. Harkavy "The Russian Attack on Constantinople in 860", Cambridge, 1946.
- 17) D. Anastasijevic "Archiv za Arbanasku Starinu", T. 2, Bilhorod, 1924.
- 18) G. Ostrogorski "Geschichte des Byzantinisch. Staates", Muenchen, 1963.
- 19) Photii Epistolae XLV, Ed. Papadopulus, Petropoli, p. 177.
- 22) G. Ostrogorski "Geschichte d. Byzant. Staates", Muenchen, 1963.
- 24) F. Doegler "Bulgarisches Zartum u. Byzantinisches Kaisertum", Berlin, 1935.
- 25) F. Doegler "Bulgarischer tinischen Kaisers", L—k, 1940.
- 26) G. Ostrogorski "Geschichte d. Byzant. Staates", Muenchen, 1963.

- 27) G. Ostrogorski "Die Kroenung von Bulgarien", Bulg. Inst. Archeol. "Bulgare", L.,—B. 1935.
- 28) A. A. Wasiliew "The Second Russian Attack on Constantinople in 860", Cambridge, 1946, p. 175.
- 29) "Cosmas Cronicon", Bib. I, Cap. 22. Mon. Ger. Hist., Berlin, 1922.
- 30) G. Ostrogorski "Geschichte des Byzant. Staates", Muenchen, 1963.
- 31) —. Ostrogorski — ibidem.
- 32) G. Ostrogorski — ibidem.
- 33) G. Ostrogorski — ibidem.
- 34) G. Ostrogorski — ibidem.
- 35) Constant. Porphyrogen, "De administr. Imperio", Cap. 9.
- 36) " " " " " " " " " " " Cap. 4.
- 37) J. Gyoery "Gesta-Regum, Gesta-Nobilium", Budapest, 1948.
- 38) J. Gyoery — ibidem.
- 39) N. Minorsky "Huhud al' Alam", London, 1937, p. 160.
- 40) Constant. Porphy. "De administr. Imperio", Cap. 4.
- 41) " " " " " " " " " " "
- 42) Mon. Germ. Hist., vol. I. p. 624
- 43) Ostrogorski "Geschichte des Byzant. Staates", Muenchen, 1963.
- 44) " " " " " " " " " "
- 45) " " " " " " " " " "
- 46) N. Minorsky "Hudud al' Alam", p. 101, London, 1937.
- 47) Constantini Porphyrogeneti "De Ceremoniis", vol. I—II, Bonnae, 1830.

ЧАСТИНА – II.

СВЯТА КОРОЛЕВА ІНГЕГЕРДА–ІРЕНА–АННА, жінка короля ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Ще одну святу королеву, пам'ять якої московська й наша православні церкви святкують 10 лютого, має наша Україна. За Новгородським літописом вона померла в Новгороді 10. II. 1050 року, маючи коло 60 літ. (Полн. Собр. Русск. Летоп. – Новгородские Летописи т. III і IV, вып. II, Ленинград 1925 г. та М. Грушевський, „Історія України–Руси”, т. II. ст. 32 та I). Найстарший син королеви Ірени був Галицько-Волинсько-Новгородським князем від 1036 р. р., а від 1046 року – князем Новгородським. Помер у Новгороді всилі віку на 32-му році життя. Помер нагло й обставини його смерті невідомі. Постає питання, чи не був замордований, або струєний, бо в 1439 році Новгородський, самостійного Новгороду, архієп. Євфимій канонізував його й установив святкувати його пам'ять 4-го жовтня (дата його смерті). Королева Ірена на старші літа покинула короля Ярослава й перейшла жити до сина в Новгород, а при кінці життя, десь 1049-50 р., постриглася в монахині „схимницею” під іменем Анни. Канонізована московською церквою в 1654 році. Обое поховані в Софійському Новгородському Соборі. (П.С. Р. Л. Новг. летоп. т. III). „СХИМА” – це найсуворіший стан аскези. (Строгий піст, відмова зустрічей, безнастанна молитва й т. п.). Королева „схимниця” Анна була канонізована 215 літ пізніше, хоч була схимницею і померла 18 місяців скорше від сина. *То дає підстави догадуватися про неприродню смерть Володимира.* Що грецькі цензори зі зрозумілих причин, що їх наведемо, обставини його смерті затаїли, то вони мали на це поважні причини. Королева Ірена, дівоче ім'я Інгегерда, була дочкою шведського короля Оляфа III. зв. „Skoetkokung”. Вийшла заміж за короля Ярослава в 1019 році. В тому самому часі посва- тав другу дочку Оляфа III. Астриду король Норвегії Оляф II. зв. „Святий” брат Гаральда, зятя Ярослава. 2)

Перед тим була одружена зі шведським ярлом незнаного імени, який помер весною 1019 року. Рік перед тим померла Ярославові його перша жінка, також незнана з імени. Інґегерда була найстаршою дитиною Оляфа III. ур. 995 року, в час заміжжя з Ярославом мала коло 25 літ. 1)

Ярослав зараз після побіди над Святополком над р. Альтою, довідався про молоду вдовичку й вислав сватів до Оляфа III-го з проханням руки Інґегерди. Король Ярослав мав тепер чим імпонувати шведам, і король Оляф III згодився видати обі доні за руського й норвезького королів, хоч Ярослав був кривий на ногу й мав 39-40 літ. Правилком тодішніх часів висватана наречена прибувала на двір свого мужа з послами-сватами. Восени 1019 року прибула королева Інґегерда до Золотоверхого Києва. В'їздила під гомін дзвонів 400 київських церков, зичливі оклики київлян, які вийшли на вулиці Києва вітати свою будучу ясноволосу королеву. Німецький історик Титмар говорить, що Київ був на ті часи найкращим і найбільшим містом Європи. Говорить про 400 церков і 8 великих торгових площ, на які прибували купецькі каравани з Європи і Азії. Ці вісті Титмар записав з оповідань абата (ігумена) Тунського монастиря, якого польський князь Болеслав I по здобутті Києва в 1018 році вислав зі звітом і великими дарами, здобутими в Києві, до німецького цісаря, та з оповідань коменданта помічного німецького полку Генрика Гордого, який помагав Болеславові здобувати Київ. 3)

В'їздила королева Інґегерда в Київ зі своїм сповідником, мабуть, єпископом та своїми дворянами. На другий день після її прибуття відбулося вінчання обоїх та, мабуть, коронація в Десятинній церкві в Києві. Тоді змінено ім'я королеви з Інґегерда на Ірена. Те, що наш літопис, пізніше цензурований греками, про королеву Ірену нічого не згадує і навіть не подає її імени, самозрозуміло. *Королева Ірена була католичка.* 4) Якби не згадка київського митрополита Іларіона про смерть королеви „Ірени”, ми про її ім'я з київського літопису ніколи б не довідалися. Зі Скандинавських саг, як „Еймундова” і інші довідуємося, що королева Ірена була побож-

на, рішуча, відважна та витривала в замірах. Біда в тому, що тих „саг” є багато, і вони або не подають імен осіб і міст, або подають їх такими зміненими, що тяжко мати певність, до якої особи чи міста їх примінити. Одна ісландська сага говорить, що коли конунг був в Голмгарді, його брат напав на Кенугард, щоб забрати це місто для себе. Жінка конунга в зброї лицаря (що в тих часах траплялося) появилася на мурах Кенугарда й відповіла братові Конунга, що лише по її і її воїнів трупах він зможе увійти до міста. Поява ясноволосої жінки в блискучій в соняшному сьняві зброї зробила таке сильне враження на напасника, що він відступив від облоги міста. Цю сагу можна було б примінити до війни короля Ярослава з братом Мстиславом, який використав час, коли Ярослав придушував голодові заворушення в Новгороді в 1024 році, і напав з великою армією на Київ та обляг його. В Києві тоді була королева Ірена з чотирьма дітьми: Володимиром, Анастасією, Єлисаветою та Ізяславом. Наш літопис стверджує, що кияни не прийняли Мстислава; *„не приймає Мстислава кияне”*. Та лядонічна вістка дає дуже багато до думання. Князь Мстислав хотів Києва, перейшов на правий беріг Дніпра, маючи сильну армію, обляг Київ, боягузом не був, киян не боявся. Ярослав з військом був в Новгороді, і хоч Київ міг мати сильну заложу, але Мстислав мав далеко сильнішу армію. Виглядає, що щось мусіло вплинути на християнську совість того лицаря—дженглмена. Хто знає, чи рішучість молодої королеви на мурах міста, в оточенні малих дітей, з маленьким Ізяславом і Єлисаветою на руках, її геройська постава: краще вмерти, як віддати Київ, — не вплинули на лицарського Мстислава. Він без бою зняв облогу та відступив на лівий беріг Дніпра. Це той Мстислав, що убив в поєдинку Редедю, князя черкесів, перед очима обох армій, і який ще того самого року восени розбив сильну русько-варязьку армію Ярослава під Листвином так основно, що король Ярослав з родиною і недобитками армії утікав щосили в Новгород. Після Листвинської перемоги князь Мстислав став володарем цілої Південної Русі—України. Київ, без сумніву відчинив йому свої брами. Армія Ярослава

була розбита в прах. Хто знає, чи король Ярослав був би зачинав нову війну з братом, та дуже правдоподібно, що королева Ірена виступила рішуче за дальший змаг за Київ. Вона старалася тепер про поміч свого брата Анунда, що від 1022 року був королем Швеції. Анунд і Ірена були майже однолітками. обох в'язала сильна родинна любов. Ірена була найстаршою дитиною Оляфа III. опікувалася усіма дітьми (два брати й сестра), тому Анунд завжди виконував прохання сестри. 4)

Діставши допомогу шведів, король Ярослав організує нову велику армію. Організація і вишкіл нової армії шведами тривали майже два роки. Побідник Мстислав знав, що діялося в Новгороді, він знав про енергійні заходи королівської пари, про шведську допомогу, яких наш літопис називає варягами, про вишкіл тими варягами новгородців та інших племен, підлеглих Ярославі. І, як мудрий політик, зрозумів, що, будучи побідником, найкраще закінчити справу компромісово. Перечекавши майже рік і переконавшись, що король Ярослав приготується до завзятої війни, князь Мстислав вислав 1025 року посольство до Ярослава з пропозицією поділити Україну рікою Дніпром. Лівобережжя зістанеться Мстиславі, а Правобережжя з Києвом і разом з північними волостями він віддає без війни Ярославі. Король Ярослав не мав певности в щирості брата. Він на весні 1025 року вислав свого воеводу з корпусом війська перебрати з рук князя Мстислава Київ, і Мстислав воеводі Київ передав. Щойно маючи опірний пункт в Києві, Ярослав прийшов на другий рік (1026) з великою армією в Київ, переправив армію через Дніпро на лівий беріг – територію брата, і під Городком обі армії і оба владарі Русі зійшлися. Тут як рівний з рівним на полі між обома арміями зійшлися два брати й почали переговори. Які запевнення вони собі взаємно дали, літопис не подає. Мабуть, заприсяжено угоду. Так, правдоподібно, завдяки рішучості королеви Ірени та допомозі шведських полків, Ярослав відзискав Київ і 2/3 держави свого батька Володимира. (Полн. Собр. Летоп. Іпат. і Никон. літописи, Москва 1962 року та М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. II. ст. 18-20).

БУДОВА церков, оснований нових єпископій та будова єпископських катедр, побудова двох катедр св. Софії в Києві й в Новгороді, церкви Благовіщення, монастирів св. Юрія та св. Ірени, як також церков по цілій Руській Імперії, " по градамъ и по мѣстомъ ", – усе це у великій мірі ініціатива й заслуга побожної королеви Ірени. Це її ділом, ініціативою і наполегливістю було віддання „Землі Руської” і всього народу України в опіку *Божій Матері з вдячності за Її ласки в 1036-40 роках*. А дякувати було за що. Король Ярослав в 1029 році вибирається походом на Кавказ і разом з братом Мстиславом прилучає Ясів (осетинів) до Тмуторокані. В 1030 році разом зі своїм швагром Оляфом II., норвезьким королем та своїм будучим зятем, 15-літнім Гаральдом, братом Оляфа, робить похід на Польщу й відбирає полякам місто й твердиню Белз. Це була, як і Вишгород, дуже укріплена твердиня, яка мала природню, вигідну до оборони позицію і сильні укріплення, побудовані ще королем Володимиром Великим. Коли Святополк віддав тестеві Болеславу I за поміч Галичину, Болеслав загорнув також частину Волині разом із Белзом, Червенем, Холмом, Білою по р. Буг, т. зв. „Забужжя”. Белз, Володава й Берестя були пограничними твердинями. Болеслав I після зайняття Галичини сильно розбудував укріплення Белза, ключової позиції „Забужжя”. Після смерти Болеслава король Ярослав, користаючись з того, що у Києві були-варяги-норвежці швагра, зробив десь у січні 1030 року несподіваний наскок на „Забужжя”, щоб взяти Белз, коли болота, околиці та глибокі й широкі рови з водою довкола твердині були замерзлі. Наскок удався знаменито. Варяги, майстри в здобуванні твердинь, разом з руськими полками заскочили несподіваним наскоком польську залогоу й здобули замерзлий Белз. При тому вславився своєю сміливістю і одчайдушністю молодий Гарольд. Короля Ярослава запросив до походу на свого брата Мешка II., другий син Болеслава Оттон. На цей раз „Забужжя” відібрано від поляків і прилучено до Руської Імперії короля Ярослава. 5) М. Грушевський „Історія України–Руси” т. II. стр. 21. 1).

Літом того самого 1030 року король Ярослав разом зі своїм швагром Оляфом вирушив помагати йому відзискати Норвегію. б). Поміч для шваґра Оляфа II король Ярослав дав в той спосіб, що виправився походом на „чудь” – фінів, естів над Балтійським морем, яких Ярослав приєднав до Київської Іперії, і заложив там твердиню Юріїв. Звідтам було близько до Швеції, де очікувала Оляфа поміч шведів, бо жінка Оляфа Астрида була сестрою шведського короля Анунда. Диверсія була обчислена на несподіване заскочення короля Данії і Англії Кнута, що володів тоді Норвегією. Однак, Кнут вчасно довідався про замір Оляфа й приготувався до зустрічі та в бою під Стікельстад Оляф II погіб. Гаральд з недобитками утік морем до армії короля Ярослава, яка була ще на бережжі Балтику й зимою з королем Ярославом прибув до Києва. б) На другий рік, 1031 році король Ярослав з братом Мстиславом та правдоподібно з недобитками Гаральда вибрався великим походом на Польщу. Вони відібрали тоді не лише цілу Галичину по Краків, але пішли глибоко в Польщу й з Польщі привезли багато майна, привели багато худоби й невільників. Тією здобиччю поділилися оба з Мстиславом. Ярослав полоненими поляками (брали в полон з жінками й дітьми), сколонізував землі над р. Рось, а Мстислав південну Сіверщину. „П. С. Р. Лет. „Іпатський Літопис М. 1962 р. та М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. II. стр. 21-22, 29.

Таких походів на Польщу, на „ямів” – північних фінів, на Литву було більше. Усі вони відбулися за поміччю Богоматері щасливо. Цього в літописі записаного немає та насувається припущення, що король Ярослав на прохання королеви Ірени возив з собою в кожний похід чудотворну Вишгородську ікону Богоматері і перед кожним походом і боем благословлено нею військо. Звідки таке припущення? Як знаємо, Андрій зв. Боголюбський, якого мати половчанка була поганка, а батько Юрій дозволив гр. єпископові Ніфонтові ограбити Київську св. Софію і інші церкви та великі скарби вивезти до Греції, був злодійчуком, але в Богоматір зовсім не вірив. Культ Богоматері до того часу в Суздальщині був невідомий. П. С. Р. Лет. Новгородський Літопис.

Будучи Вишгородським князем, він познайомився з парохом вишгородської церкви, в якій той образ був приміщений нашим „хахлом”, що називався „Микула”. Зайшовши одного разу до церкви, Андрій побачив багато „вот” – це дарунки церкві (образів Богоматері, перед яким хворі й каліки дістали виздоровлення). Він запитав „Микулу”, що то означає? Той пояснив йому, що то є чудотворна ікона київських королів і перед кожною війною сходить зі свого місця і хоче мандрувати, і він, Микула, уже за свого життя кілька разів чіпляв ту ікону з поворотом на своє місце, та що ця ікона приносить щастя тому краю, в якому вона перебуває. Тоді Андрій запропонував Микулі високу посаду княжого (свого) радника в Суздальщині й запропонував зимою 1055 року цю ікону украсти й вивезти в Суздаль. Наш „хахл” Микула погодився і разом зі своєю попадею і зятем та дочкою виїхав нічю саньми з Андрієм і його гвардією-москалями в Суздаль. Видно, той Микула був освічений, бо вже подорожжю почав писати історію чуд Богоматері. Правдоподібно, за порадами того Микули, який покликувався на традицію київських королів, наша Вишгородська ікона стала „Паладіюмом” московської армії й держави. Андрій забрав її в похід на волзьких болгар, Микула поблагословив нею суздальську армію і Андрій досягнув велику перемогу над болгарами. (П. С. Р. Лет. Суздальський літоп. М. 1962 р.). Від того часу усі московські царі брали цю ікону зі собою на кожен війну. Це є гіпотеза, однак, дуже правдоподібна.

В 1036 році печеніги, тиснені зі сходу торками, цілою ордою всилі 8 колін (племен) разом із жінками й дітьми облягли Київ. Це сталося, мабуть, десь у грудні 1035 року. Король Ярослав був тоді в Новгороді й, повідомлений про облогу, зібрав військо з новгородців та дістав поміч від свого швагра шведського короля Анунда десь в лютому-березні 1036 року рушив на відсіч Києва. Бій відбувся на рівнині під Києвом. То був історичний бій за існування Києва, як також і за існування орди в наших степах, бо витиснені з лівого боку Дніпра, печеніги хотіли опанувати степи від Києва до Дунаю між рі-

ми Дністер-Дніпро-Дунай. Король Ярослав, поблагословивши, мабуть, свою армію іконою Богоматері, повів її в бій особисто. В бою брали участь шведські й новгородські помічні полки та, напевно, оба мадярські принци – Левенті й Андрій, який тоді старався про руку королівни Анастасії, з вишгородським полком і київською армією. Бій був кривавий і жорсткий, тривав від досвітку до ночі та закінчився повним розгромом далеко сильнішої печенізької орди. Це сталося, правдоподібно, десь перед святом Благовіщення, бо на тому полі король Ярослав побудував церкву Благовіщення. Багато печенігів, утікаючи, потонуло в багnistій ріці Сітомлю. Утікаючи з-під Києва, орда прорвалася за Дунай в гр. державу. (М. Грушевський, т. II. ст. 25-6 та П. С. Р. Л. Іпатський літопис).

Можна собі уявити, як побідна руська армія станула на коліна разом з королем і цілим генералітетом на полі бою між трупами ворога й дякувала Богоматері за її ласки й світлу перемогу. В'їздила побідна армія в Київ при світлі смолоскипів, змучена, оббризкана ворожою кров'ю під гомін дзвонів Десятинної та інших київських церков і радісних окликів жінок, матерей та наречених героїв, що того історичного дня відстояли будуче Києва, та кріпко зі сльозами радості в очах стискали їх у своїх обіймах. Король Ярослав з угорськими принцами й своїм генералітетом вступив, напевно, до „Десятинної церкви Пресв. Богородиці”, подякувати їй за опіку в бою та за ласку перемоги над ворогом. Так, мабуть, закінчився той світлий історичний день Русі–України в 1036 році. Після бою під Києвом в Чернигові помер того року безпотомно князь Мстислав. Тепер в руках короля Ярослава об'єднується ціла імперія короля–батька Володимира.

Було отже за що дякувати Богоматері та прохати в Неї ласк на будуче. – То свято віддання в опіку Богоматері Руської Землі відбулося, правдоподібно, десь в 1036-40 роках, у зв'язку з посвяченням церкви Благовіщення на тому полі, де відбувся бій з печенігами. Наш літопис так, як про похорон короля Ярослава, про ті події не згадує, так як не згадує про заснування королевою Іреною шпиталів для хворих і калік, роз-

давання милостинь убогим, про перехід королеви в Новгород, про похорон її і її сина Володимира новгородським архієпископом, русином Лукою і т. п. Не згадує, бо королева Ірена була католичкою, а її син Володимир оженився з католичкою, посмів піднести меч на Грецію, а король Ярослав без апробати грецького патріярха висвятив митрополита Іларіона, русина й самостійника. От чому Київський літопис збуває всі нелюбі грекам події мовчанкою.

Спробуємо вияснити самі обставини, серед яких прийшло до розриву в родині короля Ярослава та перехід королеви Ірени в Новгород і її там смерті. В Києві був монастир св. Ірени, нею оснований, чому ж тоді королева йде в далекий Новгород і там вступає до монастиря під кінець життя, десь в 1047-48 роках? На підставі чужих джерел, можна припускати, длячого королева покинула свого мужа й переїхала в Новгород до свого найстаршого сина Володимира й невістки Одинім. католицької княжни. Наш літопис не подає, що Володимир уже від 1036 року був галицько-волинським князем. 7) (Н. А. фон Баумгартен „Первая ветвь князей галицких”. Летопись Историко-Родословного общества. вып. 4(16), Москва, 1908 г.) – Свіжо відібрана від поляків Галичина (по Краків) та Забужжя потребували сталої чуйности й безпеки від зазіхань Польщі. Тому король Ярослав умістив там свого найстаршого 17- літнього сина. Як той найстарший син, він був і новгородським князем. Це не перешкоджувало так, як пізніше по 1052 році, другому синові Ізяславові бути князем Турово-Пинським і Новгородським, хоч обі волості розділяло князівство Полоцьке. (М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. II. ст. 28 та Іпатський літопис П. С. Р. Л. 1962).

Відносини на польсько-руській границі були нап'яті до кінця 1042 року, женитьби Казимира II з Марією Добронігою в грудні того ж року. Сестра Казимира Марія вийшла заміж за Левенте-Белю I, брата Андрія (угорського княжича) літом 1042 року. Вона познайомила брата Казимира, який перед тим був монахом, з Добронігою, яка була 30-літньою панною. Значить, від того часу на західньому кордоні наступило відпруження, і

королевич Володимир того року, виручаючи батька, ходив походом на „Ямь” – південних фінів. (М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. II, ст. 24 та Іпат. Літ. П. С. Р. Л. М. 1962).

В 1043 році приходиться до конфлікту Києва з Грецією, і Володимир очолив похід на Царгород, з вини морської бурі невдалий. Буря викинула на болгарський беріг 6.000 руських воїнів, над якими провід обняв воевода Вишата, які здалися в полон переважаючій грецькій армії, вірячи на слово, що греки потрактують їх, як полонених воїнів чужої держави. Коли ж русини зложили зброю, греки усіх осліпили, виколовши очі. Це викликало в Києві і „Цілій Руській Землі” страшне обурення. Королевич Володимир з другим воеводою Твориричем повернув з частиною фльоти в Київ, і вони з королевою Іреною стали у проводі партії реванжу–відплати.

Русь готувалася до відплати. Король Ярослав збирав війська й шукав союзу в німецькій імперії та десь під кінець 1043 року женить найстаршого сина Володимира з дочкою Леопольда, сильного графства Штаден, північної мархії, Одою. (Н. А. фон Баумгартен „ Ода Штадская внучатая плем’яница папи Льва IX – НЕВЕСТКА Ярослава Мудрого”. „Благовест”, Париж 1930 г. номер I. ст. 95-102), яка була сестринкою тодішнього німецького кардинала, а від 1049 року папи Льва IX. Десь в тому часі, 1044 року, Ярослав женить другого сина Святослава з німецькою княжною дочкою Ethelera графства „Ditmarschen”, брат тієї княжни був трірський єпископ Бурхгард. 7) і8). – Третій син, правдоподібно, Ігор був жонатий з дочкою саксонського Маркграфа Оттона з Орлягмунду. Вона по смерті Ігоря повернулася в Німеччину, вийшла вдруге заміж за сина баварського герцога Оттона з Нордгайму, а дочку від руського королевича видала заміж за німецького графа Гунтрама. (М. Г. С. С. АННАЛІСТА САХО”.

Де виховувалися сини Ігоря – Давид і Всеволод – невідомо. Дуже правдоподібно, що у тети Доброніги в Кракові, яка померла 1087 року у віці 75 літ. 7).

Ці всі посвоячення з Німеччиною і католицьким світом сталися в роках 1043-46. Рівночасно йшли приготування до

реванжу. Напевно, швагер шведський Анунд та норвезький Магнус мали прислати помічні полки. Обурена Русь могла по-лучитися з печенігами й болгарами, які лише чекали нагоди скинути грецьке ярмо. Греція була ослаблена, бо в 1042 році сербський князь Зети Стефан Войслав вирівав в горах Сербії грецьку армію і скинув грецьке ярмо неволі. В 1043 році грецький полководець Юрій Маніяк підняв повстання проти Греції, а в його війську був русько-варязький полк, 11) яким кермував Гаральд, пізніший зять короля Ярослава. 9) Маніяк розбив грецьку армію і скорим маршем ішов на Царгород. Під Тесалією він знову розбив грецьку армію, але при кінці бою його поцілила заблукана стріла. Це був дуже догідний час для Києва розчислитися з Грецією, і коли б не буря, до того було б прийшло. Вдодатку весною 1046 року королевич Володимир сядовить на угорський королівський трон Андрія і свою сестру Анастасію. Це брало Грецію в два вогні, Угорщина шахує Грецію на Балканах. Київ приготується до розгрому Візантії. Греки зрозуміли, що перетягнули струну, і в Києві з'явилося з надзвичайно догідними умовами миру грецьке посольство. Що давали Греки Русі, ніколи не довідаємося, але можемо додумуватися. 1) Царську корону Ярославові, тому літописець і незнаний писар на стні св. Софії записали, що Ярослав Мудрий є цар! (С. А. Висоцький „Древне-русские надписи Софии Киевской”, „Наук. Думка”, Київ 1966 р. ст. 39-41). 2). Прпозиція одруження сина Всеволода з дочкою грецького цісаря Іреною. 3). Відшкодування за осліплення родинам окалічених вояків їзвільнення їх з грецької неволі. 4). Згода грецьких цісаря і патріярха, що митрополита Києва буде іменувати київський король, а патріярх буде вибір потверджувати. 5) Вигідний торговельний договір. В Києві тоді не було грецького митрополита, його прогнано десь коло 1043 року. Хтось може закинути, що цього немає записано в літописі. Самозрозуміло. Греки не признаються ніколи перед чужими до капітуляції. Так само немає записано, що княжна Ода була жінкою Володимира й сестрінкою папи, що два інші сини Святослава та, (мабуть, Ігор) також були жонаті з католицькими

княжнами, але сьогодні це є фактом. Зате докладно записано в літописі, що син Всеволод жонатий з грецькою царівною, що є неправильно, бо вона „порфірородною” не була. Не сказано, що та царівна була майже 10 літ старша від 17-літнього Всеволода, та не згадано дати шлюбу. Свої припущення беру з пропозицій (крім 3-ої), даваних сербському князеві Стефанові Войславові в 1045 році. Сербський князь-побідник (був вдівцем) грецьких пропозицій не прийняв, відібрав грекам ще два князівства „Требіну й Захумле” і оснував самостійну сильну т. зв. Дуклянську Державу. Його син Михайло в 1077 році прийняв з рук папи Григорія УІІ королівську корону. 10) Можна додумуватися, що подібні умови миру предложили греки київському королеві, який ті умови прийняв. Осінню 1046 року приїхала в Київ „царівна” Ірена з якою Всеволод повінчався. Капітуляційна політика короля Ярослава була по вській правдоподібності причиною розриву Ірени з Ярославом. Партія реванжу програла. Дві Ірени на королівському дворі в Києві не могли знайти спільної мови, коли взяти під увагу, з якою ціллю грецька Ірена, її сповідник, грецький єпископ, знаменитий грецький дипломат в єпископському клубу та його помічники, як також і дворяни (-нки) приїхали в Київ. Мабуть, ще в кінці того року на домагання греків королевич Володимир був перенесений в Новгород, а Гал. Вол. уділ передано іншому синові Ігореві. Десь в роках 1047-48 королева Ірена виїхала в Новгород до свого сина. Греки, як звичайно, слова не дотримали. Грецький патріарх і цісар, маючи на Русі свою агентуру, яка зачала діяти, не хотіли погодитися на руського митрополита в особі Іларіона, якого „цар” Ярослав силою своєї влади й титулу іменував десь в роках 1046-47. Не дочекавшись згоди на затвердження патріарха, король Ярослав скликав синод єпископів і десь в роках 1050-51 митрополит Іларіон зістав збором єпископів і мошами (головою) св. папи Климента поставлений-висвячений на митрополита Руської Держави, без згоди грецьких патріарха й цісаря. У церкві св. Софії в Києві на стіні 1,55 м. високо від підлоги археолог Висоцький знайшов запис о поставленні в митрополити

Іляріона: „месяца апреля в 9 день поставлен был владыка” ... рещта напису зішкрябана разом з штукатуркою і як називався владыка та року цієї події – нема. (С. А. Вислоцький „Древне-русские надписи Софии Киевской”, „Наукова Думка”, Київ, 1966 року, стр. 37-38).

Висоцький пояснює, що це владыка Іларіон, бо митрополит К. Смолятич був поставлений „27 июля”. – Грецька Ірена не була правдивою царівною, бо не походила з порфірородного роду. Грецький цар Константин Мономах був до 55-го року життя сенатором-вдівцем. Походив з урядничої родини, що десятки літ служила при дворі грецького царя. Константин Мономах був два рази жонатий і мав з тих супруж три дочки. Став грецьким царем випадково. Грецька 64-літня імператорка Зоя вибрала собі за третього чоловіка Константина й в 1042 році Константин Мономах став царем (помер в 1055 році). 9) Син св. Анни (Ірени) Володимир помер в Новгороді 18 місяців після своєї матери у віці 32-го року життя, правдоподібно, убитий або утруений (грецька агентура в Києві почала діяти), бо, як згадано, був канонізований новгородським архієпископом Євфимієм 1439 року, на 214 літ скорше від своєї матери, яка померла монахиною і „схимницею” і тому заслуговувала на скорше канонізування. Королеву Анну канонізувала московська церква. Її зачислено до московських святих, як також Володимира. Чи Київська церква тих часів проти того зголосила протест? Ні! Така доля недержавної нації, яка не має і не хотіла мати своєї церковної Ієрархії – патріархату, тому Київська церква від 1000 літ іде на шнурку грецьких, а пізніше московських патріархів і тягне за собою своїх мирян – Україну. Ім’я Русь, наших святих, наші чудотворні образи, наших учених, музиків, малярів – грабують і присвоюють собі москалі та поляки. Ми, на жаль, замість боротися за крадіж нашої історії, святих, королів, ціле 1000-ліття боремося між собою і танцюємо під дутку греко-московських патріархів, довкола унії, і проти унії. Той правдиво українсько-хаклацький „гопак так нам подобався, що сьогодні навіть тут на еміграції не хочемо його закінчити. Ми втратили тисячо-

ліття на такі дискусії, чи „Святий Дух” походить від Сина, чи тільки від Отця? Чи кожний батько-людина не передає з радістю своєму синові своє знання, досвід, майно, ім'я, честь і славу предків? Це батько земний – недосконалий. А що ж тоді Отець Небесний, наймудріший, найдосконаліший, Творець Вселенної, який передав Синові володіння і суд над землею, не дав би Синові те все знання і силу, яку сам посідає? Своему одинокому „Возлюбленму, Єдинородному Синові?”. Це таке логічне, таке ясне для звичайної людини. Як жеж тоді вперто не хочуть таку істину зрозуміти учені митрополити, єпископи і священники вже 981 літ. А відтак сумнів, чи можна постити й в суботу, чи лише в п'ятниці, і чи хліб до Святого Причастя мусить бути квашений чи прісний, чи є чистилище, чи лише пекло і т. п. Коли Христос постив 40 днів, то не робив виїмків у суботу, їв хліб квашений і прісний, не сказав, що немає чистилища, а казав молитися за померлих, яких душі вивів із аду. Коли немає чистилища, то кожний православний, що помре в подорожі, випадку чи на війні, а не мав змоги прийняти св. Причастя, мандрує просто до пекла, бо на цьому світі немає ані одної людини без гріха. В такому випадкові православним непотрібно взагалі молитися за померлих. Бо якщо він праведний, то є в небі, а коли має гріх, то в пеклі. Ані одному, ані другому молитва більше непотрібна. Тому вистачить за померлого зробити поминки-тризну, наїстися і напитися і прадідівським звичаєм померлим більше не журитися. І тому ми не мали й не маємо зв'язку з минулим, традиціоналізму й консерватизму. Тому внас до першої світової війни по цілій Україні не було упорядкованих, огорожених цвинтарів з кам'яними пам'ятками предків і дуже мало хто з нас знав, як називався і чим був його прадід, а тим самим ми не мали пошани до їх діл, імен, заслуг. У нас на цілій Україні старі цвинтарі це були запушені неужитки, зарослі бур'янами й терням, де паслися коні й свині... Порівняйте цвинтарі польські, чеські, угорські й німецькі, а тоді пригадайте наші. Ми, нація, що по-мистецьки уміємо уряджати похорони, могилами похоронених не интересуємося. І тому ми не знаємо, де могили

наших королів, князів, гетьманів, політично-культурних діячів. Ми не створили свого Вавелю, Вестмінстеру чи Арлінгтону. А могили предків мають велику містичну силу, вони говорять онукам про велич і славу нації та превеличні діла їх прадідів, які розбуджують в онуків почуття національної гордості за діла їх прадідів, сталять характери, вказують ясний шлях в майбутнє та дають віру й насагу діл прадідів онукам автохтонам землі наслідувати-повторити. Тому Шевченко питає: „Де могила Богдана, Остряниці, Наливайка, Богуна” та не лише їх. Ціла наша історія, а історія – це вожди народу, королі, князі, гетьмани, політично-суспільні діячі, усіх їх могили незнаного вояка. Цього було потрібно грецьким і московським патріярхам, щоб онуки не знали, чим були їхні прадіди. Тому, що померлими журитися непотрібно, ми ставили дерев’яні хрести на могилах батька-матері, але не діда, а за могилу прадіда онук не знав, де він похоронений і ким він був. Тому не маючи зв’язку між померлими й живими, ми кожні історичні події зачинали від себе, бо згубили ідеї і чини прадідів. Це також одна з головних причин нашої бездержавности. Чому так? Бо не було чистилища, і 1000 літ ніхто могилами предків не інтересувався. І над такими різницями у вірі, ми за гордість грецьких патріярхів, стратили на диспутах 1000 літ, свою державу, традицію і велич нації, а тим часом москалі, поляки, мадяри й інші пограбили наших святих, чудотворні образи, державність, культуру, учених, мистців, музиків, пісні, мистецтво, нашу велич і славу, а нам лишили, накинули взаємну ненависть, нетолерантність, зависть і ворожнечу брата на брата. Щоб не бути голословним, наведемо дещо з науки – писань митроп. Іларіона з Канади. У своїй „Патрології” на стр. 34 (наводжу виїмки) він каже: „Ознака православної віри – це терпимість до інших християнських вір. З давніх давен Українська Православна Церква зовсім толерантна до всіх римо-католиків і протестантів, а також до всіх євреїв, магометан, індусів і т. ін. Православна Церква широ й ревно молиться про правдиве поєднання всіх християнських Церков. Але з давнього часу (вже 1000 літ, автор) Українська Православ-

на Церква зовсім не визнає жодних уній з Римом і горливо (українське слово?) й всіма можливими силами боронить православних українців проти таких розкладових уній. Український народ вірою своєю мусить бути єдиний, інакше нас поглинуть католики". Митрополит Іларіон „Українська Патрологія”, підручник для духовенства й українських родин”, Вінніпег 1965 року стр. 34-35.

Отже, бачимо, як ревно й широко молиться митроп. Іларіон за поєднання Церков. Москалі молилися і моляться до сьогодні докладно в той самий спосіб. Цариця Катерина, коли папа Пій VI розв'язав орден єзуїтів, дозволила всім єзуїтам з Польщі перейти на Білорусь та Україну, дала їм опіку й захист, моральну й матеріальну піддержку. Зате терором і гайдамаками знищила унію на Правобережжі, Білорусі, Холмщині, Волині й Підляшшю. Лише в Київщині й на Поліссі було в 1764 році 1.902 уніятських парохій з 10 мільйонами українського населення. Д-р Григор Лужницький „Українська Церква між Сходом і Заходом”, Філадельфія, 1954 року, стр. 417-24.

В Галичині, де в тих часах цариця Катерина й Петро I мали закороткі руки, унію знищити – та зненавиджена митроп. Іларіоном унія, нас галичан, не то, що не спольщила, а навпаки – зробила нас державною нацією-українцями, а не „малоросами”. Уніятська Церква доконала того, що мала „Галицька Волость” поставила 150.000 визвольну „Галицьку Армію”. А яку армію поставила в десять разів більша Православна Україна? Це Уніятська Церква спинила комунізм на ріці Збручі! Ось чому москалі царські, а в 1945 році москалі сталінські жорстоко знищили унію, арештовуючи й засилаючи на Сибір усіх єпископів, около 3.000 уніятських священників і монахів з Галичини та Закарпаття. І лише троє з них упідлилися і пішли добровільно на службу „православним кацапам”, решта всі понесли мужній мученицький хрест на Сибір. Д-р Григор Лужницький „Українська Церква між Сходом і Заходом”, Філадельфія, 1954 рік, стр. 582-90.

Чи це уніяти, чи православні віддали Галичину і Волинь Польщі, а решту України Ленінові? Де державницьке вихован-

ня Православної Церкви? Наші уніятські митрополити в Галичині не наказували молитися до злодія і бандита Андрія Боголюбського, Александра Невського, Михайла Тверського, грецьких і московських патріархів, Фотія та інших. Митроп. Іларіон „Українська Патрологія”, стр. 57, 77, 79, 84, 95, 113.

Трохи більше національної гордості й чести мали наші уніятські єпископи й священники в Галичині. Це не видумка, це історична дійсність, яку з історії України не вичеркнуть, ані православні митрополити, ані Ленін, Сталін і його наслідники, так як не знищили тих фактів московські царі. Ми, галичани, з уніятською церквою, як стояли над р. Дунаєць в Карпатах і коло міста Ярослав за останнього короля Юрія 650 літ тому, так осталися з невеличкими змінами аж до 2-ої світової війни. Щойно Сталін в 1948 році вивіз насильно уніятів із Засяння, одних на Схід, а других в Польщу, віддаючи ту частину України полякам. Але долею народів кермує Бог, який свого останнього слова ще не сказав і остаточних кордонів нашої нації ще не визначив.

А тепер торкнемося українського православного населення вздовж московсько-українських кордонів. За княжих часів населення Смоленська, Курська, Путивля, Тули (Тула належала до чернігівського князівства), не говорячи про Великий Новгород, було українське. Ще за Богдана Слуцьк, Бобруйськ, Гомель, Білгород, були українські. За 650 літ москалі пересунули етнографічно (з Московщини) територію України на Південь 200-300 км. (120-170 амер. миль), а в трикутнику рік Дніпро-Прип'ять – на 400 км. і в етнографічній масі підсунулися до Києва на 85 км., до Чернігова на 35 км., до Харкова на 30 км., а до Полтави – на 150 км. Отже, котра віра захоронила народ від денационалізації, – уніятська чи православна? А митроп. Іларіон у своїй „Патрології” говорить, що православна віра хоронить українську націю від денационалізації. стр. 27-35. Беручи пересічно лише 250 км. пересунення української території вглиб і 1.800 км. вздовж кордонів України – це дає в сумі 540.000 км.² УКРАЇНСЬКОЇ території, проковтнутої московською нацією (в дійсності далеко більше), це

територія другої України. Тому українська нація зійшла популяційно до 30 мільйонів, а московська зросла в 20-ро, бо з 4-ро мільйонного суздальсько-московського князівства Івана Грозного, москалів сьогодні є понад 80 мільйонів. Тепер кожному ясно, чому москалі ненавиділи й ненавидять до сьогодні унії. Це для них духова й національна залізна куртина в асиміляційному поході на південь московської нації. Це само зрозуміле. Цього вимагає державна рація московської нації – експансії. Але яка державна рація, чи любов ближнього по крові брата–українця, чи може, щира й ревна молитва за поєднання Церков каже м. Ларіонові ненавидіти братів–уніятів?

Може хтось сказати, – Українська Автокефальна Церква мала мучеників, яких москалі разом із митр. В. Липківським вимордували. Так, то був початок відродження Українського Православ'я. Проти Укр. Автокеф. Церкви ніхто не є, бо хто знає чи не був би це поворот до віри св. Володимира й Ольги. Але в Канаді чекіста з наганом коло м. Ларіона не було, ніхто його не змушував вводити в почит наших святих, московських злодіїв і грецьких патріархів. Це уже не примус, це вияв зоологічної ненависти до уніятів, та образа й плювання в лице цілій українській нації, усіх віровизнань.

Може хтось сказати, що то особисті погляди митрополита. Неправда! А де ж тоді його Консисторія, священники, миряни? Чи хтось з них публічно протестував проти його маячень? У Канаді воля критики й слова, де ж тоді протести православних українців Канади й духовенства проти м. Ларіонового хахлацтва? – Окрім „Патрології”, м. Ларіон видав друком ще інші „шедеври”, як „Почаївська Лавра” і т. п., в яких зі заїлістю москаля накидається на уніятів. Наш великий галицький поет–уніят написав не лише вірша: „Не пора москалеві й ляхові служити”, але ще й один: „Ми всі такі, що в інших ганьби знак” ... і т. п.

Ірляндців, фінів, естонців, латишів, литовців – урятувала від з-англіїщення і змосковщення та дала тим народам свідомість національної окремішности лише віра, бо мову рідну ті малі народи в неволі затратили. Фіни й естонці ще 10 літ після визвольної війни, а ірляндці ще довше уживали мову загарбників в урядах, заки підховали свою по-фінськи чи ірляндськи говорячу інтелігенцію. Але ті маленькі народи свою державність оборонили. Православні українці цього не зуміли,

бо їх не різнить від москалів майже нічого. Віра та сама, святі ті самі, культура й ментальність та сама, мова не лише зрозуміла, але 320 літ неволі стала другою матірною мовою православного українця. Тож не диво, що за 650 літ, за висказом Молотова, москалі „потіснили” хахлів на 400 км. з їх прадідної землі. Чи це не тріумф Української Православної Церкви? Запам’ятаймо собі, що державницький стан української нації вимагає і буде вимагати після упадку комунізму віри іншої від обох наших відвічних ворогів-загарбників, москалів і поляків. Усе, що ненавидить ворог є корисне українській нації. Не любить унію, ані москаль, ані поляк, значить це корисне нам. Це таке логічне, що мала дитина розуміє. Коли москалі приймуть унію, ми українці мусимо лишитися православними, коли ж москалі остануться православними, ціла Україна з київським патріярхом, якого нашій нації конечно потрібно, мусить прийняти унію, бо ще за 50 літ Україна змосковщиться. Це закон державної рації України. Це закон вивольнення усіх поневолених народів. Це гваранція задержання волі на будуче. Це закон Бога!, – а не мое хотіння.

А тепер ще одна державницька конечність – вимога до української уніятської Церкви. Окрім національних святих королеви Олени–Ольги, короля Володимира, Бориса й Гліба, Українська Католицька Церква повинна зачислитив почет українських святих королеву Ірену–Анну (католичку) і її сина Володимира, посвяченого з папою Левом ІХ. через свою дружину Оду. Це тим більше потрібно в будучому нашій нації, яка змагає до своєї держави, що обоє святі померли перед розривом Церков в 1054 році, коли була ще одна „Вселенська Католицька Православна Церква” без поділу на Православну й Кривославну. Це потрібно ще й з тої причини, що св. Володимир Ярославич був протоплястом галицької династії Ростиславичів, яка через 150 літ обороняла енергійно Галичину від зазіхань Польщі, Угорщини й Києва.

Стільки про святих королеву Ірену–Анну та її сина Володимира, діда перших Ростиславичів.

ЛІТВА

ЗАГАРБАНИ СУСІДАМИ І ЗАЕНАЦІОНАЛІЗОВАНІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

≡ МОСКАЛІ

||||| БІЛОРУСЬ

////// РОМУНИ

//// ПОЛЬЩА

..... ДАРУНОК СТАЛІНА

----- ГРАНИЦІ КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ З XIII СТ.

----- ТЕТЕРІШНІ ГРАНИЦІ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКІ КНЯЗІВСТВА

1. КИЇВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

2. ЧЕРНИГІВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

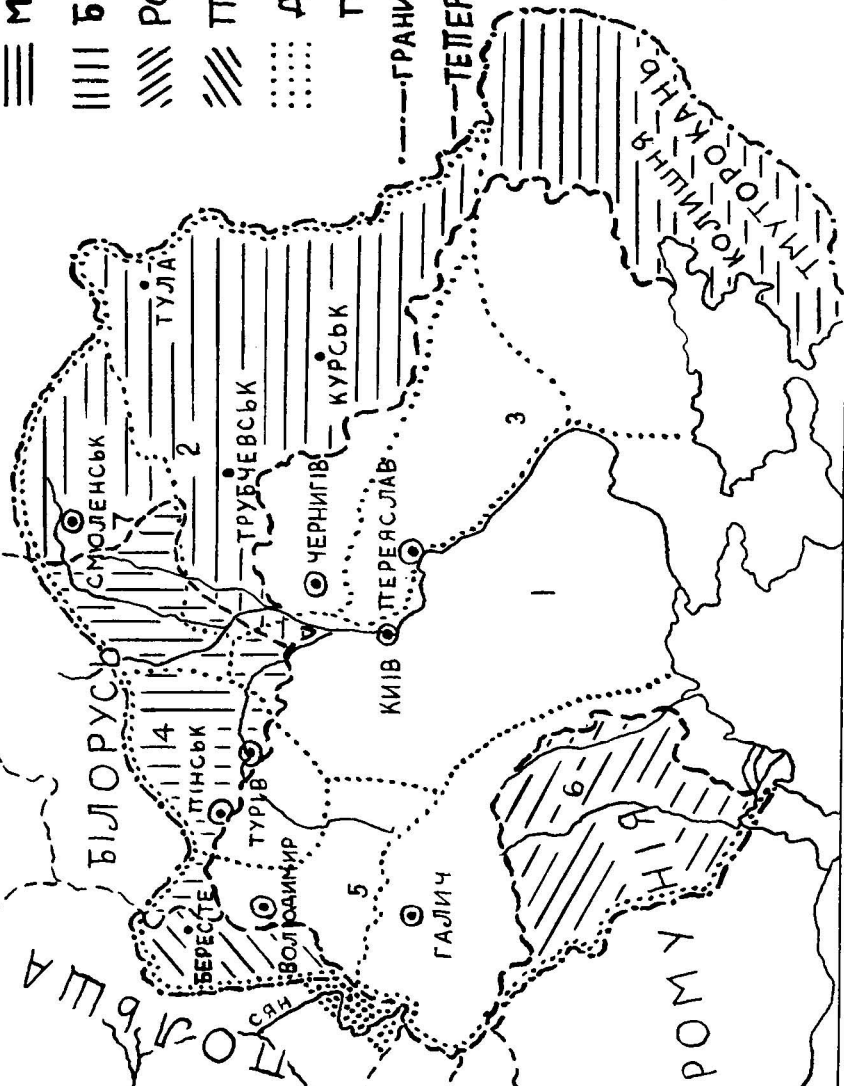
3. ПЕРЕЯСЛАВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

4. ТУРОВО-ПІНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

5. ВОЛИНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

6. ГАЛИЦЬКЕ КНЯЗІВСТВО

7. СМОЛЕНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

Л И Т Е Р А Т У Р А

- 1). Ingvar Anderson, "Sveriges Historia", Stockholm, 1943.
- 2). H.G. Leach, "Angevin Britain and Scandinavia", London, 1921.
- 3). Thietmar von Merseburg, "Uebersetzung vom W. Trillmich, Berlin, 1957.
- 4). Setterwal, "Svensk Historisk Bibliografi", Upsala, 1939.
- 5). Roman Grodecki, "Polska Piastowska", Pan.Wyd.Nauk., Warszawa, 1968.
- 6). "Historia", Stockholm, 1934.
- 7). K. W. Isenburg, "Stammrafeln zur Geschichte der europaeischen Staaten", B. I-II, Aufl. Marburg, 1953.
- 8). "M.G.S.S." "Lampert von Hersfeld Annalen", Neu Uebers. von A. Schmidt, Berlin, 1955.
- 9). Georg Ostrogorsky, "Geschichte des byzantinischen Staates", Muenchen, 1963, S. 274.
- 10). F. Sisis, "Letopis Popa Dukljana", Zagreb, 1923.

ЧАСТИНА – III.

АНАСТАСІЯ ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА І РЕГЕНТКА УГОРЩИНИ ВІД 1046-1076 РОКІВ.

З дітей короля Ярослава Мудрого, дочки Анна й Єлисавета є згадані нашим літописом. Про Анастасію не згадує ані наш літопис, ані Грушевський в своїх генеалогічних таблицях, як і в своїй історії. В парижській „Енциклопедії Українознавства” т. I, ст. 45 під „Андрій король угорський” додано: „Є думка, що був одружений з дочкою Ярослава Анастасією”. Разить неточність вислову. Андрій – це король, а Ярослав і Анастасія подані без означення титулів. В історії України княжої доби Ярославів і Анастасій було кілька. Імператор Руси–України, київський Рекс-Король Ярослав був лише один, інші Ярославів, а було їх 2-ох, були: Дукс–Князі. Побажаним є, щоб наші історики відрізняли своїх королів від князів. Більш тузіна тодішніх західньо-європейських істориків титулюють київських королів ще від Аскольда й Дири титулом Коган-Рекс аж до знищення Києва Андрієм Боголюбським, а галицьких – від короля Романа почавши. В Німеччині, Польщі, Чехії, Угорщині, Швеції, Норвегії також були королі й князі, але історики тих народів ніколи не називають своїх королів князями. Ми за істориками Костомаровим, Антоновичем і Грушевським, які взорувалися на наших літописах, цензурованих грецькими митрополитами, ділимо наших владарів Руси–України на князів малих і великих, Русь Малу, Велику, Білу, Чорну й Червону, замість називати: Московщина, Україна, королі й князі. Короля Ярослава наш київський хронікар написом на стіні в церкві св. Софії титулує титулом *цар–імператор*, бо таким король Ярослав в дійсності і був. Пора усталити поділ владарів Руси–України на королів і князів та усталити історичну аксіому щодо зруйнування Києва москалями в 1169 році. Руська Держава була февдальним королівством, тобто, всі князі Руси складали київському королеві присягу (цілували

хрест) на вірність, а тим самим признавали його зверхність. Докази: в „Бертинських Анналах”, що їх написав німецький єпископ Пруденцій, є записано, що в 839 році до імператора франків Людвика прибули послы руського короля „*хакана*”, якого Пруденцій називає: „*Rex Chacanus vocabulo*” – Король Хаканом (Коганом) називаемий” . 1). Тому, що на службі руського короля були варяги, Пруденцій записав, що були шведи. Та назва „Коган” доказує, що то були послы київського короля, бо титул „коган” ніколи в історії Швеції в уживанні шведких королів не був. Другий німецький історик єпископ Брунон Кверфуртський, який їхав в місійних справах до печенігів, перебував цілий місяць на дворі короля Володимира Великого в Києві. Він у листі до німецького цісаря Генрика II називає київського короля „*Руссорум Магнус Регно*” – руський великий (могучий) король. 2).

Хронікар Титмар, єпископ Мерзебурський, описуючи похід польського князя Болеслава I на Київ, називає *Рекс* – королями Володимира Великого й Ярослава Мудрого, а Болеслава титулує *Дукс* – князь. Титмар, як єпископ та історик німецького імператора, знав докладно, який титул посідали київські владарі, а який належався Болеславові. Він мав ті вісті з папської канцелярії, від аббата (ігумена) монастиря в Туні, якого Болеслав після здобуття Києва вислав з дарами до німецького цісаря, як також від коменданта німецького полку Гайнріха Гордого, який помагав Болеславові. 3). Адам Бременський у своїй історії єпископів Гамбурської церкви, написаній в 1065-75 роках, називає короля Ярослава „*Rex Sanctus Ruzzia Regnum*” – Святий король королівства Руси. 4). Він подає, що з поморських русинів лише плем'я „ранів” має короля – *Рекс*. Інші племена (їх вичислює), приблизно 30, мають лише князів – *Дукс*, або князьків – *принцєнс*. Далі подає, що у шведів є також *Рекс* – король суверен і *принцєнс* – князьки ярли, його підвладні. А. Бременський докладно визнавав в тодішній політичній ситуації північно-східньої Європи й помилки не зробив. Німецький історик пресвітер Гельмонд та коментарі англійського короля Едварда Сповідника титулу-

ють короля Ярослава титулом „Рекс”. 5). Німецький історик „Саксон” титулує королями „Рекс” Володимира Великого й Ярослава Мудрого. Він польського князя Казимира, мужа Доброніги титулує титулом „Дукс” – князь, а його жінку Добронігу, дочку Володимира Великого, називає королівною: „Filia Rusciae Regis” – дочка руського короля. 6). Норвезький історик Теодорик називає короля Ярослава „Rex Magnificus Jarce-Panus” – Король могутий Ярослав. Німецький історик Лямберт Герсфельдський називає синів короля Ярослава, Ізяслава й Святослава, титулом „Рекс” – король. 7). Римські папи, які найбільше титулятуру владарів держав перестерігали, титулюють київських королів титулом „Рекс”. Папа Григорій УІІ у своїй буллі з 17.ІУ. 1075 року титулує короля Ізяслава й його сина Ярополка титулом „Рекс”, а його жінку титулом „Регіна” – королева.

Три дні пізніше папа писав листа до польського короля Болеслава ІІ (Сміливого) і титулує його титулом „Дукс” – князь, та в наказовому способі приказує йому звернути руському королеві забрані у нього гроші й допомогти йому відзискати Київ. Болеслав послухав. Чому ж тоді бездержавного вигнанця всесильний папа, який німецького цісаря Генрика поклав серед зими за покуту босого на коліна в Каносі, титулує титулом „Рекс” Ізяслава, а польського князя титулом „Дукс”, хоч тоді польський князь мав силу, державу й військо.

Пригляньмося докладніше до різниці папи в титулуванні київського вигнанця короля і польського князя, який виконує приказ і повертає гроші королеві Ізяславові та дає йому свою військову поміч. Вже історик Грушевський звернув увагу, що „коронація Володимира є дуже правдоподібна”.

Тієї самої думки є історик проф. М. Чубатий. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. І. ст. 506-510, та проф. М. Чубатий „Історія християнства на Русі–Україні”, ст. 274-278, Рим-Нью Йорк 1956 рік. Німецький візантолог Дельгер після І-ої світової війни знайшов реєстраційну грамоту грецької цісарської канцелярії, в якій зареєстровані царські *інсигнії* (корона, скипетр, черв. плащ і т. п.), які вислано 2-го жовтня

989 року з посольством, кількох грецьких митрополитів, єпископів і монахів-ігуменів, які ті інсигнії передали королеві Володимирові. В грамоті написано: *передати, а не коронувати*. Греки хотіли, щоб Володимир віддав Руську Церкву під владу патріярха, а патріярх мав за те коронувати Володимира. Може його й коронували тоді ті відпоручники, що однак є мало правдоподібним, бо король на грецький гачок зловити не дався і під владу патріярха піти не хотів. Він знав, що це залежність не лише духовно-церковна, але й політична.

Володимир бачив, що греки зробили з болгарським патріярхом, а крім того позбавили самостійности болгарську державу. Він пам'ятав грецькі інтриги, смерть батька й цілої руської армії, що її вирізано на дніпрових порогах, за грецьке золото, і на гачок коронації і залежності від Греції не пішов. Король Володимир мав тоді свій слов'янський обряд, своїх слов'янських єпископів в Перемишлі й, правдоподібно, Турові. Він мав християнську Галичину й Волинь, охрищені 100 літ перед тим у тому обряді. Він мав в тих краях сотні священників і монахів з монастирів Старого Самбора, Синевідська, Вруча-Урича, св. Миколая в Чинадієві, Бакотського над Дністром та інших. Слов'янський обряд був рідним руським незалежним. До часу Володимира той обряд мав богослужбні книги написані в рідній мові, які непотрібно було перекладати з грецьких. Той обряд панував тоді в Чехії, Моравії, Словаччині, Угорщині, Польщі, Галичині, Волині й Правобережжі разом із Києвом. Тому король Володимир грецької опіки й помочі не потребував. Професор М. Чубатий „Історія Християнства на Русі-Україні”, ст. 238-262. Вже 988 року прибули до здобутого Володимиром Корсуня послы папи Івана ХУ, який був занепокоєний долею Галицько-Волинських єпархій слов'янського обряду. В Корсуні папські послы обговорили майбутнє тих єпархій, які визнавали примат папи, як також, без сумніву, заторкнули справу київського митрополита та коронації Володимира. Ті послы принесли Володимирові моші святих, потрібні для основи нових єпархій-єпископських кафедр. Там обговорено справу Володимирового фаворита

Настаса на київського єпископа, а Настас обговорив з послами папи всі проблеми, які папа мав одобрити. То посольство занепокоїло греків, що було причиною прислання в жовтні наступного року королівських інсигній для Володимира. Греки чекали, що Володимир прийме жадання патріярха. Та король Володимир мав уже все наладане з Римом. В 991 році прийшли знову папські послы до Володимира „з любов'ю і честю”, і Володимир прийняв їх також „ з любов'я і честю”. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі-Україні”, ст. 264.

„З любов'ю і честю” прислали папи посольства до володарів заприязнених, які визнавали примат папи, а папа, правдоподібно, визнав осібний руський слов'янський обряд. Тому Володимир прийняв послів також „з любов'ю і честю”. Ті послы устійнили форму митрополії та повновласти для Володимира в справах церкви. Видно, що папа сповнив бажання короля Володимира, бо в 994 році Володимирові послы повернулися з Риму, куди вони ходили з подякою і дарами. „П.С.Р.Л.”, Никон. Літопис, Москва 1962 року. Зрозуміло, що ані папа, ані Володимир не бавилися в „піджмурки” і не вислали посольства для забави. Можна твердити, що в 993 році Русь була в тісних зв'язках з Західньою Європою і Римом.

Таких посольств між Царгородом і Києвом наші греко-фільські літописи не нотували. В 1000 році приходять в Київ папські послы, ті самі, які 2-3 місяці перед тим коронували угорського короля Стефана на Угорщині. Вони прибули в Київ у супроводі послів чеського й угорського королів. З традицій папської канцелярії тих часів знаємо, що коли папські послы приходили до якогось монарха в товаристві послів двох королів католицьких держав, то вони приходили коронувати монарха тієї держави. Послы сусідніх королів-держав були міжнародними свідками коронації. В асисті послів польського й чеського ті папські послы коронували угорського короля.

В 1101 році король Володимир вислає посольство до папи з подякою і дарами. „П.С.Р.Л.”, Ник. Літоп. Москва 1962 рік.

Це є перший доказ коронації Володимира. Другий доказ:

на золотих і срібних монетах, король Володимир представлений на одній стороні на королівському троні з короною на голові й хрестом в руці. На другій стороні: тризуб і напис: „Владимеръ на столі (на троні), а це його злато (або сrebro). На золотій монеті Володимир тримає в руці хрест, а на срібній – жезл, а не хрест. Це доказ, що Володимир був коронований. Внук короля Володимира Святослав на срібній монеті представлений також на троні з короною на голові в королівському плащі й хрестом у руці. М. Аркас „Історія України–Руси”, ст. 94, Краків 1912 рік. Отже, Святослав був також коронований.

Грецькі митрополити докази про коронацію наших владарів з літопису поويرивали, але з монет витерти не могли.

Третій доказ: Візантиніст Дельгер крім реестру інсигній, присланих королеві Володимирові в жовтні 989 року, знайшов ще грамоту царгородського патріярха, написану до московського царя Івана Грозного в 1561 році, в якій патріярх потверджує титул царя Іванові на тій підставі, що царські інсигнії і царський титул мав король Володимир. 8). На підставі цих доказів від 1000 року папська канцелярія кожного київського владаря, що звертався до Риму в потребі, титулувала „*Рекс*” – король, бо від того року Русь уважалася королівством: Київська Держава до зруйнування Києва в 1169 році, а Галицька – від короля Романа галицько-волинського, який прилучив Київ до Галицько-Волинської Держави. Те, що папа прислав корону королеві Данилові є самозрозуміле, бо москалі в 1169 році зграбували й вивезли з Києва трон Володимира й королівські інсигнії. За папською канцелярією всі історики західньої Європи тих часів титулували наших київських владарів титулом *Рекс* – король.

В XII сторіччі єпископ Отто Фрайзенський називає дочку Володимира Мономаха „*Ruthenorum Chyos Regis Filia*” – руського київського короля дочка. (Вийшла заміж за угорського короля Коломана. 9). Аббат Ебельхольтський Вільгельм в генеалогії королеви Інгеборги, дочки київського короля Мстислава Мономаховича, правнука короля Ярослава (1076–

1132), яка вийшла заміж за короля Шлезвіку Канута Другого, називає її батька – *Петеніссімус Рутенорум Рекс* – Могучим Руським Королем. 10). Альберт ігумен (аббат) Штаденський, описує весілля дочки графа Леопольда Оди з королевичем Володимиром, сином Ярослава Мудрого, і називає Володимира також королем. 11). Таких свідчень можна навести ще з десяток, але вистачає і цих, щоб довести, що європейські історики XI і XII ст. разом з папською канцелярією до розгрому Києва, титулували київських королів, а від упадку Києва, галицьких королів титулом *Рекс* – король. Князів суздальських, новгородських, смоленських, волинських, переяславських, а до королів Романа й Данила, також і князів галицьких титулом *Дукс* – князь або *прінцепс* – князьок. Це не випадок, а історична аксіома – правда.

Чи ми та наші історики ніколи не признаємо нашим королем і королевичам їх титулів? Чи й далі за греко-московськими перекручуваннями правди будемо їх називати князями, князьками, більшими, меншими, середніми? Так по „хахляцьки” будемо далі топтати свої традиції, свою національну гордість і честь в болото? Пора хоч прикінці ХХ ст. схаменутися і перестати обдирати свою націю зі слави, чести, Бога та традицій. Як нація і її провідники цінять і шанують себе й свої традиції, так ту націю і її провідників цінять і шанують інші народи. Це відвічний закон природи. Народня пословиця говорить: „Як немає своєї чести і гідності, то і коваль не наує”.

А тепер пригляньмося, як титулюють київських князів західно-європейські історики після зруйнування Києва Андрієм Боголюбським. Тема першого зруйнування Києва москалями до сьогодні в нашій історії майже цілком не навітлена.

Постараймося навітлити той хамський вчинок московського боголюбивого православного народу, рівного монгольському Батия. Пошукаймо причини руїни Києва. В чіх інтересах та чия політика витворила московський народ та навчила ненавидіти Київ і привела до зруйнування культурно-релігійного осередку Сходу Європи.

Кожного владаря і нарід, що прийняв віру з Візантії, греки

вважали й називали своїм васалем – підлеглим, який був зобов'язаний давати грекам помічні військові контингенти, коли греки провадили війни. Так було з вірменами, болгарами до Симеона, сербами, русинами й іншими. Ця підлеглість була подвійна: церковно-духова й політична. Грецький митрополит даний якомусь народові, уважався репрезентантом грецького патріярха в церковних справах, а грецького цісаря – в справах політичних. Цю дволицевість грецьких митрополитів треба читачеві з'ясувати. 12).

Наших королів і князів в грецькій цісарській канцелярії титуловано титулом „архонта”, що по-українському значить „васаль”. Грецький письменник Пселос називає похід Володимира Ярославича в 1044 році повстанням архонта супроти свого суверена. „Архонт” в докладному розумінні греків – це владар чужої держави в духовій і світській залежності від візантійського цісаря. Тому арештованих на Русі непокірних князів грекофільські архонти, київські королі посилали закутих на заслання не на Сибір, а до Греції, до свого суверена грецького цісаря. Там помер вивезений князь Іван Берладник, отруєний греками на засланні в Солуні. Туди ж був засланий князь Олег Святославич і полоцький князь з жінкою і дітьми. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2.

Никита Хоніят, другий грецький історик, говорить, що Галичина була „Топархією” Греції. Топархія – це провінція грецької держави, якою завідував цісарський намісник – топарх. 13). Німецький цісар Конрад III в 1142 році писав до грецького цісаря Івана Комнена, щоб він, як суверен Русі, покарав русинів, які вбили й пограбували німецьких купців. 14). Це кидає яскраве світло, як думали німці в справах грецької гегемонії над руськими князями-архонтами. Ми маємо докази наших літописів, як і арабських та грецьких, що руські королі й князі висилали помічні контингенти руських полків на службу Греції. До грецьких митрополитів на Русі, Болгарії, Сербії і ін., приходили в однаковій мірі накази грецьких цісарів і патріярхів, при чому накази цісарів були важніші. Тому королі Володимир і Ярослав та кілька інших після них

старалися уникнути грецької гегемонії. Син Ярослава Ізяслав продовжував політику незалежності від Греції, тому греки викликали повстання киян, яке в 1068 році вперше викидає Ізяслава на еміграцію. Коли король Ізяслав повернувся з польською поміччю, кияни урядили віче та звернулися до братів Ізяслава з такими словами: „Ми зле вчинили, що вигнали свого короля. Тепер він вертає і веде на нас Польщу. Ідїть котрий в Київ, бо як не схочете, то нічого нам не лишається, як запалити своє місто й втікати до Греції”. Ці слова М. Грушевський коментує так: „що це не означало нічого, як заклик братів на князівство”. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. II, ст. 58. Гарний заклик. Підпалити Київ і втікати до Греції. Видно, що агенти кидали такі думки між народ. Навіщо втікати в далеку чужу Грецію? Чи не ближче утекти на лівобережжя до брата князя Всеволода або в Чернігівщину до князя Святослава? Але як бачимо, „на злодію шапка горить”. Так роблять всі провідники невдалих революцій від тоді аж до сьогодні.

З цього уривку, що проскочив крізь літопис, докладно видно, за чий гроші кияни робили революцію. Другий раз грецька дипломатія вигнає короля Ізяслава вже руками братів і без жодної причини. Тепер Ізяслав скитається по Польщі й Німеччині три роки, і з того часу маємо листи папи Григорія УІІ до Ізяслава. Та 18 місяців після повороту Ізяслава було вбито скритовбивчо по-грецьки списом у плечі. Убивника не зловлено. Всеволода, жонатого з грецькою царівною, ніхто не вбив, але він покликав до Києва двох грецьких митрополитів Івана ІІ і ІІІ. Грецька царівна скоро померла. Всеволод оженився вдруге з слов'янкою Анною, зрозумів свою кайнову роботу й після смерті митрополита Івана ІІІ покликав на київського митрополита переяславського єпископа русина Євфрема. Це був другий митрополит, свячений мошами св. Климента й вибраний руськими єпископами проти волі грецького патріарха. Його наступник Николай також був русин, поставлений після смерті Всеволода Святополком Ізяславичем. Та Святополк овдовів, і греки підсунули йому в 1103 році грецьку княжну

Варвару, своячку цісаря Олекси Комнена. З Варварою у Київ прийшов грецький митрополит Никифор. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі–Україні”, ст. 413-427. Це до- казує, яке велике значіння для греків мала Київська митро- полія. Грецькі царівни одна за одною ідуть в Київ, щоб непо- кірну Київську Русь осідлати. Після смерти Святополка київ- ським королем став Володимир Мономах в 1113 році, син грецької царівни. Коли йому було 15 літ, померла його матір. Він дає грекам повну волю в знищенні слов’янського обряду, відбирає від Печерського монастиря право „літописання” та віддає Печерський монастир під цензуру й нагляд греків. Те- пер грецький митрополит Никифор обсаджує руські єпископ- ства греками із завданням створити нові сепаратні центри, о- позицію супроти київської васальної залежності, князів тих єпархій-уділів. Це був тайний далекозорий плян грецьких по- літиків Комненів про який Мономахові й не снилося. Грецькі єпископи будують тепер сепаратизм проти Києва в Новгороді, Чернигові, Смоленську, Суздалі й Галичі.

„*Дівіде et імпера*” – поділити, посварити, настроїти всіх князів супроти Києва – стало завданням грецьких єпископів, завданням політики Царгороду. Як побачимо, за 30 літ такої політики греки досягнули свого. Суздаль, Чернігів, Новгород, Смоленськ, Галич ставляться до Києва вороже, відокремлю- ються. В Суздалі формується нова московська нація, духов- ним батьком якої був Константинопіль. Грецькі митрополити безпереривно 30 літ посланнями до вірних на Русі та своїми протикатолицькими писаннями виховують і висвячують перше покоління грекофільських священників і бояр-яничар.

Після Володимира Мономаха, київським королем став його син Мстислав (1125-1132). Він на місце померлого ми- трополита Никифора покликав грека Никиту (1121-1126), а пі- сля смерти Никити, який жив у Києві, спалахує спротив всьо- го київського духовенства і монаших чинів проти гречення Руської Церкви. Київське духовенство організує т. зв. „Є- рейський Собор”, у супроводі якого стає ігумен Свято-Ан- дріївського монастиря. Духовенство Києва домагалось ми-

трополита русина та слов'янського обряду. Грецький патріарх не погодився і почалася боротьба між Мстиславом і „Єрейським Собором”, і київський митрополічний престіл 4 роки не був обсаджений. До яких репресій проти Київського „Єрейського Собору” удався греколиз Мстислав, наші літописи дискретно мовчать. Та вкінці 4-го року опір духовенства був силою зламаний, і в 1131 році до Києва прибув грецький митрополит Михаїл, дипломат грецького цісаря. Він продовжує і поглиблює даліше політику Комненів, порізнення і ворожнечі провінцій Русі до Києва, насаджуючи грецьких дипломатів в єпископських мітрах в Новгороді, Чернигові й Суздалі. За поміч у тому ділі київського короля Мстислава, грецький патріарх Михаїл II проголосив грецько-руським святим, хоч він ніякої заслуги в ширенні християнства не зробив. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі – Україні”, ст. 450–453. Так яничар Мстислав став святим скорше від святих королеви Олени–Ольги й короля Володимира Великого, яких грецькі патріархи до сьогодні святими не визнали. Після Мстислава київським королем став його брат Ярополк, який проводив греколизьку політику брата. Він помер в 1139 році. Шойно тоді на королівський престіл в Києві прийшов король націоналіст, проти-грек, Всеволод з родини Ольговичів. Він за непослух грецького митрополита Михайла висвячувати єпископів-русинів прогнав до Греції. Король Всеволод Ольгович помер в 1146 році, і київським королем став, найсвітліша постать з-поміж київських королів, націоналіст-самостійник, Ізяслав II Мстиславич. Він зразу ж після своєї коронації в Києві скликав собор руських єпископів, які мощами св. Климентія висвятили митрополита-русина, гарячого патріота й самостійника, ученого монаха-аскета Кліма Смолятича. Та тепер уже після більш ніж 30-ліття урядування грецьких митрополитів, виросло жниво, ними посіяне. Новгородський єпископ, грек Ніфонт з єпископами полоцьким, смоленським і суздальським і разом зі своїми князями зорганізували бойкот митрополита Кліма Смолятича й короля Ізяслава II. Ту всю акцію-опір, організував у спілці з царгородським патріархом грецький

цісар Емануїл Комнен, який з усіх грецьких цісарів найбільше вмішувався в справи Русі. Королеві Ізяславові вдалося викликати в Київ Ніфонта й посадити його під домашній арешт в Печерський монастир, з якого йому невільно було виходити. Цього настрашилися два інші грецькі єпископи, смоленський і полоцький, які втікли в Царгород. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі–Україні”, ст. 478-480. Коли греки побачили, що вони програли справу з королем Ізяславом, то напустили на Київ дядька Ізяслава Юрія суздальського в 1150 році, даючи йому до помочі грецьких союзників половців та Ольговича й галицького князя Володимирка, які так, як і Юрій суздальський, був посвоячений з грецьким цісарем Емануїлом Комненом. Проти такої коаліції князів, король Ізяслав не міг встояти й відступив на Волинь. Юрій здобув Київ, а своїм синам роздав провінції поблизу Києва. Тепер Юрій випустив з арешту грека Ніфонта, який, користаючись з протекції Юрія, обдер дорогоцінності й гроші з катедри св. Софії в Києві й величезні суми грошей вислав грецькому цісареві, який потребував гроші на війну з королем норманів Роджером II. П.С.Р.Л. Ногородський Літопис, Москва 1962 р.

В тій цілі зав'язалася коаліція держав. Постороні Візантії стали Німеччина, Венеція, руські королі Юрій суздальський і галицький князь Володимирко, а по стороні „Вельфів” стали нормани, Франція, Угорщина, Сербія, Рим з папою та київський король Ізяслав. Обидві коаліції хотіли розіграти наперед руську партію. Тому грецький цісар Емануїл напустив Юрія, половців і Володимирка на короля Ізяслава, якому помагала Угорщина. 12). ст. 310.

Так Юрій суздальський платив за грецьку поміч у здобутті Києва. золотом св. Софії і інших церков Києва.

Та король Ізяслав зброї не склав і по двох роках із поміччю Угорщини зламав сили Юрія і вигнав його з Києва. На жаль, той енергійний король нагло помер вночі 14.XI. 1115 р., мабуть, отруений греками, бо він був сильний, ніколи не хворів і не мав ще 60 літ. На цьому прикладі ясно бачимо, хто організував змови на всіх київських королів, самостійників і

патріотів, оборонців державницької ідеї Русі–України, та хто витворив московську націю з візантійським цезаро-православ'ям, вшепивши москалям ненависть до Русі–України.

Гравітація Києва до Заходу, а не до Азії стала причиною, що Греція московськими руками, починаючи від Юрія суздальського й його сина Андрія Боголюбського до свого упадку, ламала хребет Київській Русі за спротив тягнення грецького, а пізніше московського державного воза.

Після смерті короля Ізяслава II-го, Юрій суздальський вдруге здобув Київ та покликав грецького митрополита Константина, який тепер став нахабно поборювати слов'янський руський обряд.

Ми мусимо ще якнайблише запізнатися з ідеєю слов'янсько–руського обряду, який греки так заїло поборювали. Зачнемо від обох слов'янських апостолів Кирила й Методія. По національності вони були македонцями, які були слов'янами. По фаху: Кирил – це професор філософії на царгородському університеті, дуже здібна людина, яка володіла кількома мовами, ідеаліст чистої науки Христа. Методій – це здібний префект-адміністратор округи недалекого Солуня. В дипломатичній подорожі до хазар філософ Константин зустрів в Херсонезі на Криму ученого русина, який написав Євангеліє і Псалтир „рошськими писмени” – руськими буквами. Для такого високо вченого „філософа”, як Кирил, який знав різні мови, це було новиною. Кирил ті букви переписав, навчився вимовляти й ними написав, знаючи руську мову, переклад св. Письма для Великоморавської Держави. Тому, що руську азбуку примінив до перекладу св. Письма, ті букви названо кирилицею, хоч дуже можливо, що то була „Глаголиця”, яку Кирило упростив. В кожному разі то були „рошеські письмена – Азбука”. Що русини мали своє письмо-азбуку доказує той факт, що московський археолог Авдусин у розкопках Гніздовського могильника знайшов глиняний горнець, на якому є напис кирилицею „Горухша” – по нашому „гірчиця”. Той горнець датують початком IX ст. (коло 800-10 р.). Другий доказ: свідчення арабського географа Масуді, що русини мали своє письмо. Третій доказ:

документ-лист папи Івана XIII до чеського короля Болеслава в 973 році, в якому папа остерігає короля, "щоб празьке єпископство було в латинському, а не в обряді народів Руси, Болгарії або слов'янської мови". З листа папи виходить, що *русини мали за св. королеви Олени-Ольги й Святослава вже св. Письмо й обряд у слов'янській-руській мові й азбуці, та що та мова була тотожна мові русинів, болгар та інших слов'ян*. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Руси–Україні”, ст. 92-95.

Що так було доказує лист грецького цісаря Михайла III до моравського князя Ростислава, в якому він пише: св. Кирило й Методій зробили переклад св. Письма вашою мовою” тобто, руською, бо чехи, морав'яни й панонці держави коцела прийшли 100-200 літ тому з Руси–України, і та мова була їхня рідна моравська. Ше один доказ: в Москві зберігся якимось чудом (зграбований, може, Андрієм Боголюбським) старинний рукопис-документ „Житіє св. Кирила”, де в кінцевій дописці написано таке: „А грамота руская явлена Богом (значить була від непам'ятних часів знана Руси, автор) дана в Корсуні русину, и от неяже научися философ Константин оттуда сложив и написал книги руским языком. А таможе (опісля) *шед науки мораву й ляхи, и чехи и прочая языки и виру утверди в ни правовірную*”. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Руси–Україні”, ст. 94-118.

Тих кілька речень свідчать, якою мовою були писані книги русько-слов'янського обряду. На Руси в тих часах усі вважали зрозумілим, що мова слов'янського обряду – це мова руська, яка в Східній і Середушо-Південній Європі була мовою міжслов'янською, яка заступала латину в Західній Європі. Руська мова тих часів була мовою міжнародною більшої частини Європи від Балтійського моря по р. Лабу й Дунай та Адрійське море, включно з хозарською державою і Тматороканем, тобто до Волги й Кавказу, була мовою зв'язковою того велетенського простору. Московський історик В. Н. Ламанський доказує слушно й переконливо, що „св. Письмо та Богослужебні книги прийшли в Галичину й звідти над Дніпро в Київ

не з Болгарії, а з Моравії ще далеко перед хрищенням Руси Володимиром. На доказ того подає, що мова в договорі Руси з греками короля Ігоря в 944 році – це мова не болгарська, а дуже зближена до мови народної – руської. В. Н. Ламанський „Слав’янское Житие св. Кирила, как религиозно-епическое произведение и как исторический источник”. Петроград 1915 г. „Руська Правда” і писання новгородського єпископа-руси-на Луки є писані тою самою мовою.

Так ми пізнали „рошські писмена” та якою мовою був наш русько-слов’янський обряд, що заступав латину в половині Європи. Кирило-Методіївське християнство було ідеалістичним, вселенським Христовим з респектуванням примату столиці св. Петра. Проф. М. Чубатий у своїй праці на сторінках 108-109 подає таке: „Візантійський цезаропапізм, отриманий з пізнішим московським націоналістичним месіанізмом є прямо протилежним до тих церковних ідей, що їх голосили слов’янські апостоли. Коли б той обряд був утримався, то слов’янський світ був би по стороні Риму”. А історія і карта Європи була б напевно інакше виглядала, як сьогодні. Не удержався руський обряд з вини німців і греків, які з двох сторін взаємно той обряд валили. Наступник далекозорого політика папи Івана УІІІ, Стефан УІ з походження німець, свояк німецького цесаря від 886 року скасував теоретично руський обряд, який в практиці продержався на Київській Русі до 1169 року.

Негативне ставлення папів до руського народного обряду та насильне накидування слов’янам богослужбової латинської мови допомогло грекам опанувати руську церкву, які полишили русинам народню літературну мову так, як Ленін лишив „хохлам” для легшого ширення комунізму мову українську, але не українську державу. У нашій історії за Кониським і Костомаровим удержалося твердження, що наша церковна мова – це мова старо-болгарська, забуваючи, що в 680 році болгари підбили в нинішній Болгарії 7 антських племен, бо анти ставили опір болгарам, які були дикими кочовиками, і ніякого письма не знали. Ще в 762 році антські племена Болгарії вчинили повстання проти болгар, отже, не хотіли засимілюватися, і зброй-

ною обороною, як подає грецький патріарх Никифор, 208 тисяч (жінок і дітей разом) антів перейшло з Болгарії на грецьку територію. Грецький цісар Константин У переселив їх до Бітунії в Малу Азію, куди перед тим попередники Константина переселили масу антів, що не хотіли коритися болгарам. Всі ті маси антів в Малій Азії згrechилися. Отже, болгари мусіли вчитися культури й письма від антів-русинів, а не русини від болгар. 12, ст. 156). Старо-болгарський язик – це час одного сторіччя царів Бориса, Симеона й Петра, але це була мова руська, а не болгарська. Від 971 року Болгарія завдяки Святославові перестає існувати, її окупують греки й всякі зв'язки з Русю перериваються, а в Болгарії немає більше центрів витворення Богослужбних книг руською мовою. За Володимира Великого й Охридська Болгарія падає жертвою короткозорости Володимира. Швагер Володимира поневолює цілу Болгарію, і з тих пір у Болгарії „на всіх язиках все мовчить”. Де ж тоді наші київські переписувачі мали вчитися болгарської мови? Тому раз на все нам треба перестати називати нашу церковну мову, мовою старо-болгарською, бо то була наша староруська мова, яка 1000 літ тому була мовою поляків, чехів, морав'ян, панонців і полудневих слов'ян, бо всі вони прийшли з України. Зрізничковання слов'янських мов почалося 200 літ пізніше від початку 12 століття. А тепер пригляньмося ідеї русько-слов'янського обряду.

Як було згадано, св. Кирило, як і перші Христові апостоли, був ідеалістом, послідовником Христа й навчав слов'ян в усім Христа наслідувати в щоденному житті: 1) покори, 2) убожества, 3) любови, 4) справедливости і 5) мудрости-науки. Ці ідеї не подобалися ані німцям-латинникам, ані грекам, бо, наслідуючи ідеї Христа в практиці, треба б відректися панування над чужими слов'янськими народами, виректися „*Дрангах Остен*”, а греки мусіли б перестати поневолювати, визискувати болгар, вірмен, грузинів, русинів та інших. Тому така заїлість з обох сторін проти ідеалістичного слов'янського обряду.

Читаць може подумати, що це ідеалізація русько-слов'янсь-

кого обряду. На доказ правди ту ідею виложив нам митрополит Клим Смолятич у своїх посланнях. Митрополит Смолятич був книжником і філософом, – стверджує наш літопис, і з його послання до пресвітера Фоми у Смоленську довідуємося, що було ідеалом русько-слов'янського обряду. Ось в скороченні його слова: „Церква, єпископи та священники не повинні набувати земських маєтків, не повинні послуговуватися у тих маєтках працею ізгоїв, сябрів (піврабів) та інших бідних людей. Нехай скажу тобі про тих (єпископів і священників), що хочать слави, які докладають дім до дому, і села до сіл, і ізгоїв, і сябрів, і пасики, і жнива (смоленський єпископ був грек) і старі скарби. Від них (тих багатств) окаянный Клим дуже свобідний” . Проф. М. Чубатий „Історія церкви на Русі–Україні” , ст. 468.

З тих трьох речень бачимо, до чого стриміла київська церква тих часів: 1) покора – скажу тобі про тих (греків), що хочать слави, 2) убожество, 3) не використовування ближнього (ізгої, сябри), 4) не бути захланним на чуже добро (дім до дому, село до села). Дальше митрополит Смолятич у тому посланні наминає, що „кожний священник повинен бути освічений в Христовій науці й поширювати свою освіту після св. Письма та Біблії читанням творів св. отців церкви. Тут у тих реченнях виложена уся ціль руського Кирило-Методіївського обряду й київської церкви в 1150-их роках по Христі. Освіта, покора й служіння Богові, а не земським добрам і славі. Такими ідеалістами були Антоній і Теодозій Печерські, митрополит короля Ярослава Іларіон, новгородський єпископ Лука Жидята та сотні інших.

Московський академік Никольський доказує, що одною з причин, чому греки поборювали київську церкву, була різниця в поглядах на справи матеріальних дібр церкви й духовенства на Русі. Проф. М. Чубатий „Історія Церкви на Русі–Україні” , ст. 467-469. Самозрозуміло, що новий грецький митрополит Константин після смерти Ізяслава II ліквідує все, що установив митрополит Смолятич. 1). Вивіз мощі папи Климента, щоб русини не могли більше висвячувати тими мощами руських митрополитів (отже грецький митроп.–зłodій краде мощі). 2) Не

признає свячень руських священників і єпископів, що їх доконав митроп. Смолятич. 3) Не признає Богослужень, що їх уложив митроп. Клим Смолятич, бо в них споминалося святих королеву Олену—Ольгу й Володимира Великого, Антонія і Теодозія Печерських та Бориса й Гліба. 4) не признає літургії руського обряду, бо в них споминалося папу, а греки викреслили папу з Богослужень ще в 1054 році. Ті всі Богослуження були написані живою народною мовою, про які єпископ Матвій згадує, „що Русь має окремих християнський обряд, незв'язаний ні з римською, ні з візантійською Церквами. 5) Грецький митроп. Константин кинув клятву на померлого короля Ізяслава II. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі—Україні”, ст. 482—483. Це привело до упадку грека.

Після смерти Юрія суздальського в 1158 році, київським королем стає брат виклятого короля Ізяслава II Ростислав. На вістку, що Ростислав зближається до Києва, митроп. Константин утік до Чернигова й там помер. Король Ростислав знову привернув до влади митроп. Смолятича, але грецький цісар Емануїл Комнен прислав в Київ нового митроп.-грека Івана IV. Король Ростислав відіслав його зі своїм послом Юрієм Семковичем назад до Греції, та в устю Дніпра Семковича стрінули спеціальні грецькі послы з великими дарами, і Семкович повернувся з грецьким митроп. і послами до Києва. Побачивши такі великі дари від грецького цісаря, король Ростислав пішов на компроміс і прийняв Івана IV під умовою, що наступним митрополитом буде русин. Грецький митроп. Іван помер через два роки в 1166 році, а король Ростислав через кілька місяців після нього.

Десь в тому часі помер також і митроп. Клим Смолятич. Королем Києва стає син виклятого короля Ізяслава II Мстислав (1167-69 рр.). Цей король і чути не хотів про грецьких митрополитів і рішуче домагався митрополита-русина. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі—Україні”, ст. 486—491. Для греків цього вже було забагато. Імператор Емануїл Комнен організує знищення Києва та „Руської Церкви” — обряду й то так основно, щоб уже ніколи не робила грекам спротиву.

В тій цілі за грецьке золото, грецькі агенти організують коаліцію руських князів і чорних клобуків, васалів короля Мстислава, а провід коаліції віддають в руки Андрія суздальського, званого Боголюбським. Грецька дипломатія приготувляла знищення Києва два роки й два роки не було в Києві митрополита. (Поставити нового русина не було чим, бо не було мошей св. Климента). М. Грушевський подає таке: тепер Андрію настав час для його плянів (грецьких, автор). Він знайшов якусь причину, невідомо навіть яку (таку, як Мурайов в 1918 році) і на початку 1169 року вислав московську армію зі своїми синами на Україну”. Проводив армією син Андрія Мстислав. Вислав з виразним завданням не зловити чи убити короля Мстислава, але спалити й зруйнувати Київ. (М. Грушевський „Історія України”, ст. 96, т. II.).

Наші історики до сьогодні пояснюють зруйнування Києва москалями конкуренцією між Суздалем і Києвом. Нічого подібного, ніякої конкуренції не було. Київ не претендував на ніякі суздальські землі й не робив торговельної конкуренції. Про якусь духову чи ідеологічну ривалізацію Андрій, син половчанки, що не вмів підписатися, був задурний. Охота москаля до граблення в той час, і Мурайова в 1918 році та грецьке золото, а в 1918 році за американське золото, Банку Куно й Ска., були причиною знищення Києва.

Подрібний плян знищення був розроблений і заплачений грецькою дипломатією. Київський король Мстислав, останній король і самостійник на троні Володимира святого, зимою 1169 року нападу не сподівався і до війни не був приготовлений. Москалі вийшли з північних лісів, сполучилися з смоленськими й чернігівськими князями (разом II) і в половині люточо рушили на Київ.

Король Мстислав післав на Волинь за поміччю, а сам став опір наїзникам з тими силами, що мав. Та в критичнім моменті „чорні клобуки”, монголи, васалі короля Мстислава, за грецьке золото перейшли на сторону москалів.

Після трьох днів геройських боїв – оборони, король Мстислав на прохання киян, щоб не наражувати Київ на знищення,

пробився через московські війська й відступив на Волинь. Київляни думали, що коли в Києві немає противника, то безбронне місто й людей ніхто не буде нищити. Так було до тих часів. Та інакше думали й думають москалі. Той раз, і в 1918 році, кияни гірко перечислилися. Дня 8 березня москалі увійшли до Києва й почали його руйнувати. Перше підпалили місто з кількох сторін, щоб народ кинувся гасити й не ховав майна. Читаймо літопис, писаний грекофілом: „Церкви горіли, християн убивали, других в'язнили, жінок брали в полон, розлучаючи їх від своїх мужів, діти ридали, видячи своїх матерей забираних (і знасилуваних. Автор). Інших брали в неволю, церкви обдирали з ікон, книг, риз, і дзвони всі позабирали. Три дні грабили Київ. (Лаврент. літопис). Огорнув у Києві всіх людей страх, туга і жаль невгаємний і слези непрестанні”. ” І поміг Бог Мстиславові Андрієвичу, синові Андрія, взяти Київ, і вернув Мстислав у Суздаль з великою честью і славою”. (Характерно, як грекофіл-літописець славить бандита, що ограбив і зруйнував Київ). Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі – Україні”, ст. 502-503 та М. Грушевський „Історія України – Руси”, т. 2, ст. 196-197.

Пригляньмося до оповідань літопису докладніше. Знаємо з московської історії Ключевського, що коли Андрій вислав своїх чотирьох синів грабити Київ, то за армією їхало тисячі саней, які везли облогові машини й провіант для коней і людей. Ті всі сани верталися в Суздаль повні награбованого майна, а в'язні йшли пішки. Москалі прийшли з докладно опрацьованим пляном, що спалити, а що й кого вивезти. Що граблено? 1) Зі св. Софії „золотокований (престіл) стіл Володимира”, корони та інсигнії київських королів та всі речі разом із церковним скарбом. 2) За св. Софією обдерто всі 400 храмів Києва з хоругв, фелонів, книг, риз, хрестів, чаш. Боярські церкви (київських вельмож) і їх двори спалено. З усіх церков забрано дзвони. 3) Спалено всі бібліотеки монастирські й Ярослава Мудрого, як еретицькі. Кого вивожено? Усі купецькі, ювелірні й зброе-виробничі склади, ремісничі підприємства разом з ремісниками, купцями, золотарями і їх знаряддям праці. Вивожено

всіх бояр і їх майно. Московські вивози наших куркулів за Ста- ліна – це не був його винахід. Цього навчив москалів їх пра- прадід „гаспадін Андрей”. Андрієві москалі вивозили ще свя- шеників русько-слов’янського обряду, щоб у Києві знищити всякий дух спротиву грекам. Кого москалі не грабили й поли- шали? Не рухали чужоземні купецькі дільніці, не вивозили й полишали всю (ограблену) київську бідноту–пролетаріат. Крім того, московські князі для захоплення „бойцям” дали москалям обіцянку, як здобудуть Київ, „погулять” з жінками Києва. Тому плакали чоловіки й діти бідноти, яку москалі полишали в Києві, бачучи забирааних в неволю і знасилуваних їх матерей, жінок і сестер. Так само поводитися москалі при „соедіненні” Новгороду й Пскова в ХУ ст., так само поводитися москалі Мурайова в 1918 році. Прикре лише, що історик Грушевський, який докладно знав з історії, як поводитися в Києві Андрій, як подібно поводитися в Новгороді й Пскові Іван Грозний, прийняв марксові кличі, голошені Леніном і очолив кліку „лаптьо-лені- нолізів”, які повели український народ у ленінську, перефар- бовану на червоно тюрму.

Вивезення з Києва в 1169 році всіх ремісників, купців, бо- яр, вивезення і вимордування усїєї опозиції візантійського обряду залишило Київ ожебраченим і слухняним. Завмерли: торгівля, промисел, ремесло. Усю торгівлю забрали в свої ру- ки греки, жиди й вірмени. Так виглядав Київ після залишення москалями: згарища, трупи, смуток, розпука, жах, туга й жаль, – як записав літописець. Хоронили мерців, не було в що по- звонити, не було хрестів, хоругов, риз. Ще довго хлипали ма- ленькі діти Києва, дивлячися на північ за пов’язаними матеря- ми, сестрами, жінками, яких пішки погналі москалі.

Самозрозуміло, що до такого Києва не рвався уже ніякий поважніший князь, і в літописі немає більше згадки про „коро- націю, сідання на золотокованому столі”.

Справедливий Бог, суддя усіх народів та історія, Боже призначення ще останнього слова не сказали. Я свято вірю, що прийде час розплати за Суздаль і Київ, за Петроград і Київ, за Москву й Київ та за цілу Україну. За канали Петрограду й

Сталіна, за розстріли, за голод, за табори Сибіру, за Соловки, Колиму, Казахстан.

Вражіння після зруйнування в 1169 році Києва, найбільшого міста в Європі тих часів, конкурента Царгороду, було потрясаюче й знайшло сильний відгомін в усіх столицях європейських держав.

Пригляньмося, як титулюють київських князів західноєвропейські історики після 1169 року. Угорський хронікар короля Белі III в своїй хроніці, писаній в 1196-203 рр., пише, що „Київ ще недавно був королівством, а тепер князівством „*Дукс де Києв*”. 15) Польський хроніст Вінценти Кадлубек (1196-1220) називає тодішнього київського князя „*Дукс де Києв*” – князь Києва, а про короля Ярослава говорить *Рекс* – король. 16) Німецький хронікар ливонських лицарів Генрик в хроніці Ливонії називає київських князів „*Дукс Києв*” та виразно зазначає, що „надавно Київ був королівством – *Регнум*”. 17). Монах Юліян, який переїздив через Київ в Азію, також називає київського князя „*Дукс*”. Те саме говорить Пляно де Карпіні. Він також каже, що ще недавно Київ був королівством, столицею Русі, а тепер це мале князівство „*Дукс*”. Зате короля Данила титулує титулом „*Рекс*” – король. 18). Познанський хронікар Богухвал виразно називає Русь до 1169 року королівством, а в 1182 році каже, що „тепер уже самі князівства „*Рутенорум Принціпес*” – руські князівки, і то лише 13 літ після зруйнування Києва. 18). Таких прикладів є більше, але вистачить і цих для доказу, що в другій половині XII ст. Європа знала, що Київ перестав бути столицею королівства. Зі зруйнуванням Києва перестало існувати Руське Королівство, але його традиція, як християнського центру Східної Європи, його культура, віра, ідея в олі й державності запліднили всі центри роздробленого королівства. Наш украдений чудотворний образ Пречистої Діви став паладіумом московської держави, другий украдений наш чудотворний образ Богоматері став паладіумом польської держави й народу й до сьогодні уміщений в Ченстохові. Київ був учителем: ремесла, штуки, науки, архітектури, письма й віри, князівства Полоцького, Новгородського, Московсько-Суздальсько-

го, Переяславського, Чернігівського, Смоленського, але не Галицько-Волинського, бо в Перемишлі археологічні відкриття знайшли фундаменти двох камінних будівель. Одна будівля була церквою зіпвікулистими апсидами стилю передроманських церковних будівель західньої Європи. Поляки мають таку свя-тиню в Кракові на Вавелю, і кожному чужинцеві з гордістю її показували в доказ того, що їх віра й культура є найстаршою на сході Європи. Яке ж було здивування поляків, коли знайшли фундаменти й підлогу такої самої будови, але далеко більшої і кращої за краківську.

Друга будівля чотирикутня, мабуть, палата князя. Обі будови після обчислень археологів походять з початку X ст. 19). Отже Галичина мала Христову віру й кам'яні церкви майже 100 літ перед хрищенням Володимира. З Галичини прийшла слов'янська віра св. Кирила й Методія в Київ, який її як свою прийняв і по-геройськи обороняв аж до зруйнування Андрієм.

Так ми якнайкоротше запізналися з київським королівством і руським-слов'янським обрядом. Обидва знищили греки руками москалів і своїх князів. Коли б ми мали від Володимира Великого Руського Патріярха й руських митрополитів, то з вищенаведеного виразно бачимо, що Руське Королівство, як самостійна держава, було б удержалося до сьогодні, а карта східньої Європи виглядала б цілком інакше. З упадком Києва ідею самостійности України ще на 175 літ перебрало й обороняло Галицько-Волинське королівство, яке від Романа „Самодержавця” у західньо-європейських істориків і в папській канцелярії фігурує, як королівство – „*Regnum*”.

Щойно тепер після всіх вияснень повернемося до дітей короля Ярослава, який був два рази жонатий. Перша жінка, незнана з імени, померла з початком 1018 року. Король Ярослав оженився восени 1019 року з Инґегердою, дочкою шведського короля. Найстаршою дитиною Ярослава був син Володимир, народжений 1020 року. Королевич Володимир від 1036 до 1046 року був галицько-волинським князем. Зробив цю заміну король Ярослав після оженення в 1046 році сина Всеволода з грецькою царівною Іреною, правдоподібно, на домагання гре-

ків, бо галицько-волинська волость була найкращою в Київській Русі й була вогнищем слов'янсько-руського обряду. Це було пониження для Володимира й пімста греків за його похід на Царгород. Мабуть, тоді з цієї причини на знак протесту виїхала з Володимиром в Новгород й його матір Ірена, яка покинула Ярослава в Києві. Тому король Ярослав помер самотнім у Вишгороді. Цікавим є, що при смерті при ньому був присутнім після вістки літопису якраз Всеволод. Около 1045 року королевич Володимир оженився з німецькою княжною Одою суверена могутого графства Штаде. Княжна Ода була сестрінкою папи Льва IX. Н. А. фон Баумгартен „Первая ветвь князей галицьких”. Летопись Историко-родословного Общества. Москва 1908 года.

Після смерті Володимира в Новгороді 1052 року король Ярослав дав Новгород другому найстаршому синові Ізяславу, що був до того часу князем Турово-Пинським, яке від смерті Володимира зістало сполучене з Новгородським. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 45.

Ізяслав був жонатий вдруге з дочкою польського князя Мешка II. В Новгороді Ізяслав поставився до вдови по Володимирові княгині Оди й її 8-літнього сина Ростислава так вороже, що княгиня Ода, боячися за життя свого сина й своє, закинула в землю разом з малим Ростиславом дорогоцінності свої, своєї тещі Ірени й гроші мужа, а сама з сином Ростиславом виїхала в Саксонію до Німеччини. Там вона віддала малого Ростислава до школи, а сама вийшла вдруге заміж. Вона померла в 1060 році. Княжич Ростислав в Саксонії вивчив мову матері, латинську й грецьку. Десь на початку 1059 року молодий Ростислав з'явився на дворі угорського короля Андрія I і своєї тітки королеви Анастазії разом зі своїм кормильником-опікуном Вишатою, сином новгородського посадника Остромира, який разом з Ростиславом виїхав на еміграцію, з проханням помочі відискати Галицьку Волость від свого дядька (стрия) Ізяслава, що був в той час київським королем, яку тестаментом дідо Ростислава Ярослав приділив внукові, відділивши Волинь своєму синові Ігореві. Це було відомо королеві

Анастасії, яка тоді була найстарша віком між дітьми Ярослава. Молодий Ростислав з Вишатою поїхали потайки в Новгород, відкопали закопані матірю Одою гроші й ще з декількома новгородськими боярами виїхали в Угорщину. Вліті того року тітка королева Анастасія заручила гарного Ростислава з угорською принцесою, мабуть, братанкою короля Андрія, незнану з імени, а десь, мабуть, навесні 1060 року Ростислав з угорськими полками в порозумінні з галицькими боярами зайняв Галичину, де населення зустріло його прихильно, як свого „отчича”. Київський король Ізяслав був акцією своєї сестри дуже невдоволений, але у війну з братанком вступати не міг, бо сестра Анастасія пригадала братові заповіт батька, а до того, за сестрою, крім Угорщини, стояла Чехія, бо чеський король Вартислав II був зятем королеви Анастасії.

Того року відбулося в Перемишлі весілля Ростислава з угорською княжною. 20). Галицька волость після записів третьої жінки Мешка I Оди з 981-983 рр., виглядала так: Вона пише: Границі Руської Держави починаються від Балтійського моря і йдуть границею Прусів аж до місця званого „Русь” і границями Руси аж до Кракова. Це пише жінка польського князя. Коли границя доходила до Кракова, то самозрозуміло мусіла бігти рікою Вислою з Карпат і десь недалеко устя ріки Сяну переходила на правий бік Висли. Люблин був по руській стороні границі. Ще за часів Богдана в Люблині були руські церкви. М. Грушевський, „Історія України-Руси”, т. I, ст. 492. Перемишль був столицею Ростислава й лежав посередині Галицької Волости. Н. А. фон Баумгартен „Первая ветвь князей галицких”. Летопись Историко-родословного Общества, Москва 1908.

Невдоволений київський король Ізяслав лише чекав нагоди, щоб відібрати Галицьку Волость у свого братанка Ростислава. Така нагода трапилася влітку 1.160 року. Зимом 1063 року померла жінка чеського короля Вратислава II Анна-Аделяйда, дочка Андрія і Анастасії, яка прийшла на світ ще в Києві в 1040-41 роках. Король Вратислав жениться вдруге в 1064 році зі Сватавою дочкою польського князя Казимира й Добро-

ніги Київської. Казимир помер в 1058 році. Видавала заміж Сватаву-Святославу мама Доброніга і брат Болеслав II. Тепер король Ізяслав, маючи за собою Польщу й Чехію, користає з того, що на Угорщині помер король Андрій I (1060) і Бела-Войтих (в грудні 1063), а королева Анастазія перебрала в імени 12-літнього сина Святослава-Соломона регенцію Угорщини, маючи клопоти з римо-католицькою партією угорських вельмож, не могла, а може, і не було часу дати поміч Ростиславі. Король Ізяслав, правдоподібно, зі своїм братом в перших, польським князем Болеславом восени 1064 року несподівано напав на Перемишль. Видно, що поляки відтяли дорогу на Угорщину, бо заскочений Ростислав зі своєю жінкою, боярами та Вишатою утікають через Пониззя в Тмуторокань. Чи відбувся якийсь бій князя Ростислава з загарбниками – нам невідомо. Н. А. фон Баумгартен „Ода штадская, внучатая плем'яниці папи Льва IX – невестка Ярослава Мудрого”, „Благовест”, Париж 1930 року, номер 1, ст. 95-102. У Тмуторокані князь Ростислав ставав небезпечний Ізяславі й Всеволодові й за старанням їх обох князя Ростислава отруїв грецький намісник Херсонезу на забаві, вкинувши отруту до вина в 1067 році. Його жінка угорська княжна, як тому 15 літ мати Ростислава Ода з трьома маленькими синами виїздить на Угорщину. Рурик мав 3 роки, Володар 2, а Василь 1 рік. Виростали Ростиславичі на Угорщині, мабуть, на королівському дворі своєї тітки Анастазії. Н. А. фон Баумгартен „Ода Штадская внучатая плем'яниці папи Льва IX – невестка Ярослава Мудрого. „Благовест”, Париж, 1930 г. номер 1, ст. 95-102. Ця захланність короля Ізяслава на чужі уділи була початком кінця його і його родини та Київської Держави. Король Ізяслав, малий син великого батька, був дуже дурний політик та слабкий дипломат. Великий вплив мала на нього жінка Гертруда, дочка польського князя, і брат Всеволод. Їх Ізяслав всеціло слухав, ламав заповіт батька, а тим самим копав під собою політичний гріб собі, своїй родині й державі.

Погляньмо на заповіт короля Ярослава. Він зробив той заповіт „не на смертнім ложу”, як подає Іпатський літопис,

а мабуть, кілька місяців перед тим, скликавши всіх своїх дітей, а було їх п'ятеро. Крім того, мабуть, був присутній братанок Полоцький Всеволод, якого кияни після прогнання Ізяслава, вибрали королем Києва. Крім того, як згадує історик Грушевський, могли бути ще й князі племенні з-поза Руриковичів, як наприклад, князь в'ятичів. М. Грушевський „Історія України-Руси”, т. 2, ст. 47. При смертнім ложу король Ярослав не міг би постягати синів з далеких уділів, як Новгород, Полоцьк й т. п. Треба думати, що на такий заповіт був покликаний митрополит Іларіон, воеводи й бояри. Літопис перед нами те все заховав. Після тестаменту вже хорий Ярослав виїхав у Вишгород, який він дуже любив, і який мав чистий воздух, де він і помер. Виїхав після Різдва, помер 20 лютого. Тестамент він мусів зробити десь зразу ж після Різдва, коли всі сини з'їхалися на свята до батька. З літопису знаємо, що Ярослав помер самотній, крім обслуги, синів коло нього не було. З недалекого Переяслава приїхав син Всеволод, ” він спрятав тіло вітця”, і як жиди віз до Києва. У хвилі смерті Ярослава всі сини вже сиділи на своїх уділах. Може той тестамент відбувся рік-два перед смертю Ярослава. Цікаво, де був тоді син Ізяслав, що син Всеволод з Вишгорода віз батька до Києва. На літопис, цензурований греками, не можна покладатися. Ми бачимо, як літопис описує похорон короля Ярослава. Можна припускати з цілою правдоподібністю, що той тестамент сини запрягли, бо так водилося в Західній Європі, а король Ярослав взорувався на Німеччині, Угорщині, Франції, Швеції, де в тих часах також обов'язувало право сеніорату. В кожному разі, коли б тестамент Ярослава був пошанованим, Київська Держава була б не упала.

Пригляньмося до тестаменту Ярослава. „Найстарший син Ізяслав має заступити князем місце батька. Інші сини мають його слухати, як батька, а він має пильнувати справедливости, щоб кому не діялась кривда. „Аще хто хоцеть обидити свого брата, но ти (Ізяслав) борони його”. Брати мають (мусять) жити в любови, задоволитися своєю пайкою (уділом), „не преступати предыла братня, ни сгонити”, тобто, не переступати

братнього уділу й не виганяти з нього братів. Пол. Собр. Русс. Лет. Іпат. Літоп. Москва 1962 року.

Для приміру згадаємо, що Арпад угорський, умираючи, також установив право сеніорату, яке сини записягли й не розбили Мадярщину на уділи. В час смерти Ярослава угорський закон сеніорату практикувався уже 150 літ і здавав свій іспит задовільно. Король Ярослав знав про це докладно, бо його дочка була угорською королевою. Такий досвідчений політик, як Ярослав, який стратив 24 роки, щоб з'єднати Руську Державу, синам на слова, певно не вірив. Він напевно їх записягнув, щоб його заповіт додержали. Ось чому наш Київський літопис про заповіт Ярослава згадав кількома реченнями, а Іпатський літопис лише дещо більше, зате літопис говорить, що „Ізяслав був прост умом”, тобто, не мав сильної волі, був нерішучий, простяк, без ініціативи, слухаючий і виконуючий чужі думки й заміри, без власного розсудку. За намовою своєї жінки, мабуть, на прохання її брата й тітки Доброніги викидає Ростислава з Галичини й віддає Західню Галичину Болеславові, як віно своєї жінки, щоб відсунути руську границю далі від Кракова. Чи сталося це після вигнання князя Ростислава (що є дуже правдоподібне), чи після першого вигнання Ізяслава революцією з Києва, докладно не знаємо. Знаємо лише, що Болеслав II, швагер Ізяслава в 1064-1069 роках пересунув польські границі на лінію рік „Вислок, Вислока, Висла”. 21). Платив король Ізяслав за поміч полякам Галичиною і відтоді Західня Галичина пропала раз назавжди для України. Ще згадаємо, як характеризує князя Ростислава наш літопис. „Був Ростислав муж добрий на рать (хоробрий лицар), зростом гарний (високий, лицем красний, ласкавий до убогих”. П. С. Р. Л. Іпат. Літопис, Москва 1962 року.

Самозрозуміло, що Ростиславичі, як підросли, почали домагатися від київського короля Всеволода уділу батька, який Всеволод дав разом із Волиню синові Ізяслава, Ярополкові. Около 1081 року молоді 15, 16, і 17-літні хлопці за поміччю угорського короля, тіточного брата Соломона, і піддержкою галицького населення нападають на князя Ярополка во-

линського. Сили Ростиславичів були такі значні, що вони вдиралися аж на Волинь, і князь Ярополк не міг своїми силами дати їм ради, тому звернувся за поміччю до Всеволода Київського, який вислав на поміч Ярополкові сина Володимира Мономаха, який помагав гнати Ростиславичів в Карпати. Та Ростиславичі повторювали наїзди щороку. Це була перша в нашій історії партизанка з Карпат на Волинь, невловима й незнишима. Під час третьої виправи на Волинь в 1083 році два Ростиславичі, невідомо які, попали в полон. Їх тримав ув'язненими князь Ярополк у порубі (в'язниці) у місті Володимирі. В березні 1084 року князь Ярополк вибрався до Києва. З того скористали Ростиславичі й втікли з в'язниці. Король Всеволод знову вислав Мономаха, щоб разом з Ярополком зловити втікачів. Зловити їх не вдалося. Третій Ростиславич привів такі сили, невідомо які, і звідки, а населення Галичини так сильно піддержало Ростиславичів, що Мономах був змушений в 1084 році полишити Галичину Ростиславичам. П. С. Р. Л. Іпат. Літопис та М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 74-75. Відтоді Галичина усамостійнюється і на 260 літ стає самостійною державою. Ростиславичі, маючи досвід крутість Києва супроти Галичини, ведуть відтоді політику невмішування в київські справи. Вони пильнують лише оборону Галичини від зазіхань Польщі й мадяр, та щоб київський король не мав разом з Києвом взуці Волині, бо це загрожувало самостійності Галичини зі сторони Києва. Із-за політичної короткозорості й захланності короля Ізяслава, який віддав руську Західню Галичину Польщі, Ростиславичі не могли того переболіти й намагалися відібрати Західню Галичину, спираючись на симпатії західньо-галицького населення, якому поляки накидали латинський обряд. Це створювало для польського князя Болеслава II, сина Доброніги, вихованого в симпатіях до слов'янсько-руського обряду поважні труднощі, бо населення Західньої Галичини тяготіло до Перемишля. Коли ж краківський латинський єпископ натискав на Болеслава II, щоб руський обряд в Західній Галичині заборонив, то це довело до такого напруження між Болеславом і польським єпископом, що Болеслав під час

сварки в обороні руського обряду убив його, за що був виклятий Римом і помер на вигнанні в Каринтії в осіяцькому монастирі. Мотором намагань відібрати Західню Галичину був теребовельський Ростиславич князь Василь, відважний, енергійний, далекозорий політик і здібний вождь, який своїми здібностями на цілу голову переріс тодішніх князів. В Кракові після вигнання Болеслава II, володів другий син Доброніги Владислав Герман, слабих здібностей, неенергійний князь. Князь Василь Ростиславич систематичними щорічними походами на спілку з половцями, печенігами й торками (берендіями) нищить Польщу. В 1092 році він з великими силами й половецькою ордою спустошив краківську землю. П. С. Р. Л. „Іпат. Літопис, Москва 1962 року. В 1095-97 роках Ростиславичі були дуже близькі осягнення своєї цілі відібрати Західню Галичину. Поляки (краків. лат. капітула) починають шукати рятунку перед Ростиславичами. Пішли посольства з багатими дарами до Греції, як зверхника Галичини, та до Давида Ігоревича, князя волинського, жонатого з мазовецькою княжною, незнамої з імени. 22). В інтересах греків було також не допустити до злуки край зі слов'янсько-руським обрядом, як також до зросту політичної сили Ростиславичів, що зростала в наслідок припливу утікачів від половців з південної Київщини й Пóбощя та інтенсивної короназації Пониззя і Галичини печенігами, торками-берендіями.

Саме тоді князь Василь Ростиславич задумав переселити на Пониззя в теперішню Басарабію дунайських болгар. Це загрожувало грецьким інтересам, і князя Василя треба було унешкідливити. В 1097 році відбувся т. зв. Любецький з'їзд руських князів. Київський король Святополк на спілку з князем Давидом волинським викололи очі князеві Василеві, якого відтоді літопис називає „Васильком”.

Завданням наших істориків у майбутньому є прослідити польсько-візантійські зв'язки, які від Болеслава I-го аж до Казимира Великого за польськими істориками були „живі й дружні”. 23), а закінчилися упадком Галицько-Волинської Держави. Вдумуючись критично в посередні факти тодішніх часів

з наших літописів, що пройшли грецьку цензуру, можна ставити гіпотезу, що подіями тих часів на Русі кермувала грецька політика й дипломатія, а наші князі й київсько-руське суспільство, підготовлене зручною грецькою пропагандою, як паяци на шнурку, на 90% несвідомо ті упряновані греками події виконували. Нам відомо, що після київського бунту в 1068 році кияни хотіли втекти при повороті короля Ізяслава до Греції, до тих, за чий гроші робили революції. Нам відомо, що від найдавніших часів аж до сьогодні ніколи не спалахує ніде, ніяка революція без психологічної підготовки й грошей та зброї сусідньої держави. А така психологічна підготовка до революції, як пролізло через наш літопис, тоді в Києві була. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 56 та П. С. Р. Л. Іпат. Літопис, Москва 1962 рік.

Друге вигнання Ізяслава настає несподівано в березні 1073 року без ніякої причини. Кияни були так вороже наставлені до Ізяслава, що він навіть не ставив опору братам і подався знову на еміграцію. Це роблять спільники всіх політичних помилок Ізяслава, але всі ті політичні блуди фірмував „прост – умом” Ізяслав. Грекам залежало на тому, щоб морально скомпromітувати короля Ізяслава й знівечити заповіт Ярослава, той фундамент Київської Русі, закладений Ярославом. З політичною короткозорістю та захланністю Ізяслава на братні уділи, це грекам удалося. Плян греків був звести уділи Русі до трьох, а потім два викидають третього, а після того – один одного. Коли б Ізяслав був не позбавив себе помочі Волині й Галичини, він був би утримав політичну рівновагу й був би тим язичком у вазі чотирьох інших братів. Але грецькі дипломати були на місці в Переяславі на княжім дворі Всеволода, оженого з грецькою царівною. Вони уживали Всеволода, як заслону, з-поза якої кермували тодішніми подіями Русі, включно з половецькими нападами. Половці нищать Переяславщину, Київщину, але ані разу не облягають Переяслав, столицю Всеволода. Не забуваймо, що Ізяслав і Святослав були жонаті з католичками. Жінка Святослава – це дочка німецького графа Етгелера, графства „Дітмаршен”. 20).

Пригляньмося, як греки поступово виконували свої плани, ломлячи тестамент Ярослава та компромітуючи „прост-умом” Ізяслава руками й порадами брата Всеволода, в меншій мірі Святослава та жінки Гертруди. Пригляньмося також, як скоро й нагло вмирають молодші брати Ізяслава. Три роки після смерти Ярослава було спокійно. В 1057 році помирає молодий Вячеслав князь Смоленський, лишаючи малого сина Бориса. Тепер Всеволод намовляє короля Ізяслава відібрати у малого 3-літнього сироти Бориса й його матері уділ, викинути їх із Смоленська, а у Смоленськ перекинути брата Ігоря з Волині що був правдоподібно оженений з німецькою княжною. Обидва брати, щоб спокусити Ізяслава, пропонують поміч й Ігореву волость Ізяславові. Ізяслав іде на безправ’я, ломить батьків заповіт і наказує братові Ігореві разом з родиною покинути Волинь і перейти у Смоленськ. Пригадуючи тестамент Ярослава, Ізяслав повинен був бути „в місто батька і не преступати предъла братня, ни сгонити”. Брат Ігор, повинуючись тестаментові батька, слухає під примусом Ізяслава, а Ізяслав прилучає Волинь до своїх волостей. Греки затирають руки з радости, а Всеволод злобно підсміхається. Тепер публична опінія київського духовенства, монастирів і населення осуджує Ізяслава, як підлого, захланного переступника батьківського тестаменту та ломиприсяжника. Цікаве, що через два роки пізніше греки нагороджують обох підоджувачів Ізяслава – Святополка й Всеволода. В 1069 році вмирає 23-літній брат Ігор знову у тому самому Смоленську. І Вячеслав і Ігор за „Іпатським Літописом” умирають нагло й в молодому віці. Найменше лишає слідів отрута. Видно, на смоленському княжому дворі був спритний грецький агент. Оба брати просять Ізяслава, як старшого брата, вигнати вдову по Ігореві так, як 17 літ тому княжну Оду з Новгороду, а Смоленське князівство поділити між ними обома за Волинь. І „прост-умом” Ізяслав виганяє вдову з двома малими сиротами, правдоподібно, в Польщу, а Смоленську волость ділить між обома братами, може, що невелику південну частину залишив собі. І знову Ізяслав виганяє вже втретє за 7 літ своїх братанків, робить їх „ізгоя-

ми”, тобто князями без уділів. Знову опінія народу й церква обурюються на Ізяслава. Тепер виринає справа Ростислава, якого 17 літ тому Ізяслав вигнав з Новгороду. Тут вмішується уже жінка Ґертруда, і Ізяслав викидає в 1064 році Ростислава з Галичини й ділить Західню Галичину на прохання Ґертруди й тітки Доброніги, та віддає своєму тіточному братові. Це було також в інтересах греків, щоб бастион і джерело слов’янсько-руського обряду ослабити й віддати латинізації. В цій справі, крім прохань тітки й жінки, заважила дружня порада Всеволода. Це було третє потягнення за шнурок „паяца” грецької політики Ізяслава. Тепер греки приготують четверту дію, щоб Ізяслава компромітувати, як кривоприсяжника. В цій цілі греки намовляють полоцького князя Всеволода забрати собі Новгород і Псков, мотивуючи правдоподібно це тим, що: 1). Ізяслав після прилучення Волині окружив цілком полоцьке князівство, тому треба розірвати той перстень і прилучити до Полоцька Новгород і Псков. 2). Заповіт стрія Ярослава зломаний, Ізяславі можна забирати чужі уділи, то можна й тобі. Ці два мотиви й грецьке золото рішило, що Всеслав в 1065 році напав з великими силами на Новгород і Псков і здобув їх. Коли вдуматися, що Полоцьке князівство було маленьке й займало 1/20 поверхні Руської держави, то війна з вдесятеро сильнішим київським королем не була якоюсь авантюрою або пограничними порухами, а добре обдуманю, зорганізованою і заплаченою акцією. Всеслав мав таку велику й сильну армію варяг /М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 58/ на заплачення якої мале й бідне Полоцьке князівство ніколи не могло б спромогтися без чужого золота, що король Ізяслав сам не міг дати йому ради. Всеслав здобув Новгород, найбільше місто після Києва, сильно укріплене й зі сильною залогою, а також здобув Псков. Ізяслав покликав на поміч братів. На річці Немізі відбувся дуже завзятий цілоденний бій. Армія Всеслава була розбита, а він із недобитками утік і почав переговори. За порадою Всеволода Ізяслав закликав його до свого табору на переговори, присягнувши перед послами Всеслава /цілуючи хрест/, згідно з Іпатьським, Новгородським і Псковським літо-

писами. П. С. Р. Л.”, що не буде його карати. Коли ж Всеслав із двома синами приїхав у табір Ізяслава, він арештував їх і всадив в Києві до т. зв. „порубу”. Поруб – це чотирьохкутня яма в княжому дворі або монастирі, чи спеціальній для тої цілі призначеній будові, яка мала дах і стіни. Яма порубу була виложена деревом взруб. Верх поруба мав лише вікно-ґрату, яка замикалася знадвору. Знаємо поруб з Соловецького монастиря, в якому карався останній кошовий Січі, Кальнишевський, який повірив на слово січовому попові Чайківському, що православні воїни руського царя нічого злого козакам не зроблять і в наслідок довір'я опинився в соловецькому порубі. Соловецький поруб мав три кроки вишир, а чотири вздовж. Таких порубів було в такому будинкові кілька. До таких порубів всадив Ізяслав Всеслава і його синів, а Полоцьке князівство прилучив до своїх волостей. Тепер його волость–держава простягалася праворуч Дніпра від Чорного моря і Карпат до Балтійського моря. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 53 та П. С. Р. Л. „Іпатський літопис”, Москва, 1963.

Диявольський плян греків був виконаний. Це було перше зламання присяги королем-сеніором Руської землі, завданням якого було стояти на сторожі права й християнської справедливості-моралі між братами. Від цього часу князі будуть присягати /цілувати хрест/, а другого дня ту присягу ламати.

Але цей раз проти Ізяслава виступило обурене висококомаральне київське духовенство й монастирі з печерським ігуменом Антонієм у проводі. Грецькі агенти ширять між киевлянами вістки, що Ізяслав латинник-кривоприсяжник. Так „простумом” Ізяслав стягнув на себе обурення духовенства й народу. Король Ізяслав арештовує агітаторів і садовить їх також до порубів. Це ще більше обурило й підкопало довір'я народу до нього, що закінчилося революцією проти Ізяслава й викиненням його на еміграцію. Так король Ізяслав приготував собі моральний і політичний упадок. Не утікав до своїх братів, з якими ділився волостями, а мусів утікати до чужих в Польщу.

Армія, народ, духовенство, покинули порушника тестаменту Ярослава й кривоприсяжника. Греки знаменимо уміли викин-

чити свого противника. В Польщі жила ще його тітка Добро-ніга /померла 1087 року/. До неї і до її сина удався Ізяслав про поміч, і Болеслав поміг, але правдоподібно зажадав за поміч Західню Галичину. Ізяслав дав, мусів дати. Не хотів дати своїм братанкам, а полякам дав навічно. Це вже вдруге на протязі 50 літ Київ платив за польську допомогу Галичиною. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 2, ст. 57-58, та Іпатський Літопис, П. С. Р. Лет., Москва, 1962 року.

Так непошанування Ізяславом тестаменту батька завалило Київську Державу та підкопало авторитет київських королів. Так само не пошанування тестаменту Богдана Хмельницького Виговським завалило Козацьку Державу, побудовану гекатом-бами геройських козацьких трупів і тяжких зусиль Богдана і його однодумців. Наука для нас з історії, що навіть для ворога остільки можливо, а спеціально до брата по крові-українця треба завжди приміювати християнську мораль. Бог не любить братньої кривди, підлоти, зависти й ненависти, тому осудив Каїна й Хама, тому покинув нас. Це закон тисячоліть історії і Бога. Жиди цей закон зрозуміли, за одного забитого арабами жиди, кричать на весь світ. Ми, українці, зову рідної крові ще до сьогодні не зрозуміли, тому маємо те, на що заслужили й чого хотіли. Ми в 1918 році шукали землі, волі, Маркса й його ідей, а не ідей і заповітів Бога. Кожний народ у всесвітній родині народів дістає таку суспільну ролю, на яку заслужив. Бог неквапливий, але справедливий. Так змагання греків за зламання тестаменту короля Ярослава – це було змагання між руським обрядом і Візантією за душу /духа/ Руси. Це приучування вола тягнути ярмо. Візантія виграла, поневолення духове спричинило поневолення політичне. Віл навчився тягнути ярмо й тягне до сьогодні вже 900 літ, битий, скривавлений і голодний. Всеволод, візантійський „хахол” за грецькими плянами так покермував справами, що на протязі 6 літ обох захланних братів – Ізяслава й Святослава, що переступили заповіт „не пожадай нічого, що є ближнього твого”, – відпровадив на той світ. За переступлення тієї заповіді, Бог покарав також нас 50 літ тому. Святославові грецький лікар

розтяв на шиї якийсь наріст. Операція удалася, але від неї здоровий і сильний як дуб, 49-літній Святослав переставився на той світ в 1076 році. Ізяслава убито 18. місяців після повоту з еміграції, вперше в історії України–Руси скритовбивчо по-грецьки списом у плечі, і вбивника ніхто не зловив. П. С. Р. Л. Іпат. Літопис та М. Грушевський „Історія України-Руси”, т. 2, ст. 70. Тепер греки досягнули свою ціль. Чотирьох синів Ярослава, жонатих з католичками, не стало на світі.

Ще пригляньмося історичним фактам, як Київ торгував Галичиною, залежно від потреби й обставин. Син Володимира Ярополк в 1018 році віддав за поміч тестеві Болеславу I т. зв. „Червенські Городи”, тобто Галичину. Король Ярослав відбирає її після смерти Болеслава, а син Ярослава Ізяслав віддає Західню Галичину Болеславу II навіки.

Західньо-галицькі мазури – це потомки спольщених хорвато–русинів. Закріплення в Галичині династії Ростиславичів той торг Галичиною зупиняє, але розгін Ростиславичів гамують цілий час київські королі. Святополк після осліплення Василька хоче прилучити Галичину до Києва. Київські королі Всеволод Ольгович, Ізяслав II Мстиславич воюють з Ростиславичами в союзі з Польщею. Зруйнування Києва Андрієм той наступ Києва на Галичину припинив, але коли Київ відзискав самостійність в 1181 році, київський уряд з Петлюрою у провіді віддає Галичину й Волинь знову Польщі, рятуючи свою особисту шкуру, а не добро й велич нації. За вілля в найкращій дільниці Варшави, за місячну пенсію для удержання своєї і своєї кліки родин, віддав галицьку й свою армію за колючі дроти таборів, а Галичину й Волинь Польщі навіки, бо Варшавським договором він і його кліка зреклися тих земель, як земель чужих, польських. Оборонці того „героя” говорять, що він „мусів”, бо іншого виходу не було. А чесно з боєм перейти до Румунії і не в’язатися ніякими договорами не можна було? А пробитися до Одеси не можна було? А будучи зі своєю армією в Галичині, піти слідами генерала Кравса й перейти з армією в Карпати й в Чехію не можна було? А будучи в Парижі, уневажнити той договір хоч формально й змити ганьбу перед

історією не можна? Таких і подібних питань можна ставити десятки.

А тепер далі повернемося до дітей Ярослава Мудрого. Після Володимира, II-гою з черги дитиною була дочка Анастасія, народжена десь 1021 року. Третьою була королівна Єлисавета, народжена коло 1022 року. Четвертою дитиною був Ізяслав, народжений коло 1024 року, кількакратно нами згадуваний. П'ятою дитиною був згаданий син Святослав, народжений коло 1027 р. Шостою дитиною була дочка Анна, народжена коло 1028 року. Сьомою дитиною був Всеволод, народжений 1030 року, жонатий на грецькій царівні. Восьмою дитиною був Вячеслав, князь Смоленська, народжений 1035 року. Дев'ятою – син Ігор народжений 1037 року. 20), 27).

ДОЧКИ КОРОЛЯ ЯРОСЛАВА

Після історика Грушевського найстаршою дочкою була Анна, молодшою Єлисавета, а про Анастасію навіть не згадує. Тепер коли ми з угорських джерел знаємо дату шлюбу Анастасії з Андрієм I, найстаршою королівною була Анастасія, молодшою Єлисавета, а наймолодшою Анна. Усі три Ярославни удідичили вдачу батька, були сильними особистостями й в протилежність до своїх братів, відзначалися сильними характеристиками, витривалістю, тактом, дипломатичним хистом, силою волі, милосердям, побожністю і справедливістю. Коли б ці прикмети характеру були посідали їх брати – Ізяслав та Святослав і Всеволод, Київська Держава була б не розпалася. Усі три Ярославни вміли читати й писати.

КОРОЛІВНА АНАСТАСІЯ – КОРОЛЕВА УГОРЩИНИ

Мадярські історичні джерела називають королівну Анастасію „*Regis Filia*” – дочка короля, не називають якого. Рівнож ім'я Анастасії зовуть по-угорському Агмунда.

Взагалі всім мадярським королям і королівим, що мали русько-слов'янські імена, змінювали на угорські, з чого виходили деколи дивогляди. Тому слов'янські історики по їх мадярських іменах не могли устійнити їх походження. 28). При-

чини одруження королівни Анастазії з мадярським принцом Андрієм були старі династичні зв'язки Арпадовичів з Руриковичами.

Онук Арпада Таксоній, що володів Мадярщиною від 940–970 року, був жонатий з руською княжною, незною з імени. 33). Від тієї княжни були сини Гейза й Михайло. Від тих двох синів починаються дві галузі Арпадовичів. Після Таксонія угорським каганом-королем зостав його старший син Гейза, жонатий з дочкою семигородського слов'янського князя. Вона й її батько були християнами, слов'янсько-руського обряду. Під впливом жінки, Гейза в 974 році приймає християнство у слов'янському обряді й в тому обряді хрестить мадярське боярство, бо мадярський народ був уже християнський через своїх жінок, з якими 80 літ жили. 34).

Гейза мав самотнього сина Стефана, по-мадярськи Іштван, народженого 969 року, і три дочки. Він старався дати Стефанові якнайкраще виховання і освіту. Тому спровадив з Чехії священика Радла, який навчав самотнього Стефана в роках 975-80 читати й писати кирилицею. По 980 році Гейза спровадив синові італійського лицаря Теодата з Сен-Северіно, який учив Стефана лицарського виховання та зазнайомив хлопця з грецькою і римською літературою. Він учив Стефана латини, щоб читати римську літературу в оригіналі. Щоб ліпше удосконалити латину, Гейза спровадив баварського священика Брунона, який поглиблював з королевичем латину, а рівночасно вщепив Стефанові погорду до слов'янського обряду. Він показав самотньому Стефанові образок баварської княжни Гізелі, і в 995 році мадярські свати прибули до баварського князя Генрика прохати руку Гізелі, брат якої Генрик II був пізніше німецьким королем і римським імператором. В 997 році помер Гейза, і Стефан-Іштван I за намовою латинички Гізелі й вихованця Стефана Брунона почали переводити латинізацію Угорщини. Брунон зостав іменованим єпископом і покликав з Баварії латинських священиків. В 998 році Стефан перехрещує на латинський обряд боярство Мадярщини й себе. Та більшість мадярського боярства спротивилася перехрещуванню. Спеціально

спротивлялися кабари, що жили на схід від ріки Тиси, а були вже християнами слов'янського обряду, і слов'янсько-руське населення, уярмлене мадярами в Східній Панонії між Болотним озером і р. Дравою. Повстання прибрало такі грізні розміри, що Стефан з Гізелею мусіли втікати до свого тестя Генрика Баварського. Діставши велику поміч /кілька тисяч/ баварських, закутих у залізо кінних лицарів, Стефан розбив повстанців і привернув латинську віру в 999 році. При цьому потерпіли кабари, які стратили тоді свою самоуправу. Вони до 999 року були зв'язані з мадярами лише особою короля. За таку ревність в ширенні латинського обряду папа Сильвестер II коронував Стефана–Іштвана угорським королем в 1000. Те саме посольство коронувало в 1000 році київського короля Володимира Святого. В 1083 році папа Григорій VII канонізує Стефана Іштвана I і його сина Емерика святими. Кожний король, коронований папою, мав право іменувати нових єпископів та бути самодержавцем своєї держави. Користаючись з цього, Стефан навзір франко-німецької імперії, ділить Мадярщину на 46, а пізніше на 72 коміти під оглядом політичним, а під оглядом релігійним на 10, а пізніше на 12 дієцезій з двома архієпископами. Мабуть, один з них був слов'янського обряду. Комітатом кермував „комет”. Слов'янське населення Панонії мадяри замінили у піввільних людей і невільників. Піввільні люди мали своє господарство, але за те мали платити великі податки церкві й державі, не мали права продавати землі та мусіли відбувати державні роботи, – будувати замки, мости, дороги й т. п.

Вільними людьми були лише мадяри й кабари. Вони мали господарства пограбовані по своїх жінках, не платили податків, не відробляли державних повинностей, а за те несли військову службу: один вояк з конем від господарства. Крім вільних мадяр, було ще мадярське боярство, яке мало багато землі, невільників і піввільних слов'ян, які платили податок мадярським боярам, пізніше шляхті. Усі вільні мадяри раз в рік з'їздилися разом на сходини, де обговорювали всі державні та станові інтереси. Слов'янському населенню скасовано бояр-

ство й заборонено мати сходини-віча. „Комет”, наставлений королем, збирав у своїм „комітаті” податок зі слов’ян, 2/3 віддавав у королівську касу, а 1/3 лишав на адміністрування „комітатом”. Він приводив зі свого „комітату” вільних мадяр на річні збори та на війну. Усіх вільних мадяр за панування Стефана разом з кабарями було 25 тисяч /20 плюс 5/. Така невелика армія, маючи сильну дисципліну, розбила Велико-Моравську державу, тримала під своєю владою в 10 разів численніше слов’янське населення і була пострахом для сусідів. В той спосіб Стефан унеможливив удільним мадярсько-кабарським князям-вождям племен /7 плюс 3/, будь-які революції, бо всі вони підлягали „кометам”, по-українськи „жупанам”. Це підтягло силу опозиції слов’янського обряду. 35). Самозрозуміло, придушені силою прихильники слов’янського обряду притихли, але не скорилися. Очолювані другою галузею Арпадовичів молодшого сина Михайла, брата Гейзи, ожененого з руською княжною, незнані з імени. Від неї було двох синів – Василь і Володислав, які обидва були жонаті з безіменними руськими княжнами. Це були стрічні брати короля Стефана I. 36). Василь – це одиноке ім’я, яке мадяри не зуміли змадяризувати, тому називали його Вашоли і Вацул. Ім’я Володислава перемінили на Лясльо-Лядисльо-Беля I – Левенте. 37). Лясльо помер 1031 року, і провідником опозиції зівстав Вашоли. Король Стефан I мав двох синів. Старший Отто помер у віці 7 літ, молодший Емерик помер безпотомно в 1031 році. На ньому вигас рід Арпадовичів, латинської лінії, і мадярський трон правом сеніорату мав ділитися законно старший син Василя Андрій.

Але Вашоли провідник, слов’янської партії, його сини також, – тому Гізеля не дармує. Вона й латинський єпископ намовляють Стефана I, щоб він адоптував сина своєї сестри Марії Петра, який був сином венецького „дожі” – князя. Щоб забезпечити Петра від законних ривалів, Гізеля організує замах на життя синів Вашоли Андрія і Войтіха, званого Беля I – Левенте. Хтось остеріг обох принців, і вони восени 1033 року втікають до Мешка II в Польщу. В травні 1034 року Мешко вмирає, і його син Казимир, хотів видати утікачів Гізели. Сестра Ка-

зимира Марія, залюблена у Войтіха, остерігає братів, і вони втікають до руського князя Волині /Володимира?/ і влітку 1034 року обох утікачів бачимо на королівському дворі Ярослава в Києві. 29). Оба були вражені красою і багатством Києва і його 400 золотoverхих церков та їх пишнотою внутрі. Рівнож захоплювалися красою Вишгородської літньої резиденції, куди переїхали з Києва з родиною Ярослава. Коли Гізеля довідалася, що утікачі знаходяться в Києві, вона тим так зажурилася, що того літа померла. Принц Андрій, як кожний маляр, любив пристрасно коні, був знаменитим їздцем, виступав у турнірах і перегонах. Нагороди лицарям вручала найстарша королівна Анастасія. Не виключене, що Андрій учив дітей короля Ярослава „гіппіки” – кінної їзди з перескакуванням через перешкоди. Зустрічаючися часто, Анастасія і Андрій взаємно полюбилися. Король Ярослав тією любов'ю захоплений не був. Принц Андрій був „ізгоем” – без держави з невеликими вглядами на малярський трон. На дворі короля Ярослава був тоді ще третій „ізгой” Гаральд, що баламутив, на думку короля його молодшу дочку Єлисавету. Та любов Андрія і Анастасії була така велика й гаряча, що король Ярослав десь в 1038-39 роках згодився на шлюб. Молодята замешкали у Вишгороді. У тому вимріяно-чарівному закутку України почалася їх любов та проминули їх перші щасливі літа. Там прийшла на світ їх дочка Анна-Аделайда та син Данило-Давид. Так перехрестили їх маляри. 22). Андрій, як зять короля Ярослава, виконував правдоподібно уряд воеводи, а на своє удержання мав, мабуть, дань з Вишгороду й околиці, бо дав коло себе місце братові Левенте–Белі I, що в міжчасі одружився з польською княжною Марією, яка познайомила Добронігу зі своїм братом Казимиром, який до 1034 року був монахом, а в 1041-42 роках оженився з Добронігою. Стефан I, малярський король, помер в 1038 році. Після нього угорським королем став венецький дожич Петро Орсельо. 37). Венеція тоді була сильною морською державою і мала на Адріатійсько-Середземному морях найсильнішу флоту. Та з хвилею смерти Стефана на Угорщині вибухли заварушення слов'янської партії, які Петро при допомозі німець-

кого імператора Генрика III криваво здушив. Опозиція хотіла королем мати графа „Аба”, жонатого з другою сестрою Стефана I. По трьох літах умер батько Петра Отто, і Петро був змушений виїхати до Венеції. З цього скористалася слов'янська опозиція і ввела на мадярський престіл в 1041 році Абу. По трьох роках Петро, упорядкувавши справи у Венеції, знову за поміччю імператора Генрика III робить інвазію на Мадярщину й в бою 1044 року граф Аба безпотомно згинув. За поміч Петро стає васалем імператора III. Та в 1043 році королевич Володимир жениться з княжною Одою, своячкою німецького імператора і єпископа м. Тоулю Бруна, який в 1049 році стає папою Левом IX.

В травні 1046 року на Мадярщині спалахує повстання слов'янської партії, розуміється за піддержкою Києва, і королевич Володимир, князь галицько-волинський на чолі руських полків, на зазив провідників мадярського повстання, впровадив свого швагра Андрія і сестру Анастасію до мадярської столиці Буди. Мадярська столиця вітала голосним криком молоду королівську пару в коронаційному поході до катедри. В історії Фесляра зазначено, що „король Андрій відзискав королівський трон з руською допомогою”. 34). Генрик III однак мусів Петра свого васалю боронити, бо дав наказ баварському князеві помагати Петрові. Ще того літа король Андрій, розуміється з руськими полками, розбив баварського князя і пішов походом на Баварію та поруйнував її. Генрик III післав поміч баварцям, але армія Андрія розбила німців. Від великої мадярсько-русько-німецької війни врятувало в 1047 році повстання Годфріда /*Годфреу*/ Лютаринського проти Генрика III, який скориставшись з того, що німецька армія була розбита в Баварії, розпочав повстання. Рівнож посередничив вуйко Оди Бруно.

Ці події в нашій історії взагалі незгадані. Король Андрій, завдяки могутності київської імперії, помірявся з німецькою імперією і увільнився з-під німецького васалітету. 38).

Зв'язки короля Ярослава зі західною Європою, союз Мадярщини й Норвегії, затривожили Грецію. Русь в союзі з Угор-

щиною брала Грецію в два вогні. З Мадярщини легко було підняти повстання болгар, які терпіли тяжке грецьке ярмо, тому під осінь 1046 року з'являється в Києві грецька царівна Ірина, з якою жениться за якісь великі ближче нам неznані концесії для Києва, 16-літній королевич Всеволод. Ірина була більше 10 літ старша від Всеволода. Дуже правдоподібно, що грецькі послы з царівною принесли королеві Ярославові царські регалії, як 57 років тому королеві Володимирові. Доказує це запис на стіні в церкві св. Софії в Києві. Літописець титулує Ярослава титулом „цар”.

З кінцем 1046 року король Ярослав перемістив сина Володимира з Волині до Новгороду, і був тоді якийсь ближче нам невідомий конфлікт між Ярославом і королевою Іриною, яка з сином Володимиром виїхала в Новгород. Переміщення Володимира – це була інтрига греків. Це був занадто розумний князь, вождь походу на Царгород, прихильник відплати грекам, вславлений походами на Угорщину й Баварію, посвячений з німецьким імператором, був грецьким далекозорим плянам в Галичині й Волині, центрі слов'янського обряду, в межу з католицькими державами, кандидат на заступника батька, небезпечний. Його треба було усунути з цього світу. Ще перед смертю Ярослава, а на Волині до цього не було пригожих обставин. Треба було перекинути його в Новгород. Загадковою і, мабуть, скритовбивчою є його смерть в Новгороді на 32 році життя та вигнання його жінки й сина до Німеччини. Це все були позакулісові інтриги, про які нам невідомо. Другі два брати – Вячеслав і Ігор гинуть в Смоленську в три-літньому відступі часу, обидва на 23-му році життя наглою смертю.

Вкоротці за Андрієм I на Угорщину повернувся і його брат Левенте-Беля I з маленьким сином Гейзою.

Невідомо докладно, але є згадки в мадярських джерелах, що Левенте-Беля I 1040-42 переїхав жити в Польщу. Тому Левенте прибув на Угорщину пізніше Андрія. Як бачимо, те перебування Левенте в Польщі змінило його погляд на значіння слов'янського обряду. Казимир поки став князем Польщі був римо-католицьким монахом, його сестра Марія була також

католицкою. Мама, німка, Рикса, виховала їх обох на католиків. Андрій I, проживши 12 літ на Україні, вивчив руську мову й кирилицю. Він бачив розквіт і культуру Києва, яка розвинулася на рідному русько-слов'янському обряді й після повороту на Мадярщину той обряд піддержував. Та за 50 літ латинізації Мадярщини Стефаном I, латинський обряд став пануючим з сильною супермацією латинської церкви й клиру. Король Андрій анулювати латинського обряду не міг, бо оба обряди були католицькі. Він припинив переслідування слов'янського обряду та заходився його відбудовувати. З приходом на Угорщину він застав одного архієпископа латинського обряду „Мора”. Андрій іменує другого архієпископа, правдоподібно слов'янського обряду / в історії не зазначено, якого обряду/, якого мадяри прозвали „Міккос” – Міклош, Николай, що перший в історії Мадярщини в мадярському Вишгороді почав писати навзір Києва перший мадярський літопис під назвою „Геста Унгарорум” – дії Мадярщини. Той літопис, писаний кирилицею до наших часів не зберігся, бо подавав усі назви руських князів та історію нищення слов'янського обряду. Пізніші латинські переписувачі його знищили і цензурували так, як греки в Києві руський, а всі повстання слов'янської партії /обряду/ назвали в нових літописах латинською мовою „поганськими”. Навіть повстання в 1046 році, яке покликало Андрія, назвали поганським. 40). Те саме стверджує і другий мадярський історик. 41).

Проживши перші супружі літа /7/ у київським Вишгороді королева Анастасія тужила за Україною. Її безтурботне щасливе життя, повне кохання і родинного щастя, в тому чарівному закутку України, безповоротно минуло. В Буді все було чуже. Інші звичаї, інші люди, відчувався брак вишгородських лісів, солов'їв і їх щебету, пахучих лип і квітучих левад-берегів Дніпра й Десни.

Чужа двірська етикета, шаблонів прийняття мадярських вельмож, все це мучило ніжну душу королеви. Щоб хоч в дечому пригадати собі кохану Україну, королева Анастасія буде на високому лісистому березі Дунаю, кілька миль від столиці

навзір Києва літню резиденцію, яку назвала Вишгородом. Той Вишгород став літньою резиденцією усіх пізніших малярських королів. Андрій і Анастасія в усьому хотіли наслідувати Київ. Королева Анастасія унаслідувала по батькові творчу вдачу будування. Обое будували церкви, мабуть, визнавцям слов'янського обряду, як рекомпензату за відібрані церкви латинниками. Королева будувала монастирі слов'янського обряду. Знаємо про два такі монастирі: один у новозбудованому Вишгороді, де писав малярський літопис архієпископ Николай, а другий в Тормові Бихарського комітату. 38). У тих монастирях за життя королеви Анастасії, її сина Соломона, та ще пізніше, знаходили захист монахи слов'янсько-руського обряду Сазавського та інших монастирів із Чехії та Словаччини. 38). Ті монастирі мали безпеку й матеріальну піддержку королеви Анастасії, та стали осередком релігійного життя не лише для слов'янських церков Угорщини, але для Галичини й Києва. Там переписувано Богослужбні книги слов'янсько-руського обряду та писано першу малярську хроніку. У світлі цих фактів стає зрозумілим, звідки за короля Ярослава знайшлося так багато високо-освічених монахів в Печерській Лаврі та церковних книг разом з київським „Сакраментарними листками – Фрагментами”. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі–Україні”, ст. 105-106, а в оточенні короля Ярослава з'явився такий високо-освічений муж, як митрополит Іларіон.

В Києві від св. королеви Олени-Ольги були священники й монахи слов'янсько-руського обряду, тому греки не хотіли дати королеві митрополита, а може, патріярха навзір Болгарії. Тому король Володимир на домагання греків мусів Русь перехрещувати вдруге, хоч уникав підпорядкування руської церкви царгородському патріярхові. Такі високо-освічені постаті – самостійники, як митрополит Іларіон, Яків Мних, Лука Жидята, Теодосій, Клим Смолятич і сотні інших не виховалися грецькими вчителями. Це були вихованці західньої культури й приналежність до Європи, а не до Азії, аж до зруйнування Києва Андрієм Боголюбським, та слов'янсько-руський обряд і його самостійність по-геройськи боронили. Коли б ті люди були

кінчили школи ведені греками на Русі, були б вели про, а не проти-грецьку політику в Києві. Ніхто не записав скільки тих людей в Київ та на Русь спрямувала рука королеви Анастасії. Як слушно зауважує у своїй праці проф. Чубатий: „що ідея київського християнства Ярославого митрополита Іларіона рівнялася ідеї другого великого державника, Слуги Божого Андрея”, який підняв забуті ідеї митрополита Іларіона, що 1000 літ тому кликав наш народ виконати на сході Європи завданнямісію, призначену нашому народові Богом. Ми призначення не виконали, пішли за кличами, накинені нашій церкві й народові греками тоді, а в 1918 році москалями. За те молот долі б'є нас, мов коваль залізо, щоб ми зрозуміли волю Творця і в майбутньому те призначення виконали або зникли з карти Європи та розплилися в московському морі. Третьої дороги нашій нації немає. Це добре розуміють москалі й тому так жорстоко переслідували й переслідують уніятську церкву в Україні. Також стає нам зрозумілим у світлі наведених фактів, звідки взялося за короля Ярослава стільки професорів, що знали руську мову, які в школах Києва, Переяслава, Чернігова, Новгородда, Смоленська, Володимира, Турова та інших більших міст Русі вчили боярських дітей письма. Це були оті вигнанці з Заходу. Також зрозуміло, звідки взялася велика бібліотека короля Ярослава в слов'янській мові, бо по-грецьки Ярослав читати не вмів. Це були книги з Заходу, а не з Греції.

Королева Анастасія опікувалася бідними та щодня, наслідуючи матір Ірину в Києві, на подвір'ю палати роздавала особисто милостину бідним. Біднота столиці звала королеву „матір'ю бідних”. В родинному житті королева Анастасія на Мадярщині шасливою не була. В 1055 році помер її син Данило-Давид. З суму за сином, якого родичі дуже любили, захворів король Андрій. Це дуже пригнобило королеву. Усі державні справи почали лягати важким тягарем на плечі молодій енергійній королеви. По 5 літах хвороби в 1060 році король Андрій помер.

Щоб не допустити до регенції Мадярщиною Анастасію, брат Андрія Лясльо-Беля І, який 5 літ їв хліб короля Ярослава,

при допомозі польського князя Болеслава II, тіточного брата Анастасії /сина Доброніги, померла 1087 р.) в 1061 році усуває силою королеву від регенції і перебирає владу. Латинська партія тріумфує. Та в 1063 році енергійна королева Анастасія женить свого сина Соломона /Святослава/ з сестрою німецького імператора Генрика IV Юдитою-Марією. Сталося так, що в тому році помер Лясько-Беля I. Королева Анастасія дістала німецьку поміч і силою перебирає регенцію Мадярщини. Її син Соломон мав 14 літ. Та в 1065 році починає хворіти її одинокий син король Соломон. Молодята дуже любилися. Жінка й матір з великою ніжністю опікувалися хворим мужем і сином. У Соломона не було дітей. З огляду на недугу Соломон носив титул короля, а мати правила державою 11 літ. Померла королева Анастасія в 1074 році. 20), 34). Померла молодою у віці приблизно 53 літ. В день похорону вся біднота й каліки столиці голосним риданням під гомін дзвонів церков обох обрядів прощали свою „матір убогих”. Сумували монахи Вишгородського й Тормовського монастирів, розуміючи, що зі смертю їх опікунки заходить сонце волі для слов'янського обряду. Після смерті Анастасії, королева Марія разом із Соломоном почала правити Угорщиною, але при кінці того ж року 1074, оба стричні брати, сини Лявенте-Белі I, виховані полькою Марією, усувають Соломона й перебирають владу. Владу на Угорщині перебрав Гейза I, старший син Лявенте-Белі I. Дуже можливо, що той переворот стався за потягненням грецької дипломатії, бо Гейза I був жонатий з Синаденою, своячкою грецького цісаря Олекси Комнена. Що ця гіпотеза є правдоподібна свідчить факт, що коли Гейза I разом зі своїм братом, і польськими полками розбили німецьку армію, яку цісар Генрик IV вислав на поміч сестрі й Соломонові в 1075 році, вони Соломонові й Марії залишили Вишгород, побудований Анастасією, матір'ю Соломона, щоб вони там доживали віку. Та що більше, Гейза I не переслідує слов'янського обряду й визначає доходи на життя здетронізованого короля Соломона. Видно, що оба узурпатори чулися на Угорщині непевно, бо в 1076 році звернулися за поміччю до папи Григорія VIII проти Генрика IV. В тому

власне році зачався спір папи Григорія з Генриком ІУ про „інвеституру”, а роком пізніше прийшла „Каноса”, і Генрикові ІУ справи сестри й Угорщини не були в голові. Та в 1077 році несподівано вмирає Гейза І, а королівський трон перебирає Лясько-Володислав, званий Святий, брат померлого Гейзи, жонатий з Аделяйдою, дочкою німецького князя Швабії Рудольфа. Аделяйда, як 50 літ тому Гізеля, була прихильницею латинського обряду. Як довго жив король Соломон, вона не виступала одверто проти слов'янського обряду. Після його смерти в 1087 році починається переслідування слов'янського обряду, і тим разом до 1095-96 років, його на Угорщині остаточно знищено.

Як бачимо, мушини-королі кермували державами, а їх жінки кермували королями. Той Лясько, за якого знищено слов'янський обряд, в угорській історії дістав титул „святий”!

Королева Марія, невістка королеви Анастасії, після смерти Соломона виїхала до Німеччини. В 1089 році її посватав польський князь Володислав Герман, другий син Доброніги, також вдовець, бо того року померла його жінка Юдита, дочка чеського короля Вратислава ІІ і дочки королеви Анастасії; Юдита була її внучкою. Королева Марія, невістка королеви Анастасії, жінка Соломона, привела на світ польському князеві три дочки, з яких одну посватав Ярослав Святополкович, князь Волині. Так закінчився рід королеви Анастасії.

Щоб доказати, як греки цензурували наш літопис, наведемо ще опис похорону короля Ярослава. Греки пропустили, бо мусіли пропустити в літопись два речення. Наведемо їх: „Всеволод же спрятав тіло вітця свого і положивши його на сани везли до Києва. Священики співали приписані пісні, плакали по нім люди, по привезенню положили його в мармурову домовину в церкві св. Софії”! Уявіть собі, читачі, імператора найбільшої держави в Європі, який побудував чудо архітектурної штуки – дві св. Софії /Київ–Новгород/ та десятки інших церков, основника нових епархій і кафедр в них, десятків твердинь монастирів, палат, шкіл, золотих воріт і т. д., везли, немов жебрака з Вишгорода до Києва.

Розгляньмо докладно написане. „Всеволод спрятав тіло” ! Що значить спрятав? Заховав, завинув у щось, щоб імператора Руси ніхто не бачив? – „Положив його на сани”, як завиненого, просто на дошки, чи може, підстелив соломи? Священики співали, а скільки їх було? Два, три, чотири, котрі, якої церкви, де митрополит Іларіон, єпископи, духовенство 400 церков, монаші чини, діти, внуки, рідня, воеводи, тивуни, армія, боярство Вишгороду й Києва, духовенство Вишгороду, а зламане копіє, меч, корону на чорних оксамитних подушках тодішнім звичаєм не несли, а коня, накритого чорним покривалом, за домовиною не вели, а сурми не грали, а обляжничі машини й метавки не везли? Бо з похорону галицького короля Льва маємо власне такий опис. А чорні прапори 400 київських церков і монастирів не несли, а євангелія під час подорожі ані разу не читали, а перед кожним читанням сурми не грали? „Священики співали”. Як то – мугикали самі без дяків, без хорів? Та ж при церквах св. Софії, Десятинній, а їх же було сотні, були напевно хори. При Печерськiм монастирі також. Ті хори не співали? Та ж то шмат дороги з Вишгороду до Києва, – 10 ам. миль /17 км. / . „Плакали по нім люди”. Які, хто, діти, внуки, бояри, армія? А плачки голосили? „А по привезенні положили його в мармуровій домовині”. А як виїздили з Вишгороду й зближалися до Києва, то дзвони 400 церков, монастирів не грали, не дзвонили? А населення Києва зі свічкати зустрічати свого імператора не вийшло? А по привезенні до св. Софії похоронного Богослуження не відправляли, навіть не покадивши, як прокаженого, поклали в домовину? А хори не співали, а прощальну проповідь митрополит Іларіон не говорив, а до послідного ціловання не кликали? А вічну пам’ять не співали. Так виглядав похорон владаря Імперії. Чи це можливе?

Та при описі перенесення мощей Бориса й Гліба, чи описі похоронів малих удільних князів, маємо докладні й величаві описи. А такого король Ярослав не мав? Мав, напевно мав, але греки той опис похорону митрополитом Іларіоном, якого греки не признавали, з літопису вирвали, а вставили два речення. Чому? Бо політика короля Руси при кінці життя була проти-

грецька, як і політика митрополита Іларіона, зверхника самостійної, незалежної Руської Церкви й представника зненавидженого греками руського обряду.

Ось чому наш грекофільський літопис так описує похорон короля Ярослава, імператора Руської Держави на Сході Європи.

Л І Т Е Р А Т У Р А

- 1). M. G. S.S. „Monumenta Germaniae Historica Scriptorum” V. I. p. 434. „Annale Bertiniani” G. Waitz, Hannoverae 1883.
- 2). M. Hellman „Wladimir der Heilige, in der Zeitgenossischen Ueberlieferung” Jahrbuch fuer Geschichte.
- 3). M. G. S. S. „Thietmari Episcopi Merseburgensis chronicon” Ed.F.Kurze, Hannoverae 1889, T.III, p. 857, 859, 870–1.
- 4). W. Trillmich „Quellen des IX und XI Jahrhundert zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches” Berlin 1961, S.206, 274, 306, 340, 434, 462, 470,474.
- 5). R. Schmid „Die Gesetze der Angelsachsen” Leipzig 1858,S.516.
- 6). M.G. S. S. T. 6, p. 637, 683.
- 7). A. Schmid „Lampert von Hersfeld” Annalen, Berlin 1955.
- 8). I. Doelger „Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters under der Neueren Zeit” Regesten I, Regesten der Kaiserurkunden des ostroemischen Reiches. H. 3. Jahr 989” Muenchen-Berlin 1924–32.
- 9). W. Lamper „Otto Bischof von Freisingen, Chronik oder Geschichte der zwei Staaten” Berlin 1960, S. 536.
- 10). „M. G. S. S.” T. 29, p. 165.
- 11). „M. G. S. S.” T. 16, p. 319
- 12). G. Ostrogorsky „Geschichte des Bizantinischen Staaten”, Muenchen 1963, S. 310, 156.
- 13). „Nicetas Chroniastes” CORP. H. B. Bomae 1835, p. 690-692.
- 14). W. Trillmich „Quellen zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches” Berlin 1961.

- 15). „S. R. H.” *Scriptores Rerum Hungaricum Tempore Document Regumque Stripis Arpadianae Gestarum* v. I, Budapest 1937.
- 16). M. P. H. „*Monumenta Poloniae Historica*” Warszawa 1898.
- 17). „*Heinicas Livlandische Chronik*” A. Bauer, Darmstadt 1959, S. 443.
- 18). B. Szeszesniak „The Mission of Giovanni de Plano Carpini and Benedict de Pole of Vratislava to Halich” *Journal of Ecclesiastical History*, vol. 7, Edinburg 1956, p. 11–21.
- 19). Zaki „*Na szlaku wykopalisk*” *Słowo Powszechnie*, Kraków 1960.
- 20). K. W. Isenberg „*Stammtafeln zur Geschichte der Europaeischen Staaten*” B I–II, Marburg 1953.
- 21). Roman Grodecki „*Polska Piastowska*” Państw. Inst. Naukowy, Warszawa 1968.
- 22). W. K. Isenbueg „*Stammtafeln zur Geschichte der Europaeischen Staaten*” B. I–II, 2 Aufl. Marburg 1953.
- 23). T. Manteufel „*Polska Pierszych Piastów*” Pań. Wyd. Naukowy, Poznań 1968.
- 24). M. Wertner „*Az Arpadok Czaladi Toertenete*” *Nagybecskerek* 1891, p. 117–123.
- 25). CRP. SCR. H. B. „*Nicetas Chroniates*” Bonnae 1835, p. 168, 691–692.
- 26). W.K. Korostowetz „*The Rebirth of Poland*” London 1928.
- 27). „M. G. S. S.” N. de Baumgarten *Genealogies* tab. 5, 67.
- 28). M. Wertner „*Az Arpadok Czaladi Toertenete*”, *Nagybecskerek* 1891, s. 117–121.
- 29). J. Karacsonyi „*I Andras Ataja–Turul*” Budapest 1906, S. III.
- 30). Constantinus Porphyrogenitus „*De Administrando Imperio*”, R. Jenkins, Budapest 1940.
- 31). S. Cassel „*Magyarische Altertuemer*” Berlin 1848.
- 32). H. Vamberg „*Die Primitive Kultur des Turko-Tatar Volkes auf Grund sprachlicher Forschungen*” Leipzig 1879, S. 44-50.
- 33). M. Wertner „*Glossen zur Genealogi der Arpaden*” Wappen, Siegen und Familien, Wien, 1884, T. XV.
- 34). J. A. Fessler „*Geschichte von Ungarn*” B. I-III, Leipzig 1868-1874.

- 35). B. Homan „Geschichte des Ungarischen Mittelalter,” B. I-II, Budapest 1940-3.
B. Homan „A Szent Laszlo–Kori Gesta Ungarorum es -XII – XIII, Csaladi, Leszar Mazoi” Budapest 1925.
- 36). M. Wertner „Szent Laszlo Kiralinak orosz veie”, „Turul” Budapest 1890.
- 37). M. Wertner, Ibid; and K. W. Isenburg, Ibid.
- 38). Z. Pozsonyi „Arpadok es Kelet” Szeget, 1935.
- 39). E. Steindort „Jahrbuecher des deutschen Reiches unter Heinrich III” 2 Band, Leipzig 1847–81.
- 40). Gy. Gyoeffy „Kronikaink es a Magyar Ostoertenet” Budapest 1948.
- 41). „Arpad-kori Latin nyelvue irodalmunk, Stilus problemai” Budapest 1948. J. Horvath.

ЧАСТИНА – ІУ

ЕЛИСАВЕТА ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА НОРВЕГІЇ ТА ГАРАЛЬД III, ЗЯТЬ КОРОЛЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Історик М. Грушевський, а за ним і інші, називають Гаральда III, мужа принцеси Єлисавети, авантюристом, що навмисне шукав пригод і небезпек. Насправді було зовсім інакше. Гаральд III був хоробрий і сміливий лицар, до того ж і співак-трубадур тодішніх часів, але ніяк не авантюрист-одчайдух, як це траплялося між запорожцями.

Пригляньмось цій подружній парі, що їх спільне життя було Божим призначенням. Зачнімо від Гаральда й слідкуймо за ходом історичних подій.

Греки й варяги назвали Гаральда III-го „Сміливий”, а норвезькі літописці – „Гардаре”, тобто, володар твердої руки /гард рулер/. Гаральд був сином норвезького „ярла” – „князька” Зігурда, зв. Сир /*Syr*/, володаря малого князівства у східній частині Норвегії. Зігурд був два рази жонатий. Від жінки Астриди мав сина Оляфа II, зв. „Святий” від другої, незнані по імені, сина Гаральда III. Зігурд був близьким свояком норвезького короля Оляфа I, зв. „Трігвесон”, що в 1000-ому році охрестив Норвегію, тож і Гаральд не був поганином. Оляф I не мав синів і по його смерті в 1015 р. Норвегію, на підставі посвоячення, наїхали данці й шведи. Данія забрала західньо-полудневу, а Швеція східню частину Норвегії.

У середущій Норвегії осталося кілька напівсамостійних „ярлів”. Оляф II, ур. 995 р., як найближчий свояк померлого короля Оляфа I, претендував на норвезький трон. Вигнаний наїздниками, подорожував та служив різним монархам. I).

У 1016 р. Оляф II за поміччю норвезьких ярлів проганяє наїздників з Норвегії та коронується на короля. Але шведи й данці ведуть війну далше.

Зі Швецією Оляф II замирився в той спосіб, що одружився з дочкою шведського короля Оляфа III, зв. „Скотконунг” *Skoetkonung*/, Астридою в 1019 р. та став /швагром/ шурином новго-

родського князя Ярослава, що в тому ж році оженився з Інґгердою, сестрою Астриди.

Але Данія дальше провадила війну з Норвегією. У 1028 р. Кнут I об'єднав Англію і Данію, напав на Норвегію і в битві під „Скане” розбив військо неприготованого Оляфа II, а тоді Оляф з недобитками армії, жінкою, 8-літнім сином Магнусом та 13-літнім братом Гаральдом утік до свого шурина, тоді вже київського короля Ярослава Мудрого. Так Гаральд не із своєї волі став скитальцем, але зовсім не авантюристом. У Києві зустрілися сестри Астрида й Інґгерда Ірина, що 13 літ не бачилися. 1).

З Оляфом II прибула ватага варягів, недобитків з бою під Скане. Та ватага помагала, без сумніву, кор. Ярославові ранньою весною 1030 р. в поході на Польщу й в здобутті пограничної твердині Белза, що її 1018 р. Болеслав I прилучив з Червенськими городами до Польщі. Варяги були спеціалістами в здобуванні твердинь.

Оляф II з Астридою тяжко переживали втрату королівської влади в Норвегії, не менш тяжко відчував Ярослав утрату Забужжя і Галичини, т. зв. Червенських Городів. Щоб королівську владу назад здобути, Оляф прохав помочі Ярослава. Але Ярослав у тому часі прирік братові Мстиславові дати поміч у поході на ясів /осетинів/, кавказьких гірняків, що звільнилися з-під зверхности Тмуторокані й перестали платити дань, коли Мстислав перебрався з Тмуторокані в Чернігів. — До війни в горах гірняки-норвежці надавалися знаменито. Ярослав з київсько-норвезькою армією та кн. Мстислав зі своєю з'єдналися і весною 1029 р. рушили в похід на ясів у кавказькі гори. Похід удався знаменито, яси скорилися Мстиславові й присягли давати дань. Переможці зайняли в ясів багато худоби. /М. Грушевський. Історія України, т. 2, ст. 21-24./ та 1).

Маючи норвежців, Ярослав задумав відібрати від поляків Червенські Города, а з того найперше Забужжя. Ключове становище для опанування і вдержання Забужжя мала твердиня Белз, найсильніша після Вишгороду твердиня, зайнята поляками 1018 р. Здобути її вліті не було можливо, бо була окружена

мочарами й багнами та широким і глибоким ровом, завжди повним води. Можливо Оляф II піддав Ярославові думку здобувати Белз взимі, коли багна й води замерзнуть. Так тоді похід мав бути зимою і напад на твердиню несподіваний, щоб ворога заскочити.

Норвежці знамениті лещетарі, на лещатах, а руська армія на санях з кінним запрягом рушили в похід у січні місяці після Різдва. Нічний напад на твердиню був такий наглий і несподіваний, що союзна армія здобула Белз без великого труду. Лещата й сані з кінним запрягом – найкращі середники льокомоції тодішньої морозної зими – причинилися до рухливості армії так, що до кінця місяця лютого ціле Забужжя було звільнене. У твердинях і містах, як Белз, Волинь, Червень та інших залишилися сильні руські залоги, а союзні армії під кінець березня повернулися в Київ з великим числом полонених.

Тепер настала пора приготувати Оляфові II-му поміч у приверненні йому королівської влади в Норвегії. Тож Ярослав після Великодня того самого року вибирається з великою армією в похід на „естів” /естонців/, щоб для руської торгівлі „відчинити браму” на Балтицьке море. Опанувавши краєм естів, наказав Ярослав фортифікувати місто Дорпат /тепер Тарту/. Дорпат перезвано на Юріїв /друге ім'я Ярослава було Юрій/. 4).

Звідсіль наладжено зв'язок із шурином Ярослава, шведським королем Анундом. І Анунд згодився дати Оляфові на поміч кілька шведських полків, а Ярослав дав йому грошей і сильний руський корпус. Оляф II переправився через Балтик до Швеції, а звідсіль рушив на Трондгейм, тодішню столицю Норвегії. Ціль Оляфа II-го була: несподівано заскочити Кнута I-го, сильного на той час короля Англії, Данії і Норвегії. У жовтні 1030 р. вступив Оляф II на норвезьку землю. 1).

Кнут I був до бою приготований. Сили Кнута й Оляфа були нерівні. Кнут мав утрое більшу армію, тож розбив армію Оляфа в битві під Стікельстад; там і погиб Оляф II.

П'ятнадцяти-літній Гаральд був учасником бою, а після поразки вирушив знову в дорогу до Києва враз із недобитками братової армії.

В рік після битви норвежці говорили, що тіло Оляфа II-го вилізло само з гробу й було нетлінне /не псувалося/. Норвезька Церква проголосила Оляфа II-го Святим.

По його виїзді 1030 року до Норвегії, він залишив у Києві жінку й сина Магнуса. Там у тітки проживав Магнус, зв. „Добрий”, з матір'ю до 1035 року. У тому році помер Кнут I, а в його державі почалися заворушення. 1).

У Норвегії спалахнуло повстання. Ярослав вдруге дає поміч і 15-літній Магнус враз із матір'ю вертається до Норвегії. Його вуйко /дядько/ Анунд, король Швеції, дає йому також військову поміч і в результаті Магнус „Добрий” став норвезьким королем.

Гаральд III не вернувся до Норвегії, бо він уже рік тому виїхав із своїми варягами на службу до грецького цісаря. Виїхав не задля а в а н т у р, а приневолила його покинути Київ, любов до королівни Єлисавети. 1).

Заким буде більше про любов молодят, пригляньмося до віку Ярославен. Король Ярослав народився около 980-го року. Після смерти брата Вишеслава в 1010 р. Ярослав став новгородським князем, маючи около 30 літ життя. У тому часі жениться з жінкою незнаного походження. За Новгородським літописом вона померла 1018 р., і похована в катедрі св. Софії в Новгороді. Залишила Ярославові одного сина – Іллю. Нема причини не вірити Новгородському літописові.

Ярослав жениться вдруге в 1019 р. з Інгеґердою, дочкою шведського короля Оляфа III. Того ж року жениться із сестрою Інгеґерди Оляф II норвезький.

Київський літопис не подає дати народження Ярославен, а про Анастасію навіть і не згадує. Літопис згадує наперед Анну, за нею Єлисавету після всіх синів. Так і ставить їх у своїй генеалогічній таблиці історик Грушевський.

Та коли взяти до уваги, що останній син Вячеслав народився 1034 р., то в такому разі в 1034 році королівен ще й на світі не було, а тоді Гаральд залюбився б ...у порожній колисці! Тим часом знаємо, що Єлисавета була вже такого віку, що могла любити, а Гаральд мав у кому влюбитися. Коли взя-

ти до уваги, що український звичай велить віддавати заміж дочки за їх віком, то тут першою вийшла заміж Анастасія в 1039 р., за нею Єлисавета в 1044 р., вкінці Анна в 1049-50 рр.

Тому можна додумуватись, що Єлисавета була середушою дочкою короля Ярослава.

В роках 1033-34 Гаральд мав 18-19 літ, а Єлисавета мала щонайменше 14 літ. В такому разі вона народилась около 1021 р., що зовсім можливе й правдоподібне.

А тепер торкнемось життя на королівському дворі Ярослава, щоб уявити собі, де й як зачалася така гаряча, вірна й свята їх любов, якій вони zostалися вірними навіть після 10-тилітньої розлуки.

Взими жив кор. Ярослав з ріднею в Києві, а в травні вся родина переїздила до літньої резиденції у Вишгороді й там перебувала ціле літо. Такі літні резиденції мали всі володарі тодішньої Європи.

Вишгород був не тільки літньою резиденцією, але й дуже сильною кріпостю такою, що тільки голод міг привести його до здачі. Тож варто приглянутись, як виглядав Вишгород за часів Ярослава.

Вишгород був приватним містом св. королеви Ольги, а данина й прибуток з торгівлі того міста були призначені на приватні потреби королеви. Таким перейшов Вишгород також у приватну власність Святослава, Ярополка, Володимира й Ярослава. Розкинений, як і Київ, на високих горбах правого берега Дніпра, берега, що стіною спадав до води, був з того боку нездобутний. Дніпро тих часів був удвоє ширший і далеко глибший, як сьогодні. На одному з тих горбів, 550 стіп високому, королева Ольга побудувала сильно укріплений, на кам'яному підмурівку дубовий замок з тесаних дубових бервен. На другому горбі побудувала в той же спосіб літню одноповерхову резиденцію для себе, з терасами й ганками довкола.

Між резиденцією і замком була дорога. Від суходолу окружав ті два будинки перший високий вал, 3 ам. милі /5.5 км/ довгий. Таких шораз довших валів, побудованих концентрично, було шість. Між валами було шість глибоких ровів, наповнених

водою, а над ровами були зводжені мости. Довкола резиденції кор. Ольги був сад. Усі горби й долини по обох боках валів були порослі пралісом, де було багато столітніх лип з бортами бджіл.

Влітку гомонів сад і ліс від трелів соловейків, співу пташиного й зозулиного ку...ку... Це був неначе національний парк-заповідник України, бо у Вишгороді й кілька миль довкола нього кор. Ольга заборонила полювати та стинати столітні липи й дуби на будову човнів-однодеревок /моноксилів/.

Резиденція кор. Ольги була положена напроти вустя в Дніпро великої ріки Десни. З вікон і балконів палати було видно широке плесо, де з'єдналися води обох рік та рух на ньому човнів і кораблів, навантажених всяким добром.

Чисте повітря, прохолодне навіть серед гарячого літа, та чудовий краєвид робили цей куток раєм у нашій чарівній Україні!

Кор. Ярослав дуже любив Вишгород. До резиденції кор. Ольги добудував ще більшу й кращу з чудовим видом на Дніпро. Уся королівська родина любила Вишгород, а король Ярослав там і помер. 4) та 5).

Гаральд добре їхав на лещатах, тож можливо, що й діти кор. Ярослава мали нагоду навчитися лещетарства. Літом на прогулянках королівської родини на човнах, Гаральд був майстерним веслярем і керманичем.

Великий ліс і розкішний сад довкола вишгородської резиденції і твердині давали нагоду милуватися красою природи та користати з плодів лісу й саду, як грибів, ягід, садовини і т. п. Там у тому чарівному закутку України почалася любов Єлисавети й Гаральда, а також Анастасії і угорського королевича Андрія. 6).

Мимоходом згадую, що Андрій в 1034 р. прибув із своїм братом до короля Ярослава. Гаральд був сильний, стрункий, звиж 2 метри, около 7 фітів високий, з ясним-блонд волоссям, також борідкою і синіми очима. Одна брова була трохи вище другої. Люблений за відвагу, живий характер і складання віршів. Ідеал кожної дівчини, мову Єлисавети вивчив скоро. 7)

На дворі кор. Ярослава стало гнітно від його рідних дев'ятерьох дітей та королевичів-вигнанців.

Треба додумуватися, що Гаральд, боячися з боку гарних з лица мадярів конкуренції, попрохав у кор. Ярослава „руки” Єлисавети. Зі скандинавських „саг” знаємо, що любов Гаральда й Єлисавети почалася в чудовому городі, що вони з любов'ю скривалися, а коли Гаральд попросив у батька „руки” дочки, то батько не позбавив його надії, але й не дозволив на весілля в той час. /М. Грушевський. Історія України, т. 2, ст. 31-32/ та 7).

З історії дійсно знаємо, що кор. Ярослав не відмовив, лише відповів, що такий королевич, який не має трону держави, майна, слави й життєвого досвіду, не може в'язати світ молодій недосвідченій дівчині. Може пізніше, як добуде слави, майна й значення лицаря, то тоді...

Така була приблизно відповідь батька та мабуть, таку саму лекцію прочитав батько своїй гордій дочці. 4). Вона заявила своєму любчикові, що не вийде за нього замож, доки він не добуде слави й значення. Додала, що буде його чекати, якщо він дасть їй королівське слово, що її не зрадить і до неї повернеться. Щороку повинен присилати їй вістку, де і як він живе. Порадила їхати до Візантії, найбагатшої держави тодішніх часів.

І 19-літній Гаральд дав гордій дівчині слово запевнення і з тяжким серцем літом того року поплив зі своїми варягами до грецького царя Михаїла ІУ „Пафлягонця” на службу. 2).

Приглядаючись до відповіді кор. Ярослава, бачимо, що він делікатно хотів позбутися Гаральда найбільше тому, що він просив „руки” середньої, а не найстаршої дочки. Король думав, що молодий хлопець поїде в світ, пізнає грецьке розкішне життя, оженився, або й згине у війні, а молода горда дівчина з літами помудріє і за нього забуде. Та король забув, що перша любов є б е з с м е р т н а. Він хмурих брови, коли бачив тугу на обличчі своєї доні, мовчав уперто, та вкінці, видячи безмежну вірність Єлисавети, що в своїй гордості також мовчала, молилася і чекала – склонив свою сиву голову перед вірністю обоїх і дозволив на одруження.

Ярослав відмовив Гаральдові в одруженні з Єлисаветою, бо хотів перш одружити старшу дочку Анастасію. Тож коли молодята, Анастасія і Андрій, що припали собі до вподоби, попрохали в батька благословенства на шлюб, то Ярослав уволив їх волю, а не радив Андрієві, такому ж скитальцеві, як і Гаральд, перше шукати слави й майна. По шлюбі /1038 р./ молодята замешкали у Вишгороді. – Та після цієї малої депресії вернімося до Гаральда й Єлисавети. 8).

Грецький імператор радо прийняв Гаральда на службу. І так почалося вояцьке життя Гаральда і його варягів, повне трудів і пригод.

З арабами на Сицилії воював Гаральд під проводом славного полководця Юрія /Георгіоса/ Маніяка, що 1042 р. здобув східню частину Сицилії з містами Месиною і Сиракузами. Маніяк опирався головню на варяго-руському корпусі, що в ньому служив /може й командував/ Гаральд. Він із своїми варягами-норвежцями вславився тоді в боях. Хто знає, чи Гаральд в 1043 р. /що є дуже правдоподібно/ не брав участі в поході Маніяка на Константинопіль проти грецького цесаря Константина Мономаха, бо в норвезьких сагах є згадка, що Гаральд із своїми варягами силою вирвався із замкненої ланцюгами пристані та прибув до Києва. /М. Грушевський. Історія України-Руси, т. II, ст. 31-2 та 2) і 6).

Перед війною на Сицилії Гаральд воював з турками-сарацинами в Африці й Малій Азії, а проти інших ворогів Греції на Балканах та в Італії. Відбув паломництво до Божого Гробу в Єрусалимі в наміренні свого „кохання”. Шороку через руських купців повідомляв свою кохану в Києві про свої успіхи, похвали й нагороди від греків. У кожному листі питався, чи може вже вернутися. Листи писав у віршовій формі. 2).

Єлисавета, маючи на увазі вперту мовчанку батька, відповідала: щ е н і, щ е з а м а л о.

І Гаральд, що його греки й варяги прозвали „Сміливий”, дальше шукав слави, тужив і чекав та зложив із 16-ти строф пісню про свої пригоди й горду Ярославну. Ось кілька строф, що потверджують повище сказане:

Перша строфа: *Стали ми до бою з трандами. Їх було більше. То була завзята і страшна битва. Мене відтягнули від їх молодого короля, що його я вбив у бою. Але руська дівчина в золотій гривні мною помітує.* 7).

Друга строфа: *Я вмю вісім штук: складаю вірші, добре їду верхи конем, добре пливаю, совгаюсь на лещатах, влучаю списом у ціль, умю веслувати й кермувати. Але руська дівчина в золотій гривні мною помітує.*

Третя строфа: *Жадна жінка не заперечить того, як ми одного дня рано з'явись в одному місті, там ми намахалися мечем / в бою/, полишивши докази /трупн/ нашого бою. Але руська дівчина в золотій гривні мною помітує.*

Таких строф є 16 і кожна кінчається тим самим рефреном.

Після 10-тьох літ служби в Греції, повернувся Гаральд в 1044 р. до Києва. Кор. Ярослав переконався, що Єлисавета за нікого іншого замуж не вийде, тож щоб не посивіла дівою, дав згоду на одруження з Гаральдом, що прибув до Києва вкритий бойовою славою і близнами та великим майном. Того ж року відбулося і весілля. Так залюблені діждалися нагороди за свої страждання. Гаральдові було тоді 29 літ, Єлисавета була, мабуть, на три роки молодша.

Почалися дипломатичні старання – н а т и с к з боку київського й шведського двору на короля Норвегії Магнуса „Доброго,” що тому 9 літ за старанням Києва й Стокгольму достався на батьківський трон. Видно – Магнус погодився, бо на другий рік, 1045 р. Гаральд III „Сміливий” вибрався як співрегент Магнуса до своєї вітчизни, не бачивши її 15 літ. Ступив на рідну землю в супроводі своїх ветеранів, що посивіли в боях за славу Гарольда. В'їздив у Трондгейм з улюбленою дружиною і сином Оляфом III-тім, народженим в Україні, в'їздив славою вкритий і близнами боїв, з багатим посагом Єлисавети та її дворянами.

Так почалося в спокою, щасливо, життя залюбленої пари. Та недовго тривало, бо вже в 1047 р. вибухає війна з Данією і оба королі Магнус і Гаральд вибираються в похід на Данію. Під час війни Магнус помер, а Гаральд став королем цілої Нор-

вегії. У 1047 р. народився другий син Гаральда, Магнус II. 2).

З незломною енергією і змінним щастям воює Гаральд з Данією 15 літ, тобто до 1062 р., коли йому пощастило розгромити на голову армію данського короля Свена II коло м. Ніз. Від окупації урятувало Данію повстання „ярлів” – князів у Норвегії. Тож Гаральд, зладивши з переможеним Свеном дуже корисний для Норвегії мир, вертається з великою здобиччю на батьківщину. Тут з блискавичною швидкістю і нечуваною жорстокістю розправляється із збунтованими ярлами: карає їх смертю і конфіскує їх землі. За той чин норвезькі літописці прозвали Гаральда III „Г а р д а р е”, тобто, твердої руки володар” /Гард Рулер/. Так ціла Норвегія була об’єднана і під сильною рукою Гаральда. 1).

Родинний стан Гаральда побільшився: в 1063 р. прийшла на світ дочка Інгігерда. Здавалося, що королівська пара зажиє тепер спокійним і щасливим життям.

Та сталося інакше. Травня місяця, першого дня, в Англії вмирає король Едвард, зв. „Сповідник”. Він не мав дітей, тільки чотирьох кузенів. Один з них Тостіг був жонатий із сестрою кор. Едварда. Едвард умираючи не лишив трон Тостігові, але його братові Гаральдові II. Тостіг був князем Північної Умбрії і був би може з волею короля помирився, але його жінка, сестра короля, не могла переболіти, що трон одідичив брат Тостіга. Вона намовила Тостіга відібрати трон силою. Тостіг поїхав до Нормандії і приєднав до союзу Вільгельма Нормандського, обіцюючи йому полудневу частину Англії. Опісля явився в Норвегії і приєднав до спілки Гаральда III, прирікши йому частину Англії.

Оба союзники умовилися зробити десант в Англії коло 20-го вересня. Гаральд III мав перший зробити десант норвезької піхоти, щоб дати змогу Вільгельмові висадити на беріг Англії 4.000 тисячі кавалерії, що була на кораблях. Гаральд III заплив несподівано вночі 18 вересня в залив Гумбер і рікою Свала підплив під місто Йорк та його здобув. Дня 20 вересня 1066 р. він розбив сильну англійську протидесантову армію, вислану англійським кор. Гаральдом II. 1).

Разом з Гаральдом III норв. висадився і Тостіг. Будучи певними, що англ. кор. Гаральд II виправився проти Вільгельма, що до того часу мусів висадити також свою армію на беріг, вони оба з норв. армією посунулися під місто Стемфорд Брідж і там, мабуть, заосмотрювали армію в поживу.

Військо Гаральда III прибуло на 300 кораблях по 50 вояків на кожному, тож армія Гаральда III числила 15.000 добірної піхоти. 1).

Тим часом Вільгельм чомусь спізнився. – Гаральд II англ. постановив розбити противників кожного зокрема. Форсовним маршем перекинув свою армію з полудневого побережжя і 25 вересня напав несподівано на Гаральда III на рівнині під Стемфорд Брідж. Це був бій двох Гаральдів.

Заскочений Гаральд III наказав скоро огородити військо перстеном високих норвезьких щитів і з-за них відбивати наступуючих англійців. Їх армія числила 18.000, отже була більша від норвезької. Норвезькі лучники з-поза щитів відбивали дуже цілню наступи англ. піхоти. Вона мала великі втрати, а всі її атаки заломилися.

Тоді Гаральд III дав наказ до атаки на відступаючих англійців. Вони атаки не витримали й відступаючи відстрілювались. Певний перемоги Гаральд III висунувся у проводі своїх полків наперед. Заблукана англ. стріла поцілила його в горло й він повалився на землю. Спливаючи кров'ю, казав витягнути стрілу, взяв її в руки, пооглядав і сказав: „Той, що мене так добре поцілив, знає добре свій фах”, і по тих словах сконав. 3).

Смерть короля викликала переполох у норвезькій армії. Вояки почали з тілом короля відступати до своїх кораблів, віддалених від поля бою на кілька миль. На безладно відступаючих норвежців кинулись англійці. Переражені смертю улюбленого короля, не боронилися як слід і гинули спокійно, щоб тільки захоронити тіло короля. У тому відступі згинув і Тостіг, суперник і брат англ. короля.

/ Цікаво, чи русини рятували б тіло свого короля. Знане наше: „Нехай твоя, батьку, голова за наші стане” /.

Англійці так вимордували норвежців, що до кораблів до-

бігло здорових 1.200 вояків. До Норвегії відплили 24 кораблі, але... з тілом убитого короля.

Три дні опісля, 28 вересня, висадився на англійську землю Вільгельм, зв. „Завойовник”. Він мав 4.000 тяжкої кавалерії та 9.000 добірної піхоти. 1).

Англ. король Гаральд II утратив у бою з норвежцями 7.000 вояків. Армія його була змучена й була далеко на півночі. Гаральд II чекав, щоб Вільгельм зайшов углиб Англії. Але Вільгельм, навчений невдачею Гаральда III, не відривався від берега, зайняв місто Гастінгс і спустошив край близько берега моря.

Гаральд II наближався до Гастінгсу з 11.000 слабо вишколеного війська. І 14 жовтня 1066 р. відбувся коло Гастінгсу цілоденний бій, в якому англ. армія була знищена. Лише кілька сотень англ. війська втекло під заслоною ночі. Згинув там також англ. король Гаральд II, поцілений під око заблуканою стрілою. Два брати Гаральда й його дочка Гіда втекли до Данії.

На Різдо 1066 р. Вільгельм коронувався в Вестмінстерській катедрі на короля Англії. 1).

Цікаво, що королева Єлисавета була не лише кохаючою, вірною дружиною, ніжною матір'ю, але відзначалася відвагою і енергією лицаря. Була дорадницею мужа й він ніколи не рішав важних державних справ без її поради. 1).

Коли в 1062 р. вибухло повстання „ярлів”, а Гаральд був у Данії, то Єлисавета у проводі гвардії протидіяла поширенню повстання, взиваючи Гаральда до повороту. Завдяки її енергії повстання не поширилося і було блискавично здушене. Була проти вмішування в англійські справи, але дістати частину Англії за поміч Тостігові та союз із Вільгельмом, давали такі перспективи мілітарної перемоги, що Єлисавета далася переконати Гаральдові.

Неначе передчуваючи лихо, вибралася в похід з Гаральдом, щоб бути близько коханого мужа, якого ціле життя вінчалася успіхами. Позістала на кораблі зі сином Оляфом і дочкою Ингегердою, чекаючи на вислід подій. Можна собі уявити

біль королеви, як у ночі 20-го вересня недобитки норвезької армії в жаху й тривозі принесли на корабель скривавлене тіло короля, її любе ладо. – Разом із сином королева кермувала відворотом армії. 2).

Правління державою передала синам, 23-літньому Оляфові III-му та 20-літньому Магнусові II-му, а сама перебувала в жалобі й молитві.

Її жалобу в рік по смерті мужа перервали послі-свати данського короля Свена II-го, що рік перед тим взяв розвід з другою жінкою, Гідою, дочкою шведського короля.

І Єлисавета рішилася вийти вдруге замож не з любови, але для добра своїх дітей. У Норвегії після смерті Гаральда III і знищення норвезької армії під Стемфорд Брідж, підняли знову голову, жорстоко приборкані в 1062 р. ярли, задумавши позбавити трону синів суворого кор. Гаральда III. Королева добре пам'ятала це повстання ярлів з-перед чотирьох літ, бо ж вона помагала його здушити. Щоб не допустити до домашньої війни й для добра дітей, прийняла сватання данського короля Свена II і восени 1067 р. стала його дружиною. 2).

Як данська королева почала Єлисавета енергійну акцію, щоб зміцнити престиж своїх синів у Норвегії. /Відмітити треба, що всі дочки Ярослава вдалися в свого енергійного батька/. Уже в два місяці по одруженні зі Свеном, жениць свого сина Оляфа III з дочкою Свена з першого подружжя, Інґрідою. Так подвійним супружжям скріпила силу своїх синів та підняла захитаний смертю батька їх престиж. Щоб ще більше показати норвезьким ярлам свою силу, відвідує Норвегію в 1068 р. зі своїм мужем Свеном і данською фльотою. Норвезькі ярли присмирніли й зложили її синам ленну присягу на вірність. Вертаючись до Данії, забрала із собою дочку Інґегерду, що до того часу перебувала з братами в Норвегії. На Свена II мала такий же вплив, як і на Гаральда III, і стала дорадницею і повірницю його замірів. 9) та 3).

Для свого кузена, 18-літнього Володимира Мономаха висватала в 1070 р. Гіду, дочку англійського короля Гаральда II, що згинув у бою під Гастінґс 1066 р. Гіда була матір'ю ше-

стерох дітей Мономаха. Кор. Свен умер 28 травня 1075 р. Умираючи установив Єлисавету опікункою своїх малолітніх дітей з другого й третього подружжя. В міру, як діти ставали дорослими, королева старалася їх одружити. Свен мав із трьох подруж 14-теро дітей. 2).— Королева Єлисавета привела йому на світ дві дочки: Рогніду /*Рагнільда*/ і Олену /*Ольгу, Гелена*/. У 1086 р. Єлисавета оженила Гаральда III, сина Свена II, зі своєю дочкою з першого подружжя, Ингегердою. Цей Гаральд був королем Данії від 1086-1095 р. Ингегерда була бездітною і після смерти мужа вийшла в 1112 р. вдруге за муж за шведського короля Филипа I-го. У 1090 р. шведському королеві Инге I-му померла жінка Маєр, а Инге посватав дочку Єлисавети з другого подружжя зі Свенном, Олену. 9). У короля Инге була гарна дочка Христина. У 1095 р. 75-літня кор. Єлисавета висватала цю Христину Мстиславові, 19-літньому синові Володимира Мономаха. Королівська пара Мстислав і Христина мали дев'ятеро дітей. Христина була прабабкою володаря Галицько-Волинської Держави, Романа, батька королів Данила й Василька. Другу свою дочку, Рогніду, Єлисавета віддала за муж перед 1090-тим роком за данського ярла Свена Аксельсона. 10) та 9).

Дожила королева Єлисавета, як і її прабабка св. королева Олена-Ольга, пізнього віку. Коли померла, не знаємо, бо данські історики дати її смерті не записали. В 1095 р. ще жила, але мабуть незадовго потім перервалася нитка її трудящого життя.

ЛІТЕРАТУРА

- 1). Н. G. Leach. „Angevin Britain and Scandinavia”, London, 1921.
- 2). A.Hagen.C.Jois.B.Nissen.C.A.R.Christensen „Vaert folks Historie”.В. I—IX.
- 3). A.Homes A.M.Jensen „Norges Historie”, б. I—II,1949.
- 4). М. Грушевський „Історія України”, т. 2.

- 5). Полное Собрание Русских Летописей, Москва, 1926–1963.
- 6). М. П. Погодин „О северных сагах”, Москва 1848.
- 7). G.Ostrogorsky „Geschichte des Byzantinischen Staates”, Muenchen 1663.
- 8). "National Geographic", Washington D.C. April 1970.
- 9). K.W.Isenburg „Stammtafel zur Geschichte der Europaeischen Staaten”, В. I–II, Auflage. Marburg 1953. Tafeln 35,37,57,66.
- 10). P.Baumgarten „Genealogie,des Rurikides”, Oriens Christianus”,1934,В.55.

ПРИМІТКА: Яким дібраним супружжям були Єлисавета й Гаральд, та яка сильна любов в'язала їх до смерти, свідчить вірш Гаральда, що його зложив оточений англ. армією кілька мінут перед боєм, прочуваючи можливість смерти. Той вірш доказує, що Єлисавета мала душу героя-лицаря і сильну незломну волю. В перекладі на нашу мову не вдалося задержати рим вірша, але зміст висказує ясність думки:

„З думкою про Тебе Єлисавето!

Вона говорила мені колись, тримати голову завжди гордо в бою. (Навіть) Коли долею призначенням мечі (ворожі) шукають голови воїнів розбити.

Твій Гаральд”

Корабель на якому плів Гаральд з Єлисаветою, сином Оляфом III і дочкою Інгердою, мав різьблений дзьоб у формі голови дракона-змія. Тому звався „Дракон”. Прапор на кораблі Гаральда – біле полотно з чорним птахом. З Гаральдом закінчився підбій норманами чужих земель. Від тоді про походи вікінгів в історії більше згадки немає. 2)

ЧАСТИНА У

АННА ЯРОСЛАВНА – КОРОЛЕВА Й РЕГЕНТКА ФРАНЦІЇ

Про Анну, наймолодшу дочку короля Ярослава, маємо в нашій історії і літературі більше згадок і тут їх наводимо коротко.

Анна, народжена в 1028-29 рр., мала 20 літ, як взимі 1049 р. явилися в Києві послі-свати французького короля Генрика /Анрі/ I. У тому часі Київська імперія була в zenіті сили й слави, і з-за того добре знана в цілій Європі. Обі сестри Анни були королевими: Анастасія в Мадярщині, а Єлисавета в Норвегії, три брати: Володимир, Святослав та, правдоподібно, Ігор, були одружені з німецькими княжнами, а брат Всеволод з грецькою царівною. Дядько княгині Оди, жінки Володимира Ярославича, єпископ Брунон, того ж 1049-го року став папою під ім'ям Лева IX. Ця подія власне була причиною, що король Генрик I., онук кор. Гугона Капета, в листопаді-грудні 1049 р. прислав до Києва сватів просити про „руку” дочки могутнього володаря Русі Ярослава. Очолював посольство, правдоподібно, єпископ Рогер /читай:Роже/ з міста Шальон, у теперішньому департаменті Марн. Той же єпископ був опісля щераз у Києві в інших справах.

Заким буде мова про саме подружжя Анни й Генрика, треба нам познайомитися з тодішньою Францією, з королівською династією Капетингів та з женихом Анни особливо.

Гугон /по франц. Гуго, читай Ігó/ Капет, граф Парижа й перший король Франції /987-996/, доступив королівського трону за поміччю папи Сильвестра I. Останній потомок пануючої до того часу династії Каролінгів, Кароль, не походив з легітимного /законного/ подружжя, і як такий із-за спротиву папи не осягнув трону. Був він герцогом Льотарингії.

Гугон дістав прозву „Капет”. Так називалася низька кругла шапочка в тодіш. латинській мові. Таку шапочку носив власне король. Від нього династія дістала назву „Капетингів”, що панувала від 987 аж до 1328 р., а в бічних лініях до 1792 р. і 1848 р.

У Франції було тоді багато, майже самостійних князьків-графів /комтес, читай – конт, по-латині комітес, дослівно: супровідники, що обов'язані давати супровід королеві чи цісарю/.

Із-за того влада короля була слаба та ще й небезпека грозила Гугонові від його риваля Кароля, згаданого вже герцога Льотарингії /Льоррен-у/. Війна з ним тривала 4 роки, аж тоді попав Карло в руки короля /991/ і ув'язнений через рік помер. На ньому вигас рід Каролінгів, а рід Капетингів володіє Францією аж до 1328 року.

У грудні 992 р. Гугон коронує свого сина Роберта II-го на свого наступника і співрегента. По смерті батька в 996 р. стає 26-літній Роберт II. королем. Його виховником і вчителем був єпископ Герберт, пізніший папа Сильвестер II. 1).

У 987 р. Роберт оженився із Сузанною, молодою вдовою по Арнольдї II., графові Фляндрії, але в рік пізніше залюбився в дочку короля Бургундії, Конрада Спокійного, красавицю Берту, що відповіла йому взаємністю. Тоді Роберт відправив Сузанну до її батька. Берта була своячкою, а до того ще й жінкою старого графа Бляїс Едварда I. Король залюбився в БERTУ з нагоди хрестин дитини Берти й Едварда, де він був хресним батьком. Роберт II. не женився і чекав сім літ, коли помер граф Едвард /995/. В рік пізніше по смерті батька Роберт оженився з гарною вдовичкою, не зважаючи на канонічні перешкоди. Його перша дружина Сузанна ще жила, Берта була його свячкою, він був хресним батьком її дитини. Тож папа Григорій У. його екскомунікував, а церковний синод наложив на нього високоплатну щорічно грошеву кару. П'ять літ терпів Роберт і платив кару. Коли ж в 1002 р. Сузанна померла, Роберт оженився з дочкою графа Вільгельма Констанцією, але не перестав тужити за Бертою. Та й Берта не виходила заміж, хоча багато графів до неї залицялись. Щоб якось покінчити з такою ситуацією, Роберт поїхав з Бертою до Риму прохати папу про дозвіл на розвід з Констанцією, а на одруження з Бертою. Але папа Сергій ІV. відкинув їх прохання і примусив Роберта повернутися до Констанції.

З Констанцією мав Роберт чотирьох синів. Найстарший Гугон був коронований на співрегента, але він в 1025 р. помер. Тоді Роберт хотів коронувати другого сина Генрика на співрегента, але проти того виступили Констанція і два молодші сини. І так почалася домашня війна. З-поміж васалів одні стали по боці Констанції, інші по боці Роберта. Зазнавши невдачі у цій війні, Роберт був приневолений зректися коронувати Генрика I. На думку проф. М. Грушевського це були ті причини, що приневолили Генрика I. шукати жінки в далекому Києві. /М. Грушевський „Історія України-Руси”, т. 2, ст. 33/.

Але це не була та причина, що приневолила Генрика шукати жінки в Києві, причина, як побачимо далі, була інша.

У родинному житті Роберт II. щасливим не був. Єдина жінка, яку він із взаємністю кохав, була Берта. Помимо всіх перешкод вони zostали собі вірні до смерті. – Констанція з двома молодшими синами покинула Генрика около 1020 р. і жила в своєму родинному замку в графстві Аквітанії. Вона бажала, щоб королем був її третій син Роберт /молодший/. Знеохочений неповодженням у житті король Роберт II. жив самотньо із сином Генриком, що його мати Констанція не хотіла допустити до коронації.

Роберт II. порозумівся, мабуть, потаємно з князем Нормандії і, щоб забезпечити поміч синові Генрикові, оженив його з дочкою того ж князя десь по 1025-му році. Роберт II. помер 20. липня 1031 р. у віці 61 літ у родовому графстві Сен /франц. – Сенне/у літній резиденції в місцевості Мелен /французькими буквами – Мелюн/. 2).

КОРОЛЬ ФРАНЦІІ ГЕНРИК I – ЗЯТЬ КОРОЛЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

На вістку про смерть Роберта II, виступила проти Генрика його мати Констанція з молодшим сином Робертом і вірними їй графами. Генрик I. утік до князя Роберта, зв. „Чорт”, у Нормандію і в 1032 р. разом з тим же Робертом і вірними собі графами виступив проти армії матері й брата. У проводі

армії їхньої стояли графи Шампанії і Блюа /Бльоїс/. Війна була завзята, тривала кілька літ, аж вкінці Генрик з Робертом „Чортом” розгромили армію Констанції, а замки графів Шампанії і Блюа знищили.

У 1036 р. Генрик успокоїв край і в Реймсі коронувався королем. У наступному році помер його союзник Роберт „Чорт”, а проти його молодого сина Вільгельма II., тому що він походив з незаконного подружжя, виступили нормандські ярли-графи. Генрик I. поміг Вільгельмові здушити повстання. /Це той самий Вільгельм, зв. Завойовник, що в 1066 р. в союзі з Гаральдом III. норвезьким, зятем кор. Ярослава Мудрого, здобув Англію/. Переможені в бою ярли скорилися і зложили васальну присягу на вірність Вільгельмові. Незабаром після тієї битви померла перша жінка Генрика I., не полишивши йому мужеських потомків.

Того ж 1047 р. помер у Горішній Льотарингії князь Гонсальо, полишивши двох синів. Німецький імператор Генрик III, хотів поділити князівство поміж обох синів рівно. Але проти такого поділу виступив старший син Готфрід збройно, а це означало бунт проти імператора. Готфрід, діставши військову поміч від Генрика I., розбив німецьке військо й вигнав свого брата з дітьми з Льотарингії. Це вплутало Францію у війну з Німеччиною.

Щоб докладно зрозуміти, чому Генрик I. сватався до дочки кор. Ярослава Мудрого, треба коротко познайомитися з німецьким імператором Генриком III., з його політикою і його родом.

Генрик III. /1017–1056/ 11-літнім хлопцем був коронований королем /1028/, від 1039 р. сам керував державою, а від 1046 р. був римським імператором, німецької нації. Походив із династії Саліїв і був сином-одинаком нім. імпер. Конрада II. і Гізели, графині Швабії.

У 1036 р. Генрик III. оженився з Гунгільдою, дочкою короля Англії, Данії і Норвегії, – Канута. /З ним у битві під Стікельстад згинув Оляф II., брат Гарольда III. і швагер кор. Ярослава/. Генрик III. вдруге оженився в 1043 р. з Агнесою,

дочкою графа Вільгельма Аквітанського. Від неї мав сина, пізнішого нім. імпер. Генрика IV. Другою жінкою цього Генрика IV. була королівна Евпраксія /Аделяйда/, дочка київського короля Всеволода, сина Ярослава Мудрого.

Генрик IV. був найперше яко граф Генрик I. графства Стаде, приватного графства Салійської династії. Кожен граф „фон Стаден” був одночасно маркграфом Північної Мархії. Це для орієнтації, що графи „фон Стаден” були свояками імператорів із Салійської династії аж до її вимертя.

ПОЛІТИКА ГЕНРИКА III.

Чеських і словацьких королів зробив Генрик III. васаліями німецької держави. На Угорщині поміг венецькому Петрові Орселью прийти до влади проти графа Аби. Петро за час свого панування в Угорщині був також васалем Генрика III. На Заході прийшлося Генрикові III. воювати з французьким королем Генриком I., що дав військову поміч Готфрїдові, князеві льотаринському, як про це згадано повище.

У тому часі сварилися за папський трон аж три папи. Покликаний до Італії Генрик III. в 1046 р. скликав синод в Римі. Цей синод усунув усіх трьох кандидатів, і вибрав за 4 дні, від 20 до 23 грудня 1046 р. папою німецького єпископа з Бамбергу, під ім'ям Климента II. Під кінець грудня того ж року папа Климент II. коронував Генрика III. імператором „Римського цїсарства німецької нації”. Але вже в січні 1049 р. папа Климент помер. На синоді в Римі Генрик III. пропонує, чи краще сказати – іменує, як кандидата на папу свого свояка Брунона, що вже 20 літ був єпископом в м. Туль, а за папи Климента II. мав якусь високу посаду в римській курії.

Брунона вибрано папою, а він як папа прибрав собі ім'я – Лев IX. Його сестра була жінкою графа Леопольда фон Стаден. І Брунон і Леопольд були в якомусь степені свояками імператора Генрика III. Сестрінку єп. Брунона Оду, дочку Леопольда, графа фон Стаден і маркграфа Північної Мархії, поєднав королевич Володимир, син кор. Ярослава Мудрого, десь

в рр. 1043-45. Король Ярослав Мудрий робив дуже мудре по-тягнення: подружжям сина Володимира з княжною Одою підго-товляв для своєї дочки Анастасії і зятя Андрія дорогу до тро-ну в Угорщині, де володів васаль Генрика III. Петро Орсельо. Проти нього вибухло повстання угорських графів слов'янсько-го обряду, приготоване королевичем Андрієм та його швагром Володимиром, що з руськими полками впровадив Андрія на трон угорських королів. Зважаючи на родинні зв'язки, Генрик не обстав за своїм васалем Петром, але позостав неутраль-ним.

Але повернімося до Генрика III.

Революція угорських графів слов'янського обряду в 1046 р. застала Генрика III. в полудневій Італії, де він приневолив норманських графів Апулії і Калябрії признати суверенітет римського цісаря. Прогнаний з Угорщини Андрієм і Володимиром Петро просив у Генрика III., як свого суверена помочі, але цісар у поворотній дорозі з Італії поминув Угорщину й по-дався в Льотарингію, щоб відплатитися збунтованому князеві Готфрідові й королеві Франції Генрикові I. за програну битву з-перед кількох літ.

Воюючи з ними, Генрик III. бажав не тільки зреванжувати-ся за поразку з-перед кількох літ, але й задумав завдати кор. Франції Генрикові I. ще й моральний удар. У тому поміг Генрикові III. його свояк папа Лев IX. Вліті 1049 р. папа скли-кав собор французьких єпископів до коронаційного міста Реймс і там собор осудив Генрика I. за симонію /продаж церковних посад за гроші/ і за гуляще життя, за що грозила королеві екскомуніка. На прикладі свого батька, Генрик I. добре розу-мів, що то значить екскомуніка. А що справді допустився по-ставлених йому в вину вчинків, бо продавав за добрі гроші по-сади єпископів та ігуменів, а на своєму дворі утримував дів-чат, тож рад-не-рад мусів шукати порозуміння з папою, вико-нанням його наказів: не допускатися симонії, а замість гуля-шого життя – одужитися.

Але не так легко прийшлося підняти Генрикові I. дружи-ну з рівнорядного роду династів Західньої Європи, бо з ними

майже всіма був Генрик I. посвоячений. Свояцтво було перешкодою до подружжя і то аж до сьомого покоління. По довгих розшуках звернено увагу на дочку короля Ярослава, могутнього володаря найбільшої тоді імперії в Європі. Генрик рішився засватати дочку кор. Ярослава Анну, керуючися мотивами: З боку Церкви й віри не було перешкод до одруження з Анною, а одружившись сповнить наказ папи; батько Анни, король Ярослав, мав велику повагу й вплив у нім. цісаря Генрика III, поженивши своїх синів з німецькими князнями; кор. Ярослав мав повагу й в папи Лева IX., оженивши свого сина Володимира із сестрінкою папи Одою. Крім того папі залежало на тому, щоб Руську імперію Ярослава затримати по боці Риму, а не Греції в спорі з Керулярієм, від 1043 р. патріархом царгородським. Цим пояснюється, чому не було руських єпископів і митрополита на соборі всіх грецьких митрополитів для осужнення папських послів в 1054 р. та чому папські послы, що проголосили від імені папи екскомуніку Керулярія, в поворотній дорозі до Риму повернули до Києва. Так король Ярослав мав респект і пошану в папи Лева IX і в імпер. Генрика III.

Хитрий Генрик I. зробив незвичайно корисне дипломатичне потягнення. Як швагер папської сестрінки Оди він вже не міг бути екскомунікований. Ось де причина, що на дворі могутнього кор. Ярослава в Києві явилися в листопаді-грудні 1049 р. послы-сваты Генрика I., на 21-22 роки старшого від королівни Анни. 3) і 4).

У тих часах про одруження дочок рішали майже завжди батьки. Може мати Ірина була ще тоді в Києві, коли Ярослав згодився віддати заміж дочку Анну за Генрика I. Наречені тодішніх династичних родів мало коли бачилися особисто ще перед вінчанням. Послы-сваты привозили батькам нареченої дари, а нареченій з дарами мальований фарбами образ нареченого, щоб дівчина його розглянула й дала своє рішення. Послы, звичайно, вихваляли всякі гарні прикмети жениха. – Батьків нареченої більше цікавили політичні, релігійні, торговельні і т. п. справи в державі жениха. Коли згоду осягнуто, суджена виїздила з послами жениха й своїми дворянками, сповідником

та слугами до судженого, щоб весіллям закінчити подружню справу.

Питання, коли Анна виїхала з послами до Франції? Анна не знала французької мови, не знали і її дворяни. Тож послы мусіли вчити їх тієї мови бодай на стільки, щоб Анна й дворяни могли порозуміватися в найконечніших справах.

Безсумнівно – послы перебули в Києві Різдво, Йордан, Великдень і десь з кінцем квітня 1050 р. весільна валка з посагом Анни та з дарунками вирушила в дорогу до Франції. Французькі послы були також і на Святій Вечері та обсервували українські звичаї, як: дідуха, кутю, 12 страв і т. п., а на Різдво були на величавому Богослуженні в катедрі св. Софії, слухали коляд, подивлялися іконостас, мозаїки та фрески. Пишний обряд і співи могутнього хору робили незвичайне враження на французів, привиклих до тихого латинського Богослуження. А величавий похід і Водосвяття на Дніпрі була для французів невидальщина. Може й вертеп навинувся їм на очі.

За тодішнім звичаєм треба було вивчити чужу мову на стільки, щоб можна було відповідати вільно на шлюбну формулу присяги. Сестри Анни Анастасія і Єлисавета мали більше часу вивчити й навіть розмовляти мовати їхніх мужів. Анастасія жила 13 літ з Андрієм, угорським королевичем, у Вишгороді, а Єлисавета мала чотири роки часу навчитися норвезької мови Гаральда перед його виїздом до Греції, а півтора року після приїзду. Анна такої нагоди не мала, а щоб її „мовно” приготувати, послы мусіли затриматися кілька місяців у Києві. В травні того літа, Генрик I. і Анна повінчалися в катедрі в Реймс; там же Анна була й коронована.

Після виїзду Анни з Києва, король Ярослав зостався майже самотній. Перебував більшу частину року в улюбленому замку в Вишгороді. Королева Ірина була в Новгороді, сини „сиділи” на своїх уділах. У Переяславі був син Всеволод з жінкою-грекинею Іриною, з її грецькою прислугою і з грецькими дипломатами.

Молода королева Анна мала немало своїх турбот: клопоти з чужою їй мовою, туга за рідним краєм, смуток на вістку

про смерть матері, а найбільше турбувало її, що не стала матір'ю ані в першому році подружжя /1050/, ані в наступному. Від першої жінки Генрик I. не мав синів, а за церковним і династичним правом таке подружжя можна було уневажнити. Анна проводила дні на молитві та прирекла побудувати монастир, якщо Бог пошле їй сина. І молитва була вислухана. Під кінець 1052 р. привела на світ сина, а врадуваний король назвав його Филипом I.

Але за тією радістю Анни, прийшла сумна вістка про смерть брата Володимира та втечу його жінки Оди із сином до Саксонії.

Тепер почала королева Анна будову обітованого монастиря в м. Сенліс, у нинішньому департаменті Оаз, 18 км. на північ від Парижа, – в Сен, родовому графстві її мужа. Той монастир стоїть і до сьогодні як пам'ятка королеви – українки. Москалі ще не мали нагоди його знищити так, як нищать побудовані нашими королями й гетьманами церкви в Україні, де навіть тлінні останки королеви Олени–Ольги та кор. Ярослава вивезли в Москву.

На еміграції ані православна, ані уніяцька Церкви, ані політичні партії, роздумуючи котра віра й партія краща, не протестували проти нищення святинь, заорювання цвинтарів, палення бібліотек, музеїв, нап'ятовуючи перед світом московське варварство. Коли б так, замість церковних і політичних сварок, видано щороку по кілька тисяч удокументованих брошурок про московське людовбивство /Винниця, розстріли по тюрмах, штучний голод/, про концтабори, нищення культурних та історичних пам'яток уярмлених Москвою народів і грабів їх економічних дібр, про „опіку” над т. зв. сателітами і т. д. та коли б ці брошури перекладено на світові мови, розсилаю всім у світі університетам, державним мужам, бібліотекам і т. п., то це мало б і дало б успіх. Але це треба робити постійно й витривало, використовуючи всяку до того нагоду. А то ми раз в рік зробимо демонстрацію в Канаді, чи Нью-Йорку перед московським конзулятом та й далі марнуємо час на партійних спорах і маловажних приватних дебатах.

У 1054 р. Анна вродила другого сина, Гугона; він дорісши дістав титул графа і графство Вермандуа в посідання. Був лицарем у повному значенні того слова. В 1098 р. пішов у т. зв. перший хрестоносний похід разом з лицарством свого графства та з графами Раймондом IV. з Тулузи, Робертом II. з Нормандії, Готфрідом з Буйону та Стефаном з Блюа.

Гугон відбув із лицарством з Вермандуа чотири роки в утяжливому поході, відзначився в боях під Антіохією і Єрусалимом. Коли провідники хрестоносців стали ділитися здобутою землею, то Гугон із двома лицарями підтримали кандидатуру Готфріда з Буйону на короля Єрусалиму. 5).

Гуляще життя Генрика I. за його молодих літ стало погано відбиватися на здоров'ї так, що вже в 1057 р. багато державних обов'язків починає виконувати молода енергійна королева, тому її підписи на актах видно побіч підписів Генрика. Хвороба короля погіршувалася, то щоб забезпечити трон за сином Филипом I., Генрик I і Анна коронують семилітнього сина в Реймсі в травні 1059 р. Тоді вже весь тягар правління державою перейняла молода королева. З того часу маємо листа папи Николая II., адресований до королеви Анни, а не до короля. У листі папа хвалить Анну за її віру й побожність, добродійства й чесноти, з якими вона виконує гідно королівську владу. Папа апелює до Анни, щоб старалася усунути несправедливості, які діялися того часу в Франції. Папа вірить, що в її грудях спочиває мужеська сила чеснот і вона зможе усунути хиби й недомогання в способі правління її мужа – короля. Папа не сподівався, що не старий ще, бо тільки 51-літній король уже через рік умре.

/Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі-Україні”, т. I. ст. 323. Рим-Нью-Йорк, 1965. На тій же сторінці є передрукований лист папи, писаний латинською мовою, адресований до королеви Анни/.

Генрик I. помер 4. серпня 1060 р., на 52-му році життя в літній резиденції, спеціально для хворого короля побудованій, в місцевості Вітрі-о-Льож /Vitry-aux-Loges/ в лісах близько міста Орлеану, 80 км. на південь від Парижу. Того ж року по-

мер також король мадярський Андрій, віку около 45 літ, муж Анастасії, сестри Анни. Так обі сестри zostались молодими вдовами: Анастасія около 38-літня, Анна около 30-31 літ віку.

Кор. Анна zostалася з двома синами: 8-літнім Филипом, перед роком коронованим, і 6-літнім Гугоном. Справа регенції не була легка. Французькі графи, хоч перед 15 місяцями зложили присягу вірності малому Филипові при коронації в Реймс, ставали щораз менше послухними. Щоб вийти з прикрової ситуації і затримати королівську гідність, Анна покликала Регенційну Раду, зложену з єпископів і графів, прихильних династії Капетингів. До Ради входив також граф Рауль де Крепі /*de Crepy*/. Це діялось під кінець 1060 р. А вже з початком наступного року королева передала опіку над державою Регенційній Раді з графом Болдуеном фляндрийським у провіді, а сама замешкала в Сенліс з малими синами.

Але недовго довелось позиставати королеві вдовою. В половині того ж 1061-го року, граф Де Крепі посватав королеву Анну. Місто й графство Крепі – це сьогоднішній департамент Оаз /*Oise*/. Місто Крепі, колишне родинне гніздо графів Де Крепі, лежить близько міста Сенліс, де королева Анна побудувала монастир в подяку Богові за ласки. А що графство Крепі wraz із графствами Парижу, Орлеану, Беве, Суасон і Компієнь /*Beuvais, Soissons і Compiègne*/ належало до приватного майна Капетингів, то можна догадуватися, що граф Де Крепі був свояком Капетингів. Такі графства надавано своякам доживотно. Так Анна десь з кінцем 1062-го р. стала жінкою графа Де Крепі й в досить складних обставинах.

Граф Де Крепі був галантийний і ніжний у родинному житті, тож тепер вперше в житті відчула королева любов, ніжність і тепло родинного щастя з лицарським графом. Такого життя з королем вона не мала. Та це щастя не тривало довго. В 1066 р. граф Де Крепі вмирає, і Анна повертається до своїх синів. Син Филип I. мав тоді вже 14 літ і за династичними законами Франції мав право вибрати собі опікуна та wraz з опікуном підписувати державні розпорядки.

На опікуна вибрав собі Филип свою матір і з 1066-стим

роком на документах являються підписи Філіпа і Анни як спів-регентки. Це тривало до 1075 р., коли Філіп I. став повнолітним, скінчивши 24 роки життя. Тому маємо останній підпис королеви Анни власне на документі з того 1075 року, підпис кирилицею: „АННА РЪИНА” /АННА РЕГІНА – королева/. У тому році мала Анна 45 літ життя. Може проживала коло ко-трогось сина, може пішла в монастир і прибрала інше ім'я. Де проживала, коли й де померла – невідомо.

Ще остається насвітлити питання т. зв. Реймської Єван-гелії в слов'яно-руській мові, написаної на перших 14 сторін-ках кирилицею, на дальших 17 сторінках глаголицею. Наш лі-топис і чеський літописець називають виразно слов'янську мо-ву „руською мовою”. / Іпатіїв літопис під 898 роком заявляє: „а словѣньскъ языкъ и рускій – одинь”/.

Є думка, що Євангелію принесла до Франції Анна Ярослав-на. Прямих доказів на те не маємо, але й відкидати ту можли-вість також не можна. Поставмо питання: Чи діти короля Яро-слава знали латинську мову й письмо? – У 90% можна тверди-ти, що не знали.

Щоб зрозуміти, чому руська мова тих часів, звана „сло-венська”, була розговірною і письмовою / глаголиця-кирилиця/ мовою всіх слов'ян і заступала їм латину, мусимо поставити питання: Чим і ким були слов'яни в часах перед Христом, де жили й куди розселилися.

Як тільки зникли авари, то слов'яни зайняли майже 2/3 території Європи від Волги-Уралу і Каспія до рік Везери й Ду-наю по Альпи, Адріатику й Балкани. На північ слов'яни не йшли. Вони втиснулися клином побіч Литви й Прус по лінії рік Дні-про-Двина-Вологда до Балтики. На північному сході йшла гра-ниця від джерел Дніпра до джерел Дону й на схід по лінії Тула-Самара /тепер Куйбишев/ почерез Волгу до Уралу, звідси на південь до Каспія і Кавказу.

На північ від джерел рік Двина, Дніпро, Дон у болотах жили фінські племена, літописні: ямь, весь, муром, мещера й інші. Це землі пізніших москалів – болотяників, бо слово Мо-сква по-фінськи: болото.

Перед слов'янами на цій території жили анти, перед антами в часі народження Христа венети, перед венетами скити, перед скитами кимери, перед кимерами на просторі від ріки Висли до Уралу жили **о р і ї**. Вони ділилися на племена хатів /уміли будувати хати в зруб/, кашів, палистих, урів /урусів/, таврів /таврувати худобу/, карманів, партів, метанів, арзавів, ліків, сірих, самарів /сумерів/ та багато інших. Усі вони були **орії** /орачі/, що походить від староукраїнського слова „ор”, то є – плуг. Тому сьогодні говоримо **о р а т и**, а не плужити. – Найдавніші вістки маємо про **оріїв-самарів /сумерів/**, що жили на просторі від Дніпра по Волгу. – Доказ: Маємо лівобічну притоку Дніпра річку Самару, притоку Волги річку Самар, місто Самару /Куйбишев/ і місто Сумерлія та Самарканд.

Десь около 6.000 літ до Христа, часть самарів виемігрувала з басейну Дніпро-Волга-Чорне море в числі багато племен у Малу Азію. Не заторкуючи інших племен, зупинимось над самарами-сумерами. Вони оснували на лівому березі Тигру місто Самару, на згадку про свою батьківщину Україну. Ця Самара існує і досі. А дальше – самари здобули край межі ріками Евфратом і Тигром (в нинішньому Іраку) і оснували самарсько-сумерську державу „Сумер” – Сумерію /Самарію/. Цей край у грецькій мові має назву: Месопотамія, тобто Межиріччя. Це сталося десь у п'ятому тисячолітті до Христа й в тому ж часі сумери вже мали письмо, т. зв. клинове, на глиняних табличках, перше знане письмо в історії людства. Досі тисячі таких табличок добуто з розкопів, багато їх уже й відчитано.

Маємо сьогодні слова мови сумерів, мови праукраїнців з-перед 8.000 літ. Та мова не така багата, як наша сьогодні, і одно слово самарів мало по кілька значень, але корінь і пень тих слів наш український. Пригляньмося їхній тодішній мові: іменам власним, назвам міст, рік і т. п. Сумери перші винайшли колесо, а це значить, що оріяни-праукраїнці тому 8-9 тисяч літ мали вози, запряжені сірими волами. Тими возами приїхали в Малу Азію.

Чому часті праукраїнців покинули Україну? У тих часах орії не мали заліза, тож не могли придбати для худоби сіна, не мавши коси. Знаємо, що клімат що кілька тисяч літ змінюється. Мабуть тоді був власне холодний клімат і взимі худоба з браку корму /сіна/ гинула. Це приневолило більш північних сумерів шукати тепліших країв. Їхні вози, що не мали ані одного цвяшка, називалися „рата” – колесо. Так колесо й колісниця – віз по-сумерськи „рата”. Від цього слова походить староукраїнське: ратай – рільник за княжих часів, а також ратник-воїн і рать-військо. – Це свідчить про високу рільничу культуру княжих часів, бо хлібороб орав плугом /сохою/, що мав колісничку-рату.

Сумери воювали з возів і з-поза возів. Сумерська колісниця-рата мала трьох воїнів: погонича волів і двох воїнів в шоломах і панцирах із сирової шкіри, узброєних у рогатини /короткі списи/ і луки. Вони цільно стріляли на ворога з луків, а наблизившись, кидали на ворога рогатинами з кремінними вістрями, що їх мали в запасі на возах. Такому наступові лави з кількох сотень возів не могла встоятись ворожа піхота. Звідсіля пішла назва: ратник і рать. Сумерське „ама” – наше: мама, а „пато” – наше: тато; сумерське „унк” означало: рід, свояк, родина. – Чи хтось тепер міг би відповісти, не знаючи сумерської мови, чому дитина сина чи дочки має назву: унук? Це слово по-німецьки: онкель, по-англійськи: ункле, читай: анкль. Наше: вуйко, колись звалось „унко”. Сумерійське купець-мінняло, – а тоді торгівля була лише обмінна – звався „димкар”, бо ходив від дима /хати/ до дима. – У нас в Україні й на Підкарпатті до першої світової війни захожі купці – мінняли звались „димкарі”, а спідниця „димка”, бо придбана від димкара. Так слово „димкар” перетривало 9.000 літ! Сумер. „гаг” – наше: гак, кусник дерева, забитий у стіну; сумер. „гуру” – наше: високий, горішній, начальний. Тому назва „гора” – висока купа глини чи каміння. Хто сьогодні знав, звідки назва „гора”? Сумер. „нігена” значить нічий, нічия. Сумер. „кенгаль” – вожд, німецьке: кеніг, варязьке: конунг, англійське: кінг. / До речі – сумерійський кенгаль мав золо-

ту корону, берло й яблуко/. Сумерське „ґаля” ,” ґал” – це сталий співак при храмі, тому наш сталий співак при церкві називається „дяк” – ґал. Чи хтось знав, чому назва „дяк” і досі затрималось, а не „співак”?

Сумери мали високу культуру, робили торговельні договори, тестаменти і т. п. Усе те записували на глиняних табличках і переховували в скринях з кедру, бо його не точить червак, дуже подібних до посагових скринь, що їх мусіли мати дівчата-відданиці в Україні перед весіллям. Такі скрині на документи були прекрасно різьблені, як і наші гуцульські вироби. Ті скрині звалися по-сумерськи „пісан”. Старі скрині наших бабусь по селах були також різьблені. Відтискати письмові знаки на вогких глиняних табличках, різьбити, малювати дерев’яні яйця, уживані до обрядів – усе те означувано в сумерів словом „пісан”. Від нього походить наше слово: писати-різьбити перші букви на дереві, табличках, костях і т. п. Тому селяни на Підкарпатті й гуцули говорили на різьблену скриню „писана скриня”, писаний топір, писана бляшка, писана торбатайстра і т. п. Чи хтось знав, від чого походить слово писанка й взагалі слово писати? Таких слів сотні й це є тема осібної книжки.

Торкнемося імен осіб і назов сумерських міст. Сумерське „Луту” –це Лют наших княжих часів. Сумерське „лю” –це чоловік, особа, – „люд” –це багато осіб, людей; зустрічаються імена: Аніта, Іля, слова: мужу, дад і т. п., а далі назви міст чи осель, що нагадують назви наших міст чи осель: Куту – наші Кути, Марі – наша Маріївка, Ума – наша Умань, Шипар – наше село Шепарівці к. Коломиї. Місто „Ор” –Ур перша столиця оріїв-сумерів у Месопотамії. Та найцікавіша є назва міста „Киян”. Вона доказує, що це місто засноване в пам’ятку Києва. А це значить, що вже в тих часах Київ повинен був існувати.

Міри довжини в сумерів.

Сумери не називали „лікоть руки”, але „гин руки”, бо рука в лікті гнулася. Один гин – це 45 см. /18 цалів-інчів/, 2 гини – то пів сага, ціла рука – 90 см. /36 інчів/, 4 гини –

– 1 сар, наше сяжень. Чому сар? Бо так далеко можна розпростертими руками сягнути. Сар–то 1, 8 м. /72 інчі/. 6 сарів – 1 сара або 10,7 м. 12 сар–то 1 ган. Ган, це українське „гон”. В Галичині й Буковині міряли поле „гонами”, говорили 2 гони поля, 3 гони і т. д. Слово „гон” приходить в такій фразі: Він був „на гони” далеко від мене. Сумерський ган – це 128.4 м., а 60 ганів – це 1 бура. Впадає в очі числення на копи й тузіни, що в нас на селах перетривало 8.000 літ /4 гани, 6 сарів, 12 сар, 60 ганів/. – Ці міри перебрали від сумерів вавилонці, асирійці, єгиптяни, жиди, хати, греки, а римляни змінили „гини” на „педес” /англ. фіти/.

МЕДИЦИНА СУМЕРІВ. – У сивій давнині мали сумери вже науку медицини розвинену до того ступня, що поділили її за родами хворіб на спеціальні галузі; були й спеціалісти від недуг окремих органів, як: серця, ока, нирок, печінки, легенів, шлунка і т. д. Не мали мікроскопа, не знали про бактерії, але знали, що деякі хвороби є заразливі, хоч не вміли вияснити, чому. Але все таки відокремлювали здорових від хворих, уважаючи, що віддих хворого затроює здорового. Знали з досвіду про лікувальну силу рослин /зілля/, води й олій. Практикували натирання, масажі, гарячі й холодні оклади, промивання і дезинфекцію ран.

МАТЕМАТИКА СУМЕРІВ. – Сумери перші з народів білої раси винайшли цифри від 1–1000 та поділили математику на арифметику й геометрію. Сумерки робили числення, як і на Русі, на 6 /пів тузіна/, 12 /тузін/, 30 /пів копи/ – і 60 /копа/. Це система числення тузінна й копова. Сумери вміли додавати, відіймати, множити й ділити, підносити до другого й третього ступня. Виглядало це так: 10.6 є 60; 60.6 є 360; 60 до квадрату є 3.600; 60 до третього ступня є 216.000, 60.6 є 360. – Шістдесятерична система числення /копова/ повстала тому, бо сумери завважили, що рік має 360 днів, а сонце – як вони думали – рухається довкола землі по круглому колі. Тож поділили коло на 360 частин, що в науці математики позістало до сьогодні. – Знайдені документи математики доказують, що сумери вміли добувати другий і третій корінь та

обчислювати об'єми. 2-гий корінь з 3.600 є 60; 3-тій корінь з 216.000 є 60 і т. п.

Сумери винайшли дробу, табличку множення, обчислювання поверхні і т. п. Коли наші діти вивчають у школах табличку множення, повний кут кола, підношення до ступнів /ступнування/, чи добування коренів /коренювання/, то нехай пам'ятають, що все те винайшли сумерські вчені, а сумерські діти це вивчали. Нехай також запам'ятають, що праукраїнці-сумери вже 6.000 літ тому дали науку математики всім іншим народам світу. 5),7),8). До того також: М. Данов. „Стара История на Древния Изток”. Софія 1949/.

ПРИЧИНИ ЗНИКНЕННЯ СУМЕРІВ З ЛИЦЯ ЗЕМЛІ.

Сумери як нація проіснували 2.000 літ і помимо високої культури й цивілізації зникають в часі 1.800 літ до Христа з карти світу та стають погноєм чужих народів. Причин головних є три – так само, як і в нас.

Перша причина: Помимо спільної мови й віри в тих самих богів, сумери поділилися на яких 50 малих державок з вічевим устроєм. Вічами зручно керували жреці. Покликуючись на волю богів, жреці намовляли до братовбивчих воєн, а це ослабило розсварених сумерів до того ступня, що далеко менший народ аккадів-семітів, об'єднаний одним вождом Саргоном, підкорив сумерів.

Чому велися між сумерами міжособні війни? – Жреці з кожного міста-держави прагнули прилучити до свого міста друге місто, щоб мати більше прибутків, більшу владу, а головно, придбати рабів з дітьми, не зважаючи, що це були також сумери одної з напасником віри й мови. Мужчин не брали в неволю-рабство, убивали, бо боялися повстань рабів. Сумерські жреці й воїни-аристократія мали багато жінок, в поганській Русі також. Такі війни тягнулися століттями й винищили мужчин. З того скористали аккади й здобули Сумерію.

Мудрий політик Саргон залишив сумерським жрецям їх давні права, ше й поширив їх, не торкнув і сумерських богів.

Зате сумерські жреці впровадили до сумерських шкіл двомовні букварі, щоб сумерські діти вивчали мову аккадів. – Наш митрополит Самуїл Миславський 1784 р. без московського наказу впровадив до церковних шкіл України московську мову. /Д-р Григор Лужницький. „Українська Церква між Сходом і Заходом”. Філядельфія, 1954, ст. 446/.

Друга причина: Жреці мали найбільшу силу й владу у сумерів. Кожна мала держава мала святиню головного бога Ану, нашого Дажбога. У такій святині був головний жрець /пато/ і залежно від величини державки 20, 30 і 50 менших жреців-помічників. Були храми, що мали по 200 і більше жреців. Окрім того були ще святині менших богів. – Богиня землі звалася Ама – наше „мама”. Тому в нас хлібороби в часі ще перед першою світовою війною говорили: мати–земля, або матінка–земля. Сумерські жреці мали жінок і дітей. До сумерських жреців належала половина землі цілої держави. Жреці вчили, що земля є божа, а вони є посередниками бога на землі. Тому селяни на Підкарпатті і в Карпатах говорили, що земля і ліс Божі. Храмову землю роздавали бідним людям в аренду за 1/4 врожаю, а 3/4 ішло до храмів, де в такий спосіб громадилися великі запаси збіжжя. Тому жреці, їх жінки й діти, що не працювали, та обслуга храму, співаки, музиканти, плачки, писарі й вояки мали легке й вигідне життя. Жінки жреців були жрекинями при храмах богинь. – З другої половини землі цілої держави 1/4 належала багатій аристократії–боярам, носіям державної влади, а друга 1/4 – бідному населенню, народів. Тому то 80% людности мусіло брати землю від храмів і багатих аристократів за 1/4 врожаю, бо своєї землі було обмаль.

Жреці були тією причиною, що не допускали до з'єднання малих державок в одну державу з одним сильним володарем і *одним головним жрецем*. Тоді були б усунені головні жреці по всіх містах, а кількість менших жреців зменшена вдесьтеро. Щоб так не сталося, жреці сумерів і всіх слов'ян власне тому й піддержували племінну окремішність. /Чи в нас в Америці деякі жреці не роблять те саме?/.

Ця тема в нашій історії взагалі не насвітлена.

Третя причина: – Сумери, як і українці, вивчали, мов папуги, і приймали за свою мову – мову наїздника. Було вже згадано про двомовні сумерські букварі, навчати дітей мови наїздника.

У сумерів велику силу мало віче. У нас до сьогодні також. Тому москалі мітингами туманили й досі туманять наш народ.

У кожній сумерській місті-державці була вибрана вічем рада „старійшин”, як і в нас на Русі. Ті радні називалися „думу–уру”, що значить: горішні, старші, думники-радні. У княжій Русі, а в москалів до першої світової війни, рада старшин звалася „дума”. Наше літописне „думу думали”, значить: раду радили. Сумерське „уру” – це „вгору”, тобто горішній думник. Народ мав у сумерів право і обов’язок збиратися на віча, але ті віча-ради /наші „чорні ради” / ухвалювали те, що ніби то жрецам боги об’явили, а насправді ухвалювали те, що жреці заздалегідь урадили. Жреців треба було слухатися, бо вони при кожному храмі мали постійне військо. Народ вибирав на вічу на свого вождя того, кого ніби то боги через жреця призначили. У сумерських документах є речення докладно так, як в наших літописах: „Город зібрався на думу-віче”. Збирався щороку на Новий рік в марті, в Січі на Новий Рік також. На Новий Рік збирався цілий город на думу-раду й вибирав свого вождя-короля, що звався „лугаль”, на один рік. Лугаль мав королівські інсигнії: позолочений трон, золоту корону й жезл. Ті інсигнії складав він перед вічем на стіл і чекав, як кошовий на Січі, чи булаву-корону дістане знову він, чи хто інший.

Чи ми не гідні свояки, нащадки сумерів? „На майдані коло церкви революція іде, хай чабан усі гукнули, за отамана буде”. – Чи той чабан мав військовий вишкіл, школу, не згадуючи вже про військову академію, – наше віче в 1918 р., як і сумерське 8.000 літ тому, не питало.

У сумерів „лугаль”, однорічний король, діставав жезл і корону з рук представників віча, і вони його після вибору на

вічу коронували. /Запорожці сипали сміття на голову/. 8)9) 10). Жреці ніхто не вибирав, не видавав для них законів, перед ніким жреці не здавали звіту за свою діяльність, ніхто не смів ставити якогось закиду, бо ж вони виконували волю богів, а на непослушних тій „волі”, мали військо.

Ось так начеркнута найкоротша історія наших пращурів—сумерів.

Інші укр. арійські держави в Малій Азії, а було їх понад двадцять, не місце тут описувати. Усі вони мали ради-віча, вели братовбивчі, міжусобні війни, мали високу культуру, писані закони, прекрасну зброю і військову техніку, та все ж таки з тих самих причин, що й сумери, зникли з лиця землі, стали погноєм чужих націй.

Яке велике значення мають слова студентки Наталії Дяків: „Мова матері – мова Бога”. Сумери, стративши мову, зникли з лиця землі. Нас перед першою світовою війною було 45 мільйонів, сьогодні 36. Наші батьки й матері в 70% тут і там нашою мовою не дорожать. У 50% не дорожать нею і наші священики тут, так як 6.000 літ тому не дорожили рідною мовою і єдиним верховним жрецем сумерської жреці там! Поляки, чехи, литовці, румуни, мадяри, болгары, хоча під московським чоботом, говорять своєю рідною мовою, а не московською. Ми тут і там, мов папуги, наслідуємо панівну мову, навіть в церкві, хоча тут нас до того ніхто не силує.

Як згадано – орії в Малій Азії ділилися на багато племен. Ті племена себе різно називали, нпр. „хати”, що вмiли будувати чотирикутні рублені хати, „палисті”, що дали назву Палестині, мали назву від палиці—списа. Спис наші праорії називали „пал”, т. зн. палиця; нею кидали далеко і влучно. „Палисті” були в тій ділянці майстрами.

Інші орії з України вийшли за Урал і розселилися в Середній Азії. Там між рікою Уралом, Каспієм, озером Арал та ріками Аму-Дар'я і Сир-Дар'я поділилися також на багато племен. Ще інші орії здобули Індію. Це все діялося в часах від 6-го до 1-го тисячоліття до Христа.

Коли Схід і Південь були залюднені, орії помандрували

в Західню Європу. Гали /галійці римських істориків/ – це орії, що від 1000–600 літ до Христа заселили Піренейський півострів: Францію, Бельгію, Північну Італію, Англію, Ірландію, /з німецького – Ор-лянд – край оріїв/, Надренію, Швайцарію і Альпи. Їх пізніше франко-германські історики перезвали кельтами, по нашому „самарами”, від слова – зимно – „кальт”.

З України скитів витиснули сар–мати, також нащадки кімерів. По-староорійськи „сама” – наше „зима”. Около 3.000 літ до Христа орії казали: „кіма” – зима, а індійці говорили „гіма” – зима. Тому гори, покриті вічним снігом, назвали „Гі-маляї”, тобто „Зими–гори”.

На такому великому просторі, як „Оріяна”, правітчина всіх оріїв, хоча жили племена з тою самою мовою, не могли бути народом з тим самим способом життя. Ближче лісової полоси управляли ріллю, подальше в степах занималися скотарством. Тому багато орійських племен були скотарями, що зі своїми стадами мусіли пересуватися з місця на місце. Скотарі винайшли колесо–віз „рату”, уліпшену зброю /панцир, шолом, щит/. Вони мали час займатися пошукуванням і виплавленням металів, вони винайшли кошу, освоїли коня і осла та виводили нові раси худоби.

Хлібороби винайшли плуг, серп, сокиру, ткацький варстат, будову домів, нові насіння, але узброєння мали завжди краще скотарі, а що ще важніше: сильну центральну владу /царя, короля/ і дисципліну. Тому скотарі завжди підбивали осілих хліборобів.

Мова стародавніх народів не була зрізничована, тож одно слово мало кілька значень. „Кіма” – зима означала ще й народ півночі, оріїв–кімерів. Були ще й інші значення. По-осетинськи „гумірі” – це великан, по-грузинськи „гмірі” – це герой, по-вірменськи „гоморі” – сміливий, відважний. Це можна прикласти тисячу літ пізніше до наших антів: високих, сильних, відважних. Греки звали їх: кімери, жиди – гомер, а-сирійці – гімірі. Це пізніші назви наших самарів–сумерів. Сильне плем’я саків – оріїв, вавилонці у своїх документах /табличках/ називають також „гімірі” – кімери. 9).

Орії–масагети, уступаючи під напором інших племен з півночі, натиснули на саків, жили в сьогоднішній туркменській і узбецькій республіці. Під їх натиском саки розділились. Полуднева частина подалася в гори Тіен–шан і затримала назву: саки. Північна частина перейшла р. Волгу й посунула зі своїми стадами в наші степи. Від старослов'янського слова „скот” –худоба, назвали себе скотами, скотарями, а греки назвали їх скитами, бо вони жили на возах і пересувалися зі своїми стадами з місця на місце. Страбон називає їх „скути-скоти”.9).

Хоча кімери й скити-скоти були мовно споріднені, то скити, потребуючи простору для своїх стад, витиснули кімерів–скотарів на Угорщину, де одна їх частина получилася зі свояками траками /трерами/ і вдарили через Дарданелі на Малу Азію. Друга частина, витиснута з Угорщини скитами, подалася до Ютляндії–Данії, що її римляни називали „Гімер” –Кімерія. Там вони помішалися з германами і в 2-му столітті до Христа під назвою Кіпрів /Кімбрів/ ударили на римську імперію. У 113 р. до Христа побили римське військо під Нореєю /в Каринтії/, але в 101 р. до Христа знищив їх римський полководець Гай Марій.

Скоти-скити були добре узброєні, вони винайшли косу, що в англ. мові пишеться: scythe, /вимова: сайтг/. Англійські шкоти – це відламок наших скотів-скитів; то вони занесли косу до Англії.

За скитами прийшли „сар-мати”. По-оріансько-іранськи „сар” значить: володар, пан, а „мати” – це мама, тоді „сар-мати” – це „паном–мати”. Греки /Геродот, Страбон / доказують, що сармати слухалися своїх жінок–амазонок. Сарматські жінки їздили на конях нарівні з мужчинами, стріляли з луків, рубали шаблями й брали участь у боях, як чоловіки. /Страбон/.

По сарматах приходять у Придніпров'я роксоляни – язиги /ки/, тобто в тому розумінні, що вони слов'яни, бо говорили одною з тубильцями мовою /язиком/. Усі грецькі й римські історики називають ці народи свояками. По язиг'ах приходять венеди, а по них наші слов'яни – анти.

Торкнемося назви „венеди”. По-арійськи й старослов'ян-

ськи слова: знати, розуміти, розвідувати – називалося „ведати”, тому московське „ведал”, польське „ведзьял”, наше „розвідував”, а індійські „Веди” – книги знання. Отже „ведеди”, що їх римські історики назвали „венеди” – це наші слов’яни, які „ведали”, тобто говорили, порозумівалися тою самою мовою від Уралу по Балтик. Веда – це слово – знання. Венеди – це найпізніша еміграція оріїв на Захід. Вони зайняли ціле побережжя Балтицького й Північного моря. У теперішній французькій провінції Бретань оснували державу „Венетію”. Другу таку оснували в Італії – Венецію. У I. стол. до Христа Юлій Цезар воював 5 літ з бретонськими венедями, щоб їх підкорити. – У часі народження Христа з венедів-ведедів повстають словіни-слов’яни. Так ведеди й словіни – це одне й те саме. Слов’яни, – люди, що говорили тим самим словом-мовою.

Слов’яни займають компактною масою, як було згадано, 2/3 Європи. Це все вихідці з Оріяни-України. На тому просторі панувала одна русько-слов’янська мова. Вона століттями формувалася, змінялася, але була мовою спільною. Візьмімо мапу Чехії і України з 12-го століття. Там знайдемо дуплікати місцевостей, а навіть їх розміщень. У нас Вишгород і Хотів недалеко Вишгороду і в чехів Вишгород і м. Хотавн недалеко від нього.

КИЇВ – матір Оріяни, Скитії, Сарматії, Ведедії, Словенії-Славії. У Польщі є Куяви /Кияви/ – серце польських полян, там є старе село Київ, в Іновроцлавському повіті є Київ і Київська Воля, в Серадському повіті є 2 Києви, в Пінському повіті є село Кияни й село Київ. На Шлезьку є село Київ, в Західній Галичині є село Киево, в повіті Слупецькому є 2 Києвці, в Південній Литві є 2 Києви, а на Волині село Кияни. Є на Моравах Київ, є і в Чехії, є Київ на Угорщині, ба що більше – є місто Киян в Месопотамії. 10). /Ю. Брайчевський. „Як і коли виник Київ”. Акад. Наук України, Київ, 1963/.

Нам чомусь до сьогодні наші історики втовкмачують у голви, що наші церковні книги написані староболгарською мовою. Ніякої староболгарської мови не було, була лише одна староруська мова оріїв-українців з глаголичним, а пізніше

з кириличним письмом, і ця мова в 2/3 Європи заступала в XI. стол. латину. Та мова була міждержавною, зрозуміла болгарам, сербам, панонцям держави кн. Коцеля, морав'янам, чехам, полякам, білорусинам, прибалтицьким слов'янам, а навіть литовцям. Що так було, доказує наш літопис і чеський літописець. „Повість временних літ” під 898 р. мову Кирила й Методія називає руською мовою: „А словенській язык и рускій одно есть”. То само стверджує Косма Празький. /Проф. М. Чубатий. Історія Християнства на Русі-Україні. Т. 1., ст. 131. Рим-Нью Йорк, 1961./

Русько-слов'янська мова і глаголиця, а пізніше кирилиця, в'язала всіх слов'ян в одну спільноту. Тому Анна Ярославна й її сестри латини не знали, а королева Франції уживала до підпису державних документів кириличного письма й руської мови, що тоді в 2/3 Європи заступала латину й як мова державна Західньою Європою була р е с п е к т о в а н а.

Заходить питання, кому, чи для кого св. Прокопій писав ту Євангелію руською мовою і азбукою, та чому в 355 літ, коли кирилиця була в Європі /крім Русі/ та Чехії давно забута, та чому та Євангелія була подарована якраз до Франції? Чому, на примір, не до Чехії, чи на Русь, де мова Євангелії була зрозуміла? – Чому якраз на ту Євангелію, писану чужою незрозумілою французам мовою і письмом, французькі королі продовж 393 років аж до французької революції складали в Реймській катедрі найважлишу, бо коронаційну присягу? Чому та чужа Євангелія стала невід'ємною частиною французьких королівських традиційно-коронаційних регалій /інсигній/? Чи це не загадка? Чи французи не мали Євангелії в латинській мові ще старшої, бо з часів Гугона Капета, Каролінгів, а навіть Меровінгів?–

Мали, – і то не одну, а чомусь взяли чужу, писану чужою мовою і письмом та прилучили до своїх державницьких обрядів коронації. Це такий незвичайний і нечуваний випадок історичний, що варто йому ближче приглянутися.

Поставмо питання, чи чесько-німецький імператор був у простій лінії посвоячений з французькою династією? – У 1396 р.

Франція до німецької, ані Люксембург до французької держави не належали. Такі міста, як Ліон, Реймс були далеко у глибині Франції. Німецький імператор Карло IV, що резидував у Празі, його батько й дід з французьким пануючим родом посвоячені не були. Його прадід Генрик III. Люксембургський оженився 1260 р. з французькою Беатрісою, графинєю графства Бемонт і Авеснес. /Beaumont і Avesnes/, але Люксембург і тоді до Франції не належав. Батько Карла IV, Іван Люксембургський, був жонатий з Єлисаветою, дочкою чеського короля Вацлава II. Він мав сина Вацлава III, але той помер молодю, і на тій підставі Іван Люксембургський став чеським королем в 1346 р. Карло IV. – Вацлав, син Єлисавети, був вихований матір'ю в Празі, знав чеську мову й почувався напів-чехом.

Була якась причина, що він Євангелію, про яку тут іде мова, оправив у золото й діаманти. Тою причиною була його жінка Блянка, дочка Карла I, франц. графа Валюа /Valois/. То графство – сьогодні департаменти Оаз і Ен /Oise і Aisne/. Столицею Валюа в тих часах було м. Крепі, де жила королева Анна, повдовівши, вийшла вдруге заміж за графа Равля де Крепі. До графства Валюа в тих часах належали міста: Компьень, Шантіль, Сенліс і Суасон /Compiogne, Chotille, Senlis і Soissons.

Як бачимо – то місто Сенліс, де королева Анна вибудувала монастир, був у графстві Валюа. Знаємо, що рід Капетингів поділився на три лінії – роди чи галузі. Другу галузь почав молодший син королеви Анни, Гугон, граф Вермандуа. Згаданий департамент Ен /Aisne/, це було власне графство Вермандуа часів кор. Анни. Гугон оженився з графинєю Валюа і в честь жінки почав звати оба графства – графством Валюа. Там, правдоподібно, доживала віку королева Анна коло свого сина Гугона й близько другого сина Филипа I., франц. короля.

У 1167 р. правнук королеви Анни, франц. король Филип II, зв. Август, прилучив графство Валюа до королівства Франції, але син Филипа II, Людовик VIII, як умирав, лишив графство Валюа своїй жінці Блянці, родом з Кастилії /1240-1252/. Коли

королева Блянка 1252 р. померла, отримав графство Валюа син Людвика IX, Іван. У 1285 р. Филип III. дав графство Валюа своєму синові Карлові I. Дочку того Карла I., красавицю Блянку, посватав чесько-німецький імператор Карло ІУ–Вацлав 1329 р. Блянка, виїзджаючи до слов'янської Чехії, мала взяти із собою родинне Євангеліє.

Карло ІУ. Блянку дуже любив і в честь жінки, що знала про Євангелію як родинну пам'ятку Капетингів, оправав Євангелію в золоту й діаманти.

Як бачимо – графство Валюа, це приватна власність Капетингів. У тому графстві Євангелія королеви Анни переховувалася від сина до правнуків. Блянка померла 1348 р. на 31-му році життя, осиротивши дві донечки. Ними заопікувалася бабуся Беатріса, друга жінка Івана Люксембурського, батька Карла ІУ. Вона по смерті мужа жила в Празі, а по смерті Блянки виїхала з обома внучками до свого сина Вацлава, князя Люксембургу.

Беатріса була дочкою Людвика I., князя Бурбон. Люксембург звався тоді „Льорейн”, бо належав до Долішньої Льотарингії.

Так Євангелія з обома внучками опинилася в Льорейні, звідки в 1396 р. кардинал Льорейну, мабуть брат Беатріси, передав до катедри в Реймс стару родинну пам'ятку Капетингів. Карло ІУ. оженився вдруге, а помер 1378 р. Беатріса померла 25.ХІІ.1383 р. 11), 12).

Виходить отже, що та Євангелія була написана таки для королеви Анни. Можна догадуватися, що на цю Євангелію присягав у травні 1059 р. в Реймсі семилітній син Анни Филип I. в часі тяжкої хвороби Генрика I. /Він через рік помер 4.УІІ. 1060 р./

Торкнемося ще однієї доказової можливості: звичаїв часів королеви Анни. Вона виїздила в далеку, чужу їй Францію, не знаючи ані французької мови, ані латини. Тому мусіла мати свого сповідника, дворянок, Євангелію та інші св. книги, написані руською мовою.

Найближча дорога з Києва до Парижу йшла Західньою Га-

личною /належала тоді до Русі/ через „Моравську браму” до Праги, з Праги йшов купецький шлях на Бамберг, Вірцбург, Мангайм і далі до Парижу. Є правдоподібно, що св. Прокопій написав св. Євангелію на замовлення Будапешту, або Києва. У Будапешті від 1046 р. королевою Угорщини була сестра Анни Анастасія. З дороги вступила Анна в Будапешт, щоб побачитись і попрощатись із сестрою. При тій нагоді знайшла в сестри Євангелію та взяла з собою.

У Вишгородському монастирі, побудованім Анастасією, жили монахи слов'янсько-руського обряду. Туди приходили монахи із Сазавського монастиря та монастирів Чехії, Словаччини та Угорщини. Та Євангелія могла бути замовлена угорською королевою у св. Прокопія для неї, або для сестри. Могли її принести ученики св. Прокопія до Вишгородського монастиря, міг також св. Прокопій, у зв'язку з переслідуванням руського обряду римо-католиками, побувати в тих часах у Києві, як також могла кор. Анна затриматися в Сазавському монастирі та із св. Прокопієм особисто познайомитися. Київ і Сазавський монастир єднала та сама ідея – русько-слов'янського обряду. В кожному разі королева Анна із своїм двором і сповідником без Богослуження в рідній вірі та руської Євангелії *жити не могла*. Це таке *само зрозуміле*, як і те, що французи ту Євангелію прийняли до французьких коронаційних інсигній і майже 400 літ французькі королі при коронації на ту Євангелію складали присягу та нею як родовою пам'яткою *гордилися*. Та Євангелія – це *найстарша пам'ятка руського письма*.

А тепер повернемося до синів і внуків королеви Анни. – Филип I., син королеви Анни, народжений 1052 р., коронований 23.У.1059 р. В 1066 р. мав 14 літ і разом з матір'ю кермував державою. Ставши в 1075 р. повнолітнім, був королем Франції 49 літ. Помер у липні 1108 р.

ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КОРОЛЯ ФИЛИПА І.

Як володар держави відзначався політичним і дипломатич-

ним хистом. Війни не любив, але воював і то переможно, коли до війни був примушений. Був спокійний, добрий господар і адміністратор. Любив лови й гіппіку /кінну їзду з перешкодами/, любив і жінок. По своєму дідові Робертові II. одідичив гарячу кров і тому попадав у конфлікт із церквою.

Помимо любовних клопотів Филип I. мусів провадити війну з Вільгельмом II. Нормандським, сином Вільгельма Завойовника, і графом Руфусом, союзником норманів. Війну виграв і тим сильно скріпив свій авторитет і позицію між графами Франції та побільшив посілості династії Капетингів. Помер в 1108 р., полишивши сина Люїса VI. своїм наслідником.

ОНУКИ КОРОЛЕВИ АННИ

Людвик /Люїс,-чит. Люї/ VI, званий Грубий, найстарший син Филипа I. і Берти кн. Голяндської, нар. в 1081 р., коронований як співрегент Франції, був жонатий з Аделяйдою Савойською в 1115 р. Був здібним вождом, політиком, господарем і адміністратором.

За панування Филипа I., що мав повно любовних клопотів і непорозуміння з папами, розвинувся у Франції, як і в цілій Західній Європі, бандитизм, т. зв. „равб-ріттерство”. Графи ділили свої графства поміж синів, ті будували замки, і таких графенят, напівзалежних від короля, намножилося сотнями. На дорогах Франції та Західньої Європи вони нападали на купців, а також на монастирі та єпископства, ограблюючи їх. Люї VI, ставши королем в 1108 р., став енергійно нищити бандитизм. Перший шлях, очищений від бандитів, був шлях Париж – Орлеан.

Найбільше таких графенят-бандитів було в графстві Іль-де – Франс /сьогодні департаменти: Loiret, Eureet–Loir/

Король Люї VI. знищив у тому графстві графів бандитів Гугона /Іго/ де Puiset, свояка Гугона /Іго/ де Crescy і Тому де Marle. Експедицію провадив король особисто, названих графів покарав смертю, їх замки наказав зруйнувати до фундаментів, а їх маєтки сконфіскував. В подібний спосіб покарав ще й інших грабіжників. Аж тоді грабунки зникли, а король зажив великого респекту й пошани від графів.

Приборкавши грабіжників і завівши лад і порядок та безпеку в краю, молодий, енергійний король був примушений воювати з англійським королем Генриком I., сином Вільгельма Завойовника, бо він у союзі з німецьким імператором Генриком V. 1124 р. напав на Францію. Сили обох ворогів були такі великі, що здавалося – Франції прийде кінець. Але Люї VI. зумів так з'єднати всі верстви французького народу, що народ однодушно його піддержав. Король сам став у проводі французької армії. Його здібності як вождя й стратега, його рішучість і відвага будили подив та поривали до бою військо й васалів. У 1125 р. він розгромив німецьку армію і змусив німецького імператора до відступу в Німеччину. Небавом потім розбив і англійське військо та приневолив їх короля Генрика I. покинути французький край. Своїм талантом вождя здобув Люї VI. у васалів і народу таку пошану й любов, як ніюдин перед ним володар Франції.

Як адміністратор і господар Франції Люї VI. піддержував міста в графствах проти визиску графів. Цим ослабив він їх силу, а міста стали по боці короля проти графів. У своїх родових графствах піддержував вільне селянство. Основуючи нові села, надавав землю малоземельним селянам. У графських посіlostях він томо не міг робити, але селяни покидали хати й землю та втікали тільки з душею в королівські посіlosti від графських надужитъ.

Таких утікачів оселявали королівські урядники на королівщинах і звільнювали на кілька літ від податків. Це змушувало графів бути більш людяними й давати полегші, хоч би деякі, своїм підданим. Селянство дарило короля Франції довір'ям і симпатіями. Таке велике село, що виросло на королівських наділах, позістало на довгі століття як пам'ятка політичного й господарського розуму короля. Це село близько Парижу, а його назва: *Lorris–En–Gatinais*.

Таких сіл було більше. Такі діла короля придбали йому пошану й любов цілої нації і в часі наїзду німецько-англійського на Францію, міста й селянство у великій мірі причинилося до розгрому ворожих армій.

Коли б наші київські володарі тих часів взяли собі як зразок політику внука королеви Анни, звернули більше уваги на розвиток міст та заопікувалися краще селянством, то наша держава була б не розсипалася, а удільні князі були б більше послухні.

Правда – у Франції не було вічевого устрою і була своя національна церква й вона короля Люї УІ. в його змаганнях усіма силами піддержувала. Грецька церква на Русі змагала до роздріблення, а не до централізації Київської держави, уживаючи віча часто для своїх цілей.

У Києві правив у той час Святополк, син першої жінки Із'яслава, грецький сателіт, одружений з грецькою княжною Варварою, виконував пляни грецької політики в Києві. Тому доля обох держав пішла різними шляхами. Люї УІ., внук українки Анни, з піддержкою духовенства клав основи підмогутність Франції, боронив інтереси міщан, ремісників і селян – джерела кожної нації, – бож вони своїм трудом утримують і живлять місто, графа, духовника й урядовця.

Святополк про міщанство й селянство не дбав, навпаки – беручи в свої руки монополію продажу солі, здирав з бідного селянства й міщанства такі лихварські ціни, що проти захланности й неморальности Святополка мусіло гостро й прилюдно запротестувати в обороні бідноти, печерське монашество, але не грек митрополит Києва. Він виконував пляни грецької політики, підкопуючи фундаменти Руської держави, що 56 літ після його смерті завалилася.

Такі самі комуністичні бацилі гниття під фундаменти відродженої нації кидав Винниченко / і його кліка/, що виконуючи пляни Леніна, розганяв вояків додому, а з хлібороба України, відбираючи йому право власности на землю, зробив пролетаря–безштанька та загнав його в ХХ. стол. в рабство, гірше египецького з-перед 5-ти тисяч літ.

Ми від 1000 літ і до сьогодні виконуємо власними руками й кров'ю, політику чужих держав на загибель своїй нації. Ленін і москалі лише потвердили уярмлення України Винниченком. На оправдання політики, убивчої для української нації,

говоримо: „робив, як міг, або – робив, як умів”, – але не питаємо, чому той, що „робив, як умів”, пхав носа не у свої справи, робив на радість Ленінові братовбивчу війну та перешкоджав іншому будувати державу?

Пушкар і Цецора також в ім'я любови України й народу – черні, ішли бити – як вони говорили – „дуків”, козацьку старшину та не дали Виговському докінчити діло Богдана. Многогрішний і Сірко в той самий спосіб валили Дорошенка, а Кочубей та Іскра наміри Мазепи. А все те робилося в ім'я „любови народу”, в інтересах Москви.

Яке різне поняття національної честі, гордості та *відповідальності за долю народу* у французьких, німецьких, англійських, а навіть московських провідників, а яке воно в наших!

Ми за двадцять століть не навчилися жити одною вірою, *з одним патріархом*, в одного Христа! Забагато в нашій історії, в духовому й політичному житті Пушкарів, Цецор і Многогрішних, що в ім'я „любови України й народу” виконували пляни наших ворогів. Тому до сьогодні „несемо Європі для виду жебрачу торбу й лице без стиду”!

У політиці сконсолідування Франції Люї УІ. опирався на французьке духовенство й церкву, що її взяв в оборону від зазіхань графів на монастирські мастки. Удільним князикам–графам диктував свою волю, а непослушних жорстоко карав. У цілій Франції настав лад, спокій, безпека, розвиток торгівлі й промислу. Франція ввійшла в століття добробуту й могутності. Канцлером держави іменував Люї УІ. єпископа Етьєна Гарлянда, що був рівночасно й міністром скарбу. Завдяки мудрій політиці єпископа, державний скарб був повний, Наступив розвій торгівлі, ремесла й промислу та рільництва. Єпископ Гарлянд /чит. Гарлян/ обсадив свої міністерства монахами – систерсіянами /лат. систерціензес./

По смерті єпископа Гарлан/д/а, став канцлером ігумен монастиря Сен Дені /Сайнт Деніс/. Він зладив життєпис Люї УІ-го, що помер 1. серпня 1137 р., полишивши державу своєму синові Люї УІІ-му сконсолідовану, сильну мілітарно й економічно. Французька історія назвала Люї УІ-го, внука королеви Анни, за його заслуги – „Великий”. 15)

Роля Капетингів, нащадків королеви Анни, в історії Франції

Гугон /Іго/ Капет одідичив Францію розбиту на около 60 майже самостійних графств, влада короля була дуже обмежена. Так склалося, що від королеви Анни, її сина Филипа I., а особливо внука Людвіка /Люї/ VI., зв. „Великий”, власть Капетингів завдяки їх здібностям міцніє, Франція консолідується і стає такою сильною державою, що в наступному столітті являється найбільшою потугою в Європі. Капетинги змодифікували й приспособили до відносин у Франції римське право та покликали до життя парламент за зразком римського сенату. Капетинги співпрацювали якнайтісніше з французькою церквою. Франція розвивається економічно й культурно. Правнук Анни, Филип II., зв. „Август”, /1165-1223 р./ заложив у Парижі університет, що став огнищем науки для Західньої Європи. Такі вчені як Альберт Великий, Бонавентура, Тома з Аквіну — це доктори паризької Академії. У 13-му стол. Капетинги оснують університети в Мон-Пельєр, Орлеані й Тулузі.

Внуки й правнуки Анни Ярославни піднесли економіку держави на високий ступень розвитку. У Фляндрії і Нормандії, що її Капетинги прилучили до Франції, розвинувся промисел суконний такий сильний, що Франція на довгі століття була експортером найкращих сукон. У Шампанії розвинувся винарський, а в Марселю шовківничий промисел і т. п.

У 1270 р. Париж стає столицею Франції. У цьому рідинному місті Капетингів було в 1328 р. — 200.000 мешканців. У тому ж році при останньому королеві з роду Капетингів Франція мала 15 мільйонів населення. Під мілітарним і економічним оглядом була найсильнішою державою в Європі. Династія Валезіїв унаслідила по Капетингах сильну, сконсолідовану й упромисловлену Францію. Це результат тристолітнього панування династії Капетингів, правнуків українки Анни Ярославни. Члени династії Валезіїв мали за що бути вдячними Капетингам і в честь та з пошани до їх великої прабабки присягали на її Євангелію під час коронації в Реймсі. Тоді, коли Франція, Англія, Німеччина й Москва консолідувалися, приходячи

до сили, ми – найстарша й з найдавнішою культурою на Сході Європи нація, знищена грецькою політикою „діли й пануй“, тобто нашими усобицями, ставали ступнево провінціями Польщі, Литви й Москви. Грецька церква в Україні не бажала найстаршій нації світу впоїти почувань патріотизму, національної гордості й самобутності. Вона не оснувала на наших землях ані одного університету, ані одного наукового центру, бо все те повинно було приходити з Царгороду. Усе це роблено з розмислом, тому греки, а пізніше москалі так боялися і до сьогодні бояться унії з Заходом. Грецька церква, обороняючися від впливів Західньої Європи, занепадала культурно сама й відтягала нас від західньо-європейських університетів і латини. Знаний з тодішніх часів крик грецького клеру й мас: „Волимо султанський турбан, аніж папську тіяру“! Тому греки й дістали султанський турбан, наші предки воліли під царя православного й шапку Мономаха. 16)

А хіба ж у нас не сталося те саме 50 літ тому? Замість стати однодушно під свій національний прапор, пішли під бороду Маркса – Леніна. Бог дає народам те, чого вони собі бажають. „Голос народа – голос Бога“. Тому не нарікаймо на ворогів, удармося в груди, признаймося до своїх помилок, з’єднаймося в одну україно-державницьку партію–моноліт і в одну віру Ольги, Володимира й Ярослава /вони грецький патріархів не признавали/ довкола Христа й України! І аж тоді уряди всіх держав зроблять і нам місце „в колі вольних народів“

Ми сьогодні маємо в Україні те, чого наш Винниченко із своїми „попихайлами“ і більшість народу бажали, – ми дістали „на власність“ не лише землю на домовину й „волю“ на смерть, але ще й на добавок – цілий Сибір від Уралу до Камчатки. Це дісний Ленінсько – Винниченківський „рай“?

Тільки гарячими мольбами з’єдинено можемо випрохати у Творця Всесвіту, щоб той „червоний рай“ замінив нам ще тут на землі на Божий Христовий.

Я згадав, що голос з’єдиненого народу – це голос Бога. Тож об’єднайтесь, просіть і вірте, а Бог вам дасть!

ЛІТЕРАТУРА

1. E. Lavise. "Histoire de la France". vol.II, part. 2. Paris, 1901.
2. J. P. Migne. "Patrologia Latina—Epitoma vitae Regis Roberti". v. CXXI. Paris, 1844.
3. K. Hampe. "Deutsche Kaisergeschichte in der Zeit der Saier u. Staufer". aus—by F. Baethgen, Leipzig, 1949.
4. F. Soenne. "Catalogue des actes d'Henri I-er". Paris, 1907.
5. H. E. Mayer. "Bibliographie zur Geschichte der Kreuzzuge". Leipzig, 1960.
6. A. Fapkenstein. "Archaische Texte aus Uru". v. Berlin—Leipzig, 1936.
7. L. W. King. "History of Summer and Akkad". London, 1910.
8. a. T. H. Jacobsen. "Early political development in Mesopotamia". Chicago, 1957.
8. b. T. H. Jacobsen. "Early political development in Mesopotamia" Chigago, 1957.
9. E. Meyer. "Geschichte des Altertums", Band I—III. Berlin, 1937.
10. T. H. Jacobsen. "Earliest Shrine". Chicago, 1939.
9. E. Meyer. "Geschichte des Altertums". Berlin. B. I—V.
- 9 a. E. Meyer. "Geschichte des Altertums" — ibidem.
10. L. W. King. "A History of Summer and Akkad". London, 1910.
11. K. W. Isenburg. "Stammtafeln zur Geschichte der europaeischen Staaten". B. I—II. Marburg, 1953.
12. J. Calmete. "Le grand regne de Louia XI". Paris, 1938.
13. E. Laviss. "Histoire de France". Vol. I—III. Paris, 1901.
14. G. Glotz. "Histoire Generale". Vol. I—IV. Paris, 1930—40.
15. Suger. "Vita Ludvici Regis". Editione H. Waqueta, sub titulo: "Vie de Louis VI le Gros" Paris, 1929.
16. Georg Ostrogorsky. "Geschichte des Byzantinischen Staates #. 442, Muenchen, 1963.

ЧАСТИНА VI

Крім дочок Ярослава, ми мали ще кілька київських королівен, замужніх за володарями чужих держав. Найбільше Рюриковичівен виїшло заміж за польських, угорських, німецьких, чеських і грецьких володарів. Нашим завданням у цій частині насвітлити величну постать іншої королеви також чужого роду, яка у нашій історії зайняла почесне місце, а своїм патріотизмом, державницьким розумом і політично-дипломатичним хистом дорівнювала св. королеві Олені–Ользі. Цією непересічною володаринею була жінка „самодержця” Романа, якого чужі історики титулували титулом „*REX*”. Сьогодні із 750-літньої перспективи минулого, її сильна особистість збуджує у нас подив та пошану до її геройської витривалости в обороні прибраної вітчизни Русі та своїх маленьких сиріток, що не затимили свого геройського батька. Вона, як і св. Ольга, віддала 60 своїх літ службі Богові, Україні й малим королевичам, яких виховала на гарячих патріотів рідної землі. Завдяки їй вони стали основниками найсвітлішого державно-політичного століття в історії України. Ім'я матері королів – Данила й Василька, – це грецька княжна Анна.

Нашим завданням є проаналізувати історію Галичини й Волині, як бази відбудови та продовження Руської Держави на 150 літ після татарської навали з концепції „через Львів до Києва”. Історична аналіза докажує, що Київ без Львова й Волині не устоявся, як суверен у минулому й тим більше не має виглядів устоятись в майбутньому. Московська етнографічна територія в устю Прип'ять–Дніпро віддалена від Києва лише на 75 км. Далекобійні гармати б'ють на 80-90 км., а атомні ракети ще далі. Столиця України знаходиться на етнографічних периферіях української території, і весь стратегічно-військовий промисел мусить бути розбудований в більш віддалених від московських кордонів районах, урядом української самостійної держави. Етнографічна дійсність змусить наступні покоління України думати категоріями „Через Львів до

Киева". Чому так? А чому в 1917-18 роках Центральна Рада, а також Директорія оперли свою владу й безпеку на здисциплінованих галицьких Січових Стрільцях? Використали їх патріотизм, дисципліну, молоді літа, брак політичного досвіду й повели на зруйнування власної держави? Коли б Січові Стрільці були прийшли й оборонили Львів, над Дніпром не було б кому розпочати бунту. Через кілька днів пізніше мала бути покликана 100.000 українська армія, яку Центральна Рада 9 місяців перед тим розігнала. Дм. Дорошенко „Історія України” т. II.

З 100.000 армією там, а з Січовими Стрільцями тут, був би врятований Львів і Київ, і спільними силами українська нація була б закріпила свою суверенність. Після закріплення власної держави можна було б дебатовати й сваритися досхоchu – який лад і влада краща. В загальному голосуванні можна було прийняти Марксів „спільний котьолок”, або Шевченків „Заповіт”, та скроплений потом прадідів приватно-власницький лад. Так зробили б жиди, чехи, німці, всі сусіди, але, на жаль, не ми.

Запізнаймося з ідеологом, основником та будівничим Галицько–Волинської держави, королем Романом. Внук короля Ярослава Володимир Мономах дав Волинь своїм синам. Остаточо за Мономахового внука Із’яслава та його сина Мстислава Волинь стає „Землею–Волостю” Мономаховичів т. зв. „Волинських”. Сином Мстислава був Роман, нар. 1160 року. Матір Романа, це Агнеса, дочка польського князя Болеслава Кривоустого. Батько Романа Мстислав це був останній король Києва, який так по-геройськи обороняв Київ від знищення Андрієм Боголюбським. Роман перше оженився з Предславою, дочкою смоленсько-київського князя Рурика в 1180 році. Від Предслави Роман мав дві дочки, Федору, замужню за галицьким княжичем Васильком, внуком Ярослава Осьмомисла, і Олену, замужню за князем Михайлом чернігівським. Коли Рурик став київським князем, він в 1195 році скликав з’їзд українських Мономаховичів і, з метою зв’язати їх в один союз, дав їм в Київщині малі „уділи–волости”. Зятеві Романові дав в уділ Торчеськ над р. Рось з містами: Треполь, Корсунь, Богуслав

і Канів. Як обережний політик Роман домігся, щоб тесть Рурик запрягся, що не відбере той уділ. Рурик запрягся. На той з'їзд Рурик не запросив свого свата Всеволода Суздальського, дочку якого Верхославу висватав в 1190 році син Рурика Ростислав. Всеволод Суздальський, брат Андрія Боголюбського, син візантійської княжни, з роду Комненів. Ми знаємо з практики греків, що з грецькою княжною приходив цілий штаб агентів грецького цісаря і патріярха в одягах священників. Грекиня виховувала своїх дітей в грецькому дусі /наш Володимир Мономах/, а коли померла, грецькі агенти залишалися і ставали виховниками й дорадниками дітей грекині. На місце померлих приходили інші й проводили руками руських князів /дітей грекині/ політику визначену Царгородом десятки літ наперед. Ціллю грецької політики було викликати антагонізм між Суздадем і Києвом, щоб зломити київський сепаратизм – „слов'янсько-руський обряд” Кирила й Методія. Ту політику греки зачинають переводити руками Юрія Суздальського /Довгорукого/. Його син Андрій руйнує Київ, а Всеволод, брат Андрія, пильнує, щоб Київ не віродився. Грецька політика скрита, незамітна, укладена на десятки літ наперед, працює консеквентно без відхилень, згідно із вказівками Царгороду.

Як було згадано, для тієї цілі греки вживали посвоячення /заміжжя/ між ворогуючими родами чи народами. Тепер таким посвояченням було оженення Ростислава, сина Рурика, з дочкою Суздальського Всеволода, що після смерти Андрія об'єднав Суздальщину, став найсильнішим князем Русі та почав уживати титулу „великий князь”. Рурик київський, об'єднавши всіх київських князів, задумав обернути їх з'єднані сили проти половців. Це не було ані в інтересах греків, ані москалів. Розбиті половці, витиснені з Причорномор'я, відійшли б на північ, стали б нападати на суздальські землі, а це завершило б колонізацію Півночі на Південь. Для греків об'єднана Русь в тих роках була загрозою. В 1185 році брати Асені підняли повстання болгар, і Болгарія після 125 літ неволі /від Святослава/ скинула грецьке ярмо. В 1195 році наймолодший з Асенів

Калоян розгромив під Аркадієм грецьку армію в прах і прилучив до Болгарії Тракію. Правда, болгари кликали на поміч половців, але після розгрому Києвом половців, Київ міг стати союзником болгар разом із руською колонізацією над Дунаєм.

Як бачимо, мир між київськими князями був загрозою для москалів і греків, тому грецькі дорадники Всеволода уклали хитрий плян пересварити знову київсько-руських князів, і за їх порадою Всеволод запротестував перед сватом Руриком, що він також з роду Мономаха, і йому належиться уділ в Київщині. Коли б Рурик був домагання Всеволода зігнував, Всеволод був би не наважився з об'єднаними силами Києва зачинати війну. Та Рурик захотів задобрити свата, хочаби розбити половців, і шукав, як не допоміг свата, то принаймі його нейтральності, тому давав Всеволодові в Київщині кожен волость, крім волости зятя Романа, якому волость заприсяг. Але Всеволод забажав якраз тої волости Торчеська. Заклопотаний Рурик звернувся до київського митрополита грека Никифора, що йому робити. Никифор сказав, що він властю митрополита розгрішить його від присяги, даної зятеві. /Стає нам зрозумілим тепер таке часте нарушування присяг нашими князями: грецькі київські митрополити за вказівками Царгороду їх від присяг розгрішували, щоб міжусобиці на Русі поглибити/.

Рурик спитав зятя Романа, чи він для загального добра на таке згодиться? Роман розумів ситуацію і хоч йому Торчеська було жаль, згодився для спільного добра з тим, що тесть дасть йому інший уділ або заплатить за уділ гривнами. Всеволод доставши Торчеськ, дав його своєму зятеві, синові Рурика, швагрові Романа, Мстиславові. Це обурило Романа до живого. Роман був переконаний, що тесть намовив свата, щоб його руками відібрати Торчеськ для свого сина. Відтоді Роман став запеклим ворогом свого тестя, через батька ненавидить жінку й проганяє її до тестя в 1198 році та десь в тому році нав'язує через Євфимію, жінку грецького царевича Алексія ІУ, сина Ісаака Ангела, зв'язки з Царгородом у справі посватання сестри царів, вдовички Анни. Це сталося за посередництвом його дочки Олени, жінки Михайла Чернігівського, яко-

го сестра в первих Євфимія Глібівна була жінкою грецького царевича.

В 1199 році вмирає в Галичі останній Ростиславич. Роман з допомогою польського князя Лешка Білого /сина брата матері Романа/ здобуває Галич, розбиваючи під Галичем влітку того року армію галицьких боярських вельмож-магнатів. /В наслідок наділювання в роках 1130-1152 князем Володимирком боярам земель wraz з населенням, потворилися боярські магнати-вельможі, які мали свої приватні полки, нераз більші від княжих.

Тоді, коли місто й село орієнтувалося і допомагало Романові, боярські вельможі орієнтувалися на Ігора, зятя Ярослава Осьмомисла й його синів. Ігор, жонатий з Євфрозіною Ярославною, тоді ще жив. /Євфрозина це та Ярославна, що плаче в „Слові о полку Ігоря” на мурах Путивля./ 1).

Ніхто з наших істориків не звернув уваги, чому Угорщина той раз не помогла двом синам останнього Ростиславича Василеві й Іванові, які жили з матір'ю на Угорщині. Їх сестра Вишеслава була жінкою великого польського князя Одона, отже, Володимир Ростиславич забезпечував своїм синам поміч Польщі й Угорщини. У році смерти Володимира, Вишеслава ще жила. Навіть невелика мадярська поміч у проводі з Ростиславичами могла утруднити Романові здобуття Галичини. Боярські вельможі Галичини про тих синів знали й про їх поворот надаремно старалися. Побачивши, що мадяри їх не випускають, звернулися за поміччю в Чернігів. Та Чернігів далеко, а Волинь в сусідстві. Роман, крім своєї волинської армії, заздалегідь приготував поміч Лешка. Що галицькі бояри-вельможі були проти Романа й його дуже боялися, свідчить про те оповідання польського історика Кадлубка, сучасника тих подій. Грушевський ставить до свідчень Кадлубка з легковаженням. Поминувши його вихвалювання Лешка, ціле оповідання є ясне, докладне і вірогідне. Ось що говорить Каблук /в скороченні/: „Коли Лешко зі своєю армією доходив до стику границь Галичини й Волині, щоб сполучитися з Романом, його зустріло посольство галицьких магнатів-бояр і заявили, що вони волять

королем його, а не Романа. Коли Лешко пропозицію відкинув і з Романом зближився під Галич, зустріла їх сильна боярська армія, яку Роман і Лешко розгромили. Тоді бояри ще раз звернулися до Лешка з великими дарами золота й дорогоцінностей з проханням, що коли він не хоче бути галицьким князем, може дати когось із своїх свояків, лише не Романа. Лешко знову відмовив". Так боярські вельможі розкрили супроти Романа свої карти й кинулися втікати на Угорщину. Та що є найважливішим, Кадлубек говорить: „з приходом в Галичину Романа й Лешка мадяри замкнули всі шляхи з Галичини на Угорщину". Розуміється, за боярами була погоня, і мадяри видали Романові утікачів. Після розгрому бояр під Галичем, міщанство й селянство повстало проти вельмож, виловлювало їх і приводило до Романа, який карав їх смертю, або вигнанням з краю, конфіскуючи їх маєтки. Це стверджує Кадлубек і наш літопис. 2). „Галицько-Волинський Літопис” .

Отже, Романові помагали угорський король Імре /Емерик/ і брат у первих Лешек. Тепер залишається нам запізнатися ближче з походженням королеви Анни, жінки Романа, походженням якої, як і св. королеви Олени-Ольги, в нашій історії ніхто не займався. Ці дві постаті /як і третя королева Ірена/, чужого походження, у нашій історії такі імпазантно-державницькі, патріотичні, побожні, знамениті політики й дипломати, що стають найсвітлішими жіночими володаринями княжої доби.

Пригляньмося, ким була й звідки походила королева Анна. Наших істориків інтересувала загадка нашого літопису, чому угорський і польський володарі називали Анну „ятровою”. Я-трівкою на Україні, а особливо в Галичині й на Волині, називала сестра жінку свого брата, як також сестру свого чоловіка навіть в первих /стриєчних чи тіточних/. Чому Лешко називав Анну „ятровою”? Лешко й його брат Конрад поженилися в 1207 році зі сестрами Романа. Лешко з дочкою Інгвара, князя Луцького, Гремиславою, сестрою стрієчного брата Романа, а Конрад з княжною Агафією, дочкою Святослава, рідного брата Романа. /Помер 1171 року/. Тепер зрозуміло, чому польський князь називає Анну „ятровою”. Генеалог Баумгартен на-

живає королеву Анну „своячкою” грецького цисаря Ісаака Ангела. Інші джерела виводи Баумгартера підтвердили. 3). Треба усталити, якою своячкою Ісаака була Анна. Баумгартен, німецькі й грецькі генеалогі відповіді не давали. В генеалогії Ісенбурга та „Історії Візантії” Острогорського занотовано, що Ісаак Ангел оженився в 1186 році з 10-літньою дочкою угорського короля Белі III, сестрою королів Емерика й Андрія, яку греки звали Марією. 1),4). З тих джерел довідуємося, що Ісаак Ангел у хвилі проголошення його цисарем 12 вересня 1185 року був вдівцем і мав 30 літ життя. /ст.327, джерело 4/. На сторінці 332 цього ж джерела подається, що Марграф Конрад Монтферрату, коли прибув до Константинополя посвтав одну з сестер Ісаака, гарну Теодору. Значить, Ісаак мав сестер. В грецьких генеалогіях не згадано про сестер з тієї причини, що рід Ангелів не походив з роду грецьких імператорів. В грецькій генеалогії 5) „*Бесольдус Хрістофоруc*” з 1634 року записано, що Андроник Ангел, грецький землевласник, мав двох синів Ісаака II і Алексія III; Ісаак II мав двоє дітей Ірину й Алексія IV, який в липні 1194 року був настільки дорослий, що оженився з Євфимією Глівівною. Рівнож в тій генеалогії записано, що Олексій III, брат Ісаака, був на 10 літ молодший і мав дві дочки Ірину й Анну. Стільки в генеалогії Хрістофора.

Але сербська історія записала, що Стефан Неманя, князь Сербії, був оженений з дочкою Ісаака Ангела Євдокією. Але в 1193 році Ісаак Ангел від 10-літньої дружини не міг мати /вісім літ після оженення/ такої дочки. Отже, це була сестра, бо оба брати за грецькою генеалогією мали по двоє дітей. Ю. Острогорський, розуміючи недоречність, приписав Євдокію, як дочку Алексієві III, якої за грецькою генеалогією у нього не було. У Герцберга „Історія Греції” на стор. 335 записане так: „Як гордий Штауфер—Генрик IV повстання норманів на Сицилії усмирив, зустрів в Палермо дуже гарну /*райценде*/ Ірину, дочку Ісаака грецького цисаря, вдову по норманському королеві Роджері. Щоб тримати Царгород в залежности й союзі за свого брата Филипа, як наречену затримав”. Ірина вийшла заміж за Роджера в 1192 році. Ісаак з 10-літньою Марією не

міг мати Ірини, бо вона в 1192 році мала 6 літ, а син Олексій ІУ в 1194 році, коли женився з княжною Євфимією міг мати 8 літ. Діти в тому віці ані не виходять заміж, ані не потребуєть жінок. Це були діти з першого подружжя Ісаака. В 1195 році Ісаака осліплено й разом із сином кинено до в'язниці. Євфимія жила в Царгороді, а в той самий час у Києві відбувалося об'єднання київських князів, про що в Царгороді знали. Завдяки інтервенції Євфимії, її мужа Олексія ІУ не осліплено, і вона була посередницею поміж грецьким цісарем Олексієм ІІІ і Романом ще у Володимирі Волинському в кінці 1198 року або в початках 1199 року після прогнання Романом першої жінки. Імператор Олексій ІІІ був тоді в таких фінансових клопотах, що за золото був би продав рідних дітей. На доказ наведемо такий приклад. Грецький воевода Добромир Хризос використав погром греків болгарами, збунтувався проти грецького цісаря Олексія ІІІ і в союзі з Калолянм, болгарським царем, відірвав від Греції частину Македонії над ріками Вардаром і Стримоною та оснував самостійну македонську державу в 1197 році. Імператор Олексій ІІІ, не маючи за що найняти нову армію, мусів признати узурпацію Хризоса й видав заміж за нього свою своячку /сестру?/. Хризос, спокрепившись з грецьким цісарем, зайняв цілу західню Македонію. Десь в тому часі на весні 1198 року Олексій ІІІ дістав гроші й найняв нову армію, і в кінці літа Хризос був убитий, а Македонію забрав Калоян. Вдова по Хризосі повернулася в Царгород. Роман через Євфимію довідався про ту вдовичку, і десь на початку 1199 року або зимою 1198 року Роман оженився вдруге. Романові посли дістали за гроші від грецького патріярха розвід, а від Олексія ІІІ вдову по Хризосі. Романові було тоді 39 літ, мабуть, і Анні було 25-30 літ. В кожному разі Роман вже влітку 1199 року був у приязних відношеннях з угорським королем Емериком. Анна була „ятров” Емерика, сестра швагра осліпленого Ісаака, як також Роман був швагром німецького цісаря Філіпа Швабського Гогенштауфа. Тому і Андрій в 1205 році називав Анну „ятров” .

Мусимо звернути увагу ще на одну обставину. Від Мануїла

Комнена греки, ослабаючи мілітарно, нищать ворогів Греції палатними переворотами /Ярослав Осьмомисл – палатна революція /або з'єднують їх династичними супружжями. Комнени й Ангели за неціле століття видали понад 20 своячок імператорів чужим володарям, навіть таким князькам, як збунтований Хризос. 5).

Ми зупинилися довше над походженням королеви Анни, щоб умотивувати її родовід.

Після здобуття Галичини й винищення боярських вельмож, Роман організує сильну армію з галицького дрібного боярства, яке служило в полках вельмож, міщанства й селянства. В 1200 році Роман мав боездатну й вірну армію. Маючи союз з поляками й мадярами, Роман стає найсильнішим володарем „Руської Землі”. Тесть Рурик лучиться тепер з Ігоревичами й Ольговичами й хотів викинути Романа з Галичини, та Роман мав добру розвідку, випередив Рурика й несподівано захопив усіх своїх ворогів в Києві, а кияни відчинили Романові брами міста. Рурик зі своїми союзниками мусіли капітулювати й за-присягнути умови, які Роман їм подиктував. Рурик мусів зректися Києва, в якому Роман посадив княжити свого стрічного брата Інгвара, князя луцького. З Києва десь при кінці того року Роман вибрався на половців, розгромив їх і взяв багато здобичі й невільників. Никита Хоніят говорить, що Романа до того намовив митрополит чи патріярх. Він також зазначає, що половці з болгарами доходили до Царгороду, і що поміч Романа була дуже несподівана й на часі. 7) . Це доказує, що про походи Романа на половців старалися греки. В травні 1200 року Роман вислав до Царгороду 5-ти особове посольство під проводом Остромира, члени: Недан, Домажир, Дмитрій і Негвар. М. Грушевський „Історія України”, т. III. ст. 9.

Що вимагав Роман від греків за похід на половців? 1). Титулу царя–самодержця, по-грецьки „ігемон”. Роман хотів бути зверхником Русі, бо той титул „великого князя Русі” від Андрія Боголюбського й вивезення інсигній з Києва починають уживати суздальські князі Андрій і Всеволод. Греки від 1169 року /зруйнування Києва/ називають київських кня-

зів титулом *Діспон* – князь залежний, а Романа „*ігефон*” після 1200 року. Посольство з Греції без сумніву той титул і корону за поміч проти половців, Романові принесло. В. Пашуто „Очерки по Истории Галицко-Волынской Руси” М–Л 1950 г. Галицький літописець про короля Данила говорить, що „егоже отець /Роман/ бѣ царь в Русской земли”. М. Грушевський „Історія України”, т. III, ст. 14. Самодержцем–царем зве його новгородський подорожник і галицький літопис та польський історик Кадлубек. „*Зедлер Універсаль Лексікон*” подає: Роман посварився з Лешком, а причиною були торговельні справи. Видно, що Лешко після 1201 р. робив труднощі руським купцям в подорожі: Буг-Висла-Ґданськ, а Роман відбив собі це на краківських купцях, які їхали на схід. Щоб забезпечити Вислянський шлях, Роман захотів прилучити Люблинщину, щоб мати границею Вислу й нагляд над водним шляхом. Він обляг Люблин і за нашим літописом здобув його, сподіваючись, що Лешко прийде Люблинові на оборону, але Лешко через Вислу не переходив. Тоді Роман переправився через Вислу. У тих часах найлегше було бити ворога при переправі через ріку. Видно, сили Романа були такі великі, що Лешко не відважився атакувати переправу. Під Сандомиром Висла сьогодні є глибока й широка, але в тих часах була вдвое така. Від Люблина до Висли є 35–40 км. Роман став табором під Завихвостом, 9 амер. миль /15 км./ на захід від Сандомира. Сандомир не облягав, шукав армії Лешка. Після записок сандомирських хронік, поляки знали наперед, що Роман виїде на розвіди й приготували засідку. Хто був в Сандомирі, той знає, що в тих околицях є глибокі й довгі „вивози”, мабуть, старі дороги. Глибокі 5–6 м., а довгі пів кілометра й більше. Такі вивози є в околицях Завихвоста. В такому вивозі могла заховатися непомітно для ока тисяча людей з кіньми. Місцеві люди не знають від чого ті вивози повстали. Терен під Завихвостом горбкуватий, початки „Свято-хресних” гір. Десь в тих вивозах за свідченням сандомирських монахів знайшов смерть король Роман з його невеличким відділом.

Отже, видно, що існували напружені відношення між Лешком і Романом від 1201 р.

Пригляньмося причинам напруження: Генрик УІ зразив собі своєю поведінкою в Римі в 1194 році папу Інокентія ІІІ, здібного й енергійного, який оснував папську державу. Ціла Італія підлягала римському імператорові Генрикові УІ. Несподівано в розквіті віку Генрик УІ в 1197 році вмирає і лишає малолітнього сина Фридриха /ІІ/. Опіку над малолітнім Фридрихом взяв на себе його брат Филип, один з п'яти синів Фридриха І Барбароси. Филип був парохом в околиці м. Кельну в церкві „*Аікс-Дя-Чапеле*”. В 1190 році був іменований єпископом Вірцбурга. В 1195 році померла його своячка Матильда й лишила Филипіві Тосканське князівство. Филип скинув габіт, став світським князем і оженився з чарівною вдовичкою по князеві сицилійському, Іриною, дочкою Ісаака Ангела грецького цісаря. З канонічних причин він жив два роки з Іриною без шлюбу, поки папа Інокентій під тиском брата Генрика УІ звільнив його з духовного стану. Отже, ані папа, ані архієпископ м. Кельну Адольф, якому в минулому підлягав Филип, не долюблювали його. В 1196 році помер брат Филипа Конрад, князь Швабії, і Филип одідичив його князівство. Роком пізніше Филип стає опікуном малолітнього сина Генрика УІ. Всі німецькі князі повинні були присягнути малому хлопчині на з'їзді в Мільгавзен, де були несприятелі обидва вороги Гогенштауфів – Отто і Генрик Вельфи. З того скористався Филип і зібрав вибраний і коронований імператором в Майнці 8 вересня 1198 року. Проти того запротестував архієп. Кельну Адольф і папа. Вони піддержували законність малого Фридерика. Оба Вельфи зі своїми сторонниками у провіді з Адольфом виступили проти Филипа. Почалася домашня війна. Папа боявся могутності Гогенштауфів і коли побачив, що Филип перемагає, в 1201 році кинув на Филипа і його сторонників клятву. На заклики папи, по стороні Оттона став Герман І Лянграф Турингії, чеський король Оттокар І і Польща. Угорський король Емерик, споріднений з грецьким цісарем, заховав неутральність зі симпатіями по стороні Филипа. Польща, зв'язана Романом, швагром Филипа, не могла уділити помочі папі, та помимо того Филип був побитий і викинений з північної Німеччини. В бе-

резні 1203 року Филип розбив Туринського Германа, зайняв столицю Ерфурт і змусив його стати своїм союзником. Політична війна вичерпала фінанси Филипа. Історик Швеммер говорить, що: „Филип мусів постаратися про фінанси для дальшого ведення війни”. Другий історик Вінкельман говорить, що: „Филип мав допомогу зі Сходу”, а Гальберштадська хроніка записала „Rex Russiae Romanus Nomine”. Проф. М. Чубатий „Історія Християнства на Русі–Україні”, т. I, ст. 555.

Є дуже велика правдоподібність, що літом 1203 року з’явилися у Романа в Галичі два посольства. Перше папи, а друге Ерфуртських монахів Филипа. Папа після покорення Филипом Германа, шукав союзників проти Филипа. Він хотів прихилити до союзу Романа. Роман відкинув пропозицію папи, прийняв послів з Ерфурту, позичив швагрові гроші, а при тому подарував Ерфуртський монастир. Невідомо, чи тоді з тим посольством Роман не вислав і військову поміч. Діставши гроші, Филип найняв нову армію і побив Оттона вдруге зимою 1204 року та, зайняв Надренію і Вестфалію та дістав у свої руки архієпископа Кельну, ворога Адольфа, який зняв з Филипа клятву й вдруге коронував його в тій церкві, де 14 літ тому Филип був парохом. Разом з Адольфом Филип змусив Генрика I, князя Брабанту /сьогоднішня Голляндія/ признати його владу.

Тепер справа війни була вже перерішена в користь Филипа, 2/3 Німеччини визнало Филипа цісарем. Папа, бачучи перемогу, мириться з Филипом в квітні 1205 року й здійснює з нього клятву.

Повстає питання, нащо король Роман /якщо він мав такі заміри/ хотів вибратися в травні 1205 року до Німеччини й якою дорогою? Король Роман це у нашій історії непересічна постать. Знаменитий політик, дипломат, вождь, стратег і адміністратор.

В 1168 році молодого 14-літнього Романа батько вислав княжити в Новгород. Роман бачив зруйнування Києва Андрієм Боголюбським, бачив зріст Суздаля, великі 50.000 суздальські армії, титудування Всеволода, брата Андрія, себе „великим

суздальським князем”, бачив мініятурних руських князьків, пересварених, зависних, яких „полки–армії” мали від 500 до 1.000 вояків. Роман зрозумів, що лише повстання сильного центру на заході Русі /бо Київ уже перестав бути центром/ зможе в будучому протиставити об’єднану Русь зростаючому в силі Суздадеві. Тому Роман свою енергію звертає на сполучення Волині з Галичиною, як фундаменту під будучу противагу Півночі. Це була повторена ідея осліпленого Василька з-перед століття: „Через Галич до Києва” .

Роман, як і Василько, спирав свою державу об природні кордони Русі: Карпати–Дунай–Чорне море–Дніпро, а через Волинь з Великим Новгородом, як противагу зростаючій і кристалізуючійся московській нації. Бачучи перед собою візію великої Русі–України, до тієї цілі цей великий політик ішов і вів милевими кроками народ цілої „землі Волинської” /всупереч спротиву галицького боярства/. Він буде центр тієї імперії не у Володимирі, а в Галичі, далеко від усіх сусідів. З півдня забезпечує себе посвояченням зі сестрою Ісаака Ангела та посвояченням з німецьким цісарем і угорським королем. Дістає корону з Царгороду, а з нею титул „*ігемона–самодержця*” землі Руської. Тепер король Роман, якого німецький хронікар Ерфуртського монастиря титулує титулом „*Rex*”, /проф. М.Чубатий „Історія Християнства”, т. I, ст. 552/ перевищує титулом Суздаль, з бравурою „*рися*” кидається на половців, в двох походах розбиває їх і відкидає з Причорномор’я в Донецькі степи. Тоді основує, мабуть, торговельну факторію Романів Торг на Подунав’ю. Відкинувши половецьку навалу, прилучає до своєї держави Київ і звертає увагу на двох інших сусідів, які в майбутньому можуть бути небезпечні його державі – Польщу й Литву. Литву немилосердно громить. Осталася Польща, в той час поділена на кілька князівств. Його армія, загартована в побідних 5-літніх війнах, бо інших Роман не вів, була пострахом для Польщі. Прилученням Люблинщини й правдоподібно Західньої Галичини по Вислу, було ціллю Романа в 1205 році. Після розгрому армії Лешка, похід до Німеччини, не так на поміч швагрові, якого визнав папа і 3/4 цілої

німеччини, але щоб після упадку Царгороду одержати на заході королівську корону та стати беззастережним зверхником-сеніором між руськими князями. Для досягнення цієї цілі Роман спирався на широкі верстви народу міста й села. З боярства Роман плянував створити служилу верству в адміністрації і війську з допущенням інших станів – беззастережно підпорядковану приказам монарха. Його смерть під Завихвостом, це не був авантурничий похід, але обдуманий державницько-воєнний плян на далеку мету. Коли б не зрада когось з його оточення про його розвіди, які він, як добрий вождь, для дальших потягнень перед кожним рішачим моментом мусів частіше робити, Роман мав усі дані свої заміри здійснити.

Є не до подумання, щоб вождь і політик міри Романа хотів з-під Люблина перебоєм вздовж ворожої Польщі й Північної Німеччини форсувати трасу 600 км. воздушної лінії від Люблина до Бравншвайгу, гнізда опору противника Филипа. Можна твердити, що після розгрому Лешкової армії, прилучення Люблищини і Західньої Галичини ще з руським тоді населенням, Роман плянував перейти через союзнУ Угорщину до Австрії і Баварії, володінь Филипа. Шлях той безпечний був на 200 км. коротший. В тій цілі Роман умовився десь перед походом з угорським королем Андрієм, і обидва запрягли собі обопільну поміч. „Галицько–Волинський Літопис”.

Филип у травні 1205 року стояв у зеніті сили. Його добрі взаємини з папою були б напевно допомогли заміри Романа здійснити. Після смерти Романа Филип розбив Оттона втретє і коли вибирався на Бравншвайг, щоб Оттона остаточно знищити, був замордований 21 червня 1208 року, графом Оттоном Вітельсбахом, палятином Баварії і союзником Филипа за відмову видати за нього дочки Филипа.

Стає нам зрозумілою політика Андрія і Лешка після смерти Филипа. Поки жив Филип, він силою факту був номінальним опікуном королеви Анни й її синів. В 1209 році Лешко зайняв Волинь і Володимир, волость Романа, і віддав за гроші не Анні, а братанкові убитого Романа, Олександрові. Андрій в 1208 році за гроші дав військову поміч Романові Ігоревичеві, а не

малому Данилові, який перебував на дворі Андрія. Роман тоді за допомогою мадяр здобув Галич, вигнавши звідси свого брата Володимира.

КОРОЛЕВА АННА–ПЕРЕЄМЕЦЬ ВЕЛИКОДЕРЖАВНИХ ІДЕЙ РОМАНА, І ЇЇ РОЛЯ У ВІДБУДОВІ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Можна собі уявити переживання Анни, коли непобідима до того часу армія Романа з кінцем червня 1205 року привезла тіло її геройського мужа. Два маленькі сини – Данило й Василько мали 4 і 2 роки. „Галицько–Волинський Літопис”, Т. Коструба, ст. 99, т. I. Після похорону Романа в церкві Пр. Богородиці в Галичі, опечалена Анна не заламалася душевно, але перебрала керму держави й почала енергійно, як володариня діяти. Першим її ділом було привести до присяги синові Данилові армію, Романа, населення Галича й дооколичне боярство, яке прибуло на похорон Романа.

Другим її завданням було повідомити німецького цісаря Филипа й свою братанку Ірину, як також і угорського короля Андрія, союзника Романа, про катастрофу, з проханням, щоб Андрій негайно прибув до міста Сянока на зустріч з нею. Коли гінці від'їхали, королева іменує мабуть воеводу Романа Мирослава вождем усіх збройних сил Галицько-Волинської держави.

Наспівають вісті з Києва, що давній тесть Романа Рурик запросив на поміч Ігоревичів і половців і готується напасти на Галичину й вигнати з неї королеву Анну. Королева наказує начальникові збройних сил Мирославові проголосити загальну мобілізацію і укріплювати Галич, а сама зі збройним відділом виїздить до Сянока на зустріч з угорським королем. Там в імени малих синів переводить дуже важливі рішення про майбутнє Галичини й своїх синів. Можна догадуватися, що Анна, розуміючи небезпеку від галицьких бояр до повнолітності своїх синів, віддала Галичину й себе з дітьми під опіку–протекцію угорського короля і німецького цісаря, який уже до того часу, мабуть, Андрія про це просив. Зрештою, між Андрієм і

Романом існувала заключена перед Романовим походом за-присяжена умова, напевно, відома німецькому імператорові. Чи Андрій королевій Анні услив'я протекції заприсяг, невідомо, Але Анна поверталася до Галича з кількатисячною малярською армією, визнана угорським королем, як регентка „Держави Романа”. За те угорський король одержав згоду Анни на титул „Galiciae Lodomeriae que rex”, – Галичини й Володимирії /Волині/ король, і від 1206 року Андрій той титул разом зі свом уживає. Повернула Анна з угорським військом в серпні 1205 року й з 5 угорськими воеводами, полковниками: Мокієм, Корчуном, Волптою, Витамиром і Благиною. Тодішні полки в Європі числили по 1.000 людей. Т. Коструба „Галицько–Волинський Літопис”, т. I, ст. 100. Це було відром холодної води на голови боярської опозиції.

Королева прибула до Галича саме в час, бо наспіли вісті, що Рурик з Ігоревичами та половцями зближається до кордонів Галичини. Анна висилає галицьку армію проти наїзників. Коло місцевости Микулина над рікою Серетом відбувся цілоденний бій, в якому галицька армія відбила напасників. Було багато поранених. Вечером наспіли на поміч Рурикові половці, і галицька армія з раненими, під покровом ночі, відступає перед напасниками до Галича. Королева Анна зустрічає втомлене військо під Галичем, підносить на дусі, ранених приміщує в Галичі, знайомить малярських полковників з Мирославом, і вони спільно укладають плян бою з наближаючоюся армією Рурика й половців під мурами Галича. Другого дня відбувся бій, в якому військо Анни розбило половців і армію Рурика. Двох половецьких князів Котяна й Самогура мало не захоплено в полон. Рурик з Ігоревичами втікли з-під Галича. Т. Коструба „Галицько–Волинський Літопис”, т. I, ст. 100.

Анна з синами зимує в Галичі. Зимою 1206 року вертаються із заграниці вигнані Романом 6 літ тому боярські вельможі у проводі з Кормильчичами. Де вони перебували до того часу, невідомо. Вони нав'язують зв'язки з Ігоревичами, київськими й смоленськими Ольговичами, а в Галичині приготують повстання проти Анни. Одночасно вони найняли велику

армію половців та ворога убитого Романа й Анни, польського князя Лешка. Анна повідомила про це угорського короля і чекала на його поміч, але Ігоревичі з половцями зближались скорше, ніж Андрій. Анна довідалася, що в Галичі є змова бояр проти неї. Щоб не попасти з малими дітьми в боярський полон, де їх чекала смерть, Анна вночі зі своїми вірними однодумцями та волинським військом, відійшла до м. Володимира на Волинь, повідомляючи про те угорського короля, який ішов їй на допомогу.

Анна прибула до м. Володимира перед зближаючимся польським Лешком. Під Володимир прийшов угорський король і стрінувся з Лешком, з яким почав переговори. Андрій заявив Лешкові, що він на підставі умови з Романом, а пізніше з Анною, взяв Галицько–Волинську державу під свій протекторат, при тому без сумніву покликався на опіку над Анною німецького імператора Филипа. Це вплинуло на Лешка, і Лешко, хоч взяв у галицьких бояр гроші, щоб вигнати Анну з Волині, став з ворога співником Андрія в обороні Анни проти галицьких бояр. Закінчення переговорів: Андрій–Лешко–Анна, відбулося без сумніву у княжому замку Анни у Володимирі, яка напевно подала свої пляни, як *зашахувати* галицьких бояр.

Лавр. Літопис говорить: „Король же /Андрій/ омирив ляхи” . М. Грушевський „Історія України”, т. 3, ст.19. План був такий: покликати до Галича Ярослава переяславського, сина Всеволода суздальського, приятеля Романа. Анна з дітьми, самозрозуміло мала повернутися в Галич, а Ярослав мав бути щоденним опікуном на місці малих королевичів, під номінальною опікою Андрія і Лешка.

Це був мудрий плян Анни притягнути до заінтересування Галичиною Суздаль, який мав контролювати рухи Ігоревичів, а тим самим, обезсилити галицьке боярство.

Ярослав у галицьких справах був неутральний, і трійка: Анна–Андрій–Лешко, вислала до нього запрошення і чекали на відповідь. До Ігоревичів вислала остереження, щоб вони не вмішувались в галицькі справи. Ігоревичі з військом, дійшовши до кордонів Галичини, і доставши остереження, вернулися.

Князь Ярослав прислав вістку, що він годиться і вибирається в Галичину. Справа виглядала цілком залагодженою. Анна обдарувала обох союзників і відпустила їх, бо виживлення польсько-мадярської армії коштувало Анні великі суми. Відпустила Анна союзників на вістку, що Ярослав є вже в дорозі. Відпустила заскоро на 2–3 дні. Бояри, мабуть, половцями задержали Ярослава в дорозі, а до Ігоревичів, які стояли два дні дороги від Галичини, післали гінців прибути до Галича.

Найстарший Ігоревич Володимир прибув з військом один день скорше від Ярослава й коронувався галицьким князем. Князь Ярослав на другий день вернувся з-під Галича додому. Ігоревичів було четверо. Володимир дав Звенигород братові Романові, а другому Святославові, дав Володимир Волинський, хочаби викинути Анну також з Волині. Видно, що у Володимирі між боярами була партія розумних бояр, які бачили, що галицькі бояри з Ігоревичами й половцями є далеко сильніші й що, опір був безвиглядний.

Анна вислала гінців до короля Андрія, а сама з дітьми рішила емігрувати до Лешка й до братанки Романа Гремислави в Краків, щоб рушити Лешка до спільного походу з мадярами. Місто Володимир мусіло прийняти Святослава. Та Лешко видно змінив первісний плян. Він правдоподібно запропонував Анні розділити терен протекції. Він буде обороняти Волинь, волость молодшого сина Василька, а Андрій волость старшого Данила, Галичину. Це розв'язувало Лешкові руки, звільнювало від спільних походів з Андрієм і давало можливість урвати щось з Василькової волости для себе, що пізніше й сталося. Анна, будучи на ласці Лешка, який міг видати її Ігоревичам, була змушена проєкт Лешка прийняти. Тоді Лешко висилає до Андрія послів і малого 6-літнього Данила з повідомленням про розділ сфери впливів, закликаючи його до інтервенції.

Королева Анна знаходиться вдруге в дуже прикрому положенні. Відривала від себе 6-літнього хлопчика й посилала його в чужий край між людей, чужих мовою. Можна собі уявити скільки материнського болю, ніжності, любови й сліз мусіла опечалена королева перелити в словах, стиснувши серце в жме-

ню від надмірного болю, маленькому синові, щоб він для добра матері, маленького братчика, його власного й для пам'яті батька, згодився покинути „може на короткий час”, маму, і поїхати з нянею і опікуном в чужу землю. Лише любляча мама уміє говорити до коханої дитини так, щоб її переконати.

І Маленький Данило, що передвчасно мужнів у скитаннях і болі розлуки, свою любу матір з болем серця, тугою і сльозами в очах, послухав. Останній поцілунок при прощанні облитий сльозами обоїх, і маленький хлопчина в травні 1207 року поїхав кінно в далеку дорогу на Угорщину. Можна уявити собі, як довго навколішках молилася молода королева—мати щодня за здоров'я і долю висланої в чужину дитини.

Та це був лише початок терпінь і поневірянь трьох королівських вигнанців, яких недоля шойно починалася. Лише сильна віра в Бога й гарячі щоденні молитви могли дати Анні силу волі, витривалість і гарт духа ті пониження перенести. Які високі прикмети духа посідала ця непересічна жінка, як володариня і матір, свідчить факт, що велико—державницькі ідеї імперії Романа заховала, вщипила їх не лише своїм синам, але і „боярам велицим всим”/волинським/. Вона зуміла запалити в їх серцях таку сильну віру в слушність Романових ідей, що „вси велици бояри” пішли за нею на вигнання, ділили долю і недолю і своїми грішми, морально і людськими збройними силами на Волині піддержували маленьких королевичів і їх матір. Ті бояри, горді ідеєю і великою візією Романа, вірили в велику будучність малих королевичів, а своїм прив'язанням до них і жертвенністю, викликали в Андрія і Лешка та їх бояр, симпатію і пошану до них за їх вірність та повагу до королеви й її малих синів.

Так велика ідея Романа „через Галич до Києва” жила далі в мріях та сильному бажанні Анни, вірних бояр і маленьких синів, — ціль Романового життя виконати. Лише сильна віра Анни заставляла її синів повторювати слова, вивчені матір'ю: „Се ли, ово ли, а Володимерь будеть наю”’, що значить: „ так чи інакше, а Володимир буде наш” !

Та на це треба було чекати 10 довгих літ. Ігоревичі того ж

року послали Андрієві й Лешкові великі суми золота, щоб вони не інтервеновали в справах Романовичів, і обидва союзники Анни в похід на Галичину не вирушили.

Щоб довго не розписуватися, будемо від 1208 року коротко нотувати лише факти змагань за свою батьківщину королеви Анни й її синів. В 1208 році сваряться між собою Ігоревичі Роман і Володимир. Роман за гроші привів з Угорщини військо й прогнав з Галича Володимира. Андрій про Данила, який проживав у його замку, не згадує. Того ж року Лешко також за гроші виганяє з Володимира Святослава Ігоревича, а Володимира передає Олександрові белзькому. Про Василька й Анну також забув.

Причина? В Німеччині зістав замордований німецький імператор Филип, тому з Анною і її дітьми вже мало числяться. Та великі бояри Анни мали зв'язки з Волинею. Вони намовили міщан міста Берестя просити Лешка, щоб він дав їм на княження Анну й малого Василька. Лешко був жонатий з Гремиславою, дочкою стрієчного брата Романа, вона, мабуть, помагала просити свого чоловіка, і Лешко дав Берестя Анні в 1209 році. Берестя було тоді великим торговельним містом. Це був обдуманий дипломатичний крок Анни, виконаний її вірними боярами. Так одне місто великої вітчизни Романа за чотири роки після його смерті було відзискане. Був уже хоч свій власний дах над головою. Та Олександр белзький за згодою Лешка викидає Анну й Василька з Берестя спочатку до малого міста Камінця /Коширського/, а пізніше до ще меншого – Тихомиля. Там Анна з Васильком просиділи до 1220 року.

В Галичі Ігоревичі, не хотючи коритися боярам, вирізали однієї ночі 500 бояр. Щоб пімститися на Ігоревичах, бояри звернулися до Андрія, щоб дав їм Данила на короля, і маленький 10-літній Данило прибув з угорською армією та став володарем Галича. З Волині приїхала Анна, щоб прийняти регенство в імені малолітнього сина. Та бояри не хотіли Анни, лише маленького Данила, щоб в його імені рядити Галичиною. Коротко, Анна з Данилом утікає на Угорщину, а звідси на Волинь.

Тепер Андрій і Лешко договорилися і рішили створити з Галичини угорського сателіта. Вони одружили 4-літнього Андрієвого сина Кольомана й 2-літню Лешкову Сальомею і посадили їх на галицькому троні. Тепер оба опікуни присудили Володимирську волость без Берестя і Забужжя Романовичам. В 1215 році Лешко з Андрієм посварилися, і Лешко покликав на галицького князя Мстислава Удатного, князя новгородського, далекого родича Романовичів. Це сталося в 1219 році.

За порадою Анни Данило оженився з дочкою Мстислава Анною і мав тепер забезпечену поміч Галичини, щоб відібрати від Лешка решту Волині, що Данило негайно виконав. В 1227 році Данило й Василько злучили у своїх руках цілу Волинь після смерти стриччих братів. У 1228 році помер тесть Данила Мстислав, а в Польщі замордовано Лешка. Його брат Конрад став союзником Данила. Маючи західні границі забезпечені Данило здобуває Галич і бере в неволю угорського королевича Андрія. В 1238 році Данило зайняв Київ, а в 1245 році під Ярославом розбиває поляків і мадяр, що востаннє посягнули на Галичину.

Так після 40 літах змагань, Данило відроджує ідею батька – Галицько–Волинську державу. Під кінець життя Данила, ціла давня Київська Русь належала до Галицько–Волинської держави. Оперта об Карпати й Чорне море, Галицько–Волинська держава об'єднала такі руські князівства: Галичину, Волинь, князівства турівське, київське, сіверські з містами: Брянськ, Курськ, Стародуб, Путивль, Новгород Сіверський, князівство Новгородське та Пороське.

Мрія осліпленого Василька й Романа була здійснена. Коли б у той час не грянула на Україну татарська навала, Русь–Україна була б стала найсильнішою монархією на сході Європи. В боротьбі з татарами згинули останні Романовичі, а поляки, литовці й москалі поділилися їх спадщиною.

Відродила Галицько–Волинську державу королева Анна, переємниця держави Романа. Рід „Ангелів”, з якого походила Анна, належав до старинних родів Візантії. Це був середньої кляси рід землевласників з Філадельфії в Малій Азії, який за

царя Ісаака Комнена доробився майна на доставах збіжжя для армії. /Філадельфію в Америці заложили грецькі емігранти/. До більшого значіння цей рід прийшов за Олексі I Комнена /1081–1118/, дочка якого Теодора залюбилася в гарнім Константині Ангелі й проти волі батька вийшла за нього заміж. Відтоді рід Ангелів, посвоячений з родом царів, почав займати державні уряди. Під час революції проти Андроніка, тіточного брата Ярослава Осьмомисла, Ісаак став провідником земельної аристократії Малої Азії, яка несподівано допомгла Ісаакові захопити трон імператорів. Панував рід Ангелів 19 літ і вигас у мужеській лінії в 1204 році. Коли Ісаак став імператором, його рідня була у Філадельфії, він мав 30 літ і був вдівцем. Його брат був на 10 літ молодший, а в тому проміжку часу приходили на світ його сестри: Теодора, Анна й може інші. В 1186 році Ісаак вдруге оженився з дочкою угорського короля Белі III. Тепер Ісаак спроваджує з Малої Азії свої сестри та викупив з турецької неволі брата Алексія III, який віддячився осліпленням Ісаака. Анну видав за Хризофора після осліплення Ісаака Алексій III, а після смерти Хризофора за Романа кілька місяців пізніше. Анна виїздить в чужомовний, далекий Володимир, не знаючи людей, ані країни, яка стала її другою вітчиною, і якій вона посвятила ціле своє життя. 9). Юрій Острогорський „Історія Візантії”, Мюнхен 1963 р.

Роман був гарний, високий, сильний, люблячо-ніжний і лицарський. Він втаємничив її в свої пляни—ідею. Вона поділяла їх та гордилася своїм лицарем—героем, який вів лише побідні війни. Після побідних походів Роман в'їздив до Галича осяяний авреолею геройства й слави, під радісні оклики народу й огни-ки злоби в очах галицьких вельмож.

Анна мову вивчила скоро. В 1200 році коронувалася з Романом в церкві Пресвятої Богородиці. Роман став самодержцем—імператором Руської держави, що з кожним роком від сильних ударів Романового меча росла й міцніла. Могучість Галицько—Волинської держави ставала міжнародним чинником у політиці середньо-східньої Європи й наводила страх на сусідів. Зоря України раптом заблисла високо на європейському

горизонті, викликаючи зависть в москалів, поляків і половців. Це були найщасливіші літа Анни. Вона була дружиною імператора в 10-ро більшої держави, ніж її вітчизна – Греція, матір'ю двох гарних і здорових синів, мала любов мужа й пошану народу. Хіба може якась жінка вимагати щось більшого до повного щастя? Не будучи випещеною так, як порфірородні царівни, була здорова, сильна, повна віри в Бога, будуче свого мужа та могутність його діла. Його великі задуми–ідеї присвоювала жадібно, ховала глибоко у своєму серці, бо вони були й ставали її ідеями. Бачила повне зайняття життя свого мужа, вишкіл нових полків, наради з його воеводами, прийом послів від князів руських, литовських, польських, половецьких, візантійських, мадярських, чеських, папи Інокентія та німецького імператора Филипа й своєї братанки Ірини. Із-за частих походів мужа, багато посольств і державних справ полагоджувала по нараді з печатником /канцлером/ сама. Мимоходом входила в вир міжнародньої політики, інтриг і самостійних рішень. Ставала володаринею, співробітником свого лицаря–лада–мужа. У вільних хвилинах вбігала до своїх малих синів, гралася з ними, як дівчина намистом, повна сили, любови й енергії. Ввечорі, коли сини засипляли, спішила до замкової каплиці, падала на коліна перед образом Пречистої й гарячо дякувала Їй за ласки, опіку й поміч та благала на будуче опіки, здоров'я для мужа, дітей та благословення для їх великих змагань і ідеї. Анна, як і свята королева Олена–Ольга була дуже побожна. Побожність винесла з рідного дому – Філядельфії, від рідної матері. Та велика й сильна віра в Бога товаришила Анні ціле життя, дала їй сили пережити й перебороти всі удари долі, болі й страждань та рятувати й відбудувати державу Романа, яка після його смерті розсипалась з основами.

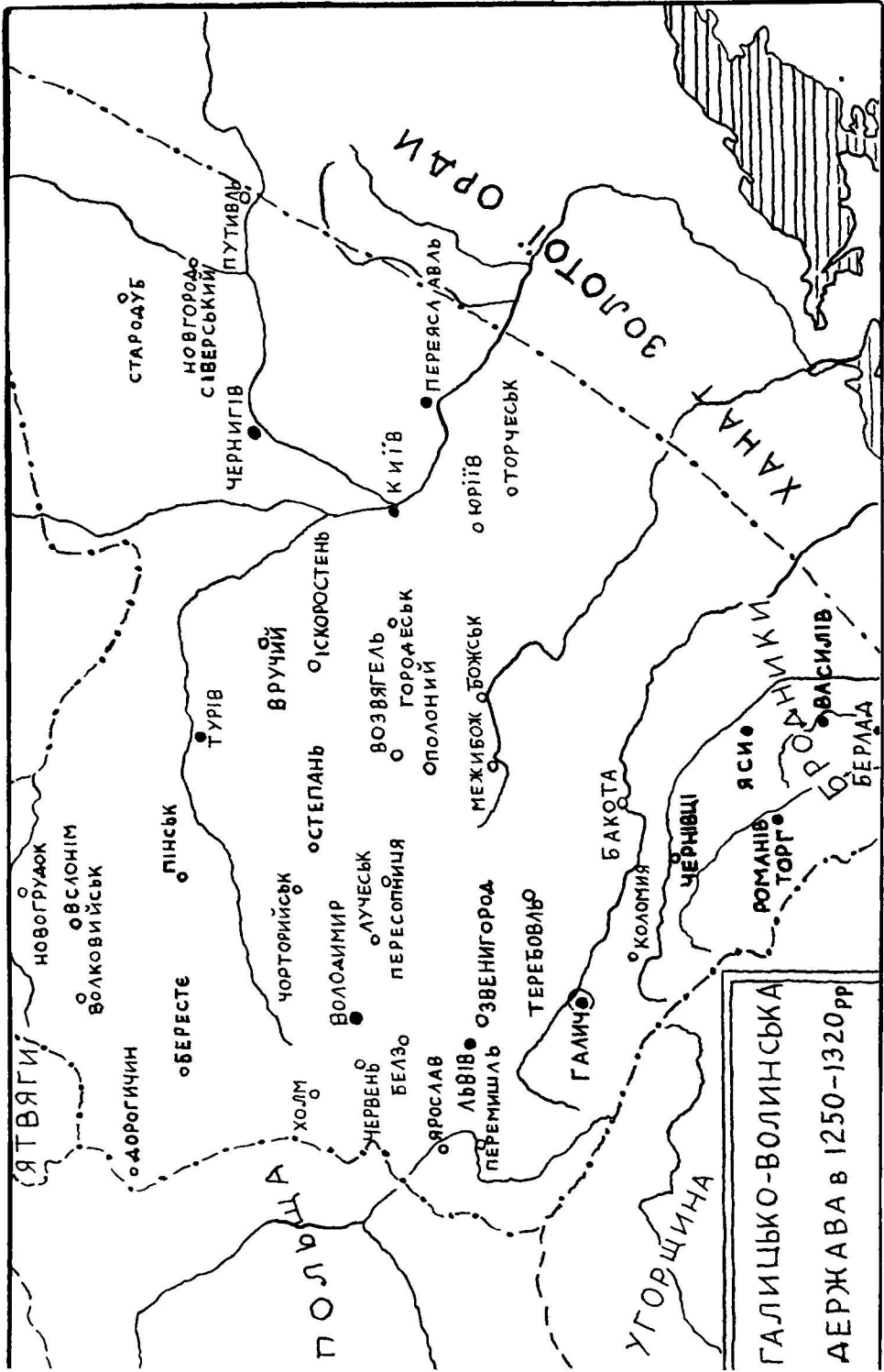
Та віра в Бога й Україні дає їй силу перелити ту ідею в серця вірних волинських бояр, переконати їх у слушність візії великого Романа й потягнути їх за собою. Вони йдуть за нею на вигнання, служать їй і її сином розумом, збройними силами, грішми й зв'язками цілі десятки літ вірно й беззастережно. Та велика духом жінка, два маленькі хлопчики й горстка

вірних бояр після 40 літ витривалої праці, жертв майна й крові, походів, боїв та віри в Бога й слушність справи, відбудували знищену державу Романа. Анна, як політик, сплітає майстерно союзи, використовує незгоди ворогів, дістає дипломатичним шляхом маленьку частину волости Романа й звідси, як орлиця, слідить за рухами ворогів, використовує їх промахи й поширює без мілітарної сили /бо її не мала/ волость своїх синів. Анна, як матір, виробляє в синів сильну волю і витривалість. Не пестить їх, гартує їх тіло й духа, вчить їх не зневірюватися, а зачинати невдале діло знову так довго, аж удасться його закінчити. Впоїла у своїх синів велику віру в Бога й взаємну любов. Обидва сини були одною душею в двох тілах, приказ одного є приказом другого й навпаки.

Після 40 літ змагань, трудів, боїв, походів, інтриг, – ідея Романа воскресла. Якої надлюдської сили волі була ця жінка, яка піддержувала своїх синів і бояр, щоб вони у змаганнях не заламлювались, витривали.

Після оженення синів і злуки Волині, Анна вступила до монастиря. В якому монастирі вона доживала, невідомо. Дуже правдоподібно, що в Холмі, який збудував король Данило й сильно укріпив в 1237–39 роках так, що татари не могли Холма здобути. Похована у Володимирі, і над її гробом внук Мстислав, син Данила, побудував каплицю Йоакима й Анни в честь бабуні.

Що Анни в 1240–42 роках не було у Володимирі доказує факт, що татари, здобувши Володимир, вирізали все населення. „Галицько–Волинський Літопис” нотує, що тоді у Володимирі ніхто не залишився в живих. Вона пережила татарську навалу й в 1253 році заохочувала Данила прийняти королівську корону. Це остання згадка літопису про королеву Анну. Коли королева Анна померла, літопис не згадує.

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА
ДЕРЖАВА в 1250-1320 рр

ЛІТЕРАТУРА

1. Isenburg "Stammtafeln".
2. Monumenta Pol. Hist. vol. II., 332–338.
3. P. Baumgarten "Genealogies et Mariage Occidentaux des Rurikides Russes" Or. Chr. 1927
4. G. E. Hertzberg "Geschichte der Byzantiner und des Osmanischen Reiches", Berlin 1883.
5. Besoldus Christophorus "Historia Constantinopolitana–Turcica post avulsum A. Carolo Magno occidentem ad hus-usque aevum deducta". Strassburg, Haeredes Lazari Zetzneri 1634.
6. Ferdinand Gregorovius "Athen und Athenais" Leipzig, Gotta 1889.
7. C. Neuman "Griechische Geschichtsschreiber und Geschichtsquellen im 12 Jahrhundert" Leipzig 1888.
8. R. Schwemer "Inocens III und die deutsche Kirche während des Thronstreites von 1198-1208". Strassburg 1882.
9. G. E. Hertzberg "Geschichte der Byzantiner und des Osmanischen Reiches", Berlin 1883.

ЧАСТИНА УІІ.

Багато було славних принцес із володарських родів: Києва, Галича, Чернігова, Турова, Новгороду та Володимира Волинського. Коли б були фонди, то можна б видати велику монографію: „Родові зв'язки Київської Русі з Європою”. Для прикладу візьмемо одну династію: династію володимирську.

Мстислав I, с. Володимира Мономаха /1076-1132/, основник волинської династії, прадід Романа, короля галицько-волинського, був одружений з Христиною, дочкою шведського короля в 1095 р. Вона мала дев'ятеро дітей. Її дочка Інгеборґа вийшла заміж за Кнута, короля Шлезвіку. Друга дочка Мальмфріда, була королевою Норвегії і Данії. Третя дочка Ірина, була жінкою грецького цісаря Андроніка Комнена. Син Святослав був жонатий з Євфимією, дочкою моравського короля Оттона. Четверта дочка Євфрозина, вийшла заміж за угорського короля Ґейзу II. Син Із'яслав був жонатий з грузинською царівною.

Внуки Мстислава I: Верхослава була жінкою польського князя Болеслава Кучерявого. Володимир і Мстислав були жонаті з Риксою і Аґнешкою, дочками польського князя Болеслава Кривоустого.

Правнуки Мстислава I: Софія була жінкою Вальдемара, короля Данії. Роман був жонатий з Анною, сестрою грецьких цісарів Ісаака й Алексія Ангелів /Аггеліой/. Гремислава була жінкою польського князя Лешка Білого, Аґнеса – жінкою Болеслава I, князя опольського.

Правнуки: король Данило – жонатий /вдруге/ з дочкою литовського князя Мендовґа, а син Данила, король Лев, з дочкою угорського короля Белі VI, Констанцією.

Дочки кор. Данила: Переяслава – жінка польського князя Земовита мазовецького. Софія – жінка німецького графа Кефернбурґа. Королевич Роман був жонатий /1252 р./ з Гертрудою, дочкою останнього марґрафа Австрії /тоді Східньої мархії/ з роду Бабенберґів /926–1246/.

Так королевич Роман був паном Відня на 520 літ скорше, як австрійські цісарі стали панами Львова. Королевич Мстислав, с. Данила, був жонатий з дочкою—красунею половецького хана з Угорщини. Вона була християнкою. Королевич Шварно, с. Данила — жонатий з наймолодшою дочкою литовського князя Мендовга. А що й сам Данило був — як уже повище згадано — зятем Мендовга, так тоді Данило—батько й син Шварно були собі шваграми. /Дітей у кор. Данила було восьмеро/.

Король Юрій, внук кор. Данила, був жонатий з Євфимією, сестрою польського князя Локетка. Дочка кор. Лева, Анастасія, була жінкою польського кн. Земовита Добринського. Друга дочка, Святослава, заложила монастир Клярисок у Новому Санчі та була ігуменею того монастиря.

Внучка кор. Данила, дочка Романа, була жінкою сина Стефана, бана /князя/ Загребу /Хорватія/. Дочка кор. Юрія Марія, була жінкою Тройдена, кн. Мазовецького.

Так тільки одна династія — власне волинська — на відтинку часу 190-літ була аж 26 разів посвоячена з володарськими родами Європи.1) і 2).

Усі вони були письменні, добрі володарі чи володарині, зразкові батьки й матері, опікуни бідних, а жінки, у випадку смерти мужів, були регентками держав.

Наші історики не інтересувалися українськими князівними й королівними. Кому потрібно було знати про жінок хоч би й володаринь?

У цій частині приглянемося ще одній володарині—українці, що хоч не походила з королівського роду, то таки заслужила на пошану як володариня своєю сильною волею, національною гордістю, прагненням волі рідному народові й державі. Вона виховала своїх дітей в пошані до Бога, волі й права так, що вони складали свої голови під топір ката, але не зрадили рідного народу та ідей матері. Умирили гордо, не благаючи в московського ката ласки чи пощади. — Марта Борецька, посадниця—президент Новгородської держави та її діти воліли смерть вільної людини, аніж життя раба — московського холопа!

Заки приступимо до опису подій із жінкою—героїнею в їх

центрі, треба якнайкоротше розповісти про Великий Новгород, бо в нашій історії є про Новгород скупі згадки й до того ще зрідка /вряди–годи/.

Плесков /Псков/ і Новгород – це колонії Києва. Новгород на яких 250-300 літ старший від Плескова. Кор. Олена–Ольга збудувала Плесков у пам'ять її родинного міста Плескова – столиці Болгарії.

Папа Мартин У, надаючи кн. Витовдові право будувати в Новгороді й Плескові католицькі церкви, в листі до нього пише: /наводжу уривок/ „*In Magna Novograda ac Plescov civitatibus ac in dominiis earumde*” /„у містах Великому Новгороді та Плескові й в їх посілостях–маєтностях/.

У договорі між Витовдом і хрестоносцями Орден мав право затримати собі здобуті від Плескова землі /уривок з договору/: „*Terrae ac dominia Ruthenorum de Plescove qualiter cumque sive per Nos*”./„Землі й маєтності русинів з Плескова все одно якого рода /–Отже, в 1395 р. папська канцелярія, хрестоносці, Ганза, ціла Європа й самі мешканці звали своє місто П л е с к о в, а себе плесковичами. Стільки для доказу, що „Псков” –це назва московська. 13).

ПРИЧИНИ РОСТУ НОВГОРОДА Й ПЛЕСКОВА

У часах приходу кагана Олега з Тмуторокані в Київ – Смоленськ і Новгород був твердиною і торговельною факторією Києва. Оснований, мабуть, ще Києм чи його синами, постачав Києву дорогі футра з пущ Півночі та бурштин /янтар/ з бережжя Балтики. Перед приходом Олега, Київська держава була на стільки могутня, що пробила собі вікно до Балтики. Довкола твердині поселювалися колоністи з Києва, відважні трапери–звіролови, ремісники та купці–торгівці футер. Як ствердив шанований у москалів історик і археолог Артаманов, у 9-тому столітті Новгорода як м і с т а ше не було. 14). – А що Київ був старий город /стара твердиня/, то київляни називали новоосновану твердиню „Новий город”. На відміну від київських русів, новгородців звали с л о в і н а м и – тобто людьми,

що говорять тим самим словом, а „слово” в тих часах означало мо в у. Наші історики виреклися Новгороду як частини України, а москалі присвоїли його собі.

По здобутті Києва Олег прилучив до нього Смоленськ і Новгород як провінції. Чому прилучив? – Бо прийшла зміна династії. До Олега правили Кийовичі, від Олега–Ігоря стали правити Руриковичі, а тому колонії Києва мусіли зложити присягу вірності новій династії. Видно – Новгород боронився від нової династії, бо умовився з Олегом платити 300 гривен данини щороку. Так Новгород з торговельної факторії перейшов на стан колонії Руриковичів. Але все таки Новгород ніколи не перестав змагатися за повну незалежність від метрополії. Подібно Америка стриміла до незалежності від Англії. – На Смоленськ Олег данини не накладав. Та наш народ ще з епохи орів був і є народом хліборобів. Новгород – як торговельно–ремісниче місто – без хлібороба був би ніколи не виріс. Новгородські землі, покриті лісами, були добрі для ловецтва, риболовства й скотарства, але не пригожі для рільництва. Хліборобська колонізація Руси–України від тисячів літ ішла на південний схід у чорноземні хлібородні степи до природних морських і гірських границь Карпат, Кавказу й Уралю–Волги. Хлібороб політиком ніколи не був. Політиків вирощує торгівля, сталість замешкання землі й традиція володіння державою. Український хлібороб не міг тих прикмет володіння і політики витворити, бо щокілька століть у наші степи приходили скити, сармати й інші та пересували колонізацію в лісо-степ. Шойно замкнення уральських воріт хозарами, болгарями й буртасами створило пригожі услів'я. Настав час „золотого віку” для української колонізації.

Степи Причорноморя стали вільні від орд і туди ринула хліборобська колонізація Руси–України: до Озівського моря, на Дон, на Закарпаття і до Балтики. Ще 2–3 століття, а тоді ці простори були б так густо заселені, що ніяка ворожа сила не змогла б нашу націю з тих земель викинути. Союз Руси з болгарями, хозарами й чехами був би запорукою того. Треба було політику Кийовичів, а опісля Ігоря-Ольги ще на 2-3 ст. продовжити.

Та греки бачили загрозу слов'янського моря, тож напружили всі свої сили, щоб цю колонізацію спинити. Вони використали наївність 18-літнього хлопця, так як Ленін і В. Винниченко в 1918 р. наївність молодих Січових Стрільців. За грецьке золото Святослав – всупереч волі мудрої матері – мов бик на червону плахту, з риком „Іду на вас” – кинувся на природних союзників Руси–України, розгромив їх, але за червоною плахтою зарозумілості, не бачив гострої шпади „тореадора”, яка відтяла йому /Святославі/ його дурну голову на 30-му році життя. Полишив Україну на ласці печенігів і в хаосі домашньої війни. Шпада грецького тореадора в 972 р., і московського в 1918 р. вдарила в серце України, даючи побіч головного, ще яких 60 побічних отаманів, які витворили хаос і нову „Руїну”.

Колонізація Причорноморя по 972 р. під ударами степовиків відступила в ліси Півночі, де ще були порожні землі. Від 972 р. починається бурхливий розріст Новгород, Плескова й Суздаль. Чорноземні степи Причорноморя, Дніпра, Дону й Кубані залишились на 700 літ недоступними для хліборобської колонізації. Осамітнена Україна була змушена кривавитися з ордами. – Тмуторокань зайняли греки, не один Ігор не вернувся додому при зударі зі степом, не одна Ярославна надаремне свої очі виплакала, свого лада виглядаючи. Починають пустіти Київщина, Переяславщина, Путивельщина, Чернігівщина. Ростуть, як гриби по дощі: Новгород, Плесков, Суздаль, Москва, Рязань, Володимир над Клязьмою та інші.

Після татарського нападу пустіють такі центри як – Галич, Смоленськ та інші. Утікачі з Галича закладають Галич у Московщині, такі міста на Півночі, як: Винниця, Коноховичі, Рогатин, Городок, Замостя, Дубно, Хотин, Корсунь та інші. Вони свідчать, куди втікали мешканці Галичини, Волині й Поділля. Населення Новгород за 250 літ виросло з кількох тисяч до пів мільйона, зате Київ змалів до 50 тисяч, а Галич зовсім опустів. Зате росли міста Московщини. Москва виросла популяційно й – не маючи вічевого устрою – підбила Новгород, Плесков, Сибір, Україну, а сьогодні контролює половину Європи.

Татарський напад не досяг Новгороду, тому Новгород розвивався, ріс скоро й поширював свої володіння на цілу північно-східню Європу. Досягаючи уральських гір, територіяльно в 20-теро перевищував московсько-суздальські землі разом узяті. Віднайдені берестові купецько-ремісничі книги свідчать, що в Новгороді було понад 50 різних ремісничо-виробничих галузей та понад 3.000 ремісничих варстатів, в тому спеціально металічних і суконних. А що Новгород – це дитина Києва, тож у Новгороді, як і в Києві, був державно-громадський вічевий устрій. 15)

Новгородці вже від Олега дістали привілеї, а користаючи з затяжних воєн Ярослава Мудрого, виторгували т. зв. „Устав Ярославових прав”. По смерті Ярослава за його синів і внуків Новгород звільнився з залежності від Києва, а після упадку Києва приймав князів, як наймитів, на т. зв. „кормлення”, звільняючи князів, коли новгородцям подобалося. Князям невільно було в новгородській державі купувати землю на власність, а тому князі не хотіли в Новгороді довго затримуватися.

Правило Новгородом в і ч е з двома, щороку вибираними президентами, т. зв. посадниками. Вічевий устрій був причиною упадку Києва й Новгороду, як також Січі. Московські князі при допомозі татар зломали вічевий устрій і при допомозі абсолютизму підбили в 20-теро більший вічевий Новгород. Цікаво, що за 350 літ самостійности, Новгородом правили як посадники лише чотири роди новгородських вельмож: Горютиничів, Михалковичів, Мишиничів і Борецьких.

Розглянемо наступ москалів на Новгород. Найперше спокусився на нього брат Андрія Боголюбського, Всеволод. За гроші створив у Новгороді сильну просуздальську партію і готувався захопити місто. Але смерть перешкодила йому виконати цей плян, зате його син Ярослав вирушив з великою армією на Новгород. На оборону покликали новгородці торопецького князя Мстислава Удатного. Він розгромив у прах суздальську армію під Липицею 1216 р. Погром був такий страшний, що відобрав суздальським князям на 150 літ апетит на Новгород.

Про згаданого князя Всеволода годиться відмітити ось що: У конфлікті з іншим князівством суздальським, іменно рязанським, Всеволод, за порадою дорадників – греків, виселив усю рязанську людність у Суздаль, а володимиро–суздальців у Рязань. Це був до того часу нечуваний брутальний спосіб нищити свого слабшого ворога. – Таким насильством послугоувалися греки, виселюючи сотні тисяч балканських слов'ян у Малу Азію.

Як бачимо, то москалі були дуже понятливими учнями греків.

Після перемоги під Липицею Мстислав Удатний розгромив суздальську партію в Новгороді, а їх майно skonфіскував. Але знеохочений сварками й бійками партій на вічах новгородців та залежністю від новгородських посадників, покинув Новгород і здобув собі Галичину.

Після перемоги під Липицею 1216 р. Новгород скоро ріс і багатів. Зайняв цілу північну Європу до Білого моря і Уралю та став шукати нових колоній і торгових шляхів. На Середній Волзі й за Волгою жила татарська „Золота Орда” зі столицею в Сараї–Казані, якій підлягали московські князівства. Відважні новгородські удалці /предтеча нашого козацтва/ почали набіги на грізну татарську орду й на камських болгар, васалів „Золотої Орди”. Це були добре узброєні добровольці, що на своїх легких човнах несподівано, як пізніше козаки, з'являлися, нищили, палили болгаро-татарські міста й привозили багату здобичу. Таких більших походів було понад 20. Називалися ці новгородські добровольці „шкуйники” від варязької назви „шкуна”. Це легкий з плоским дном човен, спосібний до перетягання волоком. І Рогожський літопис під роком 1360 записав: „Того же лета новгородцы ушкуйницы взяша град бесерменский на реце Каме нарицаемый „Жюкамень” и за то прогневались погании бесермена”. 8)

Татари скинули вину за наїзд на суздальсько-московських князів. На зазив хана Хадирі в Костромі з'їхалися всі московсько-суздальські князі й там постановили вислати послів у Новгород, щоб новгородці перестали робити походи. Але нов-

городці походів не припинили, навпаки в наступних роках ще їх збільшили. На 90-100 чайках по 15–20 людей у кожній не лише здобули Нижній Новгород на р. Волзі, але й почали нападати на столицю „Золотої Орди” Казань–Сарай.

Ці походи сконсолідували московсько-суздальських князів і вони разом з татарами під проводом моск. князя Дмитра Донського в 1386 р. розбили новгородців. У місцевості Ямна кн. Дмитро подиктував новгородцям мир, в якому новгородці зобов'язалися не виходити більше на Середню Волгу та заплатити 8.000 золотих рублів контрибуції москалям. Так 168 літ після Липовецької перемоги новгородці програли війну з москалями. Москва не була ще настільки сильна, щоб здобути Новгород, але це було грізне мemento для самостійности Новгороду на майбутність.

Супроти зростаючої сили абсолютизму як політичної системи Москви, Новгород могли врятувати рішучі реформи й зміна дотеперішньої вічевої системи правління державою. Новгород цього не зробив і сто літ пізніше зник з карти Європи як самостійна держава та став погноєм московської нації.

Пригляньмося подіям, що довели до загину тієї вітки українського народу, якого територія на півночі Європи вдвоє перевищувала територію України.

Причини ті самі, що й в Київській Русі. – Перше – це закріпощення селянства /так як у греків/ боярством. Київські князі й Новгород не пішли слідом західно-європейських володарів, французьких і інших, та не взяли в оборону місто й село перед боярством. За грецьким зразком ми мали закупів, сусідків, підсусідків, сябрів, каланників та інших рабів і піврабів. Так було аж до упадку держав литовської і новгородської. Лише королі Роман і Данило взяли в оборону село в Галичині. Тому була завзята 50-літня боротьба між ними й боярством. Напад татар ударив сильно по боярстві не тому, що бояри виступали проти татар, але тому, що боярство творило збройну силу Русі.

Може хтось сказати, що так було й в Західній Європі. Ні! Католицька релігія брала сильно в оборону селян. Це виразно

бачимо на співпраці внука королеви Анни й французького духовенства. Візантійська віра в Греції дозволяла закріплювати село, а греки мали невольників аж до упадку грецької держави. 16) Вони купували їх від печенігів, половців і татар. Ані французи, ані німці чи поляки невольниками не торгували. Греки торгували українськими невольниками так, як 360 літ тому американці муринами. Це була причина, чому народ-село не боронив ні Руси, ані Греції від наїздників. Поперше тому, що не мав чим і не було за що. Подруге – не було сталої армії на Русі. Потрете – боярство за обов'язок військової служби було звільнене від податків. Податки платило місто й село. Соціальне положення тодішнього селянина було близьке до сьогоднішнього колгоспника. Почетверте: вічевий устрій Русі використовували й греки й москалі, за золото творили свою партію, як сьогодні комуністи п'яту колону для розкладу держави знутри. Яскравий примір цього дає нам Новгород.

Пригляньмося подіям в Новгороді від прогри в 1386 р.

Після миру в Ямні москалі знову розбудовують свою п'яту колону. Щоб не було конкуренції з боку Литви, син Дмитра Донського, Василій I, оженився з єдиною дочкою кн. Витовда, Софією. Між обома володарями прийшло скоро до розриву, а його причиною був власне Новгород.

Зріст сили московської держави й хрестоносців, а також і Литви створював konieczність вибрати одного з-поміж трьох сусідів і з ним зв'язати свою долю. До цього найкраще надавалася Литва. Витовт 1398 р. проголосив самостійність Литви й Руси як окреме королівство. Коли б у той час Великий Новгород був получився федеративно з Литво-Русю, то вони разом були б створили найсильнішу державу на Сході Європи. Москва, стиснена навколо Литвою, Русю /з Новгородом/ і татарами, скоріше чи пізніше була б стала васалем Литви.

У 1398 р. битву над р. Ворсклою Витовт програв. Новгородці своїх полків йому не післали. Софійський літопис радіє з тієї прогри Витовта. Тепер проти ослабленого Витовта виступила Польща, хрестоносці, Москва й Новгород. Маючи довкола ворогів, Витовт мусів шукати зближення з Польщею, а у

висліді прийшов Ґрунвальд. Під Ґрунвальд прийшли й новгородські полки. Щоб зрозуміти, хто побив німців під Ґрунвальдом, пригляньмося числові хоругов руських, польських і литовських. Усіх хоругов було 90. /Одна хоругва 400–500 людей/. З тих було 43 руських, 10 литовських, 37 польських і відділ татар. 17), 18)

Витовт умер безпотошно в 1430 р. Свитригайло забажав відлучити Литву й Русь від Польщі. Це була остання нагода для Новгороду злучитися з Литвою та допомогти Свитригайлові створити самостійну Русько–Литовську державу, про що він 1431 р. старався. До Свитригайла прилучився Смоленськ і Полоцьк, але Новгород остався неутральним. 19)

Москва в роках 1430–40 вийшла скріплена з міжусобних воен. Щоб ізолювати Новгород і Псков, Василь II в 1448 р. уклав з польським королем Казимиром договір, в якому Литва зрікалася усіх претенсій до Новгороду й Пскова. 20)

Москва приготовлялася до вирішного удару на Новгород. У 1456 р. Василь II несподіваним нападом розбиває новгородську армію, грабує новгородські міста та в місцевості Яжелбиці диктує нові умови миру й бере 10.000 зол. рублів контрибуції, але здобувати Новгород він не важився. 1)

Чому ж так раптом упала боездатність новгородців? – Василь II придбав у Новгороді сильну промосковську партію. Не було згідности в командному складі новгородської армії. Новгородці мусіли віддати москалям ростовські й білоозерські землі, до управи міста прийняти московського воеводу–намісника. Без його згоди не можна було судити мешканців міста, а на всіх документах, навіть на торговельних, витискати велику печатку моск. кн. Василія II. Увесь Новгород мусів присягнути на вірність Василеві II-гому. 21)

Так тоді Новгород в 1456 р. став васалем Москви. У 1460 р. Василь II приїхав з воеводами в Новгород творити особисто суд. В тому часі підкорив собі також і Псков.

Василь II помер 1462 р. Його син Іван III оженився /вдруге/ з братаницею вбитого останнього грецького цісаря, Софією, і присвоїв собі безправно титул і герб грецьких цісарів та впровадив грецьку двірську етикету.

По смерті Василя II-го новгородці повстали проти москалів, вигнали моск. намісника та звернулися за допомогою до польського короля Казимира, а він поміч приобіцяв. Та моск. князь Іван III показався кращим дипломатом і політиком, як новгородці. За великі гроші він приєднав собі хрестоносців за союзників, великими грішми підсилив у Новгороді свою партію. Вона скликала віче, скинула посадників і тисячких-прихильників литовської партії Казимира, вибрала митрополитом Новгорода Теофіля—московського запроданця, уневажнила договір з Казимиром і вислала посольство в Москву просити ласки.

Дальше Іван III за гроші дістав від Золотої Орди заяву нейтральності, бо Казимир старався спонукати Орду до походу на Москву. Псков був московським сателітом від 1460 р. 22)

У критичний момент, коли важилася доля Новгорода, московська партія зірвала договір з Казимиром /1470/ і Новгород залишився осамітненим. Цього Іван III тільки чекав і в червні 1471 р. рушив з великою армією на Новгород. Шойно на вістку, що Іван III іде на підбій Новгорода, литовська партія скликала віче й підо впливом доброї бесідниці Марти Борецької, вдови по посадникові, віче скинуло промосковських посадників та вибрало Марту на посадника. Переможна литовська партія постановила боронити Новгород. Негайно вислано посольство до польського короля Казимира з тим, що віче привертає важність договору з Казимиром, уневажненого рік тому промосковською партією.

Московський князь наступав уздовж литовської границі, тож новгородці вислали послів до Казимира через територію своїх союзників хрестоносців, не знаючи, що Іван III хрестоносців перекупив. Хрестоносці послів арештували, а через те Казимир не дістав відомостей про напад Івана III-того й про події в Новгороді.

Яка сильна була промосковська партія в Новгороді з новгородським митрополитом і духовенством у проводі /аргумент: віра й володар православні, так пізніше й в Україні/ свідчить факт: Коли литовська партія перемогла, змусила прихильників

московської партії присягнути на вірність Новгороді, та присяга зрадників від зради не стримала.

Новгородською армією командував син Марти Борецької Дмитро. Ця армія, більша числом за московську, стрінула москалів на річці Шелоні, на південний схід від Новгорода.

Новгородні боролися добре, але коли московська кавалерія почала атакувати новгородську піхоту, полк митрополита-Теофіла – тисяча людей кавалерії – відмовився, послухав наказів митрополита-зрадника, атакувати московську православну кавалерію. Це викликало замішання і паніку в новгородській армії, де було також багато прихильників Москви, і новгородці кинулися втікати. Надаремно Дмитро Борецький старався затримати втікаючих, він залишився на полі бою лише із своїм штабом і своїми тисяцькими. Окружені москалями попали в московський полон. Битва відбулася 14 липня 1471 р., а 24 липня москалі відрубали голови Дмитрові Борецькому й його воеводам. Крім зрадника митрополита Теофіла був ще один вожд зрадників – Упадиш. Він із своїми москвофілами загвоздив залізом 5 новгородських гармат. Тож коли московські лави рушили в атаку, новгородські гармати мовчали. Упадиша й його спільників новгородці вбили камінням. 9)

Дня 27 липня 1471 р. послы Новгорода прийшли до Івана III-го просити ласки. Усі міста й села на десятки миль довкола Новгорода, всі церкви й монастирі були ограблені й спустошені, чого новгородці від віків не пам'ятали.

Посольство до моск. кн., очолював митроп. Теофіл. Послы падали на землю, цілували чоботи моск. князя і з плачем благали в нього милосердя. 23)

Моск. князь не зважився здобувати Новгород, але все таки подиктував новгородцям тяжкі услів'я капітуляції: 1) Новгородці мусять зректися всяких взаємин із чужими державами 2) усі суди переходять під власть моск. князя; 3) моск. воевода як намісник моск. князя буде постійно з військом перебувати в Новгороді; 4) Новгород заплатить 15.500 рублів контрибуції – і 5) новгородські землі з містами: Кергола, Чакола, Мізинь, Нем'яна, Пінешка, Вия і Сура, з територією більшою,

за всі моск. князівства, забирає Москва. Ця втрата земель позбавила новгородське купецтво від доступу до Уралу й підтяла економіку Новгороду. 24)

При відході в Москву кн. Іван III залишив воеводі тайний наказ розпалювати в Новгороді ненависть між боярством і біднішим населенням, а всі жалоби-скарги на берестовій корі враз з підписами відсилати в Москву. Новгород /як і Україна по смерті Богдана та в 1918–20 рр./ мусів знищити себе власними руками й – як далі побачимо – так і сталося.

Марта Борецька після поразки на р. Шелоні та по смерті сина Дмитра, зрадженого митроп. Теофілем, жила в Новгороді з онуком і невісткою. Мала ще одного вже старішого сина Федора, що участі в бою не брав. Він жив осібно з родиною. Трагедію Новгороду й смерть сина Дмитра переживала Марта дуже тяжко. Щодня можна було бачити її чорно одягнутою, із смутком ув очах, але повну поваги й достоїнства, як вона з невісткою і внуком ішла до церкви.

Новгородом правила московська партія, очолювана митроп. Теофілем і моск. воеводою. Марта бачила упадок своїх мрій, бачила грізне майбутнє Новгороду й своє власне. Приятелі дораджували їй виїхати тайком із Новгороду. Але вона відповіла: „Хочу ділити з моїм народом добро й горе”. – І поділила! – Поділила як воїн – герой, а не як боягузи-демагоги, що в небезпеці покидають страждучий народ і, захопивши державні гроші втікають за кордон /як наші в 1920 р./.

Пригляньмося розвитку подій після битви на р. Шелоні та капітуляційного миру, підписаного в місцевості Коростені при гирлі р. Шелони.

Воевода виконує наказ моск. князя. Сотнями сипляться жалоби на бояр, багатих купців і прихильників литовської партії. Усі жалоби відсилає воевода в Москву. Псковський літопис про ті події /1471–77 р./ говорить: „Мнози бо велможі і бояре перевіт імяху князю великому /моск./ і того ради не ізволиша в єдинодумлії быти і всташа чернь на бояр, а бояри на чернь”. 7) /звернути увагу на українську мову літопису/.

Московський князь, напустивши осінню 1474 р. татар на

Поділля і Галичину, оголосив, що в січні 1475 р. приїде в Новгород особисто робити суд, розглядати скарги новгородців. Псковський літопис нотує: „Новгородці люди молодші /низи/ самі його моск. князя/ призвали на тия суди управи что на них насиля держат як посадники і великі бояри” . 25)

Московський князь їхав з військом дуже поволі, не грабував /бо не було що/, затримувався навмисно й робив суди в містах і селах, карав багатих, винагороджував бідних. Це була гра на нервах новгородців, мовляв, зближається грізний і справедливий суддя. І новгородські бояри /з литовської партії/, що на них були доноси, не витримали. За порадою – намовою московського воеводи–намісника, бояри почали їхати зустрічати з дарами моск. князя.

І так уже 7 листопада прибув з дарами до моск. табору Іван Лошинський, 15 листоп. син Марти Борецької Федір, 16 листоп. Олифер Опанасів і Богдан Осипів, 18 листоп. Іван Опанасів і Василь Ананій.

Московський князь дари приймав, але нічого не обіщовав. Тоді 20 листоп. моск. воевода з Новгорода вислав до моск. князя делегацію черні з жалобами на литовську партію під проводом Якова Кузьми.

Дня 22 листоп. моск. князь в'їхав у Новгород і замешкав у митроп. Теофіла. Тепер почали сипатися жалоби на багатих людей. Їх було так багато, що кн. Іван тільки деякі розглядав, а решту переслав у Москву та почав сам запрошуватися на пир до багатих бояр. І знову моск. князь грав на нервах бояр, бо ж доноси на них мав у своїх руках. – І так новгородські бояри стали гостити московських нахаб... Такі бенкети тягнулися тижнями.

Дня 26 лютого /1475 р./ Іван III несподівано заарештував тих бояр, що його зустрічали з дарами, до того ще й трьох інших. 26)

Тепер почали на пирах сипатися моск. князеві дари. Лише на 13-тьох пирах подаровано моск. князеві 8.000 рублів, 45 звоїв заграничного іпського сукна, верхових коней, зуби м'ржів та численні інші товари.

Торкнемоя ще церкви й монастирів, що мали величезні маєтки. На пирі в митроп. Теофіла, цей *лаптьолиз* подарував Іванові III 5.500 рублів, 18 звоїв іпського сукна, 200 соболів, 4 бочки заграничного вина та багато інших дарунків.

Маєтки всіх арештованих бояр, моск. князь конфіскує і переписує на себе та старається обіцянками приєднати бояр до своєї партії. Щоб таку партію створити, напускає чернь на боярство. Воно стероризоване рад-не-рад іде в партію царя.

Чи нашу козацьку старшину гайдамаками москалі не загнали в дворянство? /Тема гайдамаків у нас ще не рухана/. – Моск. Літопис подає: „За дрібними людьми князь не видить вини”. 27) – Чи сьогодні в Америці не те саме? Чи в Україні в 1918 р. не було те саме? – Чи після упадку Виговського ватажок Цецюра не вимордував козацьку старшину, а в 1919–20 рр. бідняк не нищив куркуля і середняка?

Без черні в 1658–60 рр., без укр. бідняка в 1918–35 рр. та новгородської черні, Москва ані Новгород, ані України не була б здобула. – Чи ж наша тисячолітня історія нічого нас і досі не навчила?

Терор на боярах литовської партії приводить до того, що бояри московської партії підписують петицію до моск. князя і – як наш Брюховецький – просять скасувати вічевий устрій, а Новгород прилучити як провінцію до Москви. Це зробили бояри за порадою моск. воеводи й митроп. Теофіла. І два бояри з тією петицією поїхали до Москви.

Та це була знову тільки провокаційна затія Москви. І коли 31 травня 1477 р. делегати повернулися з Москви, то новгородське віче їх як зрадників укаменувало. Верх узяла знову литовська партія.

У Москві Іван III затирав із радощів руки, що діло йде за його пляном. Під зиму того ж року Іван III вирушив з великою армією на Новгород, щоб його покарати. Вибрав зимову пору, щоб населення Новгорода не могло ховатися з майном по лісах, а Казимир у таку пору не міг послати Новгородові поміч, бо Іван III напустив на Поділля і Галичину кримську орду Менглі-Герая осінню 1477 р. Тож Казимир мусів воювати з тата-

рами, залишаючи справу Новгороду поза увагою. Менглі–Герай воював з Польщею і Литвою, за здерті з новгородських бояр гроші, два роки тому. – Новгородці замкнулися за мурами міста, а Іван III почав облогу. Здобути місто штурмом москалі не могли. Душею оборони й спротиву була знову Марта Борецька.

Іван III із штабом стояв у монастирі св. Трійці коло Новгороду. Облога тривала від 23 листопада 1477 р. до кінця січня 1478 р. Голод і пошесті в місті приневолили новгородців капітулювати. – Єрмолинський Літопис говорить: „В граді же бисть мор і глад силен” / ст. 178/. Софійський Літопис пише: „Понеже бі в граде и мор на люди и глад” /ст. 219/. 1)

Дня 25 січня Іван III післав своїх бояр привести все населення Новгороду до присяги на вірність моск. князеві. Марта Борецька з онуком, Григор Арбузів, багатий купець Марко та багато інших присягнути не хотіли.

Дня 29 січня Іван III в'їхав з військом у скорене місто та був запрошений на бенкет до митроп. Теофіла.

Новгородське віче зібралося востаннє, щоб з маніфесту Івана III довідатися, що вічевий устрій касується, а вічевий дзвін забирають у Москву.

Першого й другого дня місяця лютого 1478 р. почалися арешти. Між першими була арештована Марта Борецька з онуком, а далі сотні бояр і купців. Усіх їх, закованих у кайданах, вивезено в Москву разом з вічевим дзвоном. Маєтки арештованих загорнув Іван III для себе. Обвантажений багатствами арештованих, від'їхав у Москву 17 лютого, залишивши в Новгороді сильну залого. 10)

За Іпатієвським Літописом, Іван III вивіз із Новгороду 300 возів золота й срібла. У 1480 р. Іван III знову прибув у Новгород з військом. Багатих бояр уже було мало, але зате був багатий „лаптьолиз” митроп. Теофіл. Дня 19 січня Іван III арештує Теофіла, парохів новгород. церков та ігуменів монастирів, із церкви св. Софії і монастирів, грабує казкові багатства, а всі архієпископські землі переписує для себе. Управної землі із селами й людьми мала церква св. Софії 8.480 обж. /Обжа,

це около 2 і 1/2 ам. акра/. Теофіла заслано в один з північних монастирів.

Так само поступив цар Петро I з „лаптьолизом” київським митрополитом Йоасафом Кроковським, що в Глухові на наказ Петра I, православного царя, виклинав гетьмана Мазепу. То само зробила цариця Катерина з о. Чайковським, парохом Січі, який намовляв січовиків не битися, а здатися на ласку моск. генерала Текелія. Не допомогла православна віра, ані вислугування москалям в ім'я тієї віри. Йому й січовикам з Кальнишевським у проводі забракло „хребта” – характеру Марти Борецької, яка перед Іваном III своєї гордої голови не зігнула й залишилася до кінця життя у тюрмі, – вірна ідеалам волі, що їх голосила своєму народові й за них боролася. В історії нашим мужчинам часто бракло хребта, національної гордості й почуття чести наших великих історичних жіночих постатей. 28)

На місце Теофіла приїхав московський митроп. Сергій. А що Іван III ограбував церкву св. Софії, Сергій з московськими батюшками наложив великі тягарі на новгородське населення. Ці здирства були такі великі, що новгородці не витримали, скликали /1484 р./ віче без дзвона, зловили митроп. Сергія та так його били, що він збожеволів. 28)

Знову прибуває до Новгороду моск. князь з військом, знову арешти й конфіскація майна. На цей раз убито 30 бояр, а сотні людей вивезено в Москву. Соф. II Літопис стверджує: „И пограбиша їх всіх і много іменія взято безчислено”. 10)

Друга велика конфіскація майна наступила в 1487–89 рр. Цього разу Іван III виселює вже тисячі середнього стану людей: купців і ремісників, а їх майно конфіскує. Виселених розміщено на передмістях Москви, а в Новгород до хат виселених прислано московські родини. Між виселеними цим разом було багато таких, що десять літ тому робили доноси на бояр.

Дальший вивіз населення, на цей раз бідняків, усіх, хто мав хоч одну „обжу” землі, відбувся в роках 1489–99.

За тих 10 літ вивезено понад чверть мільйона новгородської черні, що помагала Іванові III-му нищити свою провідну верству. До їх хат прийшли з Московщини моск. родини. 28)

Новгородським монастирям сконфісковано понад 10.000 „обез” управної землі.

Марту Борецьку Іван III ненавидів, але в душі мав до неї пошану й її не замордував. Що сталося з її 17-літнім онуком Іваном – невідомо. Марту Борецьку намовляв Іван зложити присягу вірності та хотів випустити на волю. Не скорилася! З білим як сніг волоссям та горда духом жінка викликала острах, повагу й подив в Івана III. Залишилася до кінця життя гордою посадницею–президентом нескореного Новгорода. Була ув’язнена тілом, але вільна духом і вмерла нескореним ворогом Москви, вождом нескореного Новгорода.

Коли б у нашій історії мужчини були виявили силу духа й політичний розум такі, як наші славні жінки, то наша нація займала б сьогодні місце побіч інших вільних націй світу.

Не лише Марта Борецька чи інші королеви виявляли такий гарт духа, національну гордість і силу волі, але й дуже багато звичайних жінок України виказували силу духа, героїства й політичну далекозорість. Згадаймо оборонця Буші – жінку сотника Зависного. Вона пожертвувала своє життя, підпалюючи бочку з порохом, але вибух висадив у повітря замок повний польських жовнірів. А скільки мужчин у нашій історії dokonало подібного чину як та жінка?

Не менше національної гордості виказала невістка Богдана Хмельницького, Локсандра Тимошиха, що повдовівши молодю, доживала віку в Рашкові над Дністром, на польсько-українській границі. На залицяння польських панів відповідала гордо: „Я – Тимошиха Хмельницька, вдруге заміж не виходжу”.

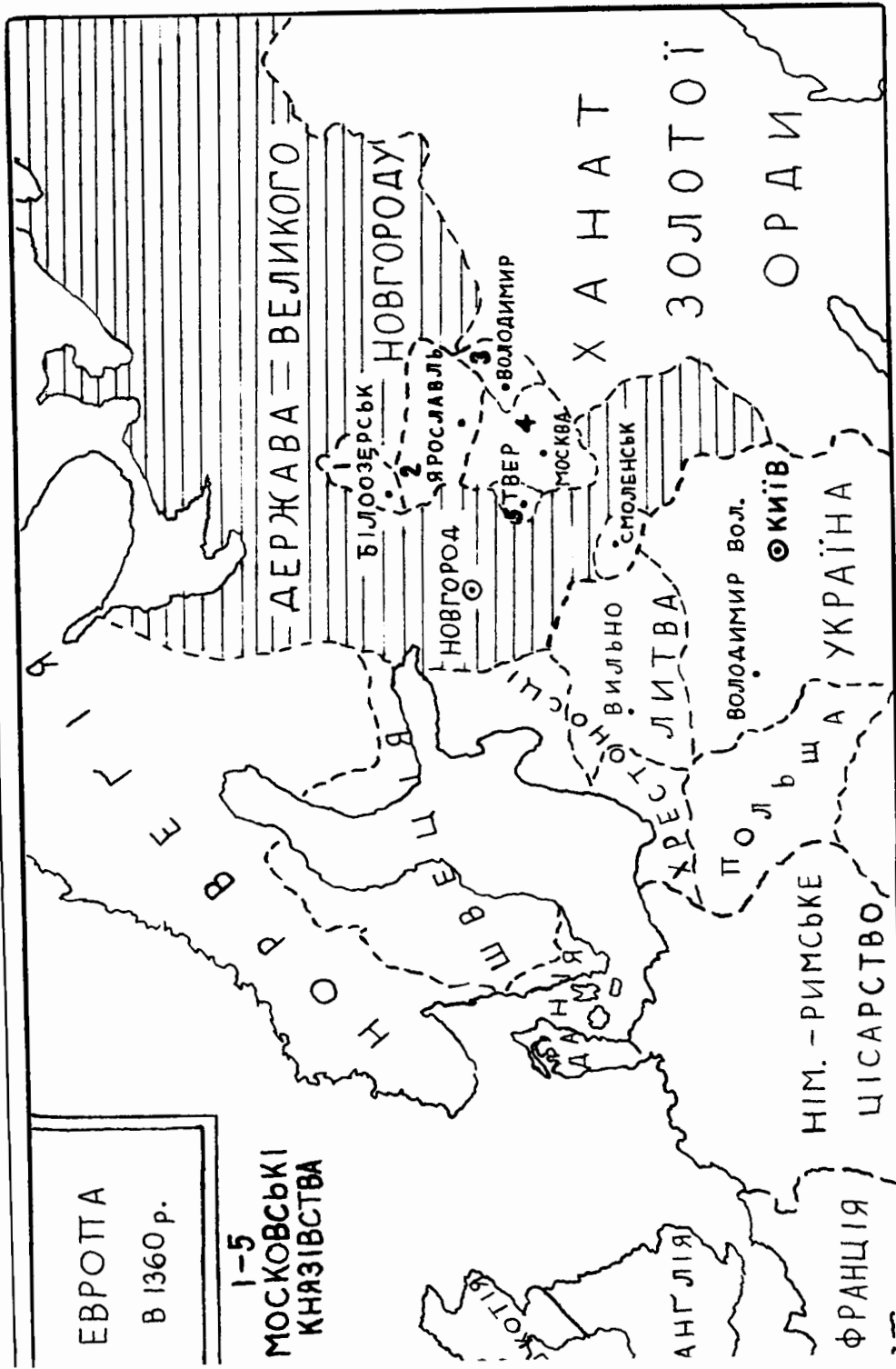
А матір Мазепи, яка в рішальних моментах гетьмана піддержувала сина радою. А Леся Українка в хворому тілі скільки гарту духа й національної гордості виявила? А скільки героїнь було у визвольних змаганнях у рядах УГА, а останньо в рядах УПА? – Усіх їх назвати поіменно немає змоги.

На закінчення першої частини праці під наголовком „Жінка”, ставлю заклик: Схилімо голови перед нашими героїнями духа й чину!

ЕВРОПА

В 1360 р.

1-5
МОСКОВСЬКІ
КНЯЗІВСТВА

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермолинская летопись – П.С.Р.Л.Т. XXIII.С.П.б. 1910.
2. Летопись Аврамки – П.С.Р.Л. т. 16. С.П.б. 1889.
3. Новгородская первая летопись – Моск. –Лен. 1950.
4. Новгородские летописи II,III і IV – С. П. б. 1879.
5. Новгородская У–тая летопись – П.С.Р.Л. т.У. Петрогр. 1917 г.
6. Моск. летописный свод конца XV века. П.С.Р.Л.т.ХХУБМ.Л.1949.
7. Псковские Летописи под ред. А.Н.Насонова, Вип. I і II. – П.С.Р.Л.Моск.–Лен.1941 і 1955.
8. Рогожский Летописец – П.С.Р.Л.т.ХУ.Петрогр. 1922.
9. Софійская первая Летопись – П.С.Р.Л.т.У. С.П.б. 1853.
10. Софійская вторая Летопись – П.С.Р.Л.т.УІ. С.П.б. 1853.
11. К.В."Stammtafeln zur Geschichte der Europaeischen Staaten", В. I–II, Marburg 1953.
12. Р.Баумgarten "Genealogies et Mariages occidentaux des Rurikides Russes" ,Orientalia Christiana 1927 і 1934.
13. А.И.Никитский. „Очерк внутренней истории Пскова” . С. П. б. 1873. ст. 183.
14. М.И.Артамонов. „История хазар” . ст. 306.Л. 1962.
15. А.В.Арциховский. „Новгородские ремесла” . Новг. истор. сборник. Выпуск 6. Новгород, 1940.
16. Ю.Острогорський. „Історія Візантії” . ст. 317. Мінхен, 1963.
17. А.И.Барбашев. „Витовт і Поledние двадцать лет княжения” . С. П. б. 1891 г.
18. Леон Кочи. „Грунвальд” . Шкоція, 1960. /в польській мові/.
19. Нач. псков. летоп. – М. – л. 1950.
20. Акты Западной Россіи. т. I, ст. 64-5. С.П.б., 1846.
21. Псковская Летопись. М.–Л. 1941.
22. Л.В.Черепин. „Русские феодальные Архивы с XIУ-ХУ в. – С.П.б., 1889. ст. 364.
23. „Новгор.4-тый летоп.”.–т.ІУ,ст.511.П.С.Р.Л.,С.П.б. 1848 г.
24. „Новгор.4-тый летопис”,ст.447.– та „Моск.Летописный свод конца XV в. П.С.Р.Л.т. ХУБ М.–Л. 1949.
25. Псковские летописи.–А.Н.Насонов. т. III. М.–Л., ст. 200.
26. Новгор. ІУ. летопись – і „Новгородские Летописи” .П.С. Р.Л.С.П.б. Лен. 1925.
27. Моск.Свод.ст.290. Моск.Летоп.Свод конца XV в. П.С.Р.Л. т. ХХУ. М.–Л. 1949.
28. „Софійская III-я Летопись” . ст. 310.

II-гий РОЗДІЛ ЧАСТИНА УІІ.

Д Е Р Ж А В А

ЧОМУ МИ НЕ МАЄМО ДЕРЖАВИ?

Наші історики пояснюють це злим географічним положенням, /шлях з Європи в Азію/, загарбницькими сусідами, поділом Руси на удільні князівства, денаціоналізацією провідної верстви й внутрішніми незгодами.

Розгляньмо кожне з цих питань окремо. Багато далеко менших від нас народів мають зле географічне положення, але свою суверенність до сьогодні оборонили. Візьмемо для прикладу Люксембург, який має територію 1.748 км. і 327 тисяч мешканців. Люксембург, як і Україна, має урожайну землю, копальні заліза й розвинену індустрію. Розположений між Францією і Німеччиною на перехресті шляхів північ–південь і схід–захід. Обидва сусіди не були янголами, а з трьох сторін відкриті кордони з однієї гори.

Переглядаючи історію Люксембургу, бачимо, що це був ланцюг змагань з німцями й французами за самостійність, які на землі Люксембургу зводили між собою порохунки. До сьогодні Люксембург оборонив свою самостійність. Таких Люксембургів з території України можна створити понад 300.

Засада самостійности – одна віра в Бога й єдність. Ми возимо москалів на своїй спині вже 300 літ. Литва, Латвія і Естонія, які разом мають 7 мільйонів населення, з трьох сторін мають відкриті кордони. Москалі й поляки не кращі сусіди, ніж німці й французи, свою волю оборонили в 1918-20 роках від обох загарбників. Причиною цього була єдність і одна віра в Бога в кожного з тих народів, інша як у москалів.

Нас у 1918 році було коло 45 мільйонів, а ми дали себе, як воли уярмити й запрягти до московського державного воза.

Яка цьому причина? Від 1000 літ одна православна віра з москалями й взаємна незгода, заздрість, ненависть та коло

60 різних „отаманів”, включно з головним, які себе взаємно поборювали.

Німеччина, Англія, Франція, Москва й Польща також були в середньовіччі поділені на удільні князівства, але свою самостійність задержали до сьогодні.

Денаціоналізація нашої провідної верстви відбулася з двох причин: 1). З прилученням України до Литви; у церковних школах України вчили читати псалтир, а в духовних семінаріях ще Богословія. Православне духовенство було мало освічене. Часто дяк поправляв попа при відправі Богослуження, що яскраво описав Руданський. Наша православна шляхта, не маючи в своїх школах латини, яка була урядовою мовою в польських урядах і судах, мусіла вчитися цієї мови в єзуїтських школах і тому польщилася. В цьому винна не православна шляхта, а духовенство й православні школи України /були лише при церквах/, які не хотіли йти з духом часу, реформувати свої школи і підняти рівень навчання до рівня єзуїтських. Жорстокі обставини тодішніх часів змушували православну шляхту під загрозою утрати урядів і маєтків вивчати урядову латинську мову в чужих, бо свої із-за лінивства урядової мови не вчили. Реформи чужинця молдавського княжича Петра Могили прийшли запізно й тривали закоротко. Гайдамаки на Україні за інспірацією Москви змушували козацьку старшину, яка ще зберіглася від Цецюрини різні, шукати опіки під охороною московських урядів і війська. Гайдамаки почали діяти вже від 1708 року. В 1734 році зі своїми ватагами діяли гайдамацькі ватажки: Верлан, Грива, Медвідь, Жила, Рудя Іваниця, Харко. Від того року гайдамацький рух, підтримуваний Москвою, існував аж до 1779 року по обох боках Дніпра. Після розбору Польщі й зруйнування Січі, Москва гайдамацький рух, як більше непотрібний, припинила. Описаний Шевченком бунт Гонти–Залізняка – це було лише одно звено в ланцюгу гайдамацьких виступів напротязі 70 літ їх діяння. Цікаво, що після використання гайдамаків і Залізняка, як московського „хахлушки”, москалі розбрóили їх, повіривали всім ніздря /перенісся/, а на чолі кожному випікли тавро-знак „В”, тобто вор-злодій. Це саме зробили й

старому Залізнякаві. Кожному всипали по 50 канчуків і в кайданах у проводі з Залізняком вислали під вартою на каторжні роботи в Сибір. Залізняк не витримав і помер у дорозі. /Журнал „Киевская Старина”, число 9, 1882 рік.

Гайдамачина повторилася під назвою „пролетар-бідняк” в 1918 році. Український бідняк, цькований Леніном, кинувся нищити свого брата куркуля. „През незгоду всі пропали, самі себе звоювали” /вірш гетьмана Мазепи/.

Отже, усі інші причини нашої недержавности відпадають, а залишається лише наша 1000-літня національна прикмета-хвороба „Незгода”.

Пошукаймо причини цієї нашої національної хвороби. Щоб зрозуміти її причини, мусимо зануритися в сивину тисячоліть. Як знаємо, вітчиною коноплі, яка росла й до сьогодні росте дико, були донецько-приволзьські степи. Кожному відомо, що всі овочі трав, дерев, збіжжя, картоплі, льону і т. п. називаємо „насінням”, лише насіння коноплі називаємо „сім’ям”. По-орійськи конопля називалася „сама”, наше старо-слов’янське „семена” – сім’я. Чому така назва? Конопля в дикому стані переживала зиму, по-орійськи „саму”, отже, „сама” – це рослина, що перебувала зиму. Як було згадано, давні мови були бідні. Одно слово мало кілька значінь. Римляни нашу „саму” – коноплю називали „канна”, а від латинського слова „каннабіс” пішла наша назва „конопля”.

Хтось може спитати, що спільного може мати конопля з характером народу? І конопля і хміль належать в ботаніці до тієї самої родини „cannabinaceae” Хміль по-латині називається „гумуль”, по-орійськи – „шума”. Ми знаємо, що всі орії мали багато бджіл і свиней. У оріїв наш „мід” називався „мед”. Назва тисячолітня. В Оріяні–Україні від Висли по Ураль було меду найбільше. Наведемо свідчення арабських істориків з УІІ ст. – Купець і письменник Ібн-Русте говорить таке: „Край слов’ян рівний і лісистий, є у них багато якби бочок з дерева, які вони називають „улишдж”. З одного улишджа дістають 10 збанів меду. З меду роблять різні напитки. По смерті покійника ідуть на його могилу, беруть з 20 бочок меду, ” п’ють, ідять і бавляться” .

Другий арабський історик і купець Гудуд-аль-Аляма говорить слідуюче: „Слов’яни сіють багато проса, не мають вина, але мають багато меду, з якого роблять вино й *інші напитки*. Посуди для меду – бочки з дерева. Декотрі мають і по 100 бочок”. Історик Гардизі говорить: у слов’ян–русів багато меду. З одного улія дістають від 50-100 манів /тобто, літрів, прим. автора/ „меду”.

Так ми ствердили на підставі свідчень арабських істориків, що в Русі, перед Русю: анти, самари, аляни, сармати, скити, кімери, всі пили перероблений в алкоголь мед. Геродот в кн. I і IV називає скитів і самарів „*сомаварками*” і *хума-варками*”. На дворі короля гунів Аттилі також пили „мед”. Самозрозуміло, що напиток з меду був високопроцентовий алкоголь. Володимир Великий говорив, що: „Руси – веселіє пити”. Та якби Русь, почавши ще від Геродота, пила переварений в алкоголь мед, то це було б ще пів лиха. Але Русь і їх предки, почавши від кімерів, пили зроблену з меду „*сомо-хуму*”. Що ж це за напиток? Це алкоголь з меду, до якого додавали хмелю для мусування і конопляних вершків обох полів /поскінок і матінок/, коли коноплі цвіли. Хміль давав *мусування*, а коноплі – запах і наркотик „*гашиш*”. *Гашиш* по-американськи називається „*марігуана*”, яку сьогодні з таким запалом вживає американська молодь.

Коли орії вибралися на підбій Індії, вони завезли коноплі до Індії, а сумери, хати, мари, ури та інші – до Малої Азії. Як знаємо, орії–індуси називали зиму „*гіма*” /тому Гімалії/, а коноплю „*гема*”, те саме значення, що наша „сама”. Американці називають „*Гемп Плент*”, але в скобках подають „*Каннабіс сатіва*”. В ботаніці це означає „конопля посівна”, тобто наша українська конопля, яку плянтатори „марігуани” засівають сьогодні в усіх частинах світу. „Енциклопедія Британіка”, т. 14, ст. 876., та „Ботаніка України”, ст. 206, Київ 1965 рік. В енциклопедії зазначено, що марігуана походить з Індії з індійського „*НЕМР*”, тобто з індійських конопель, привезених 3.500 літ тому з України. Отже, напиток „сома” чи „сама” - це був сильний наркотичний алкоголь, від якого наші прадіди

діставали веселі привиди. В такому стані їх можна було вести на смерть, а вони до витверезіння почувалися щасливими. Після отверезіння кожний алкоголь і наркотик лишає по собі нервовість, біль голови, шлунку й печінки, обезсилення і ослаблення пам'яті. /Тому дають в Америці учням, щоб були дурні, а дурних легко повести, куди потрібно/. Кожний наркоман і пияк після витверезіння, щоб поправити самопочуття і розхитану рівновагу духа, приймає нову дозу наркотику чи алкоголю. Так через кілька літ вживання алкоголю, а по кількох місяцях вживання наркотиків, повстає новий тип людини – наркоман–алкоголік. Вдача такої людини цілком змінюється, як також змінюється до невпізнання її душевний стан. Алкоголік – це нервова, нестала, несловна, брехлива, брутальна, безоглядна, зависна й ненависна супроти іншого людина. Та алкоголік чи наркоман /наркоманія витворює тип алкоголіка лише в приспіненому часі/ передає „хворобу алкоголіка” своїм дітям, а діти внукам. Хоч би внуки й не пили, багато вони одидичують психічне звихнення. Коли ми пригадаємо з історії, що наші предки пили марігуано-алкоголь тисячоліттями, то зрозуміємо, що алкоголіків, психічних збоченців у нашій нації є дуже великий відсоток. Тому ми є хворою нацією, яка потребує негайного лікування психіки–духа, а не тіла.

Першою і найголовнішою прикметою алкоголіка, який у нашому суспільстві вважається порядною людиною, ба навіть патріотом і суспільником, є зависть, причина всіх наших нещасть. Божевільний, який вирвався з дому божевільних, є менше небезпечний для суспільства, як людина хвора на заздрість. З-зовні спокійна людина із заздрости здібна на несподівані вчинки з вживанням ножа, револьвера чи бука. Якщо таку людину спитати, чому вона так зробила, відповіді будуть переважно дуже дурні.

Лікарі–психіатри устійнили, що заздрісна людина при виконанні акту заздрости блідне або червоніє, її серце б'ється скоро, віддих стає приспіненим. Така людина є духовою калікою, психічно-хворою. Вона потребує санаторії, а натомість живе між людьми й різними способами отримує їхнє життя. За-

здрісні не йдуть лікуватися, бо не існує закону, що змусив би зависника лікуватися, як також ніхто не хоче признатися, що він зависний, бо ж це сором. Діти алкоголіків дідичать зависть по своїх батьках, дідах, прадідах і передають дальшим поколінням. Заздрість притемнює розум. Заздрісна людина змінлива в своїх настроях: раз сумна, раз розчарована, песиміст, в злому настрої, швидка на злість.

Поки приступимо до опису, що заздрість – це наша національна хвороба, запізнаймося якнайкоротше, як її лікувати.

Заздрість, як і неспокій або страх походять з передніх чолових мозгових частей. Мозок людини складається з дуже делікатних частин, сполучених надзвичайно делікатними, як павутиння, нервами. Аल्коголь і наркотики нищать печінку, яка витворює нездорові окиси, що з кров'ю приходять до мозку й нищать нервові волокна переднього мозку. Але діти, і навіть правнуки аल्коголіка також зависні хоч не п'ють багато аल्коголю. Вони одержали від батьків чи дідів нездорову печінку аल्коголіка, що витворює окиси, які нищать нервові волокна переднього мозку. Хвороба заздрости породжує комплекс нищости, плазування перед чужими або зверхником /причина асиміляції/. Лікування заздрісного, тобто його печінки, полягає в порадах спеціалістів–психіатрів, яких дуже мало, бо майже ніхто печінку й заздрість не лікує. Це лікування полягає в уживанні вітамінів з вапном і фосфором. Спокій, глибокий сон, уникання найменшої дози аल्коголю навіть у вині й пиві. Якби заздрісники лікували свою печінку, життьових, родинних і суспільних драм та знищення людських існувань було б на цьому світі на 50%, а в Америці й в нас українців на 90% менше. Якби ми зрозуміли, якою страшною отрутою для людини, її мозку, печінки, серця і нервів є аल्коголь, то ми не вживали б ніякого аल्коголю чи наркотика, хіба як ліку на припис лікаря.

Найбільшою карою людства й нашою є те, що люди, в тому числі й ми, українці, не хочемо зріктися аल्коголю і наркотиків, а тим самим – заздрости. Люди воліють марнувати своє і чуже життя, замість лікувати хвору печінку. Наслідком заздрости є ненависть. Через заздрість Святополк Окаянний мор-

дував своїх братів. Пушкар і Цецюра повалили гетьмана Виговського, а з ним і свою державу. Винниченко й компанія, думаючи, що валять гетьмана, завалили свою державу. Сірко й Многогрішний Дорошенка, Кочубей і Іскра – Мазепу, а деякі наші верховні жреці валять верховного архієпископа, кардинала Йосифа. Так алкоголіки зависть і своє особисте „я” ставлять навіть вище науки Христа, який на прощальній вечері пригадував апостолам, щоб „ви були всі одно, як я з Вітцем одно”.

Через заздрість алкоголіків у нас немає злуки партій, Церков. Через заздрість, ” як немає такої України, Церкви, як я і моя партія”, то нехай не буде ніякої. Тому в ім’я ненависти алкоголіків пишеться брехливі історії, де говориться, що акт проголошення ІУ універсалу 22 січня 1918 року відбувся святочно з парадом і молебнем на Софійській площі, коли в дійсності ІУ універсал був проголошений в будинку Центральної Ради й не 22-го, а 25-го січня. Дмитро Дорошенко „Історія України”, т. I, ст. 264. Це саме ствердила спеціальна комісія УНРАДИ, покликана президентом Степаном Витвицьким, що було опубліковано у виданні УВАН.

Алкоголіки є брехунами. Пригляньмося, які прикмети має алкоголік. 1). Злоститься, свариться, мститься, мордує, лаполиз, підлабузник, боягуз, підлотник, брехун. 2). Брак волі, ніколи не закінчує почате діло, не додержує обіцянок, неточний, скоро зневірюється, не витривалий. 3). Самолюб, своє „я” ставить понад усе, лише він наймудріший і всезнайко, а всі інші є дурні. Тому кожний наш алкоголік відкидає традиції, а зачинає будувати Україну від себе й своєї партії, чи кліки. 4). Алкоголік не любить ладу й порядку; нелад у хаті й на подвір’ї, в громаді й в організації. 5). Епілепсія – це хвороба виключно алкоголіків. Але епілепсія /падачка/ може бути формою хвороби, що періодично /при новому місяці/ повторюється. Епілептик падає непритомним, блює, у нього виступає піна на вустах і т. п., або без об’яв хвороби, коли епілептик дістає припинення свідомости. В такому випадку, в тій хвилині алкоголік здібний на вбивство, підпалення хати, розкрити організаційну таємницю, а пізніше перед судом плаче і присягає, що він *не знає, чому він це зробив*.

Такі алкоголіки-епілептики є найбільше небезпечні, бо навіть найкращим лікарям-психіатрам тяжко сконстатувати, чи такий маняк є епілептиком-алкоголіком, чи ні. 6). Алкоголік егоїст, крім себе й своїх забаганок, він нічого не хоче знати. Він не піде рятувати сусіда в небезпеці /мовляв, " моя хата скраю" , або " так йому на роду було призначено" /, не має почуття чести, амбіції і гордості. Не ображується, буде лизати чоботи сильнішому, може жебрачити, хоч і немає до того потреби. Його гаслом є: „Як звав так звав, коби що дав” . Алкоголік не є винахідником, політиком, вождем, купцем, організатором. Тому наша нація має так мало купців, винахідників, а замість політиків – політикерів. 7). З алкоголіків виходять злодії, повії, бандити, брехуни-демагоги /Винниченко/, садисти, маняки величності, типу „ось я і жінка моя” і т. п. Лікарі наводять більше таких прикмет, та й тих досить, щоб доказати, що не географічне положення України, не вороги, а наші алкоголіки, яких у нашій суспільності є понад 60% народу, є причиною нашої бездержавности. 1)

Ми зупинилися якнайкоротше над алкоголізмом, як причиною нашої бездержавности. Лікарі доказують, що вже в третьому поколінні, коли алкоголіки цілковито перестають вживати алкоголь і наркотики, алкоголічна вдача у внуків зникає. В 4–5 поколінні з алкоголіків не залишається сліду. Народжуються люди з цілком іншими характерами, здібні винахідники, будівничі-архітекти, політики, купці й т. п. Це протягом 90-120 літ. Чи не час, дорогий читачу, якщо ти у себе зауважив прояви алкоголічної вдачі, одідичені, може від предків, почати вже сьогодні лікувати себе й свій рід і абсолютно перестати вживати алкоголь, навіть в чарці вина чи плящі пива. Не брати алкоголю і наркотику до вуст, як не береться стрижніну, яка убиває тіло так, як алкоголь і наркотик убиває духа. Чи не час зачати виховувати нові безалкогольні покоління вождів, політиків, винахідників, учених, конструкторів і т. п.?

З алкоголіками не побудував би самостійної України навіть Соломон. До послуху алкоголіка можна змусити лише терор, тому москалі з успіхом застосовують до нас терор. Із

зачарованого кола алкоголізму й бездержавности можна звільнитися лише суворою абстиненцією щонайменше до трьох поколінь. А скільки грошей ми заощадили б?

Припустимо, що нас тут в Америці є лише 100.000 родин, які купують на Різдво, Великдень і уродини щорічно 4 пляшки віскі, 4 скринки пива й 4 пляшки вина. Це у висліді дає 45 доларів річно на родину. Та нас в Америці є, мабуть, вдвоє чи троє стільки, не говорячи про Канаду та інші країни. Тому лише 100.000 x 45 дорівнюють 4,500.000 доларів річно. Як багато за ті гроші можна б було допомогти справі визволення України!

А тим часом за пропиті нами гроші будується чужі ворожі Україні держави, росте наркоманія та протипукаїнська агітація. Чи ви коли бачили жиди пияка, алкоголіка чи наркомана? Я ще не бачив, хоч спеціально за ними шукав і шукаю. Може, є виїмки, але то буде 1:1000. Але солідарність і сприт жидів та їх політично-державницький розум треба подивляти. Причина цього те, що в жидів немає алкоголіків і наркоманів, а в Ізраїлю заборонені навіть американські фільми.

В 1967 році жиди зложили 730 мільйонів добровільних датків на Ізраїль, переважно жиди з Америки. В 1968 році кілька мільйонів більше. Жиди не співають „Кришталева чаша”, це пісня для „гоїмів”!

Призадумайся, дорогий читачу, над причинами нашої бездержавности, чи зрозуміло, чому в Україні тяжко купити штани, а горілку можна купити хоч і 1000 літрів нараз. Чи вам, читачу, невідомо, що індіани в Америці вимерли від алкоголю? Чи ви знаєте, що нас в Україні є лише 30 мільйонів, а де решта? Решта – москалі, але горілки подостатком. Ми, як нація, ступаємо в сліди американських індіанців. Справа *дуже важна, трагічно безвиглядна*, потребує роз'яснювальної акції про наслідки алкоголізму й наркотизму тут і там.

II. Чому в нас були Миславські, Прокоповичі, Кроковські, Іскри, Кочубеї, Носи, Галагани, Гладкі, Палії, Безбородьки, а число їм легіон, що в'язали сплячих шведів та віддавали москалям за склянку водки й „спасібо хахлушечки”. Чи вони були зрадниками України, чи московськими патріотами? Кожному

відомо, що державу будують патріоти, які з любови до вітчизни складають на вівтар волі своє життя і майно. Тимчасом у нас після Виговського є патріоти, але московські, хоч і українці родом. Коли знайдеться якийсь гетьман, який хоче волі Україні, то всі його зраджують, доносять Москві, і то духовні й світські. Невжеж у нас не було навіть того почуття, що за висловом Франка, "тягне пса у рідній буді спать?"

Спробуймо відповісти й проаналізувати цю загадку, так мало заторкнену в нашій історії. Може здаватися неправдоподібним, але українська нація аж до ХХ сторіччя єдина в Європі не мала своєї *рідної історії*, а тим самим і *рідної традиції*. Це була і є причина, чому в ХХ сторіччі, уже третє покоління зачинає історію і будову держави від себе *самих*, замість нав'язувати до традицій минулого.

Почавши від антів, той зв'язок з минулим є знаний і записаний грецькими, готськими й арабськими істориками. Русь мала від тисячоліть свої „Рошські письмена” – своє письмо, своїх владарів, державу Кия і його наслідників Кийовичів, а проте Нестор /грек/ зачинає наш літопис такими словами: "В літо 6360 /852 наченшю Михаилу /III/ црьствовати нача ся прозивати Руская земля. О сем увідахом, яко при сем приходиша Русь на Црьград, яко же писашеть в літописании Гріцком".

Михаїл III став грецьким цісарем у віці 17 літ 856 року. Нестор зачав історію Руси від 852 року, бо так мусів через те, що того року і в 860 році Русь Аскольда напала і облягла Царгород. Це знайшло відгомін не лише в грецьких літописах, але в цілій Європі. Цього вже Несторко затаїти не міг. Але де славні *війни антів*? Де Кий і Кийовичі? Грушевський говорить, що ті події забулися. Але ж Русь мала своє письмо, тому греки не застали нас дикунами, видно, що грекам було не вигідно про все це пригадувати.

Нестор прийшов з грецьким єпископом у Київ після охрищення Аскольда й Дира десь після 860 року й зробив київських князів варягами, щоб заховати від нас, що вони були потомками Кия – Кийовичами. Тому, що Київ не був послухний грекам, вони почали після знищення Києва Боголюбським називати

московських князів „Великими князями” – ”ігемон”, а київських малими – „дієпон”.

Після прилучення України до Литви, а Новгороду до Москви, грецькі патріярхи називають Московщину „Великою Россією”, а Київ – „Малою Россією”, і наші київські митрополити з тим погодилися та починають за греками великих московських царів уважати „Самодержцями всеї Руси”.

В 1674 році архимандрит Печерської Лаври Гізель видає першу „Історію України”, т. зв. „Сінопсіс”. І подумайте, читачі, в тому „Сінопсісі” написано, що спадкоємцями Володимира Великого, – Великої, Малої і Білої Руси, почавши від Андрія Боголюбського є суздальсько-московські великі князі й царі. А про знищення Києва Андрієм, про Галицько-Волинську державу, про Козацьку державу Богдана в „Сінопсісі” не згадано, натомість була введена генеалогічна таблиця московських князів від Юрія, батька Андрія, аж до царя Алексія Романова, якому Богдан з козаками піддалися в Переяславі. /Алексей помер в 1676 році/.

Сінопсіс – це був *підручник історії для шкіл України*, а всі тодішні школи в Україні були *при церквах*. Отже, від 1674 року в школах України почали, крім псалтиря, вчити історію „усеї Россії”, як в „Сінопсісі” називалася московська держава, а „Малая і Беляя Россія” були лише частинами Великої Россії.

Цікаво буде тут згадати, скільки тоді було шкіл в Україні. Лише в Гетьманщині на Лівобережжі в 1740 році було 866 шкіл. Д-р Григор Лужницький „Українська Церква між Сходом і Заходом”, ст. 447. Яке письменне було населення України й Білоруси, свідчить факт, що „Сінопсіс” від 1674 до 1823 року перевидано накладками 32 рази, в загальній сумі коло 300.000 примірників.

Чи ж тяжко тепер зрозуміти, чому вихований на Сінопсісі Іван Ніс зрадив Батурин, Галаган Січ, Палій під Полтавою так завзято атакував шведів, що гарматня куля відірвала йому ногу, він по кількох місяцях помер, але цар бій виграв. Чи можна дивуватися, що митрополит Кроковський виклинав Мазепу, чи

ректор Могиллянської Академії Теофан Прокопович, який після бою під Полтавою вийшов з учнями й учительським збором вітати царя, виголосив таку лакейську-лаптьолизну промову в честь царя, що деякі ученики червоніли з сорому. За те цар іменував його архієпископом і своїм дорадником, а київський митрополит Самуїл Миславський, *без наказу* Москви увів в 1784 році московську мову в українські церкви й українські школи. Ці всі люди діяли *з переконання, виховані в школах України на „Сінопсисі“ на патріотів Росії*, а не України. Шойно історик Грушевський відділив нас остаточно /хоч і теоретично, бо в практиці й 1918 році знову сполучив разом/, та це сталося під впливом Шевченка.

Як бачимо, наші православні хотіли православного царя, написали *єдино-неділимську історію, навчили козацьких дітей вважати царя за батька*, а москалів за старшого брата, а не за чужинця-ворога. Без Шевченка ми ніколи були б не *перемінилися* з хахлів в українців. Це також одна з причин того, що в 1918–20 роках наші „ленінолизи“ так легко завели нашу націю в колгоспи.

III

„ВИДІЛИ ОЧІ, ШО КУПУВАЛИ“ ...

Давня віра в Дажбога – це одна з причин нашої покірности чужим. Напротязі історії москалі дуже успішно нищили нашу націю взаємною ненавистю, різнею уніятів православними. Після другої світової війни вимішали обі віри в пролетарському котьолку, взагалі заборонивши релігію. Та заборонене спокусило навіть Єву в раю. Не дивно, що заборона релігії в московській імперії подобається молоді, яка виростає нехрищена. Після 50 літ війни комуністів проти Бога, релігія не зникла, лише пішла в підпілля в душі людей, і не тільки не зникає, а навпаки – поширюється. Комсомольці вірять в Бога, а не в московське православ'я. Це тривожить москалів, і вони придумали хитру штуку, як дати хахлам нову релігію. Але якби вони

ту релігію голосили в Україні, то народ їх висміяв би, бо їх методи знає. Тому москалі задумали ту релігію поширити між еміграцією, щоб з еміграції ця віра прищепилася і в Україні.

І з'явився в Канаді пророк, що називає себе „учителем” нової віри, а під його вплив попав поважний тижневик, який не-свідомий того, що робить, і ось уже 2 роки друкує маячення того „учителя”. Хтось сипле на цю ціль гроші й постарався про фалшивий літопис т. зв. „Влес Книгу”. Цей тижневик починає безлічно переконувати наївних читачів, що знайдено скам'янілі дерев'яні дошки наших поганських літописів. І наші наївняки з телячим захопленням ті фалшивки читають.

Пригляньмося ближче тій „Влес Книзі”. Беру з „Вільного Світу”, ч. 40 від 13 жовтня 1969 року. На першій сторінці подана фотокопія скам'янілої дошки. Уявіть собі, читачі, дерев'яна дошка *замінилася в плитку*. В Європі до сьогодні ніде не знайдено скам'янілого дерева, що ж говорити про дошку. Одинокі місця на світі, де знайдено скам'янілі дерева – це 100 квадратних миль площі в Арізоні в ЗСА. Ті дерева походять з Мезозойської доби, 150 мільйонів літ тому. Як ці дерева скам'яніли? Американські геологи доказали, що 150 мільйонів літ тому була велика повінь, яка ті дерева звалила й „примулила” грубою верствою не глини, а піску-кремнезему. Під тисненням той пісок виділив з себе т. зв. „Кремний сіліцій”, який увійшов-всякнун в дерева, не давши їм згнити, чи змінитися в вугілля, і надав цим деревам твердості каміння. Кілька-десять мільйонів літ пізніше була друга повінь, яка змила той кремнезем і відслонила скам'янілі дерева. 2)

Отже, *брехня про скам'янілі дошки вже вияснена*. Приходимо до змісту „скам'янілих дошок”. Кожна дитина скаже, що дерев'яна дошка за 2.700 літ, від приходу скитів у наші степи до сьогодні, не перетривала б. Щоб вийти з того клопоту написано „дурним хахлам”, що ті дошки скам'яніли. Написано, не знаючи, чи вірячи в нашу дурноту, що для цього потрібні мільйони літ і сильного тиснення під кремнеземом. Чи хтось до сьогодні звернув увагу на фалшивку? А в статті під іменем головного редактора красується титул статті: „Най-

старший літопис Руси–України”, „Влес Книга”, голос забутих рідних предків” .

Зміст книги: „Сини нашого предка Богумира повели скитів у наші степи” . Чи Юрій Коцюбинський в 1918-19 роках не робив те саме? А далі йде брехня за брехнею, хитро скомбінована. Москаль Миролюбов, приятель бельгійця полковника Ізенбека сфотографував ті таблички, але вони, самозрозуміло, десь затрапилися, а полковник Ізенбек помер. Ізенбек ніби мав знайти ті таблички в 1919 році в „дошенту зруйнованому домі князя Куракіна біля Курська, в зруйнованій бібліотеці між зігнилими від дошів книжками” . І головний редактор додає: „ті дощинки витримали пробу понад 1.000 літ”, не знаючи, що скити прийшли в наші степи 700 літ до Христа, отже, майже 2.700 літ тому.

Наскільки знаємо з історії, в 1919 році коло Курська не було ніяких військ „Антанти”, бо Антанта, до якої належала Бельгія, в 1919 році зірвала всякі зв'язки з большевиками. Миролюбов перевіз ті фото-копії до Америки й з другими москалями, Куром та Лесним видали книгу „Русь откуда ты?. В Голяндії другий москаль Кірпічов переклав ту книжку на українську мову й дав „хахлам” нову „евангелію”, якою так по-телячому захопилися редактори „К. Фармера” і „Вільного Світу”. Видно, хтось добре платить. Шевченко писав: „аби гроші, однаково” ...

Пригляньмося до нашої поганської віри, вихвалюваної про роком і наших жреців на Русі. Носили довгі білі льняні плащі з кобеняком, без рукавів, як усі жреці сумерів, індусів і галійців. У всіх згаданих народів жреці були жонаті. Мали по кілька жінок і дітей. Жреці всіх оріїв повчали, що земля Божа, а вони слуги Бога, виконують волю богів, а всі піддані мусять повинуватися волі богів. Фах жреців дідичили діти. Удержувалися з десятин урожаю парохіян і з жертв приношених богам, /які вимагали матеріяльних жертв/. 3) Мали свої товариства й школи. Учили, що орії походять від богів, (русини Дажбожі внуки), тому треба богові повинуватися і сліпо виконувати прикази жреців. Так учили жреці сумерів, індусів, галів, наші й гре-

цькі. Жреці в школах виховували своїх дітей на будучих жреців.

Між жрецями суворо перестерігалось право старшинства – „сеніоріті”. Найстарший віком жрець був паном життя і смерті племені. Він давав накази, які мусів виконувати навіть вождь племені. Жреці боялися злуки племені, бо жрець сильнішого племені давав накази й ставав жрецем підкореного племені. Це й було третьою причиною того, що орії від сумерів через Індію і галів аж до русинів ділилися на сотні племен. Жреці не допускали до злуки племен в одну державу. Це з тисячоліттями увійшло в атавізм народу.

В малій Сумерії було понад 50 племен, самостійних державок, в Індії кілька сотень. В Галії заальпейській, в сьогоднішній Іспанії і Франції, було понад 100 племен, які себе взаємна жорстоко поборювали. Римляни підбивши Галію, вимордували всіх жреців, залишивши галійцям їх святині й богів, яким вожді племен мали приносити жертви. Вимордувано жреців, (що називалися „друїдами”) за те, що приносили в жертву людей, чого не дозволяли римські закони. Це саме робили жреці всіх оріїв. 4/.

Гали прийшли з України у Францію приблизно 500–700 літ до Христа. Отже, це наймолодша еміграція. З опису їх жреців, богів і святинь, беремо в скороченні вищенаведені дані.

Пригляньмося до жреців слов'янсько-руських. Знову беремо свідчення арабських купців і істориків, які залишили свої описи коло 300 літ до хрищення Руси. Свідчення арабського географа Ібн-Русте, (наводжу виімок про наших жреців): „Є у слов'ян–русів знахарі (жреці), які кермують царем (вождем, князем), якби вони були їх начальниками. Трапляється, що вони приказують принести в жертву їх богу те, що їм завгодно: жінку, мужчину чи коня. Знахар (жрець) бере людину чи звіря мотузом за шию, вішає жертву на приготоване бервено (шибеницю) і чекає, поки жертва задушиться і говорить народові, що то жертва богу”.

В оріїв були сталі місця сходин – майдани.

Свідчення другого арабського подорожника Гардизи: „Є в них (русів) ворожбити, котрим владі підлягають їх вожді. І ко-

ли ворожбит візьме мужчину або жінку, накине їм на шию мотуз і повісить, то говорить, що це наказ бога-царя. І ніхто не каже ворожбитові ані слова, ані навіть не посміє показати невдоволення” .

Ше одне свідчення арабського купця і історика Ібн-Фалдана, який на власні очі бачив похорон багатого руського купця. Подаю в скороченні: „Коли приготували все до похорону, спитали його жінок, котра хоче бути похоронена з ним. Одна (по п'яному, очевидно) згодилася. Відтоді її пильно стерегли, (щоб не витверезилася), і жінка в ті дні пила сому й веселилася. В день похорону жінку тричі підносили над цямбринами (криниці), була така п'яна, що сама стояти не могла. Пильнувала жінку жрекиня-ворожбитка, яка цілий час говорила до жінки: „бачиш там /у воді/ твій пан-господар сидить в зеленому саду, оточений іншими мужчинами й кличе тебе до себе” . Жінка п'яна в галюцинації від соми говорила, що бачить все те, що жрекиня говорила. Після третього разу такої церемонії, жінка роздавала свої прикраси іншим жінкам. В обідраній з окрас їй подали чашу зі сомою, і вона, тримаючи чашу в руці, почала співати прощальні пісні до живих, бо вона відходить до свого любчика у „вирай” . Після співу випила сому, її завели до шатра, і там жрекиня її зарізала. Мертву принесли до чоловіка й разом спалили. Коли за годину все згоріло, насипали над спаленими могили, встромили березовий грубий паль і написали на корі ім'я купця і руського князя, (не жінки)” . Це описує Ібн Фалдан, як очевидець.

Тепер нам зрозуміло, чому українці-русини ставили березові хрести. На березових гладких стовпах, вбитих в могилу, на білій корі писали ім'я покійника ще далеко до хрищення Руси. Це доказ того, що Русь мала письмо.

Історик Грушевський значення наших жреців, їх вплив на формування відосередніх тенденцій до з'єднання і тероризування населення не зазначив, навіть делікатно закривав їх діла. Він навіть заперечував існування жреців, як найвищої „касти” народу, називаючи їх невинними „волхвами” . В одному місці він признався, що волхви вчили, що „хто був рабом на

цьому світі, буде рабом свого боярина-пана й у „виріі” . Історія України–Руси, т. I, ст. 330. Шойно Христос знищив касти й признав усіх людей рівними перед Богом.

Торкнемося ще весільного обряду передхристиянської Руси. На свято бога „Купала” , установлене жрецьми, хлопець, умовившись з дівчиною, брав її до свого дому без згоди її батьків. В той день батьки дівчини не сміли заборонити їй виходити ввечорі з дому, бо це було свято бога супружжя Купала /у римлян – Купідона/. Другу жінку хлопець, якщо він мав гроші, докупував. Отже, багатші мали по кілька жінок. М. Грушевський, Історія України–Руси, т. I, ст. 341-42. Шойно християнство поклато кінець усім тим діянням жреців і „Купалам” .

Яків Мних і митрополит Іларіон говорять, що русини мали поганські храми з ідолами. М. Грушевський заперечує це, мовляв, це твердження „лише двох свідків і то християнських” . Але арабський історик Ібн-Фалдан виразно говорить, що „руси моляться перед стовпом з вирізьбленою людською головою” .

Це в найкоротших зарисах віра в Дажбога й релігія наших жреців, яку проповідує пророк Дажбога й канадійський тижневик. Чи в духовних семінаріях обох Церков немає професорів –християн, щоб ширше й докладніше доказали фалш і облуду „Дажбогізму” ?

В кінці 19 століття наші оба обряди спокійно прислуховувалися, як малорос Драгоманов, що називав себе українцем, українською мовою профанував ідеї Христа й Шевченка та голосив ідеї Маркса. В наслідок інерції обох Церков, Драгоманов затруїв наше суспільство по обох боках Збруча й став предтечею українського комунізму.

Коли виринає справа об’єднання обох Церков, чи українського патріархату, то алкогольні типи в ризах відчиняють писки, як жаби в теплом багні. Коли ж явно голосять поганську віру, то оба наші обряди поглухли.

Аджеж обряд Дажбога москалі приймуть з відкритими обіймами. Замість „енкаведе” , людей буде вішати жрець, не буде шлюбів, буде „купало” цілий рік, буде тризна, гопак, шаравари, а горілку на тризну „старший брат” доставить.

Лише віра в Христа, але віра сильна, гаряча, жива, безсвітлена св. Ольги й Володимира, з одним патріархатом і своєю національною церквою може вирвати нас з духового рабства й довести до політичного об'єднання та визволення з обіймів „старшого брата”. Шойно тоді ми можемо сказати: „Знами Бог”, а Бог так хоче й дає людям те, чого всі спільно у Бога просять. Бог є завжди з тими, які з'єднані Його любов'ю і єдністю. Чи єдності мусить вчити нас наїздник нагаєм аж до кінця світу?

ІV. БУНТ – НАЦІОНАЛЬНА ХВОРОБА УКРАЇНЦІВ, ЯК ОДНА З ПРИЧИН НАШОЇ НЕДЕРЖАВНОСТІ.

Наша історія – це ланцюг бунтів. До сьогодні в нас не відділено поняття „бунт” від революції та не устійнено дефініції обох понять. Бунт ніколи не буде держави. Бунт не приносить нічого, крім пролиття крові, соток чи тисяч жертв, вбивства, пожеж, терпіння і прокльонів народу, і не лишає після себе нічого, крім загальної руїни. Бунт не дає ніяких виглядів на майбутнє, не полишає світлої традиції, не впливає виховно на прийдешні покоління. Бунт лишає по собі зневіру, упадок духа нації, винищення одного покоління, яке той бунт підняло, і що гірше – ярмо й кайдани, пониження і моральне заламання на десятки літ. Бунт – це необдуманий зрив, який винищує ідейні одиниці та обезкровлює націю щонайменше на час одного покоління. Бунт – це самовбивство народу, яке наїздник штучно викликає і фінансує, що ми бачимо на протязі історії нашої і Новгороду. Бунт сприяє зміцненню ворожої окупації.

Після упадку Німеччини я мав нагоду, працюючи в німецького бавера, запізнатися з його слугою-фірманом, який плинно говорив українською мовою і 7-ма іншими східньою Європи. Це був полковник німецької розвідки, який скривався в бавера, як його слуга. Я знайшов у сніні його заховані документи, віддав йому, і він мені звирився, хто він є, взявши від мене слово чести, що я його не зраджу. Тому, що я був українцем,

він мені повіривна слово. Дивлячися на Альпи й ліси в околицях Зальцбургу, я спитав його так: „чому ви, німці, маючи стільки старшин і зброї /недалеко був великий магазин нових німецьких крісів і амуніції, замкнутий на ключ і ніким нестережений, в якому було кільканадцять тисяч крісів/, не зробіте повстання? Німець подивився на мене, як на божевільного, похитав головою, що я такий дуренький, і відповів: „Це було б наше найбільше божевілля, хай нас Бог боронить від цього”. Наша розмова відбувалася восени 1945 року. Я йому відповів: „А ось ми маємо армію УПА, яка воює з москалями, на яку я щомісяця складаю 25 німецьких марок”. /Видруковані фарбами посвідки УПА я затримав на пам'ять до сьогодні/. Німець знову похитав, передчасно посивілою головою, і відповів: „Відразу видно, що ти українець. Знаю психіку кожного східно-європейського народу, а спеціально українців. Це є самовбивство, ми цього не сміємо зробити”. Чому? – спитав я, – чи боротися за волю з ворогом це не є шляхетне діло?

– „Ти дуже наївний і думаєш, як всі українці, не головою, а серцем. Про це мене вчили ще в школі розвідки. Карабінами держави збудувати не можна, коли ворог має гармати, танки, літаки, атомову зброю, і що *найважливіше, постачання*. Ми цього всього не маємо, наші фабрики замкнуті. Американці з літаків закидали б сотками тисяч бомб, включно з отруйним газом наші гори, ліси, села й міста. Користаючися з військового стану, грабували б і нишили цивільне населення, невинних і безборонних жінок і дітей. Цього ніхто мудрий зробити не може. Хто дасть нам постачання, амуніцію, лікарську обслугу, поживу, де шпиталі для поранених, де медична обслуга? Ми окружені самими ворогами. Запам'ятай, кожна революція мусить мати піддержку – постачання, як не своєї, то сусідньої держави” .

– А наша УПА якось дає собі раду, – відповів я.

– „Це божевілля, – сказав німець. Ви окружені довкола ворогами, як ми. Це буде страшне знищення вашого народу, це самогубство. Звідки ви дістанете постачання, амуніцію, поживу, лікарства? А об'їдати й жити коштом ваших бідних сіл, без амуніції і медичної опіки – ви не маєте ніяких виглядів на

майбутнє. Ваші села будуть знищені, і сотки тисяч невинного населення вивезені на Сибір” .

Я замовк і признав німцеві рацію. Ані він, ані я не передбачили, що як наслідок УПА, ми стратимо Лемківщину, а бідних і невинних лемків розсіють по Польщі й Московії.

Чеський генерал Прхала приготував в Чехо-Словаччині підпільну революційну організацію на випадок поразки москалів у війні з японцями в 1945 році. Коли ж Японія в наслідок Гірошіми, скапітулювала, Прхала дав наказ не випустити ні одного стрілу, і москалі не мали причини й нагоди знищити й пограбувати Чехію.

Чеська армія в силі 300 тисяч багнетів є модерно озброєна гарматами, танками й літаками. Коли восени 1968 року московська армія ввійшла до Чехії, чеська армія, будучи численно слабшою, не зробила ані одного стрілу по москалях, хоч як їх ненавиділа. І москалі, які приготувалися грабувати Чехію, нищити їх міста й села, роззброювати чеську армію, обтирали харкотиння, яким обплывували їх чеські жінки й діти, але не мали причини й змоги грабувати й нищити Чехію. Чехи не стріляли. Якби ми мали таку модерну армію і такий випадок, ми напевно були б не витримали й вчинили беззглядний бунт, в наслідок якого мільйони невинних жертв москалі були б вимордували й вивезли на Сибір. Ані одного чеха москалі не вивезли. Бунт – це атака бика на червону плахту, за якою криється шпада тереадора, що в відповідний момент влучає бикові в серце.

Революція – це антитеза бунту. Революція завжди будує державу хоч би і на короткий час. Революція може бути кривава або безкровна, в той час, як бунт є завжди кривавий. Революція захоплює владу з малими стратами й дає охорону рідному населенню, чого ніколи не робить бунт. Революція завжди має моральну й деколи матеріальну поміч чужих держав, користає з ослаблення окупанта в війні, захоплюючи його військовий і адміністративний виряд. Революція підносить на душі народ, який славить вождів і революцію. / „Гей, не дивуйтесь” /

Революція заскочує і деморалізує окупанта, а не винищує

народу в братовбивстві, що жавжди робить бунт. Революція – це солідарний виступ, зрив цілої нації, це систематичне нагромадження потенціальної енергії з докладним розподіленням і точної контролі над її переведенням і ходом. Революцією кермує вождь /штаб/ в той час, як бунт кермує вождем. Поки якась стороння сила, війна чи стихійне нещастя не ослабить окупанта, невільно починати революцію, бо вона може перемінитися в бунт. Революція, як наслідок передбачення і прецизної організації та виконання, завжди вдається.

Революцій наша нація мала мало, а бунтів 95% цілої нашої історії. Бунтом знищено держави – Київську й Галицько-Волинську. Бунтом завалено державу Богдана й державу Київську в 1918 році. Революція уникає війни на два фронти, накидає ворогові свою ініціативу, переносить війну на терен ворога, якщо вона точно й докладно виконана. Революція об'єднує націю і церкву в одне ціле, а це дає революції непоборну силу. Бунт нищить одну частину нації або церкву, розбиваючи єдність нації, що приводить до покликання „варягів” – чужинців для заведення ладу. Бунтом вирізано рештки боярсько-шляхетських родів, яких Богдан з'єднав і покликав до будови козацької держави. Бунтом бідноти під проводом марксистської інтелігенції вирізано й винищено куркулів і середняків та нашадків козацької старшини, яких гетьман покликав до будови Української Держави 50 літ тому. В наслідок бунтів у нас не могла повстати провідна верства народу, яка передає досвід управи державою від предків минулого поколінням майбутнього, що в західно-європейських націй називається „досвідом минулого – консерватизмом”. Не маючи консерватизму – фахових людей з досвідом минулого, ми кожний раз починаємо будову держави від себе припадковими людьми /„хай чабан, – усі гукнули” .../ без військового й політичного фахового вишколу, без традиції минулого й знання завдання, без відповідальності за долю народу й мільйони жертв, завжди кінчаючи бунтом і руйною.

Торкнемося трьох революцій у нашій історії, що їх перевели фахові люди з військовим і політичним досвідом. 1). Це

революція Богдана. Чому Богданові вдалося те, що не вдалося десяткам отаманів перед Богданом? Всі ті отамани не були фахівцями, а „вибрано їх на майдані коло церкви”, випадковими людьми. Це були ватажки, що вміли робити бунт, але не доросли до завдання вождів революції, хоч мали мілітарні можливості виграти, вдсятеро кращі від Богдана. Богдан не був генієм, ані політиком, але мав освіту й фахове знання вождя та знав тактику і стратегію армій сусідів України, як також і політичну ситуацію в середині їх країн. Богдан закінчив краківську колегію єзуїтів, університет тих часів. І. Кузич–Березовський „Березівське боярство на тлі історії України”, ст. 207. Після закінчення колегії перебував за кордоном, правдоподібно, в армії Валенштайна. Богдан володів п'ятьма мовами: латинською, українською, польською, турецькою, московською та напів татарською.

Козаки–запорожці не мали кавалерії. Це була на 90% піхота, найкраща в світі. Поляки розбивали запорожців панцерною кавалерією на тяжких опанцерених конях. Не маючи кавалерії, запорожці до Богдана кожну битву з поляками програвали. Татари не мали піхоти, але мали звинну, скору, невловиму кінноту. Вони атакували ворога, налітаючи хвилями, як індіяни, стягали арканами тяжку кавалерію і винищували її. Піхоту татари ніколи не атакували, бо піхота з мушкетів десяткувала татар. Польська тяжка кавалерія боялась татар, як вогню. Над Жовтими водами лише 1.000 татар з Тугай-Беєм унерухомили 1.600 польської панцерної кавалерії. Богдан розбив армію Стефана Потоцького, маючи перевагу в запоріжській піхоті. Отже, союз з татарами дав такі наслідки: 1). Дав знаменитій запоріжській піхоті, найкращу на тодішні часи татарську кавалерію. 2). Зліквідував війну на два фронти. 3). З реєстровців створив генеральний штаб, старшинський і підстаршинський корпуси для 60.000 армії, яку приспінено вишколював.

Як вождь і дипломат Богдан був добрий, але він був слабим політиком. Політичні помилки Богдана: 1). Не переніс після Пилявців війну за Вислу на польську територію, з якої міг живити свою 100.000 армію і платити татарам польським яси-

ром. 2). Своїм рішучим домаганням вплинув на вибір Яна Казимира, монаха ордену єзуїтів, польським королем. Цей єзуїтський монах був кардиналом, і Богдан повинен був розуміти, що єзуїтський кардинал ніколи не буде приятелем козаків.

Ян Казимир брав участь в 30-літній війні, був полковником в армії Валенштайна, полковником смоленської війни 1633-34 років, адміралом еспанської флотії, здібним вождем, дипломатом і знаменитим політиком. Після вибору на короля, він відіслав Богдана зі солодкими обіцянками в Київ, а сам, помимо спротиву польських гетьманів, почав на взір західноєвропейських армій організувати генеральний штаб з ветеранів 30-літньої війни таких, як генерал артилерії: Пшеемський, Арцішевський, Чарнецький і швед Гувальд, та реорганізувати польську армію поділом на дивізії по три полки. 5/ та М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. УІІІ. 3). Богдан міг диктувати восени 1648 року свої умови миру та вибрати королем прихильного до нього кандидата Ракочія, який про це просив Богдана та мав піддержку Литви /Радивиля/, а тим самим зробив би Литву з ворога, союзником. М. Грушевський „Історія України–Руси”, т. 8, ст. 108.

Це була політична поразка визвольної війни Богдана вже восени, перед в'їздом до Києва. 4). Богдан хоч і створив штаб з ветеранів 30-літньої війни та реєстровців /Богун, Морозенко, Нечай, Кривоніс, Лесь Березовський, Семен Височан і інші – всі ветерани 30-літньої війни/, але ради їх слухав тільки для формальности, а сам через єзуїта Мокрського нав'язав зв'язки з Яном Казимиром, якого вибрав королем. І. Кузич–Березовський „Березівське боярство на тлі історії України”, ст. 208. 5). Богдан розбити Польщу в 1648 році не хотів; до створення самостійної козацької держави, як вождь і суверен, не доріс, і в листопаді 1648 року програв, як політик те, що виграв як вождь і побідник польських армій. В 1649 році Богдан помудрів, але було вже запізно, бо сприятлива нагода 1648 року вже ніколи не повторилася. Рік пізніше під Зборовом Богдан на колінах з плачем обнімав ноги польського коколя, якого рік тому вибрав королем. Богдан як вождь бив

поляків, а як політик закінчив нещасною угодою в Переяславі.

Так виглядала революція Богдана, яка майже на сто літ побудувала самостійну Козацьку Державу.

Друга революція – це славний 1 листопад в 1918 році у Львові, що її переведено військово, конспіративно й тактично, без пролиття крові, знаменито. Але галицький політичний провід, і розполітовані УССуси не були на висоті завдання та завалили успіх військової революції в її зародку так, як Богданову. Все таки листопадова революція побудувала Українську Державу, що проіснувала 8 місяців.

Розглянемо коротко події 1-го листопада. В цілому краю наладнали й підготовили в співпраці з Українською Національною Радою троє людей–фахівців: поручник-оберляйтнант Бубе-ла, як вождь, підпоручник-ляйтнант Огоновський та підхор. Січових Стрільців Дм. Паліїв. Це був військовий генеральний штаб Української Національної Ради у Львові.

Політичні помилки.

1). Українські Січові Стрільці, будучи на Буковині, дістали від Української Національної Ради зі Львова наказ: бути у Львові вранці 1-го листопада. Та Січові Стрільці були здеморалізовані перебуванням на Великій Україні, заразилися соціалізмом і, замість виконати наказ, почали ставити „Національній Раді” у Львові різні домагання та прибули до Львова щойно 4 листопада. В той час поляки вже опанували половиною Львова. Якби Січові Стрільці прибули до Львова вранці 1-го листопада, вони були б здушили в зародку бунт поляків. 2). В Перемишлі була польська залога з генералом гарнізону Пу-хальським. Наш штаб зі Львова приготував все до перебрання влади. В першу чергу мало бути перерване телефонічне сполучення з Краковом і зірвати міст на р. Сян. Відтак сильні українські гарнізони з Ярослава й Журавиці мали роззброїти польський гарнізон Перемишля. Обидва українські гарнізони з’явилися вночі на 1 листопада, щоб перебрати владу. Але в Перемишлі було двох наших послів, один до австрійського парламенту, другий до сойму. Вони очолювали Українську Національну

Раду в Перемишлі. Коли вночі 1 листопада з'явився військовий підпоручник з наказами виконати плян команди, обидва послі не дозволили висадити мосту на Сяні з огляду на українське населення Засяння. Та що більше, вони взяли від генерала Пухальського слово чести, що він буде служити українській державі й навіть не дозволили перетяти телефонічне сполучення з Краковом. Генерал Пухальський, поляк, зразу вранці зателефонував до Ряшева, звідки потягом прибув магурський полк і по полудні 1 листопада генерал Пухальський заарештував, за словами польського команданта Львова генерала Сосонковського, українських „наївнякув”, включно з обома послами. Ще тієї ночі, згідно з твердженням генерала Сосонковського, прибула до Львова польська підмога з Перемишля. 2-го листопада ряшівський полк був уже у Львові.

Упадок Перемишля дав полякам ключ до здобуття Львова й цілої Галичини. Відтоді через Перемишль з Польщі прибували польські підкріплення, і 21 листопада Львів зайняли поляки. Льонгин Цегельський „Від Легенд до Правди” та спомини генерала Сосонковського.

Третя революція була переведена народом–нацією, а не партіями, безкровно, без втручання німців, покликала гетьмана Павла Скоропадського й побудувала Українську Державу. Дмитро Дорошенко „Історія України”, т. 2.

Українська гетьманська держава – це найсвітліший момент наших визвольних змагань в 1918 році. Не говорячи вже про великий культурно-економічний розвиток, досягнутий за 7 місяців існування гетьманської держави, про який читач довідається з II-го тому „Історії” Дмитра Дорошенка.

Хочу звернути увагу на особу гетьмана, як соборника та його два шляхетні жести, якими він хотів допомогти Галицькій Державі. Як соборник, він прилучив Крим до України, хоч Центральна Рада зреклася права на Крим в користь федеративної Росії. Гетьман згодився вивінувати в артилерію і міномети Січових Стрільців, які стояли в Білій Церкві, і післати їх на відсіч Львова.

Що Січові Стрільці збунтувалися і не послухали наказу,

це не вина гетьмана. Якби Січові Стрільці разом з артилерією і мінометами прибули перед 20 листопадом до Львова, вони були б вирішили змаг за Львів у нашу користь. Зі споминів польських генералів знаємо, що поляки у Львові не мали сили. В Україні не було б кому розпочати бунту, був би вдержався Львів і Київ. Не виконанням наказу Головної Національної Ради, УСС-и спізнилися під Львів, а бунтом київські СС-и завалили обі держави. Ніхто не може закинути їм браку патріотизму чи любови до України, бракувало їм лише послуху проводові, вояцької дисципліни, розважності й політичного розуму. Маємо зайвий доказ того, що військо має виконувати накази, а не політикувати.

Ще один доказ соборности й державницького розуму гетьмана Скоропадського – було вислання летунського полку в грудні 1918 року з літаками й обслугою до розпорядження Начальної Команди Української Галицької Армії. В перших днях грудня на прохання Галицької Національної Ради, з Одеси до Галичини, на наказ гетьмана, прилетіли полковники летунства Губе й Кануків, сотники Евсеевський і Булатів з літаками й персоналом.

Отже, гетьман був основником летунства УГА. На наказ начальника команди УГА, д-р Кренжаловський їздив до Києва до гетьмана з проханням допомоги. Доказ – „Календар Українського Інваліда” з 1937 року. Титул статті: „Перший летунський полк УГА”. Ці два чини гетьмана Скоропадського ясно доказують, хто був соборником, а хто – руйником Української Держави.

У. ЯКІ ПОВИННІ БУТИ ВОЖДІ РЕВОЛЮЦІЇ?

Ми маємо двох теоретиків побудови власної держави: Липинського й Донцова. Липинський, сильний теоретик побудови держави з найздібніших людей з усіх шарів нації на християнських основах, подає свої теорії більш абстрактно, не конкретизуючи їх практично, тому для пересічного читача він є малозрозумілим. До сьогодні ніхто не постарався уточнити /при-

мінити/ його теорії, практично пристосовуючи їх до теперішнього й budouчого України. В наслідок того, не маючи ясно, чітко й практично сформулованих кличів, прихильники Липинського не мають допливу свіжих сил молоді. Молодь шукає не теорій, а ясних, рішучих, безкомпромісових ідей – „візії майбутнього” .

Ленін, Гітлер і Мусоліні зі своїми одиодумцями виробили чітко розроблені програми–кличі майбутнього, які на кожне економічно-суспільне, релігійне й політичне питання давали прості, ясні, короткі й докладні відповіді. Тому між їхніми прихильниками не було вагань. Вони докладно знали, яка влада, кому й скільки землі, кому фабрики, релігійне питання, церковні й державні мастки, тактику, як приеднати селяні і робітників, – все до дрібниць було обдумане й сформуловане. Сильна воля в переведенні тих кличів в життя дала їм перемогу.

Християнсько–державницьких теорій Липинського не було кому практично, чітко, ясно розробити й дати читачам книжку – в двох мовах кишенькового формату. Такі, ясно виложені кличі з ясним і чітким пляном відбудови України після провалу комунізму, потягнули б молодь до чину й дали візію майбутнього України, оперту на Божих завітах.

Тому т. зв. „Гетьманський Рух” старих, нерушливих „могіканів” вимирає, не маючи підкріплення молодого покоління. Ще 10–15 літ, і того „Руху” не буде в живих. Тому, що в нас немає рушливої партії монархістів, теорії Липинського присвоїв Донцов, переробив їх на національно-партійні кличі, в яких жорстокість гітлеризму й комунізму поеднана з такими кличами Липинського, як „традиціоналізм”, з клясократією і християнською ідеологією”, яку зогиджено закликком до братовбивства.

Присвоюючи ідеї Липинського він звичаєм алькоголіка зогиджує намічену жертву й ставить Липинського в товариство Микити Шаповала й Винниченка. Д. Донцов „Хрестом і Мечем”, ст. 13, 39, 42. На стор. 99 наводить цитату з „Листів до Братів Хліборобів” Липинського й говорить таке: „Про це

писав один знаний політичний наш письменник і цитує: „Знайте, що не буде ніколи держави української, коли дейнецтво і опришківство, яке ідею України від віків обсіло, не буде прочищене українськими, а не митропольними польськими чи московськими руками” . Так оплюговується Липинського і рівночасно використовується Донцовим. Хоч Донцов має „хавку” сильно-го демагога, але навмисно, чи з браку знання перекручує історичні факти для доказу своєї демагогії і псевдо-тез.

Наведу одну з багатьох, де він твердить, що Богдан усіх реєстрових козаків, як зрадників і сміття викинув поза межі суспільного життя і будови держави. „Хрестом і Мечем”, ст. 99, 100 та інші. Фактично, це було якраз навпаки: Богдан сам був старшиною реєстровиків і з числа всіх 6.000 реєстровців, що перейшли на його сторону, створив генеральний штаб та старшинський і підстаршинські корпуси для створеної ним 60.000 козацької армії. На реєстровиках та прибулих неспольщених нащадках боярсько-шляхетських родів Богдан оснував козацьку державу. Це стверджують тодішні польські, московські та наші історики, Липинський і Грушевський: „Історія України–Руси”, т. 8, ст. 150–190.

Згідно з Донцовим, Богдан „це людина з народу”, звичайний „юра” чи „енко”, ” що зібрав громаду людей спільного руху, характерних, готових на все й з ними пішов на своє велике діло” . „Хрестом і Мечем”, ст. 99.

Чи справді так було? Чи Богдан мав час збирати громаду людей, чи утікав *з душею* і то не на Січ, а на *острів Бук*? Чи ті перші „готові на все” були „з маси суспільства” чи з реєстровиків Кричевського? Донцов говорить, що вождем революції може бути кожний, хто має прикмети „шляхетности, мудрости й відваги” . „Хрестом і Мечем”, ст. 81.

Це є добрі прикмети для вождів бунту, партії, але не для вождів нації. Відважних у нашій історії було тисячі, але звичайно відвага й мудрість не ходять впарі. Святослав і Махно були дуже відважні, але одночасно дуже дурні, як державники.

Шляхетність – це дуже широке поняття. Ленін був шляхетним для НКВД і партійців–москалів, як також Сталін та Гі-

тлер. Чи такої „шляхетности” Донцов вчить і нас? Петлюрі й галицьким фенріхам під Мотовилівкою відваги не бракувало, але з відвагою вони завалили, а не побудували державу. Забракло їм якраз державницької мудрости й християнської, а не партійної шляхетности.

Чи М. Грушевський з точки зору пересічної людини того часу не вважався мудрим? Проте він і „КО” ще до приходу москалів зробили українських хліборобів, 90% населення України, безштаньками-пролетаріями, тримався федерації з москалями, прогавив час закріпити самостійність України, розігнавши по домах українську армію. Чи з точки зору державника Грушевський був мудрий? Він був великим ученим, як історик, але впертий дурак, як політик і державник.

Які ж прикмети повинен мати вождь, *не партії чи класи, а цілої української нації?*

1). Повинен бути віруючий, щоб мати шляхетність і *мораль християнську*, а не партійну. 2). Фаховий військовий вишкіл /військову академію/. Він мусить знати стратегію і тактику бою, кермування масами, накидування їм своєї волі чіткими, ясними наказами, ініціативу наступів-бою мати по своїй стороні, змушуючи ворога до оборони, організувати постачання і вивінування своєї армії. 3). Інтуїцію пізнання і добору людей на командні й адміністративні становища. 4). Організаційно-адміністративний хист. 5). Обчислення і передбачування можливостей ворога і своїх, укладання оперативно-стратегічних плянів і скорих рішень-дій. 6). Вести війну на один фронт, напускати ворога на ворога, шукати союзників і мобілізувати цілу націю для перемоги над ворогом. 7). Шадити маневруванням кров власної армії, малі страти, великі побіди. 8). Розбудувати в скорому часі розвідку й партизантку в запіллі ворога. 9). Перенести війну на ворожу територію. 10). Притягнути до співпраці визволення усі віровизнання.

Ці прикмети мусить мати вождь нації. Наші ватажки бунтів, вибрані „на майданах коло церкви”, „відважні, партійно мудрі й шляхетні”, їх не мали. Відважний ватажок бунту й його послідовники – це бики, шо кидаються на червону плахту,

не думаючи над тим, що за нею криється шпада тореадора, яка позбавить їх життя. Такий ватажок і його послідовники, що мають відвагу і завзяття, можуть бути дуже шляхетні герої, патріоти, як ляки Петлюри, чи наші хоробрі хлопці з УПА., але вони втоплять в морі крові себе і свій народ. Наші вожді не сміють бути лише відважними патріотами, а мусять бути ще фахівцями військової штуки, організаторами й політиками.

Я навів для прикладу фахово-військовий вишкіл Богдана, як вождя і тактика. На жаль, Богдан не мав фахового вишколу політика, за що він не винен, бо в тих часах кращого не було.

В 1918 році ми мали вождя, організатора, соборника, політика й шляхетного християнина в особі гетьмана, якого так панічно боявся Ленін і шанували сусіди. Ми не дали йому змоги побудувати українську самостійну державу, натомість помogli Ленінові побудувати московську імперію. Сумне й дуже болюче, але правдиве!

ЛІТЕРАТУРА

- I.R.J.Gibbins, "Chronic Alcoholism and Alcohol Addiction", New York, 1953; and
- II.H.O.Kruse, "Alcoholism as a Medical Problem", New York, 1953; and
- III.S.S.Lichtman, "Diseases of the Liver, Gall Bladder, and Bile Duct", 2nd ed., New York, 1949.
2. "Illustrated Ready Reference Encyclopedia for Home and School", New York, 1962, Vol. 15, p. 2088.
3. A. Deimel, "Sumerische Tempelwirtschaft zur Zeit Urukaginas" *Analecta Orientalia*, Roma, 1925–37.
4. Paul-Marie Duval, *La vie quotidienne en Gaule Pendant la Paix Romaine*", Paris, 1956–1960.
5. Gen. Marjan Kukiel, "Zarys Historji Wojskowosci w Polsce", "Orbis", London, 1944.

ЧАСТИНА ІХ

ЯК ПОБУДУВАТИ САМОСТІЙНУ ДЕРЖАВУ В НЕДАЛЕКОМУ МАЙБУТНЬОМУ?

Народ, що втратив державну незалежність, але зберіг ідею державности, традицію, культуру й релігію, ніколи не прогавить нагоди звільнитися від влади окупанта. Натомість народ, непронятий ідеєю власної державности, без пошани традиції як помосту між минулим і майбутнім, незгідний на релігійному полі та розсварений алкоголічними типами, не створить власної держави, коли б навіть нагода до цього, що кілька літ повторялася, а не тільки раз на століття, як нам в 1918–1919 рр.

Українська держава мусить жити й закріпитися в серці народу /ін пекторе/, аж настане час ідею держави здійснити. Це є найперша передумова, що дається звести до трьох точок: 1). Релігійне об'єднання в самостійній національній Церкві св. Ольги й Володимира з патріархом у проводі. 2). Політичне об'єднання на християнських ідеях Шевченка–Липинського. 3). Абстиненція від алкоголю і наркотиків. /Теорії Маркса й расистські тут не входять у рахубу/.

Кличі до відбудови християнської України повинні бути: Бог і Його заповіді, власна хата, власне поле /нпр. 10 гектарів/ без права розділювання, власний варстат праці в ремісника, а фабрика – власність робітника. Точніше: після ремонту, амортизації машин, сплати коштів продукції, державного податку, резервового й пенсійного фонду, решту зисків ділити між робітників відповідно до пророблених днів праці. Тоді відпадуть страйки, бо робітник буде контролювати прибутки й старатися про кращу якість продукції.

Читач може подумати, що в нашій дійсності це утопія. Теорії Маркса хіба не утопія? Але комуністи вже 50 літ намагаються їх переводити в діло. Наш народ може натиснути на деяких духовників з обох обрядів, що замість християнського братолюб'я підсилюють ненависть до брата, але такі українського обряду, зійтись–з'єднатися в одну національну Церкву під одним патріархатом у проводі. Церква – це народ-миряни,

а не алькоголічні вперті зависницькі типи в рясах. Релігійно-духовна отаманія породжує отаманію політичну, а роз'єднані й розсварені Церкви та вперті духовники втрачають авторитет в опінії вірних, спричиняють зник віри в Христа, а посилення віри в Дажбога й Маркса, відштовхують молодь від рідної Церкви, а заганяють у чужу та в мішані подружжя.

Абстиненція від алькоголю і наркотиків – це справа першорядної ваги для фізичного й морального здоров'я як живої, так і наступних генерацій, для суспільства й держави. Невільниками цих двох отруй стають звичайно особи, інертні духово й фізично, паралітики без власної волі.

Ніколи не є запізно почати відродження особисте, релігійне й національне. Утративши нашу національну Церкву слов'янського обряду, ми з візантійським матеріялістичним обрядом опинилися в рабстві цезаропапізму, матеріялізму, грошолубства й захвату земських дібр. Москалі, відібравши Церквам Новгороду й Києва тисячі-тисячі десятин землі, зробили з духовенства оплачуваних московською державою урядовців та агентів-донощиків. У підмосковській церкві ми втратили Христові заповіді, а затримали обряд. Це була причина, чому комунізм так легко прийнявся в Москві та в підмосковській Україні.

У 1917–18 рр. Бог доторкнувся своєю милосердною рукою наших кайдан, і вони спали з наших рук без наших зусиль. Але ми не пішли за Богом, але Марксом. І Бог дав нам те, чого більшість хотіла. /Якось раз на мітінгу большевицький агітатор зробив закид учасникам зборів, – віруючим в Бога, що всяка власть походить від Бога. Це правда – відповів один з дискутантів, віруючий християнин. – Віримо, що й большевицька власть походить від Бога, але Бог дав нам її за кару!/
✓

Молот долі, кермований Божою Правицею, б'є нас уже 800 літ, як коваль розжарене залізо, щоб нас з'єднати, духово перетворити, щоб ми пізнали й зрозуміли, що Бог призначив нам виконати на Сході Європи. І ми або відродимося духово в своїй національній Церкві св. Ольги й Володимира та виконаємо Боже призначення, або зникнемо з лица землі, ставши погно-

ем чужих націй так, як стали погноєм сумери палисті, що заложили „Руса-лем”, город русів, а також Хати /Хетити/, Марі, кімери та наш укр. Великий Новгород, найбільша в 14-ому столітті держава Північно-західньої Європи.

Щоб краще зрозуміти призначення і вимоги Бога, пригляньмося, що значить віра в Бога й покора Його призначенню. Приміром послужить нам історія т. зв. хрестоносних походів. Опіка Бога над хрестоносцями тривала так довго, як довго вони виконували Божі накази.

ПРИЧИНИ ХРЕСТОНОСНИХ ПОХОДІВ

Турки-сельджуки, здобувши Святу Землю, побирали від християн великі оплати за дозвіл помолитися в Єрусалимі, Вифлеємі й Назареті. На поклик папи Урбана II на соборі в Клермонт /Франція/ тисячі людей різних станів і професій пришили до своїх плащів хрести та із словами „Бог так хоче” рушили в далеку дорогу на Схід відвоювати від турків Святу Землю. В тому поході /1095 р./ були нормани з Південної Італії, французи, німці, льомбардці й почасти англійці. Між французьким лицарством був син королеви Анни Ярославни Гугон з Вермандао. Він був першим, що прибув до Царгороду зі своїм відділом лицарства.

Ось тут кілька прикладів Божої опіки над хрестоносцями.

У жовтні місяці 1097 р. хрестоносці взяли в облогу місто в Малій Азії Антіохію. Місто було обведене 20 стіп високими, 3 амер. милі довгими кріпкими мурами з 400 оборонними баштами /вежами/. По середині міста був тисячу стіп високий горб, а на ньому не менш сильна твердиня.

Здобути таку твердиню приступом не було й мови. Не було й драбин, бо довкола не було лісів. Облога тривала від жовтня 1097 р. до червня 1098 р. Хрестоносці весь цей час сильно молились, благаючи від Бога чуда. У червні прийшла вістка, що турецький атабег /вожд/ Кербога йде з великою армією визволяти Антіохію.

Хрестоносцям грозила небезпека, що попадуть „в два во-

гні” : від турецької залози твердині й від великої армії, що йде на відсіч. Але хрестоносці від облоги не відступали, тільки молилися і постили. І тут ось трапилось: Командир однієї башти вірменин-потурнак кинув записку в табір хрестоносців, щоб вони о другій годині по півночі вилізли на мур коло його башти, а він пустить їх у місто.

Так і сталося. Вірменин, на ім'я Фіровз, показав хрестоносцям дорогу, як зійти з мурів і як відчинити безшелесно браму. Сходило сонце, як переполохані турки побачили на вулицях тисячі хрестоносців з голими мечами. Настала січа. Хто з турків не згинув, шукав захисту за мурами замку-твердині на горбі по середині міста. Хрестоносці замок обложили.

3-го червня 1098 р. хрестоносці здобули Антіохію. Але під вечір того самого дня появилася під мурами міста величезна армія під проводом Кербоги. Так переможні вранці хрестоносці знайшлися під вечір в облозі.

Облогу міста могли хрестоносці витримати навіть довгий час, аби тільки пожива, а її могло вистачити найдалі на 2–3 тижні, після того капітуляція з голоду, якщо Бог не вчинить чуда. З дня на день припаси поживи зменшувалися. Хрестоносці вже стали варити листя з фігової пальми, вже й порізали ослів, здобутих від турків, але не переставали молитися в надії на Боже чудо—порятунок.

В ніч на 20-тий день червня, Петро Вартоломеїв /в оригіналі Peter Bartholomew/ бідний побожний графський слуга з Провансії, мав видіння: Св. Андрій сказав йому, що в церкві св. Петра в Антіохії під кам'яною підлогою є вістря списа, що ним пробито бік Христа на Голгофті. Вожд хрестоносців Раймунд з Тулюзи і папський делегат, єпископ Ле-Пуй не дуже довіряли хлопцеві, що вже кілька разів крав поживу, очевидно голодний, поза призначену йому порцію. Раймунд вислав з Петром 12 людей з потрібним знаряддям до церкви св. Петра копати в тому місці, яке св. Андрій вказав Петрові в сні. Робітники стали копати яму, а Раймунд і єпископ наглядали за роботою. Копали зранку до вечора, викопали глибоку яму, але нічого в ній не знайшли, тож стали глузувати з хлопця. Тоді

хлопець скинув із себе сорочку й взуття, ізсунувся в яму із смолоскипом, вирваним з рук слуги єпископа, заткнув смолоскип у землю та розгортаючи руками глину, витягнув заржавіле велике вістря списа. Всі ахнули з дива, а єпископ перший поцілував вістря списа. Одушевленню цілої хрестоносної громади не було кінця. Знахідка списа – це був очевидний знак опіки Христа над хрестоносцями й їх почином. Ще тієї ночі хрестоносці при світлі смолоскипів вдерлися на мури твердині в середмісті та її здобули. Товаришив війську голосний клич: „Бог так хоче” !

Рано той самий Петро проголосив, що св. Андрій йому в сні знову явився і дав такий наказ: „Хрестоносці мають п’ять днів заховати гострий піст тому, що між їх провідниками не було згоди. Знайдене вістря копія треба настромити на довгий спис і шостого дня після посту нести його перед військом та вдарити на турків” .

Хрестоносці послухали наказу, постили й молилися та сповідалися, а провідники каюлися за незгоду. Вранці 28. червня хрестоносці виступили із шести брам в мурах міста й вдарили на облягаючих місто турків. Турки ж запалили приготовану на можливий випад суху траву, щоб хрестоносці не могли крізь вогонь пройти. Але хрестоносці з криком „Бог так хоче”, кинулися в огонь і, проскочивши його, вдарили на турків. Турки побачивши довгий спис з подвійним вістряем, жажнулися і в несамовитому переполоху стали втікати. Багато турків полягло, а їх табір враз з їхніми жінками й великими запасами поживи попав у руки переможців. З турецькими жінками хрестоносці повелися по-лицарському: відпустили їх на волю, давши їм охорону.

Здобувши Антіохію і великі запаси поживи, хрестоносці стали відпочивати, а задовгий відпочинок переходив поволі в лінощі. Зате стрінула хрестоносців Божа кара: пошесть тифу. Жертвою тифу впав енергійний єпископ Ле-Пуй. Між провідниками завелися наново спори-свари, аж вкінці військо натиснуло на вождів продовжувати похід у Святу Землю. І так у січні 1099 р. хрестоносці вирушили до Єрусалиму. Петро мав знову

сновидіння: ізза сварок і лінощів хрестоносці мусять за кару йти босо. Але цього голосу послухали тільки 18 монахів і 2 єпископи, що перебули тиф. Цікаво, що пошесть тифу зникла, коли хрестоносці рушили в похід на Єрусалим.

Йдучи пішки, хрестоносці в червні 1099 р. наближалися до Єрусалиму, природньої твердині зі стрімкими стінами, що її не легко можна було здобути ще від часів вавилонського царя Навукаднезара /Навуходонозора/. Римляни, майстри в здобуванні твердинь, облягали Єрусалим майже півтора року, здобули й зруйнували його в 70 р. по Христі. Імператор Гадріян наказав 130 р. по Христі відбудувати оборонні мури Єрусалиму та зробив з нього римську колонію і осідок римського гарнізону. Турки здобувши Єрусалим, побудували подвійні мури із сотками башт.

Турецький командант Єрусалиму мав на оборону твердині 60.000 арабських і суданських вишколених і здисциплінованих військ, а хрестоносців, здібних до бою, було ледве 12.000. Турецький командант наказав очистити околицю міста від худоби й поживи на великому просторі, засипати всі джерела питної води й затруїти воду в озерцях чи інших збірниках води. Всіх християн – було їх кілька тисяч – вигнав поза місто, щоб їх живили хрестоносці із своїх харчових запасів, щоб скоріш настав брак харчів, а за ним наступив голод. Чисту, незатруєну воду залишено тільки в т. зв. Сілоамському потоці, що плив попри мур одного боку твердині та що три дні наповнявся джерельною водою. Але хто спробував би підходити до потоку, міг бути легко поцілений смертельно з муру.

Хрестоносці ділилися харчами з прогнаними з міста християнами. Але харчі скоро вичерпувалися і марево смерти з голоду й спраги зависло над хрестоносцями й вигнаними з міста християнами. Монах Петро голосив, що це кара від Бога за те, що хрестоносці не йшли босоніж з Антіохії на Єрусалим. Провід хрестоносців добре розумів, що такої твердині, як Єрусалим їм не здобути без знарядів і приладдя таких, як: метавка, козел /таран-арієс-баран/ до розбивання брам/, черепахи /конхи/-охоронного дашка, драбина, гак, шнури і т. п. Такого

приладдя не тільки не було, але й матеріалу на таке приладдя в околиці Єрусалиму.

У такому безвихідному положенню хрестоносці не переставали молити-благати Бога про поміч. І Бог вислухав благання і чудо-поміч післав.

До пристані м. Яффи /тепер Тель Авів/ прибуло 8 кораблів – 6 англійських і 2 генуеські з харчами, шнурами та різним приладдям. Раймунд післав сто лицарів до Яффи стерегти кораблі. По дорозі на лицарів-пішоходів напало 700 арабів-іздців. Окружені арабами лицарі з криком „Бог так хоче”, кинулись на арабів, розгромили їх і здобули 103 коні. Тоді вже на конях прибули до пристані в Яффі. А там велика арабська фльота приготовлялася до нападу на ці 8 кораблів. Моряки й лицарі чимдуж повиносили на беріг що найважливіше, а кораблі підпалили. Винесеними з кораблів речами навантажили коней і себе та пустились у дорогу в напрямі Єрусалиму.

Між моряками були добрі майстри, готові збудувати потрібні при облозі машини, аби тільки найшовся матеріал. Тоді два з-поміж вождів Танкред і Роберт з вояками на 103-ох арабських конях вибралися до Самарії /40 ам. миль від Єрусалиму/, де були ліси. Там заготовлено дерево. Вояки позганяли з околиці арабів з верблюдами. Верблюди на хребтах та араби на плечах притаскали дерево під мури Єрусалиму. Майстри-моряки приступили до праці.

В місяці липні дійшла до хрестоносців вістка, що велика армія іде з Єгипту на відсіч Єрусалимові. Вранці 6-го липня, монах Петро бачив духа померлого в Антіохії від тифу єпископа Ле-Поя. Наказ від нього був: За кару, що вожди сваряться, хрестоносці повинні босоніж обійти Єрусалим, 5 днів постити й молитися, а тоді йти в наступ на мури. 8-го липня хрестоносці з постом і молитвою, з хрестом і списом, знайденим в Антіохії, босоніж обійшли мури міста. Сарацени з мурів приглядалися дивовижному обходові та сміялись і глузували з босих лицарів, що під свисти й реготи турків молилися із сльозами в очах.

10-го липня хрестоносці присунули вежі ближче до мурів,

приготовляючи атаку на другий день рано. Але турки за ніч підвищили мури на 4 стопи. Хрестоносцям прийшлося 12 і 13-го липня перетягати вежі туди, де були нижчі мури. 14-го липня почали атаку й здобули перший перстень мурів.

Вночі монах Петро мав видіння і сказав, що завтра в полудне /в той час Христос конав на хресті/ хрестоносці здобудуть другий перстень мурів. – І дійсно – другого дня в полудне хрестоносці з якоюсь надприродною силою і криком „Бог так хоче”, кинулися як леви в бій із шостикратно сильнішим ворогом. Готфрід, граф з Буїльйону /читай: Буйон – це в Франції/ та його брат Євстахій і лицар Літгольд перші вдерлися на мур. На велике здивування цих трьох лицарів, турки замість битися, кинули зброю і почали панічно втікати. Лицарі відчинили т. зв. Дамаську браму, а тоді хрестоносці річкою розлилися по вулицях міста, вбиваючи турків, їх жінок і дітей. Жиди, що помагали туркам, схоронилися в синагозі, але хрестоносці її підпалили. Тих жидів стрінула доля турків. Тому 8 днів насміхалися з хрестоносців, як вони босоніж з молитвою ішли довкола міських мурів. Тепер понад сто тисяч турецьких трупів лежало на вулицях Єрусалиму.

Того ж дня увечорі, вожди й всі лицарі зібрались при Церкві Божого Гробу й, впавши на коліна, з плачем і слізми радости дякували Ісусові Христові за перемогу. „Бог так хотів”, як хотіли тих 10.000 лицарів, з’єднаних з Богом гарячою вірою в Нього.

Що в 90 літ пізніше держава хрестоносців упала, так це була Божя кара на правнуків визволителів Божого Гробу, за зледашіння нащадків, їх погоню за земськими добрими й тілесними розкошами, алькоголем і браком віри в Бога. За це Бог викинув їх із Святої Землі та віддав Єрусалим знову туркам. Турки, навчені досвідом, християнських паломників, більш їх не переслідували. 1), 2).

На примірі віри в Бога тих 10.000 хрестоносців, учімся, що „Бог так хоче”, як хочуть об’єднані гарячою вірою в Бога люди. Як дуже потрібно нам в цих безбожницьких часах об’єднання і однієї глибокої віри в Бога в серці, не на словах, але

на ділах. Віра – це об'єднання світа видимого з невидимим, це міст між Богом і людьми. Мільйони наших братів і сестер перейшли за останніх 50 літ у невидимий світ розстріляні, замучені, заголоджені. Складали своє життя в жертву за віру в Бога, за право мати власний дах над головою і вільно розпоряджати своїм життям. Коли б ми могли змірити безодню їх страждань, їх кров і сльози пролиті за Бога, правду й волю... та це понад людську силу! Ми можемо тільки з душі широко молитися за них і благодіяти Богом: „Боже, почисли, скільки нашого люду погинуло в братовбивчій війні за ідеї Шевченка, скільки замучених у конц-таборах білої Півночі від Соловков до Колими, скільки згоріло в печах Освенціму, Дахаву, Равенсбургу й деінде, скільки полягло на полях боїв під Бродами та в УПА, скільки героїв-одинок знаних і безіменних ставили опір грабункам і насильству, стаючи один проти тисячі. Почисли Боже число гробів від Мотовилівки, Карпат і Сибіру, гробів запалих і забутих і таких, що ще кривавляться. Почисли сльози матерів, жінок, сестер і дітей, змір біль їх сердець, зваж пролиту кров на Твоїх справедливих долонях! Дай, щоб їх великі жертви стали нам світанком волі й зорею віри в Тебе, надією на Твою ласку й безмірне милосердя, наближи день воскресіння народу на фундаменті Твоїх святих заповітів. Вирви з наших сердець зависть і ненависть, дай нам єдність віри в Тебе, пошли нам братню любов! Пошли нам мужів великих, сильних духом і вірою в Тебе, патріархів, вождів, політиків. Прости народові його провини, з'єднай нас, щоб ми були з Тобою „одно” так, як Ти із Своїм Сином „одно” еси. Не дай пропасти народові, що перший засвітив на Сході Європи світло Твоєї науки. Дай нам єдність, щоб творити Твою волю і хотіти так, як Ти хочеш і наказуєш!

МОСКАЛИ Й ПОЛЯКИ

Будуючи державу в майбутньому, мусимо опертися об південну границю та тієї границі держатися, бо тільки так і тоді можемо відбити в союзі з іншими сусідами натиск поляків і москалів.

Розгляньмо наших ворогів, а опісля наших приятелів активних і пасивних /неутральних/.

Ворог ч. 1 – це Москва. Вона має дотепер найкраще географічне положення в Європі: від сходу Сибір, від півночі Біле море, від заходу – слабі сусіди. На затримання України в ярмі Москва може кинути всі сили й ресурси своєї нації. Обставини змінюються, – китайці домагаються віддачі загарбаних перед сто роками земель в Центральній Азії, в Сибіру й на Далекому Сході. Скоро чи пізно – Москва буде мати на Сході довгий протикитайський фронт. Унія Стейтів Америки /У.С.А./ може далекобійними ракетами досягнути кожне місце в Московщині. Прийде час, Америка буде приневолена воювати з Москвою. Коли Москва опанує Корею, В'єтнам, Камбоджу, Ляос і Сіям, стане контролювати Хінське море, посягне по Філіппіні й Маляйзію, – тоді Америка утратить доставку сирівців для свого промислу.

Проблему з'єднання Німеччини та проблему Близького Сходу ледве чи вдасться без війни поладнати. Відосередні сили поневолені москалями націй під час однієї з майбутніх воєн, розірве московську імперію із середини. Москалі можуть віддати Польщу, Чехію, Малярщину, Сибір, але не Україну. Московщина без України й Прибалтики повертає територіяльно до кордонів з 14-го століття /сухопутна держава/. Це Москва добре розуміє, а тому українці без китайсько-японсько чи американсько-московської війни не сміють робити ніякого бунту, бо зникнуть з лиця землі. Нашим завданням – за приміром чехів – є зберегти національну субстанцію /народ/ України як найменше пошкодженою аж до зудару Москви з котроюсь з названих держав.

Московська нація – це схрещення фіна й українця, що втворює незвичайно витривалу, солідарну, державотворчу націю. Москаль піде в бій за „неділимую Рассею”, все одно під чиім проводом: німця, татарина, Леніна – жида, ” хахла” /Овсієнка/, графа Чічеріна, щоб тільки провадив до перемоги. Москалі – міцний, твердий, послушний свому проводові, жорсткий народ, що не знав і не знає жартів.

Український військовий і політичний провід мусить з'єднано напружити всі сили й ресурси, щоб московську п'явку від тіла України відорвати.

Ворог ч. 2 – це Польща. Вона жила коштом України до 1772 р. і від 1919 р. до 1939 р., із-за нашої політичної дурноти. Коли москалі знамениті, витривалі, послідовні й далекозорі політики, то поляки хитрі дипломати, але короткозорі політики, що протягом нашої історії нас перфідно перехитрювали. Польща віддасть Краків і Варшаву, але Галичини, Волині й ще дальшої частини України не зречеться. Чому? – А тому, що ані москаль, ані поляк не хоче тяжко працювати. Польська земля, як і московська, мало урожайна. Поляки мусять сильно напружити ум і м'язи, хотівши на своїй землі вижити, а такої праці вони не люблять. Нафта й газ також знаходяться на українських землях. Польщу треба мудро шахувати й бити, бо вона в минулому завжди лучилася з Москвою, розчленовуючи Україну.

Ворог ч. 3 – це Румунія. Вона чигає на Буковину й Басарабію. Народ не войовничий, хитрий і *незвичайно солідарний*, послухний *кожному* своєму проводові. Румуни не отруїли ані одного із своїх провідників.

Поза цими трьома ворогами Україна має лише приятелів активних і пасивних. Дехто запитає: А мадари? – На маляр е розв'язка.

Пригляньмось нашим активним приятелям.

1). Чехія – 49.356 ам. квадр. миль /майже 78 тисяч квадр. км./, понад 10 міл. населення – це наш природний союзник. З ним треба нам буде в майбутньому шукати якнайтіснішого зв'язку, навіть і федерації. Чехи з усіх слов'ян найближче споріднений з нами народ. Вони потомки дулібів з Волині. Польща, мадари й німці – їх вороги. Поляки дістали по другій світовій війні від німців загарбані землі прибалтицьких русинів. /І. Кузич-Березовський. Березівське боярство на тлі історії України. Стор. 113–116/.

Зайнявши землі по р. Одру, поляки скоротили до мінімум свій природний оборонний кордон з німцями, бо р. Одра глибо-

ководна. Державницький інтерес наказує полякам забути про землі з українським населенням та створити тісний союз з Україною і Чехією проти Москви й німців. Історична конечність вимагає поділу роль: чехи й поляки в союзі з Україною боронять від німців західні кордони, а східні боронить Україна від москалів. Так ми обороняємо східні кордони від москалів, а поляки й чехи західні від німців, бо в майбутньому, коли Україна відірветься від Москви, Німеччина й Москва будуть стало в союзі. Україна мусить бути хребтом у союзі держав: Скандинавія – Балтик – Чорне море – Кавказ – Туркестан та інші середньо-азійські народи.

Які користі дає нам тісний союз чи й федерація з чехами?

1). Чехи – працюючий, мудрий, ошадний, послухний своєму прововоді народ. Ніколи не роблять дурних бунтів, є найкращими політиками з-поміж слов'ян, є народом культурним, не жорстоким. У союзі з чехами ми перестанемо робити безглузді самовбивчі бунти; вони власне виповняють цілу нашу історію. У вільній Україні повинен чех бути якийсь час міністром закордонних справ і також міністром фінансів, бо чехи знамениті політики й ошадні фінансісти. Чеська валюта була найбільше стабільна.

Запам'ятаймо собі раз назавжди, що союзи й федерації треба робити з народом невеликим чисельно. Це мусить стати правилом політики України на майбутнє. А вже ніяких союзів не робити з німцями й москалями, бо ці два є природними союзниками, а коли воюють між собою, то лише із-за України: котрий з них Україну загарбає. Німці можуть також продати українську справу москалям, так як Гітлер продав Сталінові Закарпаття за неутральність Москви в загарбанні Чехії і Польщі.

2). Чехи мають найкраще розвинену індустрію /промисловість/, чого бракує Україні; вони забезпечать українську армію доставою одягу й зброї. В заміну за нафту, газ, манган і дещо збіжжя дадуть чехи Україні свої промислові вироби.

На протязі нашої історії греки перешкоджували нашій політиці в'язатися з чехами через католицьку віру чехів. Єдиний

найкращий політик галицько-волинської держави, король Лев, був у союзі з Чехією, і його держава була тоді в zenіті сили й слави.

У 1918 р. чехи пропонували нам співпрацю, але наші галицькі політики замість із Чехією зв'язалися з банкрутом — УНРадою, 22-го січня, в часі, коли москалі доходили до Полтави.

У політиці сантиментів немає. Думати треба не серцем, але холодним, тверезим розумом. — Хтось може спитати: А що тоді з нашим Закарпаттям? Якщо чехи за ціну тісної співпраці вимагали б Закарпаття, то в інтересі обох націй треба б було Закарпаття, при найширшій автономії — чехам залишити. Бо така автономія означала б для Закарпаття майже самостійність при тісному союзі чи федерації України з чехами. Закарпаття з чехами продовжило б кордони Чехії далеко на Схід, розділило б Україну від мадяр, а на випадок війни з Москвою чи поляками ми мали б спокійне запліччя. Тільки кордон від словаків треба б було чітко встановити, бо словаки, — як показалося — мають нахил денационалізувати наших закарпатців, що їх словаки захватили в свою державу.

Припустім, що вибухає війна наша з поляками. Тоді союзниця Чехія загрожує болюче місце польського промислу — Шлеськ. Взаємини чесько-французькі, англійські й американські допоможуть нам знайти в тих держав більше симпатії. Москалі вилікували чехів з москвофільства раз назавжди. Чехи потребують союзу із сильним слов'янським народом проти німців і мадяр. Тим народом є українці. Взаємини чесько-українські треба зачати вже сьогодні, не дозвольмо, щоб чехи були примушені шукати союзу з поляками.

Білорусь — другий природний союзник України, 136.170 квадрат. км., 80.100 ам. кв. миль, — потребує нашої помочі в збіжжі, залізі, вугіллі й газі. Має, як і ми, двох загарбницьких сусідів: Москву й Польшу. Доля Білорусі зв'язана з долею України. Білорусин вірний, витривалий і відважний вояк. Десятимільйоновий народ білорусів — це надійний союзник у федерації народів від Балтики аж по Урал, проти зазіхань німців і москалів.

Литва – третій природний союзник України, з територією 42.840 квадр. км. /25.200 ам. кв. миль/ із трьома мільйонами населення, відвічний ворог Польщі й Москви. У 1918 р. Литва запропонувала Англії за допомогу своє багатство „льон і ліс”. І Англія пішла на співпрацю та загрозила Польщі, що готовилася зайняти Вільно й Ковно. Литовці оперли свою валюту на англійському фунті стерлінгів, розбудувала молочарство й годівлю свиней. Литва, як і Чехія, вже сьогодні зв’язана з Україною: від 1961 р. столиця Литви Вільно, Вільнюс по-литовськи – ogrівається газом з нашої Дашави коло м. Стрия. Литовський порт Клайпеда, доступний для великих кораблів, каналом Березина – Вілія – Двина зв’яже Київ з Балтикою, Клайпедою і Ригою.

Ми в 1918 р., наслідуючи Центральну Раду й УНРаду, націоналізували французькі нафтові акції в копальнях нафти й газу в Бориславі й тим дурним чином напихали собі непримиренного ворога в особі всесильного тоді Клемансо, президента Франції. Про це наші історики й до сьогодні чомусь то мовчать. /Енциклопедія Британіка. Ст. 120, т. 14. Чикаго, 1965/.

Ідея балтико–уральського союзу та каналу Дніпро – Березина – Двина, не моя, це ідея будівничого Української Держави – не республіки, – гетьмана, відновителя Павла в 1918 р.

До федерації мали приступити: Дон, Кубань, Литва й Лотва та Білорусь. Ведено переговори, приїздили в Київ делегації тих народів, розроблено проєкт сполуки Дніпра з Балтикою. Це налякало Леніна і він дав наказ Винниченкові розпочати повстання/бунт – прим. складача/ перед днем мобілізації 80.000 рекрутів, синів хліборобів. Повстання завалило всі пляни та й свою державу. Дмитро Дорошенко. Історія України, т. I-II. Нью Йорк, 1954 р./

Литовці – народ амбітний, гордий на свої традиції, добрі вояки й політики, з Москвою не сусідують – усі свої сили спрямують проти Польщі.

Так окружили ми Польщу ворогами. На випадок війни на Сході з нами, білорусинами, литовцями й чехами, Польща втрачить усі західні землі, не подаровані, але німцям відібрані.

Це повинні польські політики добре розуміти й зберігати в пам'яті.

Коли ми при литовцях, то годиться згадати, що литовець, майор американської армії, зголосився тут в Америці в 1918 р. до послуг українців, щоб утворити український легіон, подібно як це чинили поляки й литовці. Українська Національна Рада в Нью-Йорку його пропозицію відкинула, але поляки й литовці свої легіони створили. Майор, литовець поступком українців був страшенно обурений за їхню глупоту.

Коли Галер з військом, тут зорганізованим, вдарив на Українську Галицьку Армію /УГА/, тоді українські політики заходились і собі організувати український легіон, але в Білому Домі їм відповіли: „Запізно”! /ту лейт!./

Лотва – четвертий союзник України, простором 24.600 ам. кв. миль, з населенням-около двох і пів мільйона. Лотиші – народ здібний, войовничий, має ворога москалів. Столиця краю і пристань – м. Рига. Свою самостійність разом з Литвою і Естонією оперла Лотва на Англії. Дала Англії, як і Литва: льон, ліс і худобу. Перед другою світовою війною мала Лотва півтора мільйона штук худоби, мільйон овець і два мільйони свиней. Лотиші, як і литовці, розбудували молочарство та разом продавали Англії масло й бекони. В обох країнах розбудовано прекрасну сітку доріг, за опал служив торф, було гарно розвинуте риболовство та виробы рибних консерв. Лотва сьогодні користується газом із Дашави – Галичина.

Естонія – п'ятий природний союзник України, 17.400 ам. кв. миль простору, 1,250.000 населення, столиця і порт Таллін. Натуральні багатства, як і в Литві й Лотві: льон, ліс і худоба. Вивіз до Англії таких самих продуктів, як з обох згаданих країв. Нафтовий олій витискають з глинястого сланцю при високій температурі й під сильним тиском. Продукція в одному році около 9 мільйонів тон ропи. Це найбільше природне джерело прибутків Естонії. Естонці, як і всі прибалтицькі народи, працьовиті, ошадні, відважні вояки й добрі політики. При перерібіці ропи дістають газ, тому його з України не потребують.

Фінляндія /по-фінськи Суокі/ – це шостий природний сою-

зник України, 130.000 ам. кв. миль простору; народ відважний, спокійний, солідарний і волелюбний. Від віків сусід Новгородської Русі, ворог москалів. Фіни були з Карлом XII. в битві під Полтавою. Населення краю 4,400.000. Довозять збіжжя і вугілля, а вивозять дерево й рибні консерви. Їх вожд царський ген. Маннергайм, родом німець, приятель гетьмана Павла, не знав ні слова по-фінськи, але із-за того фіни не чинили проти нього бунту. Під проводом Маннергайма фіни здобули незалежну державу.

В Литві, Лотві, Естонії та Фінляндії майже до 1929 р. в урядах послуговувалися російською мовою, аж прийшла в уряди й установи молода генерація, що покінчила школи з національною мовою навчання. У народів Прибалтики на першому місці було: здобути волю і свою державу, у нас ішлося про мову й Марксів спільний „котьолок”. Тож наша і їх доля пішла різними шляхами.

Швеція і Норвегія – це також наші приятелі, але їх приязнь більше нейтральна. Колись Русь і Скандинавію лучили торговельні й династичні зв'язки.

Переходимо до південно–східніх сусідів.

Було вже згадано, що Румунія – ворог ч. 3. Вона зазіхає на українські землі, що споконвіку належали до Галицько-Волинської Держави. Народ румунський не войовничий, але солідарний, не робить бунтів, московську мову не малпує. Румунів, як і поляків не могли москалі вповні уярмити. Польща й Румунія майже сьогодні самостійні держави з власним урядом, фінансами та армією, розбудовують свій промисл і шляхи, ведуть напівнезалежну від Москви заграничну політику через свої дипломатичні представництва. Як прийде слушний час, оба ці наші вороги виметуть за одну ніч комунізм із своїх країв та кинуться загарбувати чужі землі.

Болгарія – сьомий союзник України від тисячі літ, має около 42.796 ам. кв. миль простору і 8,300.000 населення. З румунами має порахунки із-за Добруджі. Болгарія і Русь мали ту саму віру й майже ту саму в тих часах мову. У майбутньому тісний союз Болгарії і України буде гамувати апетити ру-

мунів на Басарабію і Буковину. Болгари добрі вояки, вірні своєму проводові, не роблять бунтів.

Крим – провінція України. Гетьман прилучив Крим до України. Центральна Рада зреклася була Криму в користь федеративної Москви. /Дмитро Дорошенко. „Історія України” т. II./

Дон і Кубань – 8-ий і 9-ий союзник України. Їх поверхня близько сто тисяч ам. кв. миль, а населення 18,000.000. – Це колишня Русь „Тмуторокань”. Потомки вільних козаків вели переговори в 1918 р. про федерацію з Україною. /Дмитро Дорошенко, ібідем/. Ше кілька місяців – і гетьман був би поставив проти москалів около 80 мільйонів союзних народів.

Казахстан – 10-ий союзник України проти Москви. Поверхня 1,061.600 ам. кв. миль, населення 11 мільйонів. Народ магометанської віри, войовничий. Коли прийде слушний час, то скине московське ярмо й разом з Україною почне будувати своє вільне життя. Казахи й туркмени давали царській Росії хоробрі казахські полки.

11-ий союзник України – туркменський народ, поневолений Москвою. Поверхня краю 187.200 ам. кв. миль з 1,700.000 населення.

12-ий союзник України – це народ узбеків. Поверхня краю 157.400 ам. кв. миль і 9 мільйонів людности.

13-ий союзник – кіргізький народ. Простір краю 76.000 ам. кв. миль і 2,350.000 людности.

14-ий союзник – таджицький народ. Простір краю 54.900 ам. кв. миль і 2,200.000 людности. – Зауральські, тут подані народи дають разом 26,200.000 людей магометанської віри. Вони, як і ми, чекають нагоди, щоб скинути ненависне московське ярмо.

З Доном і Кубанню ідуть спільно народи Кавказу. Азербейджан, 33.100 ам. кв. миль і 4,300.000 населення, Грузія – 29.400 ам. кв. миль і 2,000.000 населення, Вірменія – 11.500 ам. кв. миль і 2,000.000 населення.

Усі досі вичислені народи дають разом 117 мільйонів людей і їх мріяв поєднати в одну федерацію гетьман Павло. Крім цих народів є ше: монголи, калмики, буряти, йороти й багато інших у стоязкій московській імперії.

Коли Москва знайдеться у війні з Німеччиною, Китаєм, Японією чи Америкою, тоді всі повище згадані народи мусять робити революцію р а з о м. Тому над тією справою, над створенням союзу тих народів на еміграції мусить працювати УККА. А вже від сьогодні, щоб створився пояс союзних народів від Байкалу й Кавказу по Балтик і Біле море. З такою федерацією будуть числитися Америка, Китай, Японія, Німеччина, Англія і Франція.

Замість видавати гроші на комуністичних трутнів т. зв. „Державного Центру” й „реалітетників круглого стола”, що й далі вірять у Маркса й Варшавський договір, що його до сьогодні не уважили. Хоч усі вони говорять українською мовою, то так, як Хвильовий, Винниченко, Ю. Коцюбинський, вони українцями – визнавцями Бога й Шевченка не були й не є! Вони державники – москалі, що говорять українською мовою і бажають комуністичного московського котьолка. УККА повинен викинути їх поза дужки зорганізованого життя, приступити до організації комітетів поневолених москалями народів та розробити докладний плян праці, як пов’язати їх в один визвольний союз. Еміграція не може збройно розвалити московську тюрму народів, це зроблять поневолені народи на місцях.

Завданням еміграції є: 1). Подати напрямні пункти побудови держави, нпр. 10-гектарові приватні господарства, знищення колгоспів, воля совісти і т. п. 2). Бути амбасадорами поневолених народів, тобто старатися про постачання зброї, лікарств, дипломатичного визнання збройного чину тих народів, організувати збройні добровольчі відділи і т. п. 3). Допомогти своєму народові в збройному змагу фаховими військовиками, техніками–науковцями і дипломатами, якщо еміграція таких людей приготує на критичний час. 4). Допомогати економічно своїми силами й старатися про позички для новопосталих держав, визволених народів. Державний устрій і провід буде установляти визволений народ в ім’я пролитої за волю крові. Еміграція може мати в тих справах лише дорадчий голос. Завдання еміграції – це Франкове: „ ... щоб росли ви краще, а я буду гинуть на шляху” , – відродження нації.

Це завдання української та інших еміграцій поза межами рабовласницької московської імперії, яким українська мусить надавати напрямні – ініціативу.

Скажете: На таку роботу потрібно грошей. – Коли ми тут перестанемо пити й курити, то можемо щороку зложити дуже легко два мільйони доларів. Перестаньмо лише сваритися, об'єднаймося, навернімся до Бога серцем, не лише устами, з'єднаймося релігійно й політично, а я ручаюсь, що гроші знайдуться. З'єднанням розсварених, упертих, заздрісних мужчин повинно зайнятися наше жіноцтво. Воно ж дало тим заздрісним упертюхам перший віддих життя, першу молитву „Отче наш” і віру. Нехай усе наше жіноцтво щодня питає мужчин у реверендах і фраках: Скільки в нас Богів? – То чому в нас дві віри? Скільки є Україн? То чому 10 партій? Духовенство й жіноцтво можуть багато зробити в справі поєднання Церков і партій. Жіноцтво більш ідейне й більше вразливе на наші національні болячки. Незгода в справах віри, розбиття партійне, перекручування історичних фактів, тобто оббріхування молоді знеохоче і денационалізує нашу молодь тут. Пощо брехати молоді, що проголошення 4-того універсалу відбулося /під натиском німців/ 22-го січня на Софійській площі з парадом при великому здвизі народу, коли в дійсності воно відбулося вночі 25. січня. Що ще більше – проголошення віддано під голосування Малої Ради й на 49 членів Ради 39 голосувало за – , а 10 були проти й нейтральні. Ніде на світі не водиться, щоб проголошення суверенності піддавано під голосування. Галичина проголосила свою суверенність 1-ого листопада без голосування. /Дмитро Дорошенко. „Історія України” . т. I. ст. 264 і 268/.

Нашо говорити неправду, що народ вибрав Петлюру на вождя. Адже ж Петлюра, прибувши до Білої Церкви, видав універсал і в ньому сам себе /самозванно/ назвав вождом бунту, розпочатого в день 14-ого листопада. Ось що говорить про Петлюру його спільник Винниченко: „Неуповажнений ніким, від свого власного імені виступив /як вожд/ перед народом” . /В. Винниченко. „Відродження нації” . т. III. ст. 126./

Пощо говорити неправду, що причиною бунту був акт феде-

рації гетьмана з Московщиною, коли засідання Національного Союзу, на якому постановлено підняти бунт і утворити Директорію з присутністю делегатів усіх соціалістичних партій і Січових Стрільців, відбулося 11-того листопада 1918 р. На цьому засіданні був і Петлюра. Вибір Директорії призначено на 13-того листопада, але Петлюра того дня при виборі не був. Він чкурнув до Білої Церкви, проголосив себе вождом і зачав бунт. В. Винниченко виразно пише, що заява гетьмана про федерацію появилася рано 15-того листопада, коли бунт був уже в дії. /В. Винниченко. „Відродження нації”. т. III, ст. 114/.

Чому не говорити правди, що бунт Винниченка, Мазуренка, М. Шаповала, Петлюри та інших, це була комуністична революція, переведена українськими руками й кров'ю за московські гроші. Винниченко, Мазуренко й Шаповал зробили з Леніном, за посередництвом Мануїльського й Раковського, договір, на підставі якого Винниченко згодився на радянську владу в Україні після успішного бунту, якщо Ленін признає в Україні українську мову. Ленін відповів: „Ми згодні визнати не одну, а дві українські мови”. /Дмитро Дорошенко. „Історія України”. т. II, ст. 183/.

Договорившись про радянську владу в Україні, майбутній „уряд бунту” підпорядкував себе під контроль Леніна. Винниченко зобов'язався, що „уряд бунту” визнає правно комуністичну партію в Україні. /В. Винниченко. „Відродження нації”. т. III, ст. 158/. – 8. січня 1919 р. Директорія видала закон про скасування приватної власности. /І. Мазепа. „Україна в огні і бурі революції”. т. I, ст. 75/.

Стає тоді ясным, чому Ленін уже на початку листопада згромадив на кордонах України 75.000 піхоти, 1.400 кавалерії, 170 гармат, 427 скорострільів, 15 літаків і 6 панцерних возів. От що говорить про це Винниченко: „Вони /моск. армія/ згоджувалися піддержувати нас /бунт/ усиленням своєї діяльності на фронті, щоб тим притягати /в'язати сили/ увагу німецько-гетьманських військ”. /„Відродження нації”. т. III, ст. 158/.

Уже 16-того листопада большевики в силі 10.000 вояків

переступили український кордон і почали займати Україну. /„Гражданская война на Украине”, т. I, кн. I, ст. 431. ч. документа 497. Київ, 1967 г./ Січових Стрільців ганебно одурено. Вони про договір з Леніном не знали.

Сьогодні замість відсепаруватися від руїників своєї держави, які ідейне стрілецтво повели на бунт, ми пишемо в наших історіях наявні брехні, перекручуємо факти й на них виховуємо нашу молодь.

Таке перекручування історичних фактів породжує денационалізацію молоді – вона сьогодні чи завтра з огірченням дізнається про правду, – а також і розбиття партійне. Те саме діється в наших обох Церквах. Брак єдиної правди породжує ворожі віри, що до недавня взаємно себе поборювали. Говорю про Америку й Канаду, бо в Україні Христова Церква в підпіллі.

Провід православної Церкви твердить, що лише православна віра веде до спасення, є прадідною вірою і хоронить від денационалізації. Та пригляньмося фактам.

Усі православні князі та боярство перейшли на латинство, тобто на поляків не з у н і ї, але з п р а в о с л а в'я. Мати князя Острозького вмираючи запрягла свого сина, що він не перейде на латинство, але син по смерті матері таки перейшов. Регіна Могилянка, жінка Михайла Вишневецького, сестра митрополита Петра Могили, в присутності митроп. Ісаї Копинського взяла при смерті від свого сина слово й заклала його, щоб він не покинув православну віру. Князь Ярема змінив віру та став поляком і смертельним ворогом рідного народу.

З-поміж соток таких перекиднів назву кільканадцять князів і вельмож, що з православних стали просто-напросто поляками. Ось вони: Князі Заславські, Сангушки, Слуцькі, Чорторийські, Збараські, Пронські, Соломирецькі, Крушинські, Ружинські, Масальські, Головчинські, Соколинські, Горські, Пузини, Лукомські та около 20 інших.

Бояри-вельможі: Дорогостайські, Ходкевичі, Сапіги, Глібовичі, Войни, Кишки, Тишкевичі, Халецькі, Дідушицькі, Шептицькі, Паци, Воловичі, Корсаки, Зеновичі, Тризни, Хребтовичі,

Бокії, Горностаї, Гойські, Семашки, Мишки, Ярмолинські, Гулевичі, Малиновські, Човганські, Мелешки, Павловичі, Боговітини, Загоровські, Потії, Сосновські та сотні інших. /Енциклопедія шляхецька. т. I–XII. Варшава, 1936/.

Причина була згадана. У православних школах не вчили латини, що в тих часах була урядовою мовою не лише Польщі, але й цілої Західньої Європи. Діти наших князів і бояр кінчали езуїтські школи в Польщі та виїздили на студії до італійських, французьких і голлянських університетів, де лекції відбувалися латинською мовою. Це значить, що православна віра від латинізації, від московщення, ані тут від англійщення не хоронила й не схороняє.

Що православна віра – наша прадідна віра, то цей аргумент не відповідає правді. Наша прадідна віра – це віра наших монархів, святих Ольги й Володимира, кирило-методіївського обряду. Греки витратили багато труду й грошей, заки знищили нам нашу прадідну віру, а нам після митроп. Кліма Смолятича накинули візантійську, а з нею рабство й неволю. Англійсько-католицька церква, що називає себе українською, аж до папи Івана ще 10 літ тому голосила, що відвідування православної церкви католиком є тяжким гріхом. Через незгоду існують побіч себе дві такі самі греко-католицькі церкви, одна для закарпатців, а друга для галичан. Об'єднати міг би їх один патріарх, але чи провід обох Церков хоче на це погодитися? Деяким з них є ближчий польський кардинал Кроль, як в'язень конц-таборів наш кардинал Йосиф.

Пригляньмося, що значить національна церква із своїм патріархом. – Патріарх у східньому обряді є головою церкви, йому підлягають митрополити й єпископи того обряду й монаші чини. Патріарх видає закони для своєї церкви, як нпр. про мову Богослуження, про святих тієї церкви, про національні свята, обходи і т. п. Патріарх є тільки персонально зв'язаний з папою, тобто він визнає папу головою церкви, але папа полишає патріархові керування і адміністрування в церкві патріархату. Цього деякі ієрархи обох наших Церков бояться, бо тоді в з'єднаній Церкві були б: один закон, одна мова, один обряд і т. д.

Тоді напевно не було б Андрія Боголюбського в списку українських святих, ані святкування свят за латинським календарем. Жиди мають свій календар п'ять тисяч літ, але його не цураються.

Патріарх зреформував би духовні семінарії, підніс би їх видайність і патріотизм. Священик, що тут у духовній семінарії навчається лише відправляти Богослуження в англійській мові та збирати доляри, є – за висловом большевиків – ремісником релігійного культу, а не духовним провідником громади вірних, бо який провідник, така й громада. За денационалізацію нашої молоді відповідають розсварені партії, у великій мірі батьки, а батьки є такі, який є їх духовний провідник – священик.

Скільки наших священиків, на взір священиків польських, французьких, італійських, австрійських, ходять хоч два-три рази в рік відвідувати кожного свого парохіянина, а мають і телефон і автомобіль? Хто з молодих священиків тут збирає дітей, говорить до них про Україну, про переслідування української церкви й вірних, про муки і смерть наших митрополитів, єпископів і тисячі священиків в конц-таборах Сибіру, про підпільні Богослуження, де замість золотої чаші, служить бляшанка від консерви, де за охрищення дитини, священика, що працює в фабриці чи колгоспі як звичайний робітник, засуджують на кілька літ конц-табору в Сибіру. А проте вони дітей христять, уділяють св. Причастя, борються і терплять разом із терплячим, але нескореним народом. Де такі лекції наших молодих священиків тут? Я про них ніде тут не чув.

А геройство запалює в молодих серцях охоту до наслідування. Де ви є ті, що пламенним словом „Бог так хоче”, розповідали б про страждучу, віруючу Україну? Старші священики, дійсні душпастирі, вимирають. Хто має оборонити душу нашої молоді від винародовлення?

Так коротко ми порушили всі наші національні болячки. Моїм завданням не була критика, а стогін зболілої душі на вид нашого пониження і сорому, що всякі народи: білі, жовті й чорні мають волю і свої держави, а ми – як писав Франко – „не-

згодою, як клином, все надвое роздерті” . У майбутньому будуйте самостійну, соборну, вільну українську державу під кличем: „Один Бог, одна національна віра” , а тоді далше: „Одна Україна, одна соборницька партія” ! І не відділюйте церкви від держави, бо – за словами Липинського – Церква сила духова, а держава сила матеріальна. Не може держава обійтися без Бога, релігії і церкви. Лише сильна віра в Бога може обмежити самолюбство, заздрість і ненависть, а разом з тим і анархізм наших провідників духовних і світських. Бог є нашим найвищим монархом, а коли об’єднаєтеся в Його імені, будете прохати Його про ласку перемоги, благати в молитві й покорі, бажати перемоги без братовбивства й насилля, то Бог напевно дасть вам, бо – *Бог так хоче, як його народ хоче.*

Старайтеся бути народом Бога й пам’ятайте: „Не пожадай нічого, що є ближнього твого” . Не пошанування Божих заповідей завело нас 50 літ тому в московську тюрму народів. Лише Бог і сильна віра в Нього може вивести нас з неволі й зробити народом Божим, яким ми були за часів св. Ольги й Володимира та Ярослава. Об’єднання з Богом приведе до вас інші народи, які вам допоможуть. Не слухайте, що комуністи й американські гіпсіси говорять, що Бог умер. Так може говорити вар’ят!

У короткому часі Бог подасть вам свою поміч і силу, якщо ви будете Його про це благати. Тож змініть свою тисячолітню вдачу, перестаньте пиячити /стародавнє: „веселіє Руси єсть пити” !/. Об’єднайтесь як браття одного народу на полі релігійному й політичному та йдіть на зустріч волі, що ніколи не приходить без жертв крові й майна, але йдіть з твердою вірою в Бога! А тоді засяє благословення св. Андрія і наш Київ стане новим Єрусалимом для народів, звільнених з тюрми московського антихриста.

Лише вірте, об’єднайтесь і працюйте, а Бог і Його опіка буде з вами!

Детройт, квітень 1970 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. „Gesta Dei per Francos” I.Bongars vol.I-II,Paris 1611.
2. Н.Е.Мayer „Bibliographie zur Geschichte der Kreuzzuege”, Hamburg, 1960.

П О Д Я К А

Складаю сердечну подяку Вельмишановній Родині п. Йосифові й Анастасії Біловусам за їх матеріальну поміч у виданні цієї праці.

Девізом наших боярсько-лицарських прадідів був клич: „Бог і Русь свята” – Батьківщина. Той клич став цілло життя старовинного, патріотичного роду Біловусів, гербу „Біла”. За геральдиком „*Сокольським*”, рід Біловусів nobілітований 1560 р. Це були часи, коли Правобічна Україна перейшла з-під володіння Литви до Польщі, і звідти походять наші галицькі Біловуси, яких нащадки живуть тепер в Америці й Канаді.

На Правобережжі до I.св. війни були 3 місцевості з назвою „Біловусівка” – родові гнізда Біловусів. Перша була в повіті Гайсин, друга в повіті Брацлавському, третя в повіті Сокільському, Городненського Округу.

Всі з Біловусівки були маєтками наших „древніх” бояр, Біловусів. Згадаю, що Біловусівка в Брацлавщині разом з 2-ма присілками „Маньківкою і Лукашівкою”, мала в 1720 р. 3.400 акрів землі й 539 душ населення, Геральдик виразно згадує, що Біловуси це – „*Русіні*” гербу „Біла”. Опис гербу „Біла” взято з 12-ти томової „Шляхетської Енциклопедії”, виданої у Варшаві в 1936–9 роках. При описі гербу подано: „*Що початок гербу невідомий, дуже старинний руський*”. Це означає, що рід Біловусів одержав герб ще знадань руських королів.

Знаємо, що Литва боярські, руські герби шанувала. Поляки видали закон, що землею в Польщі може володіти лише король, шляхта й церква. Це був удар вимірений у нашу провідну верству–боярство. У кожного боярина, що не був „nobілітований” – признаний шляхтичем, кожний польський босяк, але шляхтич, міг в королівській канцелярії випросити т. зв. „надання на землю” і маєток у боярина-автохтона землі української, якщо він не мав шляхетських документів, міг землю відібрати. То була причина, що змусила наше боярство старатися про nobілітацію.

Наше боярство здавен-давна було лицарське. Чесноти ли-

царя були: *вірність, справедливість, словність, чесність та опіка над бідними, каліками, вдовами й сиротами.* /Диви Іван Кузич-Березовський „Березівське боярство на тлі історії України, Детройт 1962 р./

Шляхетна родина детройтських Біловусів ті лицарські чесноти по традиції, зовом рідної крові одідичила й виконує. Йосиф і Анастасія Біловуси виставили 142 афідавіти, спровадили тих людей з таборів, заопікувалися ними тут, та помогли їм знайти працю. То був дуже шляхетний жест тих скромних людей.

ЙОСИФ БІЛОВУС

Крім того жертвували на релігійні й народні цілі 27.655 дол. Наводити цілий список їх пожертв, було б задовго, згадаю кілька більших. На будову укр. кат. церкви у Варрен, Міш., купили 2 льоти за 8.500 дол., а на будову тієї церкви пожертвували готівкою 1.400 дол. Перебуваючи на Флориді, зорганізували у ст. Петербург укр. кат. громаду та пожертвували на будову церкви 8.000 дол. На гетьманський дім в Гемтремк зложили 1.000 дол. На укр. кат. семінар у Вашингтоні 1.000 дол, на укр. кат. гайскул в Гемтремк 1.200 дол. На гетьманський фонд, ще за життя Гетьманіча Данила 1.000 дол., а решта по 500,300,200 і 100, аж до суми 27.655 дол, не

АНАСТАСІЯ БІЛОВУС

враховуючи при тому менших сум, як 50 дол. Так обоє без розголосу, працюючи від рана до вечора по 7 днів у тижні, жертвували й ще сьогодні жертвують, працюючи запопадливо далше.

Окрім щоденних зайнять, мали час написати й видати історичне оповідання під заг. „Катруся”, та драму „Мертвий Байрак”, а п. Йосиф Біловус написав збірку віршів під заг. „Державні думи”, історичне оповідання „Марійка”, короткий нарис

„Історії України” в англійській мові, ” Марш гетьманців”, сильний змістом і мелодією та декілька інших. Патріоти того роду, що п-ство Біловуси є в кожній нації і *вони будують держави*. Що більше якийсь народ має таких людей, то світліше будуче такого народу. Жиди мають таких людей найбільше й сьогодні малий Ізраїль дивує цілий світ.

Невідомо мені в Детройті, щоб хтось у змаганнях жертвенности міг конкурувати зі шляхетною родиною п-ства Йосифа й Анастасії Біловусів. Є багато патріотів від говорення, але не до жертв.

Закінчуючи мою подяку, бажаю нашим меценатам – кріпкого здоров'я і многих літ прожити, а їх шляхетні діла хай будуть дороговказом і приміром для інших.

Рівнож дякую моему синові Ігореві за оформлення /рисунки/ та розшуки джерел до цієї праці.

Автор

З М І С Т

Слово від Автора	9
Частина перша	
Королева Олена-Ольга – політик,реформатор і господар Русі-України.	
Політика грецької держави супроти Русі	13
Русь та її взаємини з Болгарією	20
Походження королеви Олени-Ольги	24
Королева Олена-володар і політик	32
Подорож королеви в Грецію	35
Наслідки Святославових воєнних авантур	51
Характеристика імператорки Русі св. Рівноапостольної королеви Ольги-Олени	53
Заповіт для нас св. королеви Олени-Ольги	58
Додаток до теми суспільно Русько-Хозарських дій	62
ЛІТЕРАТУРА	63
Частина друга	
Свята королева Інґегерда-Ірена-Анна, жінка короля Ярослава Мудрого	67
ЛІТЕРАТУРА	86
Частина третя	
Анастасія Ярославна, королева і регентка Угорщини від 1046-1076 років	87
ЛІТЕРАТУРА	136
Частина четверта	
Єлисавета Ярославна, королева Норвегії та Гаральд III, зять Ярослава Мудрого	139
ЛІТЕРАТУРА	152
Частина п'ята	
Анна Ярославна –королева й регентка Франції	154
Король Франції Генрик I – зять короля Ярослава Мудрого	156
Політика Генрика III	158
Причини зникнення сумерів з лиця землі	170
Життя і діяльність короля Филипа I.	180

Онуки королеви Анни	181
ЛІТЕРАТУРА	187

Частина шоста

Королева Анна—пересемець великодержавних ідей Романа, і її роля у відбудові Галицько-Волинської держави	202
ЛІТЕРАТУРА	212

Частина сьома

Причини росту Новгороду й Плескова	215
ЛІТЕРАТУРА	231

II-гий розділ – Частина восьма

ДЕРЖАВА

Чому ми не маємо держави?	232
Які повинні бути вожді революції	257
ЛІТЕРАТУРА	261

Частина дев'ята

Як побудувати самостійну державу в недалекому майбутньому	262
Причини хрестоносних походів	264
ЛІТЕРАТУРА	285
ПОДЯКА	286

СВІТЛИНИ

Рівноапостольна свята Олена—Ольга, королева й імператорка Руси—України	5
Імператор Руси—України св. Володимир Великий	57
Йосиф і Анастасія Біловуси	287
Герб „Біла”	288

МАПИ

Русь-Україна часів св. королеви Олени-Ольги.
Загарбані сусідами й винародовлені території України.
Галицько-Волинська Держава в 1250-1320 роках.
Європа в 1360 р.